

เอกสารประกอบการสอน

วิชา ศษ. 211 กระบวนทัศน์ทางการศึกษา

ED. 211 EDUCATIONAL PARADIGMS

พรใจ ลีทองอิน

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผลงานวิชาการเพื่อพิจารณาขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์

เอกสารประกอบการสอน

วิชา ศษ. 211 กระบวนทัศน์ทางการศึกษา

ED. 211 EDUCATIONAL PARADIGMS

พรใจ ลีทองอิน

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผลงานวิชาการเพื่อพิจารณาขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนเรื่องกระบวนการสอนเรื่องกระบวนการสอนเรื่องกระบวนการสอนนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้บัณฑิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาศษ. 211 กระบวนการสอนทางการศึกษา ซึ่งเป็นรายวิชาตามหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (5 ปี) วิชาชีพครูบังคับ ได้อ่านเพิ่มเติมหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ ผ่านกระบวนการคิด พิจารณาไตร่ตรอง วิเคราะห์วิจารณ์ สังเคราะห์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุมีผล การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จึงหลีกเลี่ยงหรือพยายามลดเวลาการบรรยายให้เหลือไม่เกินร้อยละ 5 ของเวลาในการเรียนทั้งหมด และแจ้งให้ผู้เรียนทราบว่าเอกสารประกอบการสอนที่จัดทำขึ้น ไม่ได้มีสถานะเป็นความรู้สำเร็จรูปที่ผู้เรียนต้องอ่านเพื่อการจดจำแต่อย่างใด แต่การวิพากษ์วิจารณ์เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีเหตุมีผลระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเป็นกิจกรรมทางปัญญาที่ผู้เขียนคาดหวังให้เกิดขึ้น

เนื่องจากเอกสารประกอบการสอนนี้จัดทำและใช้เป็นครั้งแรกสำหรับบัณฑิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชานี้ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ทำให้ผู้เขียนได้รับคำแนะนำ และความคิดเห็นที่มีคุณค่ายิ่งจากนิสิตสำหรับการพัฒนาเอกสารประกอบการสอน ผู้เขียนจึงขอขอบคุณนิสิตทุกคนที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชานี้ทั้ง 3 ภาคการศึกษาที่ผ่านมา

การได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวทำให้เอกสารประกอบการสอนนี้สำเร็จออกมาเป็นรูปเล่ม ผู้เขียนทราบซึ่งถึงความช่วยเหลือของสามี นายแพทย์กฤษ ลิ้มทองอิน สำหรับคำวิพากษ์วิจารณ์ คำแนะนำ และการตรวจพิสูจน์อักษร รวมทั้งความช่วยเหลือจากลูกสาวทั้งสองคน นางสาวพิชามณูษ์ และนางสาวพิชาภัทร ลิ้มทองอิน ในการจัดทำบรรณานุกรม จัดรูปแบบการพิมพ์ และออกแบบปก

พรใจ ลิ้มทองอิน

สารบัญ

	หน้า
ประมวลรายวิชา (Course Syllabus) ศษ. 211 กระบวนทัศน์ทางการศึกษา	1
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1: แนะนำรายวิชาและการศึกษารายวิชา	23
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2: มโนทัศน์ที่สำคัญ	25
เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “มโนทัศน์ว่าด้วยกระบวนทัศน์ การศึกษา และกระบวนทัศน์ทางการศึกษา”	28
กระบวนทัศน์	28
การศึกษา	31
กระบวนทัศน์ทางการศึกษา	33
ปรัชญาการศึกษา	36
บรรณานุกรม	39
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3: การเปลี่ยนแปลงทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต: กระบวนทัศน์แบบองค์รวมและแยกส่วน	42
เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต: กระบวนทัศน์แบบองค์รวมและแยกส่วน”	45
ทัศนะในการมองโลกและมองชีวิตแบบองค์รวมและแยกส่วน	45
การเปลี่ยนแปลงทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต	46
สรุป	48
บรรณานุกรม	50
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4: กระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย	51
เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “กระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย”	55
ฐานคิดแบบองค์รวม	55
วิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม	59
นัยของการศึกษา ความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคก่อนทันสมัย	63
สรุป	64
บรรณานุกรม	66

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5: แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่นักการศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจ	67
แนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6: กระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย	69
เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “กระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย”	75
การเข้ามาของการศึกษาในระบบโรงเรียนและการเปลี่ยนทัศนคติในการมองความรู้และ	75
กระบวนกรเรียนรู้	
แนวคิดและนโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	78
การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนและเพื่อสร้างความทันสมัยแก่สังคมไทย	83
นัยของการศึกษา ความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคทันสมัย	84
สรุป	152
บรรณานุกรม	153
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7: ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัย	156
เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัย”	160
ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัยต่อชุมชนและสังคมไทย	161
ปัญหาวิกฤตของสังคมโลกภายใต้กระบวนทัศน์แบบแยกส่วนและการปรับเปลี่ยน	166
กระบวนทัศน์สู่การมองโลกแบบองค์รวม	
การปฏิรูปการศึกษา	170
ความเป็นมา	170
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ: กระบวนทัศน์และแนวคิด	175
การปฏิรูปการศึกษา	
ผลของการปฏิรูปการศึกษา	178
สรุป	179
บรรณานุกรม	181
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8: การศึกษาในยุคหลังทันสมัย: การปรับตัวและทางเลือกของ	186
การศึกษาไทย	
เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “การศึกษาในยุคหลังทันสมัย: การปรับตัวและทางเลือก	190
ของการศึกษาไทย”	
สภาวะหลังสมัยใหม่และการเปลี่ยนทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนกรเรียนรู้	191
การปรับตัวและทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย	193
การศึกษาทางเลือก	198

การปรับตัวของโรงเรียนที่จัดการศึกษาบนฐานกระบวนทัศน์ ทางการศึกษาในยุคทันสมัย	201
สรุป	207
บรรณานุกรม	209
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9: การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	212
เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”	217
การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	217
การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	219
การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	221
สรุป	226
บรรณานุกรม	227
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10: การสรุปบทเรียน	231
ภาคผนวก	
มคอ. 3 รายละเอียดของรายวิชา ศษ. 211 กระบวนทัศน์ทางการศึกษา	234

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แผนการจัดการเรียนรู้	3
2 งานในชั้นเรียน	14
3 แผนการพัฒนาผลการเรียนรู้จำแนกตามวิธีการ / กิจกรรม	15
4 แผนการพัฒนาผลการเรียนรู้จำแนกตามการศึกษาค้นคว้าและนำเสนอรายงาน	16
5 แผนการพัฒนาผลการเรียนรู้จำแนกตามงานในชั้นเรียน	17
6 เป้าหมายของการศึกษาจำแนกตามยุคสมัย	35
7 โครงสร้างสินค้าออกของไทยปี 2535-2560 (ม.ค.-ธ.ค.)	81
8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตาม นโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนว ทางหรือมาตรการ	85
9 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrollment rate) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภค (Decile by expenditure) ปี พ.ศ.2551-2558	165
10 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrollment rate) ในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภค (Decile by expenditure) ปี พ.ศ.2551-2558	166
11 คะแนนเฉลี่ยด้านวิทยาศาสตร์ การอ่าน และคณิตศาสตร์ ของไทยเปรียบเทียบกับ คะแนนเฉลี่ย OECD ปี ค.ศ.2000-2015	179
12 หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนวัดท่าสะทอนจำแนกตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแต่ละช่วงชั้น	204

ประมวลรายวิชา (Course Syllabus)

ศษ. 211 กระบวนทัศน์ทางการศึกษา (ED. 211 Educational Paradigms)

1. รหัสและชื่อรายวิชา

ศษ. 211 กระบวนทัศน์ทางการศึกษา

ED. 211 Educational Paradigms

2. จำนวนหน่วยกิต

3 หน่วยกิต 3 (2-2-5) (บรรยาย – ปฏิบัติ – ศึกษาด้วยตนเอง)

3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต (5 ปี) วิชาชีพครูบังคับ

4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ผู้สอน: ดร.พรใจ ลีทองอิน

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต

ห้องทำงาน: 12-202

pjleetong@gmail.com โทร 0894986204

5. สถานที่เรียน

อาคาร 12 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และอาคารเรียนของคณะร่วมผลิตหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต ภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1. ศึกษากระบวนทัศน์ทางการศึกษาในแต่ละยุคสมัย

2. สร้างความเข้าใจต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาในด้านปรัชญาการศึกษา หลักการ ระบบการจัดการศึกษาและกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อกำกับทิศทางของการศึกษาในแต่ละยุคสมัย

3. สร้างความเข้าใจต่อการปฏิรูปการศึกษา การสร้างวิสัยทัศน์ทางการศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและการสร้างสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อให้คนในสังคมได้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. พัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผล

7. คำอธิบายรายวิชา

การศึกษาระบบทัศน์ทางการศึกษาซึ่งเชื่อมโยงปรัชญาเข้ากับแนวคิดของปรัชญาการศึกษาในแต่ละยุคสมัย แบ่งยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงของทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต ได้แก่ ยุคก่อนทันสมัย ยุคทันสมัย และยุคหลังทันสมัย การสร้างความเข้าใจต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์

ทางการศึกษาทั้งในส่วนของปรัชญาการศึกษา หลักการและระบบการจัดการศึกษา และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้น เพื่อกำกับทิศทางของการศึกษาในแต่ละยุคสมัย ทั้งในระดับชุมชน สังคมไทย และสังคมโลก ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนวิธีคิดต่อการปฏิรูปการศึกษา การเกิดขึ้นของหลักการของสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน และการสร้างวิสัยทัศน์ทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ปรัชญา และกลยุทธ์ทางการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนในสังคมได้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

8. แผนการจัดการเรียนรู้

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้

สัปดาห์ ที่	หัวข้อและรายละเอียด	กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	งานที่มอบหมายและเอกสารที่ กำหนดให้อ่านเพิ่ม	กำหนดส่งและนำเสนอรายงาน
1	แนะนำรายวิชาและการศึกษา รายวิชา	<ul style="list-style-type: none"> - บรรยาย ชักถาม - แลกเปลี่ยนความคิดเห็น - สไลด์ (Slides) - พบ.การศึกษาฯ - ใบงานการแนะนำตัว - ใบงานเรื่องการวิเคราะห์ความรู้ ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น - ใบงานการบันทึกการเรียนรู้แหล่ง เรียนรู้ตามอัยาศัย - ใบงานทางเลือกการศึกษาไทย 	อ่าน “ปรัชญากับการศึกษา” สำหรับ ชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 2	<ul style="list-style-type: none"> - การวิเคราะห์ความรู้ชุมชน / ภูมิ ปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเสนอสัปดาห์ที่ 4 และส่งราย งานสัปดาห์ที่ 5 - รายงานทางเลือกการศึกษาไทยและ บันทึกการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตาม อัยาศัยนำเสนอสัปดาห์ที่ 13-14 ส่งรายงานสัปดาห์ที่ 16
2	ทำความเข้าใจโมทัศน์ที่สำคัญ ได้แก่ ภาระบวทัศน์ การศึกษา ภาระบวทัศน์ทางการศึกษา ยุคสมัย และปรัชญาการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - ชมวิดีโอทัศน์ - ทำงานในชั้นเรียนครั้งที่ 1 (กลุ่ม) - อภิปรายในชั้นเรียนจากการชมวิดีโอ ทัศน์ และอ่านเอกสาร “ปรัชญากับ การศึกษา” - Post-it 	อ่านเอกสารประกอบการสอน “มโน ทัศน์ว่าด้วยภาระบวทัศน์ การศึกษา และภาระบวทัศน์ทางการศึกษา”	

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ ที่	หัวข้อและรายละเอียด	กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	งานที่มอบหมายและเอกสารที่ กำหนดให้อ่านเพิ่ม	กำหนดส่งและนำเสนอรายงาน
3	<ul style="list-style-type: none"> - การแบ่งยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต - กระบวนการทัศน์แบบองค์รวมและแยกส่วน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำงานในชั้นเรียนครั้งที่ 2 (กลุ่ม) และนำเสนองาน - อภิปรายในชั้นเรียนจากการทำงานกลุ่มและอ่านเอกสาร “ ถ้อยประท้วงของคนป่า” 	อ่านเอกสารประกอบการสอน “การเปลี่ยนแปลงทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต: กระบวนการทัศน์แบบองค์รวมและแยกส่วน”	
4-5	กระบวนการทัศน์การศึกษาในยุคก่อนทันสมัย <ul style="list-style-type: none"> - ฐานคิดแบบองค์รวม - วิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมทางสังคม - นัยของการศึกษา ความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ภายใต้ยุคสมัย 	<ul style="list-style-type: none"> - นำเสนอผลการวิเคราะห์ความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น (งานครั้งที่ 3 (กลุ่ม)) - แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ - บรรยายประกอบสไลด์ - ทำงานในชั้นเรียนครั้งที่ 4 (เดี่ยว) 	อ่านเอกสารประกอบการสอน “กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย”	นำเสนอผลการวิเคราะห์ความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น (งานครั้งที่ 3 (กลุ่ม)) สัปดาห์ที่ 4 และส่งรายงานสัปดาห์ที่ 5
6	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สนใจอย่างน้อย 2 แหล่ง ในหัวข้อ “แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่นักการศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้”	<ul style="list-style-type: none"> - สำรวจและเลือกแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สนใจ ศึกษาจาก website และสถานที่จริง - จัดทำบันทึกการเรียนรู้ตามประเด็นในใบงานการบันทึกการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาด้วยตนเองในเรื่องความเป็นมาของการศึกษาไทย - อ่าน “ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475” และ “ปรัชญาการศึกษา” สำหรับชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 7-8 	บันทึกการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย นำเสนอพร้อมรายงานทางเลือกการศึกษาไทยใน สัปดาห์ที่ 13-14 และส่งรายงานสัปดาห์ที่ 5

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ ที่	หัวข้อและรายละเอียด	กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	งานที่มอบหมายและเอกสารที่ กำหนดให้อ่านเพิ่ม	กำหนดส่งและนำเสนอรายงาน
7-8	<p>กระบวนการทัศนทางการศึกษาในยุค ทันสมัย</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสืบเปลี่ยนกระบวนการทัศนแบบองค์รวมไปสู่การมองโลกแบบแยกส่วน - แนวคิด/นโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย - การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนและเพื่อสร้างความทันสมัยแก่สังคมไทย - นัยของการศึกษา ความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ภายใต้ยุคสมัย 	<ul style="list-style-type: none"> - บรรยายประกอบสไลด์ - การทำกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียน งานในชั้นเรียนครั้งที่ 5 (กลุ่ม) - แสดงความคิดเห็น - อภิปรายจากการอ่าน “ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475” - นำเสนอผลการวิเคราะห์แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และผลการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนที่เคยศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา งานในชั้นเรียนครั้งที่ 6 (กลุ่ม) - อภิปรายในชั้นเรียนจากการทำงานกลุ่มครั้งที่ 6 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาด้วยตนเองในเรื่องแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนที่เกี่ยวกับการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำหรับกิจกรรมในชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 8 - อ่าน “ปรัชญาการศึกษา” สำหรับกิจกรรมในชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 8 - อ่าน “เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย เฉพาะบทที่ 1 ปัญหาของพัฒนาการ และ 2 การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการ” สำหรับกิจกรรมในชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 9 - อ่านเอกสารประกอบการสอน “กระบวนการสอนรายวิชากระบวนการทัศนทางการศึกษาในยุคทันสมัย” 	<p>นำเสนอและส่งผลการวิเคราะห์แผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาฯ และผลการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนที่เคยศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา สัปดาห์ที่ 8</p>

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ ที่	หัวข้อและรายละเอียด	กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	งานที่มอบหมายและเอกสารที่ กำหนดให้อ่านเพิ่ม	กำหนดส่งและนำเสนอรายงาน
9-10	<p>ผลกระทบของการศึกษาในยุค ทันสมัยต่อชุมชนและสังคมไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาวิกฤตของสังคมโลก ภายใต้ กระบวนการทัศน์แบบแยกส่วน/การ พัฒนาสู่ความทันสมัย/การจัดการ ศึกษากระแสหลัก - การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์สู่การ มองโลกแบบองค์รวม - การปฏิรูปการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - อภิปราย/โต้เถียงในชั้นเรียน งานใน ชั้นเรียนครั้งที่ 7 (ทุกคนในชั้นเรียน ไม่แบ่งกลุ่ม) - วิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 - บรรยายประกอบสไลด์ - ทำงานในชั้นเรียนครั้งที่ 8 (เดี่ยว) 	<ul style="list-style-type: none"> - อ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง ชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับ ที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และอ่านหลักสูตรแกน กลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธ ศักราช 2551 หน้า 1-35 และเลือก อ่านมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ที่สนใจ 1 สาระการ เรียนรู้ สำหรับชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 10 - อ่าน “การศึกษาทางเลือก” สำหรับ ชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 12 - สืบค้นและเลือกศึกษาโรงเรียน ทางเลือก/บ้านเรียนที่สนใจอย่าง น้อย 1 โรงเรียน/บ้านเรียน สำหรับ ชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 12 	

			- อ่านเอกสารประกอบการสอน “ผลกระทบของการศึกษาในยุค ทันสมัย”	
--	--	--	--	--

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

ลำดับ ที่	หัวข้อและรายละเอียด	กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	งานที่มอบหมายและเอกสารที่ กำหนดให้อ่านเพิ่ม	กำหนดส่งและนำเสนอรายงาน
11-12	กระบวนการค้นทางการศึกษาในยุค หลังสมัยใหม่ - การปรับตัวและทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย	- บรรยายประกอบสไลด์ - วิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 - อภิปรายปรัชญาและกระบวนการค้น ทางการศึกษาในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ - นำเสนอโรงเรียนทางเลือก/บ้าน เรียน งานครั้งที่ 9 (งานคู่) - ชมวิดีโอทัศน์ - อภิปรายเรื่อง การศึกษาทางเลือก	อ่านเอกสารประกอบการสอน “การศึกษาในยุคหลังทันสมัย: การ ปรับตัวและทางเลือกการศึกษาไทย”	นำเสนอและส่งผลการศึกษาโรงเรียน ทางเลือก/บ้านเรียนที่สนใจ ลำดับที่ 12

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

ลำดับ ที่	หัวข้อและรายละเอียด	กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	งานที่มอบหมายและเอกสารที่ กำหนดให้อ่านเพิ่ม	กำหนดส่งและนำเสนอรายงาน
13-15	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน - การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ - การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 	<ul style="list-style-type: none"> - นำเสนอรายงานการศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และบันทึกการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัย - ชักถาม - วิจารณ์การนำเสนอรายงาน - ประเมินการนำเสนอรายงาน - แบบประเมินการนำเสนอรายงาน - อภิปรายสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับทางเลือก และการปฏิรูปการศึกษาไทยจากการทำรายงานทางเลือกการศึกษาไทย การศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัย การศึกษาโรงเรียนทางเลือกและบ้านเรียนหรือโฮมสคูล 	<p>อ่านเอกสารประกอบการสอน “การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”</p>	

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

ลำดับ ที่	หัวข้อและรายละเอียด	กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	งานที่มอบหมายและเอกสารที่ กำหนดให้อ่านเพิ่ม	กำหนดส่งและนำเสนอรายงาน
13-15	(ต่อ)	การศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553		
16	การสรุปทเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ เขียนสิ่งที่ได้ เรียนรู้ สิ่งทีเรียนรู้แต่สงสัย ไม่แน่ใจ - แลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ และการ จัดการกับสิ่งที่สงสัย ไม่แน่ใจ - นำเสนอ วิสัยทัศน์การศึกษาไทย “การศึกษาแห่งอนาคต” 		ส่งรายงานทางเลือกการศึกษาไทยและ บันทึกการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตาม อัยาศัย
17	สอบปลายภาค	สอบปลายภาค		

9. การประเมินผล

รายวิชานี้ประเมินผลการเรียนรู้ของนิสิต 6 ด้าน คือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ โดยประเมินจาก 1) การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน (การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นและกรณีศึกษา การรับฟังความคิดเห็น ข้อโต้แย้งและข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมชั้นเรียน การวิจารณ์ ประเมินและให้ข้อเสนอแนะรายงานและการนำเสนอ) 2) การศึกษาค้นคว้าและนำเสนอรายงาน (งาน 2 ชิ้น คือ รายงานทางเลือกการศึกษาไทย และบันทึกการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่นักการศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้) 3) งานในชั้นเรียน รวมทั้งหมด 10 ชิ้น (ดูตารางที่ 2) และ 4) สอบปลายภาค (ดูตารางที่ 3, 4 และ 5) มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการเรียนรู้ของนิสิตด้านคุณธรรมจริยธรรม สัดส่วนการประเมิน 10 % การประเมินเน้น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม มีความซื่อสัตย์ มีวินัย และตรงต่อเวลา 2) ด้านการแสดงออกถึงความมีระเบียบและความรับผิดชอบต่อตนเอง และ 3) ด้านการแสดงออกถึงความเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น ประเมินจากพฤติกรรมกรเข้าเรียน พฤติกรรมกรการเรียนรู้ ความรับผิดชอบต่อและการส่งงานที่ได้รับมอบหมาย พฤติกรรมกรเข้าเรียนและพฤติกรรมกรเรียนรู้ ให้นิสิตประเมินตนเองว่าละเมิดข้อตกลงหรือกฎที่กำหนดร่วมกันเพื่อการเรียนรู้อย่างราบรื่นและมีความสุขหรือไม่ เช่น ให้นิสิตลงชื่อเข้าเรียนด้วยตนเอง การให้นิสิตมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงหรือกฎ ทำให้แต่ละตอนเรียนมีข้อตกลงหรือกฎที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการเข้าเรียนตรงเวลา ถ้าเข้าเรียนสายเกินสามครั้งถือว่าขาดเรียน ไม่ใช่โทรศัพท์เคลื่อนที่เพื่อเข้าถึงโซเชียลมีเดีย (social media) ในระหว่างทำกิจกรรมในชั้นเรียน ถ้าเพื่อนและครูแสดงความคิดเห็นต้องตั้งใจฟัง เพราะเป็นการแสดงออกถึงการให้ความเคารพผู้พูด ผู้สอนสังเกตและสอบถามผลการปฏิบัติตนของนิสิตอยู่เสมอ พร้อมย้ำให้นิสิตเข้าใจว่าครูที่ดีต้องสอนตนเองก่อนสอนนักเรียนเสมอ ถ้ายังปฏิบัติไม่ได้ ก็ไม่ควรสอนผู้อื่น นิสิตที่เข้าเรียนทุกครั้งและมาสายไม่เกิน 2 ครั้งจะได้เลื่อนผลการเรียน (เกรด) หนึ่งระดับ และนิสิตที่ประเมินตนเองว่าปฏิบัติตามข้อตกลงหรือกฎของชั้นเรียนทุกสัปดาห์ตลอดภาคเรียน จะได้คะแนนเพิ่มพิเศษ 2 คะแนน ส่วนด้านความรับผิดชอบต่อและการส่งงานที่ได้รับมอบหมายนั้น เนื่องจากผู้สอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้งานในชั้นเรียนครั้งที่ 3, 6, 9 และ 10 รวมทั้งรายงานทางเลือกการศึกษาไทย และการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่นักการศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นการศึกษาค้นคว้าและนำเสนองานในชั้นเรียนเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการอภิปรายในชั้นเรียน ดังนั้น การส่งงานล่วงหน้าอย่างน้อยหนึ่งวันเพื่อให้ทุกคนได้อ่านก่อน จึงเป็นความรับผิดชอบต่อของนิสิตทุกคน รายวิชานี้จึงประเมินการส่งงานตรงเวลาของงานในชั้นเรียนครั้งที่ 3, 6, 9, 10 และรายงานทางเลือกการศึกษาไทย และบันทึกการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยด้วย นอกจากนี้ด้านการแสดงออกถึงความเคารพสิทธิและความ

คิดเห็นของผู้อื่นยังประเมินจากการบอกแหล่งที่มาของข้อมูล และสารสนเทศหรือมีการอ้างอิงในการจัดทำรายงาน รวมทั้งประเมินจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนที่มุ่งฝึกฝนกระบวนการคิดและการให้เหตุผลของนิสิต การวิจารณ์ การประเมินและการให้ข้อเสนอแนะรายงานและการนำเสนอทั้งรายงานของตนเองและเพื่อน การรับฟังความคิดเห็น ข้อโต้แย้ง ข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมชั้นเรียนด้วยการแก้ไขรายงาน

2. ผลการเรียนรู้ของนิสิตด้านความรู้ สัดส่วนการประเมิน 30 % ประเมินจากการทำงานในชั้นเรียนและการสอบปลายภาค

3. ผลการเรียนรู้ของนิสิตด้านทักษะทางปัญญา สัดส่วนการประเมิน 30 % การประเมินเน้น 3 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล 2) ด้านความสามารถประเมิน วิพากษ์ในสถานการณ์ต่างๆ 3) ด้านการมีความใฝ่รู้ สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่หลากหลายได้อย่างถูกต้อง โดยประเมินจากการแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นและกรณีศึกษาที่มุ่งฝึกฝนกระบวนการคิด การสร้างข้อโต้แย้ง การให้เหตุผลสนับสนุนที่ดี รวมทั้งการวิจารณ์ การประเมินและการให้ข้อเสนอแนะรายงานและการนำเสนอทั้งรายงานของตนเองและเพื่อน การเขียนรายงาน การบันทึกการเรียนรู้ การนำเสนอรายงาน และการสอบปลายภาค

4. ผลการเรียนรู้ของนิสิตด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ สัดส่วนการประเมิน 10 % การประเมินเน้น 2 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะผู้นำและผู้ร่วมงานได้ และด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง องค์กร สังคม และสิ่งแวดล้อม ประเมินจากการทำงานในชั้นเรียนโดยสังเกตจากพฤติกรรมของนิสิตที่แสดงถึงความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง และให้นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและความรับผิดชอบต่อตนเองและเพื่อนจากการทำรายงานทางเลือกการศึกษาไทยและการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัยในแบบประเมินการนำเสนอรายงานด้วยการบันทึกเชิงสะท้อนคิดพฤติกรรมของตนเองและเพื่อน

5. ผลการเรียนรู้ของนิสิตด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สัดส่วนการประเมิน 10 % การประเมินเน้น 3 ด้าน คือ 1) ด้านความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ข้อมูลข่าวสาร อันมีผลให้เข้าใจองค์ความรู้หรือประเด็นปัญหาได้ 2) ด้านความสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ด้านความสามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีในการสืบค้น เก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล และแปลความหมาย และเลือกใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ ประเมินจากการศึกษาค้นคว้าเพื่อทำงานในชั้นเรียนครั้งที่ 3, 6, 9, 10 รายงานทางเลือกการศึกษาไทยและบันทึกการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัยาศัย และการนำเสนอรายงาน

6. ผลการเรียนรู้ของนิสิตด้านทักษะการจัดการเรียนรู้ สัดส่วนการประเมิน 10 % ประเมินจากรายงานทางเลือกการศึกษาไทย เนื่องจากแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มีความสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมหรือบูรณนิยม (*Reconstructionism*) ที่เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมต้องอาศัยการปฏิรูปการศึกษา และใช้การศึกษาปฏิรูปสังคม หรือเป็นการศึกษาเพื่อสร้างสังคมที่พึงปรารถนา ผู้สอนจึงมอบหมายให้นิสิตเลือกสังคมหรือชุมชนที่เป็นบ้านเกิดของสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่ม หรือเลือกโรงเรียนที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มเคยศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นหน่วยในการศึกษาเพื่อจัดทำรายงาน โดยเลือกจุดหมายปลายทางของการศึกษาที่นิสิตทุกคนในกลุ่มคิดว่าควรจะเป็น เป็นหัวข้อในการทำรายงาน เช่น 1) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) การศึกษาเพื่อสร้างสังคม/ชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3) การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน/สังคม 4) การศึกษาเพื่อสร้างโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ 5) หัวข้ออื่น ๆ ที่สนใจ กำหนดให้นิสิตวิเคราะห์บริบททางสังคมของชุมชนหรือสังคมที่เลือกศึกษา หรือบริบททางสังคมของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ วิเคราะห์แหล่งเรียนรู้ที่คนในชุมชนเข้าถึงหรือให้บริการว่ามีแหล่งเรียนรู้ใดบ้าง วิเคราะห์ข้อจำกัดของแหล่งเรียนรู้ ศึกษาแนวคิดและออกแบบการจัดการเรียนรู้ในชุมชนหรือโรงเรียนที่เลือกศึกษา เพื่อประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทและใช้การศึกษาสร้างสังคม/โรงเรียนที่พึงปรารถนา

เกณฑ์การพิจารณาผลการเรียนตัดเกรดอิงเกณฑ์ดังนี้

- A = 80 หรือมากกว่า
- B+ = 75-79
- B = 70-74
- C+ = 65-69
- C = 60-64
- D+ = 55-60
- D = 50-54
- E = <50

หมายเหตุ นิสิตที่เข้าชั้นเรียนครบทุกครั้ง จะได้เลื่อนผลการเรียน (เกรด) หนึ่งระดับ เช่น จาก C เป็น C+ B เป็น B+ หรือ B+ เป็น A

ในกรณีที่นิสิตมีความจำเป็นต้องขาดเรียน นิสิตสามารถอ่านหนังสือเพื่อเลื่อนผลการเรียน (เกรด) หนึ่งระดับได้ โดยให้เลือกหนังสือที่คิดว่านักการศึกษาไทยต้องอ่านโดยหนังสือต้องมีความ

ยาวไม่น้อยกว่า 100 หน้า แจ้งรายชื่อหนังสือให้อาจารย์ทราบก่อนอ่าน การอ่านและจัดทำรายงานการอ่านหนังสือให้คิดและเขียนถึงประเด็นดังต่อไปนี้

1. เจตนารมณ์ในการเขียนหนังสือหรือผู้เขียนต้องการบอกอะไรแก่ผู้อ่าน
2. สารสำคัญของหนังสือ ต้องมีรายละเอียดเพียงพอที่จะทำให้เข้าใจเนื้อหาสาระของหนังสือ
3. สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอ่านหนังสือมีอะไรบ้าง และให้เชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับประสบการณ์ชีวิตหรือประสบการณ์การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย
4. เนื้อหาหรือข้อความที่นิสิตชอบและไม่ชอบ พร้อมทั้งเหตุผล โดยให้ยกข้อความประกอบ
5. ถ้ามีโอกาสได้พบผู้เขียน นิสิตต้องการสอบถามหรือพูดคุยในประเด็นใดบ้าง ให้ระบุรายละเอียด
6. ใครควรอ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะเหตุใด และนิสิตจะแนะนำอย่างไร

รายงานการอ่านหนังสือ ต้องมีความยาวไม่น้อยกว่า 5 หน้า และให้ส่ง file ล่วงหน้าให้อาจารย์และเพื่อนก่อนนำเสนอในห้องเรียน โดยส่งให้อาจารย์ที่ ajpornjai@gmail.com เมื่อนิสิตนำเสนอรายงานการอ่านหนังสือและส่งรายงานแล้ว นิสิตจะได้สิทธิเลื่อนผลการเรียนหนึ่งระดับ เช่นเดียวกับเพื่อนที่ไม่ขาดเรียนให้อ่านหนังสือ 1 เล่มต่อการขาดเรียน 1 ครั้ง

ตารางที่ 2 งานในชั้นเรียน

แผนการจัดการ จัดการ เรียนรู้ที่	สัปดาห์ ที่	งานครั้งที่	ใบงานเรื่อง	คะแนน
2	2	งานครั้งที่ 1: งานกลุ่ม ทำงานในชั้นเรียน	มโนทัศน์กระบวนการทัศน์ และกระบวนการทัศน์ทางการศึกษา	2.5
3	3	งานครั้งที่ 2: งานกลุ่ม ทำงานในชั้นเรียน	ทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต	2.5
4	4	งานครั้งที่ 3: งานกลุ่ม นำเสนอผลการ วิเคราะห์ในชั้นเรียน	การวิเคราะห์ความรู้ชุมชน/ภูมิปัญญาชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น	5
	5	งานครั้งที่ 4: งานเดี่ยว ทำงานในชั้นเรียน	กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย	2.5
6	7	งานครั้งที่ 5: งานกลุ่ม ทำงานในชั้นเรียน	กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย	2.5
	8	งานครั้งที่ 6: งานกลุ่ม นำเสนอผลการ วิเคราะห์ในชั้นเรียน	การวิเคราะห์แผนพัฒนาฯ และปรัชญาการศึกษา	2.5
7	9	งานครั้งที่ 7: โต้วาที/อภิปราย ทุกคน ไม่ แบ่งกลุ่ม ทำงานในชั้นเรียน	การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการกับทัศนะในการมองปัญหาวิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอยู่	3.75
		งานครั้งที่ 8: งานเดี่ยว ทำงานในชั้นเรียน	สิ่งที่เรียนรู้จากการเข้ากิจกรรม “การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการกับทัศนะในการมองปัญหา วิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอยู่”	2.5
8	12	งานครั้งที่ 9: งานคู่ นำเสนอผลการศึกษา ในชั้นเรียน	โรงเรียนทางเลือกและบ้านเรียนหรือโฮมสคูล	1.25
10	16	งานครั้งที่ 10: งานเดี่ยว นำเสนอ วิสัยทัศน์การศึกษาไทย	วิสัยทัศน์การศึกษาไทย: การศึกษาแห่งอนาคต	5
รวม				30

ตารางที่ 3 แผนการพัฒนาผลการเรียนรู้จำแนกตามวิธีการ / กิจกรรม

ผลการเรียนรู้	วิธีการ / กิจกรรม					สัดส่วน
	การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน		การศึกษาค้นคว้า และนำเสนอ รายงาน	งานในชั้นเรียน	สอบปลายภาค	
	การแสดงความ ความคิดเห็น	การประเมินการ นำเสนอรายงาน				
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	2.5	2.5	3	2		10
ด้านความรู้				15	15	30
ด้านทักษะทางปัญญา	2.5	2.5	5	5	15	30
ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลและความรับผิดชอบ			5	5		10
ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ			7	3		10
ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้			10			10
รวม	5	5	30	30	30	100

ตารางที่ 4 แผนการพัฒนาผลการเรียนรู้จำแนกตามการศึกษาขั้นคว่ำและนำเสนอรายงาน

ผลการเรียนรู้	การศึกษาขั้นคว่ำและนำเสนอรายงาน		สัดส่วน
	รายงานทางเลือกการศึกษาไทย	บันทึกการศึกษาแหล่งเรียนรู้ฯ	
ด้านคุณธรรมจริยธรรม	1.5	1.5	3
ด้านความรู้			
ด้านทักษะทางปัญญา	2.5	2.5	5
ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	2.5	2.5	5
ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	3.5	3.5	7
ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้	10		10
รวม	20	10	30

ตารางที่ 5 แผนการพัฒนาผลการเรียนรู้จำแนกตามงานในชั้นเรียน

ผลการเรียนรู้	งานครั้งที่										สัดส่วน
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
ด้านคุณธรรมจริยธรรม			0.5			0.5			0.5	0.5	2
ด้านความรู้	1.25	0.875	2.5	2.5	1.875	1.5	1.25	1.25		2	15
ด้านทักษะทางปัญญา		0.5	0.75					1.25		2.5	5
ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	1.25	0.5	0.625		0.625	0.5	1.25		0.25		5
ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ		0.625	0.625				1.25		0.5		3
ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้											
รวม	2.5	2.5	5	2.5	2.5	2.5	3.75	2.5	1.25	5	30

10. ทรัพยากรประกอบการเรียนรู้

1. ตำราและเอกสารหลัก

- กฤษณมูรติ. (2548). **การศึกษาและสาระสำคัญของชีวิต**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิอันวิภังษา.
- กริบเบิล, เดวิด. (2546). **โรงเรียนรู้ใจเด็ก**. แปลโดย สมบัติ พิศสะอาด. กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2545). **ข้อสังเกตต่อกระบวนการทัศน์ที่ควรพิจารณา**. ใน **มติสุภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสร้างสังคมแห่งสุขภาวะ**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา. (2518). **การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม: รายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา เสนอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำเสนอ คณะรัฐมนตรี 4 ธันวาคม 2517**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เคิร์ล, อดัม. (2546). **การศึกษาเพื่อความเป็นไทย**. แปลโดย วิศิษฐ์ วังวิญญู. กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- ชลลดา ทองทวี. (2547). **แนวคิดทางปรัชญา-สังคม-วิทยาศาสตร์ : ที่ทรรศน์เกี่ยวกับเรื่อง กระบวนทรรศน์**. บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ลำดับที่ 443. จาก http://v1.midnightuniv.org/midnight_2545/document9773.html.
- นภาพรณ หวานนท์; เพ็ญสิริ จีระเดชากุล; และ สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2550). **ทฤษฎีฐานรากในเรื่อง ความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นภาพรณ หวานนท์; และ พิศมัย รัตนโรจน์สกุล. (2549). **เรียนรู้กระบวนการสร้างทุนทางสังคมของชุมชน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์นวัตกรรมการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). **ชาติไทย เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2546). **มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ใน นอกโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- นีลล์, เอ. เอส. (2559). **ชีวิต เสรีภาพ ซัมเมอร์ฮิล**. แปลโดย เตือนตา สุวรรณจินดา; และ สมบูรณ์ ศุภศิลป์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- ปกป้อง จันวิทย์; และ สุนทร ตันมันทอง. (2554). **โรงเรียนทางเลือกกับทางเลือกในการศึกษาของประชาชน**. ใน การสัมมนาวิชาการประจำปี 2554 “ยกเครื่องการศึกษาไทย: สู่การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง”.
- ประเวศ วะสี. (2553). **ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึงความจริงทั้งหมด**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: กรีน-ปัญญาญาณ.

- เฟรเร, เปาโล. (2517). **การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่**. กรุงเทพฯ: สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย, สารสยาม.
- พรใจ ลีทองอิน. (2558). **การศึกษาเพื่อชีวิตและชุมชน: บทเรียนจากพื้นที่และข้อเสนอเชิงนโยบาย**. รายงานการวิจัยภายใต้การสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2558). **การศึกษาทางเลือก**. ใน **สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสพระชนมายุ 5 รอบ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2558**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2561). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการกระบวนการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิพัฒน์ พสุธารชาติ. (2552). **องค์รวม: บทวิพากษ์ว่าด้วย วิทยาศาสตร์ และศาสนาในสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. (2535). **ปรัชญาการศึกษา**. ภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- โรบินสัน, เคน; และ อโรนิกา, ลู. (2559). **โรงเรียนบันดาลใจ**. แปลโดย วิชา ปิตขามุก. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์.
- เลเวนส์, ทิม. (2560). **วิทยาศาสตร์ ปรัชญา ปรีศนา และความจริง**. แปลโดย นำชัย ชิววิวรรธน์. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์.
- วรุฒิ สุภาพ. (2554). **นโยบายการศึกษาทางเลือกแบบมุ่งอนาคตเพื่อพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น**. โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัลยา ภูมิภักดีพรรณ. (2547). **ปฏิบัติการความรุนแรงต่อตัวตนของนักเรียน**. ปริญญาโทระดับดุขฎีบัณฑิต พัฒนศึกษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2555). **ปรัชญาการศึกษา**. ใน **ปรัชญาทรรศน์: ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2555). **ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475**. ใน **ปรัชญาทรรศน์: ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วีระ สมบูรณ์. (2545). กระบวนทัศน์ใหม่กับสังคมไทย. ใน **มิติสุขภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสร้างสังคมแห่งสุขภาพ**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ; เพ็ญสิริ จีระเดชากุล; พิศมัย รัตนโรจน์สกุล; จันทร์ศม์ ภูติอริยวัฒน์; และ วรวิมล สุภาพ. (2554). **กระบวนกรเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างระบบอาหารท้องถิ่นในสังคมสมัยใหม่**. โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ส.ศิวรักษ์. (2545). การศึกษาของไทยในอดีต ปัจจุบันและอนาคต. ใน **วิถีทรรศน์ชุดโลกาภิวัตน์ 21 : ปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีทรรศน์.
- เสนห์ จามริก. (2546). **บทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษากับปัญหาสถานะความรู้มนุษย์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2558). **ปรัชญาภาษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2546). สังคมแห่งการเรียนรู้. ใน **สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสพระชนมายุ 4 รอบ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2546**. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2545). **ปฏิรูปการศึกษา: มุมมองทางกระบวนทัศน์และบริบทสังคมไทย**. บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ลำดับที่ 146. จาก <http://v1.midnightuniv.org/midculture 44/ newpage4.html>.
- _____. (2549). **กระบวนกรเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการสังคม.
- อุษณีย์ ธโนสวรร์. (2545). **การศึกษาในระบบ: ปฏิบัติการทางอำนาจผ่านความรู้และการสร้างความเป็นอื่นให้กับชุมชนหมู่บ้าน**. ปรินญาธิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต พัฒนศึกษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อิลลิช, ไอวาน. (2543). **ที่นี่ไม่มีโรงเรียน**. แปลโดย สันต์ สิงห์กิติ; และ สันติสุข โสภณสิริ. กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาสน์ สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- โอคาซา, ซาเมียร์. (2549). **ปรัชญาวิทยาศาสตร์โดยสังเขป**. แปลโดย จูไรรัตน์ จันทร์อารง. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- Kneller, George F. (Editor). (1971). **Foundations of Education**. 3rd ed. Los Angeles: University of California.
- OECD. (2004). **Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264006416-en>

- _____. (2007). **PISA 2006: Science Competencies for Tomorrow's World: Volume 1: Analysis**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264040014-en>
- _____. (2010). **PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Reading, Mathematics and Science (Volume I)**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264091450-en>
- _____. (2014). **PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Mathematics, Reading and Science (Volume I, Revised edition, February 2014)**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201118-en>
- _____. (2016). **PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>
- Provenzo, Eugene F Jr. (2008). **Foundations of Educational Thought**. Volume 4 Postmodern Educational Thought (1991 to Present). Thousand Oaks, CA: Sage.
- United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014).
- (2014). **Japan Report**. Retrieved December 10, 2016, from http://www.cas.go.jp/jp/seisaku/kokuren/pdf/report_h261009_e.pdf

2. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม (ข้อมูลด้านสังคมมีข้อมูลที่น่าสนใจ เช่น ข้อมูลด้านการพัฒนาคนและสังคม สถิติด้านการศึกษา ฯลฯ ข้อมูลด้านการขับเคลื่อนและประเมินผลการพัฒนา) จาก https://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=75

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2-12 จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3777.

พระราชบัญญัติการประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 จาก <http://drmlib.parliament.go.th>

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 จาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu1.pdf

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จาก <http://math.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2015/PDF/Curriculum%202551.pdf>

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการศึกษา คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา จาก <https://www.thaiedreform.org/>

Education for Sustainable Development (ESD) จาก

<http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-sustainable-develop>

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

หัวข้อ	แนะนำรายวิชาและการศึกษารายวิชา
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	4 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 1)
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้นิสิตเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการจัดการเรียนรู้รายวิชากระบวนทัศน์ทางการศึกษา 2. เพื่อให้นิสิตมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงการศึกษารายวิชา 3. เพื่อให้นิสิตเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแห่งการเรียนรู้รายวิชากระบวนทัศน์ทางการศึกษา
เนื้อหา	ปฐมนิเทศ แนะนำรายวิชาและการศึกษารายวิชา ขอบเขต ความสำคัญ วัตถุประสงค์ วิธีการจัดการเรียนรู้ การประเมินผล งานที่มอบหมาย อ่านเอกสารประกอบการสอน และการอ่านหนังสือเล่ม

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (30 นาที)

1.1 อาจารย์สอบถามนิสิตว่ามีใครเคยได้ยินหรืออ่านหนังสือที่ใช้คำว่า “กระบวนทัศน์” หรือไม่ ถ้ามี คำว่า “กระบวนทัศน์” มีความหมายอย่างไร และถ้าเติมคำว่า “การศึกษา” คำว่า “กระบวนทัศน์ทางการศึกษา” น่าจะมีความหมายอย่างไร

1.2 อาจารย์ฉายสไลด์ภาพ ศาสตราจารย์ นพ.ประเวศ วะสี ในขณะที่ปาฐกถาพิเศษหัวข้อ “สร้างจุดเปลี่ยนประเทศไทย จากการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล” ณ อิมแพคฟอรัม เมืองทองธานี ระหว่างวันที่ 6-8 พฤษภาคม 2557 พร้อมข้อความว่า “ประเทศไทยปฏิรูปการศึกษามากหลายครั้งแต่ไม่เคยประสบความสำเร็จ สาเหตุเพราะเราไม่เคยปรับกระบวนทัศน์ ปฏิรูปครั้งใดก็ใช้กระบวนทัศน์เดิมที่มีฐานเรียนรู้เพียงในตำรา ต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ย้ายฐานการเรียนรู้มาเรียนรู้ในความจริงของชีวิต เป็นชีวิตจริงปฏิบัติ” อาจารย์ชวนนิสิตตั้งคำถามจากข้อความดังกล่าวว่า คำว่า “กระบวนทัศน์” “กระบวนทัศน์เดิม” “กระบวนทัศน์ใหม่” มีความหมายอย่างไร และให้นิสิตร่วมตอบคำถามเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่การแนะนำรายวิชาและการศึกษารายวิชากระบวนทัศน์ทางการศึกษา

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์แจกประมวลรายวิชา (Course Syllabus) และให้เวลานิสิตอ่าน 20 นาที สอบถามความเข้าใจและตอบข้อสงสัยของนิสิต (45 นาที)

2.2 อาจารย์อธิบายงานที่นิสิตต้องทำพร้อมแจกใบงานการวิเคราะห์ความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยและทางเลือกการศึกษาไทย ให้นิสิต

สอบถามและแสดงความเห็น โดยอาจารย์ชี้แจงประเด็นในการประเมินของงานแต่ละชิ้น และให้นิสิตแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 5-6 คน เพื่อจัดทำงานทั้งสามชิ้น (30 นาที)

2.3 อาจารย์ให้นิสิตร่วมกันกำหนดข้อตกลงหรือกฎเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีความสุข อาทิ พฤติกรรมในห้องเรียน การเข้าชั้นเรียน เป็นต้น (30 นาที)

2.4 อาจารย์ให้นิสิตเขียนบรรยาย 1) ภูมิหลังทางครอบครัวและการศึกษา 2) ประเมินความสามารถในการอ่านงานวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3) ความคาดหวังในการเรียนวิชานี้ และ 4) ให้อธิบายความหมายของการศึกษาในทัศนะของนิสิต โดยใช้เวลา 60 นาที (60 นาที)

3. ชั้นสรุปบทเรียน (45 นาที)

3.1 อาจารย์ถามนิสิตว่าเขียนความคาดหวังอย่างไรบ้าง สอบถามเพื่อนำไปสู่การสรุปความคาดหวังของนิสิตทั้งชั้นเรียน

3.2 อาจารย์ถามนิสิตว่าถ้าจะทำให้ความคาดหวังทั้งหมดบรรลุ นิสิตและอาจารย์ต้องทำและไม่ทำอะไรบ้าง ให้นิสิตช่วยกันระดมสมอง

3.3 อาจารย์แจกเอกสาร “ปรัชญากับการศึกษา” (วิทย์ วิศทเวทย์. 2555) ให้นิสิตอ่านในสัปดาห์ถัดไป และให้นิสิตทุกคนพิมพ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และให้นำมาด้วยทุกสัปดาห์

สื่อการเรียนรู้

1. ประมวลรายวิชา (Course Syllabus)
2. ใบงานเรื่อง การวิเคราะห์ความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น (งานครั้งที่ 3 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในชั้นเรียน)
3. ใบงานการบันทึกการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย (การศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอรายงาน)
4. ใบงานทางเลือกการศึกษาไทย (การศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอรายงาน)
5. ใบงานการแนะนำตัว
6. สไลด์เรื่อง “สร้างจุดเปลี่ยนประเทศไทย จากการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล”
7. “ปรัชญากับการศึกษา.” ใน **ปรัชญาทรรศน์: ปรัชญาการศึกษา.** วิทย์ วิศทเวทย์ กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555.
8. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่3) พ.ศ.2553

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

หัวข้อ	ทำความเข้าใจโมเดลโน้ตสำคัญ
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	4 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 2)
วัตถุประสงค์	เพื่อให้นิสิตสามารถสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ การศึกษา กระบวนทัศน์ทางการศึกษา การแบ่งยุคสมัย และปรัชญาการศึกษาได้
เนื้อหา	โมเดลโน้ตสำคัญได้แก่ กระบวนทัศน์ การศึกษา กระบวนทัศน์ทางการศึกษา การแบ่งยุคสมัย และปรัชญาการศึกษา

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (30 นาที)

1.1 อาจารย์แจก Post-it ให้นิสิตแต่ละคนเขียนความหมายของการศึกษาและนำไปติดบนกระดาน โดยนิสิตที่ติด Post-it เป็นคนถัดมาจะต้องพิจารณาหรือตรวจสอบว่าความหมายของการศึกษาที่ตนเองเขียนแตกต่างจากความหมายบน Post-it ที่ติดก่อนหรือไม่ ถ้าแตกต่าง ให้ติด Post-it แยกออกมา หากความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกัน ให้ติด Post-it ไว้ในกลุ่มเดียวกัน

1.2 เมื่อนิสิตทุกคนติด Post-it เสร็จ หากมีความหมายมากกว่าหนึ่งกลุ่ม อาจารย์สอบถามว่าความหมายดังกล่าวแตกต่างกันอย่างไร สะท้อนถึงแง่มุมใดบ้าง หากมีความหมายเพียงหนึ่งกลุ่ม ให้นิสิตวิเคราะห์ว่าทำไมทุกคนถึงมองการศึกษาในความหมายเดียวกัน

1.3 อาจารย์ชวนให้นิสิตนึกถึงคนที่น่าจะนิยามความหมายของการศึกษาที่แตกต่างจากความหมายซึ่งนิสิตนิยามว่ามีใครบ้าง และน่าจะนิยามความหมายของการศึกษาอย่างไร

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์ให้นิสิตแบ่งกลุ่มตามกลุ่มรายงาน แจกใบงานครั้งที่ 1 และให้นิสิตชมวีดิทัศน์ 3 เรื่อง ได้แก่ 1) การศึกษาไทยในมุมมองพ่อเล็ก กุศลวงศ์แก้ว 2) Why I Hate School But I Love Education by Suli Breaks และ 3) การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาโดย Sir Ken Robinson พร้อมแนะนำว่าวีดิทัศน์ทั้ง 3 เรื่องกล่าวถึงความหมายของการศึกษาและการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษา เมื่อนิสิตดูวีดิทัศน์ทั้ง 3 เรื่องแล้ว ให้อภิปรายในกลุ่มย่อยเกี่ยวกับโมเดลโน้ตสำคัญต่อไปนี้ และอธิบายในใบงานครั้งที่ 1 มาพอเข้าใจ 1) กระบวนทัศน์ (Paradigm) 2) กระบวนทัศน์ทางการศึกษา (Educational Paradigm) 3) กระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดเดิมที่ต้องการปรับเปลี่ยน และ 4) กระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดใหม่ (75 นาที)

2.2 อาจารย์ให้นิสิตแต่ละกลุ่มนำเสนอโมเดลโน้ตสำคัญดังกล่าว หากแต่ละกลุ่มเข้าใจโมเดลโน้ตแตกต่างกันหรือไม่สามารถสร้างความคิดรวบยอดได้ อาจารย์ชวนนิสิตวิเคราะห์วีดิทัศน์เพื่อสร้างความ

เข้าใจมโนทัศน์กระบวนการทัศน์ และกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาที่วิดิทัศน์กล่าวถึง ตั้งคำถามเพื่อให้บัณฑิต
เข้าใจคุณสมบัติของการศึกษา การแบ่งยุคสมัยตามทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต และความสัมพันธ์
ระหว่างทัศนะในการมองโลกและมองชีวิตและการศึกษา (60 นาที)

2.3 อาจารย์ตั้งคำถามจากเอกสาร “ปรัชญาับการศึกษา” ที่แจกให้บัณฑิตอ่านในสัปดาห์ที่
ผ่านมาเพื่อทำความเข้าใจปรัชญา และปรัชญาทางการศึกษา รวมทั้งเชื่อมโยงปรัชญา ปรัชญาทาง
การศึกษากับกระบวนการทัศน์และกระบวนการทัศน์ทางการศึกษา (45 นาที)

3. ชั้นสรุปบทเรียน (30 นาที)

3.1 อาจารย์ให้บัณฑิตอ่านข้อความในเอกสาร “ปรัชญาับการศึกษา” หน้า 17 ที่ว่า “การ
อภิปรายปัญหาการศึกษาอย่างจริงจังไม่ว่าจะเป็นปัญหาปลีกย่อยอย่างไรก็ตาม ในที่สุดก็ต้องมาพิจารณา
ปัญหาเกี่ยวกับเป้าหมายของการศึกษา และแล้วก็มาถึงปัญหาเกี่ยวกับว่าอะไรคือชีวิตที่ดี อะไรคือ
ธรรมชาติของมนุษย์ อะไรคือประสบการณ์อันหลากหลายของมนุษย์ แต่ทั้งหมดนี้คือปัญหาหลักของ
ปรัชญา อาจเป็นการยากที่จะหวังให้นักการศึกษาเป็นนักปรัชญา แต่เขาจะเป็นอะไรได้ ถ้าไม่เป็นอันนี้”
และตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดผู้เขียนจึงคิดว่านักการศึกษาควรเป็นนักปรัชญา นิสิตเห็นด้วยหรือไม่
เพราะเหตุใด และชีวิตที่ดีในทัศนะของนิสิตเป็นอย่างไร ชีวิตที่ดีในอดีตกับปัจจุบันเหมือนกันหรือไม่
อะไรทำให้มนุษย์มีทัศนะต่อชีวิตแตกต่างกัน และการศึกษามีความสัมพันธ์กับชีวิตและความหมายของชีวิต
ที่ได้อย่างไร

3.2 อาจารย์สุ่มเรียกนิสิต 2-3 คน เพื่อสรุปมโนทัศน์ที่ได้เรียนรู้

3.3 อาจารย์แจกเอกสารประกอบการสอนเรื่อง “มโนทัศน์ว่าด้วยกระบวนการทัศน์ การศึกษา
และกระบวนการทัศน์ทางการศึกษา” ให้บัณฑิตนำไปศึกษาเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้

1. “ปรัชญาับการศึกษา” ใน **ปรัชญาทรรศน์: ปรัชญาการศึกษา**. วิทย์ วิศทเวทย์.
กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555.

2. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “มโนทัศน์ว่าด้วยกระบวนการทัศน์ การศึกษา และกระบวนการ
ทัศน์ทางการศึกษา”

3. วิดิทัศน์ 1) การศึกษาไทยในมุมมองพ่อเล็ก กุดวงศ์แก้ว 2) Why I Hate School But
I Love Education by Suli Breaks และ 3) การเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาโดย Sir Ken
Robinson

4. ใบงานเรื่องมโนทัศน์กระบวนการทัศน์ และกระบวนการทัศน์ทางการศึกษา (งานครั้งที่ 1 งานใน
ชั้นเรียน)

5. Post-it

การประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน

2. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบจากการทำงานกลุ่มในชั้นเรียนครั้งที่ 1 ใบงานเรื่องมโนทัศน์กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษา

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง มโนทัศน์ว่าด้วยกระบวนทัศน์ การศึกษา และกระบวนทัศน์ทางการศึกษา

กระบวนทัศน์

กระบวนทัศน์ หรือบางคนใช้คำว่า ทักษะแม่บท เป็นคำที่ถูกใช้กันอย่างแพร่หลายในแวดวงวิชาการในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ดังจะเห็นได้จากการสืบค้นใน www.amazon.com โดยใช้คำว่า “Paradigm Shift” เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2559 พบว่ามีหนังสือเกี่ยวกับ Paradigm Shift ทั้งหมด 913 รายการ และเมื่อใช้คำว่า “New Paradigm” มีหนังสือทั้งหมดถึง 3,383 รายการ เมื่อสืบค้นคำว่า “Paradigm” ในฐานข้อมูลของสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ¹ เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2559 พบว่ามีการศึกษากระบวนทัศน์ของศาสตร์ต่างๆ 278,995 รายการ ส่วนใหญ่เป็นงานที่เผยแพร่/ตีพิมพ์หลังปี ค.ศ.1990 ร้อยละ 63 เป็นบทความวิชาการ ส่วนที่เหลือเป็นวิทยานิพนธ์ บทความในหนังสือพิมพ์ เอกสารนำเสนอในการประชุมวิชาการและตำรา การศึกษากระบวนทัศน์นี้ครอบคลุมทั้งวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ การศึกษาและมนุษยศาสตร์ เมื่อสืบค้นโดยใช้คำภาษาไทยว่า “กระบวนทัศน์” พบทั้งหมด 351 รายการ เกือบทั้งหมดเป็นงานที่เผยแพร่/ตีพิมพ์ในปี ค.ศ.1997-ปัจจุบัน งานส่วนใหญ่มักเติมคำวิเศษณ์ว่า “ใหม่” หรือ “การปรับเปลี่ยน” กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) และการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) มักถูกใช้เมื่อมีการเปลี่ยนชุดความคิด ความเชื่อ วิธีคิด หรือวิธีวิทยา (Methodology) ทำให้มีกระบวนทัศน์ใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เช่น กระบวนทัศน์ใหม่ในการสร้างเสริมสุขภาพ กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสร้างสังคมแห่งสุขภาวะ กระบวนทัศน์ใหม่ในการประกันคุณภาพ กระบวนทัศน์ใหม่ด้านสารสนเทศ กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาบัณฑิต กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนทัศน์ใหม่ด้านไทยศึกษา กระบวนทัศน์ห่วงโซ่คุณค่ายุคใหม่ เป็นต้น

ความหมายของกระบวนทัศน์ดังกล่าวมีความแตกต่างจากสิ่งที่ทอมัส เอส. คูห์น (Thomas S. Kuhn, 1922-1996) นักปรัชญาวิทยาศาสตร์ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง โครงสร้างของการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ (The Structure of Scientific Revolutions, 1962) คูห์น (2544) ให้ความหมายกระบวนทัศน์ว่าหมายถึงความเชื่อระดับรากฐานหรือโลกทัศน์ที่ชุมชนวิทยาศาสตร์ ณ เวลานั้นยอมรับ กระบวนทัศน์เกิดขึ้นจากชุดของข้อสมมติเบื้องต้น

¹ การสืบค้นในฐานข้อมูลของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันเดียวกัน พบทั้งหมด 4,521,546 รายการ ส่วนการสืบค้นโดยใช้คำว่า “Paradigm” ในฐานข้อมูลของสำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒอีกครั้งเมื่อวันที่ 26 มกราคม พ.ศ.2560 พบว่ามี 1,781,521 รายการ งานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.79) เป็นงานที่เผยแพร่/ตีพิมพ์หลังปี ค.ศ.2003 ส่วนภาษาไทยมี 366 รายการ หรือเพิ่มขึ้นอีก 15 รายการ

และชุดของตัวอย่างหรือตัวแบบ² (Exemplars) กฎ ทฤษฎี การประยุกต์ใช้ การพัฒนาและการใช้อุปกรณ์ที่ได้รับการยอมรับในการปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์และถูกทำให้เป็นแบบอย่าง จนทำให้เกิดประเพณีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่มีความสอดคล้องกันของชุมชนวิทยาศาสตร์ กระบวนทัศน์จึงเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดข้อผูกมัด (Commitment) ในเรื่องกฎและมาตรฐานในปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์สำหรับการปฏิบัติในครั้งต่อไป หรืองานวิจัยในอนาคต และทำให้เกิดสิ่งที่คุห์นเรียกว่า “วิทยาศาสตร์ปกติ” (“Normal Science”) ดังข้อความตอนหนึ่งในบทนำว่า

*พัฒนาการขั้นต้นๆ ของวิทยาศาสตร์ส่วนมากมีลักษณะเป็นการแข่งขันกันอย่างต่อเนื่องระหว่างทัศนะเกี่ยวกับธรรมชาติที่แตกต่างกันจำนวนหนึ่ง ซึ่งต่างก็มีส่วนมาจากการสังเกตและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และสอดคล้องกับการสังเกตและวิธีการดังกล่าวอย่างหลวมๆ สิ่งที่ทำให้สำนักต่างๆ เหล่านี้แตกต่างกันไม่ใช่เพราะความผิดพลาดด้านวิธีการ แต่ละทัศนะต่างก็เป็น “วิทยาศาสตร์” ด้วยกัน หากแต่เป็นเพราะสิ่งที่เราจะเรียกว่า **ความเป็นไปไม่ได้ที่จะประเมินด้วยเกณฑ์เดียวกัน (Incommensurable) ระหว่างแต่ละสำนักในการเห็นโลกและดำเนินการทางวิทยาศาสตร์ต่อสิ่งที่เห็นนั้น** (คุห์น. 2544: 6 เน้นโดยผู้เขียน)*

ในทัศนะของคุห์น (2544) ชุมชนวิทยาศาสตร์มักยับยั้งความคิดใหม่ๆ ซึ่งทำลายความเชื่อในระดับรากฐานเสมอ แต่เมื่อไม่สามารถหลีกเลี่ยงความคิดใหม่ ๆ หรือปัญหาผิดปกติกึ่งทำลายประเพณีการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ได้ จะทำให้เกิดการค้นคว้าเพื่อนำไปสู่ชุดของข้อผูกมัดชุดใหม่และชุดของข้อผูกมัดนี้จะเป็นรากฐานให้กับปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งคุห์นเรียกว่า การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ การปฏิวัติวิทยาศาสตร์หรือการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทำให้ชุมชนวิทยาศาสตร์ยกเลิกทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับในสมัยหนึ่ง เนื่องจากไปกันไม่ได้กับทฤษฎีใหม่ ทำให้มองปัญหาที่เหมาะสมกับการค้นคว้าแตกต่างไปจากเดิมเพราะการเกิดขึ้นของเกณฑ์ชุดใหม่ การปฏิวัติวิทยาศาสตร์จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับรากฐาน เพราะเป็นการเปลี่ยนโลกทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ โดยทั่วไปมักกินเวลานานหลายทศวรรษหรือศตวรรษ เช่น การปฏิวัติของโคเปอร์นิคัส (Nicholas Copernicus. 1473-1543) ซึ่งใช้เวลาเกือบหนึ่งร้อยปีในการเข้ามาแทนที่ดาราศาสตร์แบบโทเลมี (Ptolemy) ที่เชื่อว่าโลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล (โอคาซา. 2549: 2-5) การปฏิวัติของดาร์วิน (Charles Robert Darwin. 1809-1882) และการปฏิวัติของไอน์สไตน์ (Albert Einstein. 1879-1955) โดยนัยนี้ การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในทัศนะของคุห์นจึงเป็นเรื่องของช่วงเวลา ซึ่งนักประวัติศาสตร์ใช้คำว่า ยุคสมัย

² นำชัย ชิววิวรรณ (2560: 94) ผู้แปลหนังสือเรื่อง The Meaning of Science ของ Tim Lawens ใช้คำว่า ตัวแบบ แทนคำศัพท์ Exemplars โดยอธิบายว่าหมายถึงตัวอย่างของข้อตกลงที่เห็นตรงกันว่า อะไรคือความสำเร็จทางวิทยาศาสตร์อันสำคัญยิ่ง

นอกจากคูห์นแล้ว ฟริตจ็อฟ คาปรา (Fritjof Capra. 1939-) เป็นนักปรัชญาวิทยาศาสตร์ที่ทำให้กระบวนทัศน์แพร่หลายยิ่งขึ้น เนื่องจากกระบวนทัศน์เป็นสิ่งที่เขาคิดและเขียนถึงในงานเขียนหลายชิ้น เช่น The Tao of Physics (1975) The Turning Point (1982) Uncommon Wisdom (1988) The Web of Life (1996) The Hidden Connections (2002) และ The Systems View of Life (2014) ใน Uncommon Wisdom คาปราอธิบายว่าเขาใช้ “กระบวนทัศน์” ในความหมายที่มีขอบเขตกว้างมากกว่าคูห์น เพราะเขาหมายถึงความครบถ้วนสมบูรณ์ของความคิด การรับความรู้และคุณค่าที่ก่อให้เกิดวิสัยทัศน์ (Vision) อย่างใดอย่างหนึ่งต่อความเป็นจริง อันเป็นวิสัยทัศน์พื้นฐานที่สังคมได้จัดระเบียบขึ้นมา (คาปรา. 2532: 27) ในจุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ คาปราเสนอว่าปัญหาวิกฤติที่โลกเผชิญอยู่และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น ไม่ว่าจะปัญหาเงินเฟ้อ การว่างงาน วิกฤตการณ์พลังงาน การสาธารณสุข ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา ล้วนเป็นปัญหาหลายด้านของวิกฤติการณ์ที่เกี่ยวกับทัศนะการรับรู้โลก ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เรายังพยายามที่จะประยุกต์ใช้ความคิดของโลกทัศน์ที่ทันสมัย--โลกทัศน์วิทยาศาสตร์กลไกแบบเดสการ์ตส์และนิวตัน ซึ่งไม่อาจช่วยให้เราเข้าใจความเป็นจริงหรืออธิบายโลกที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันได้อีกต่อไป เราจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการมองความเป็นจริงอย่างกลไก มาเป็นแบบองค์รวม (คาปรา. 2539)

ส่วนกูบาและลินคอล์น (Egon Guba. and Yvonna Sessions Lincoln. 1994: 107-108) ได้นำมโนทัศน์กระบวนทัศน์มาใช้ในการอธิบายความแตกต่างในการแสวงหาความรู้ความจริงระหว่างสำนักปฏิฐานนิยม (Positivism) หลังปฏิฐานนิยม (Postpositivism) ทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory) และสำนักสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ซึ่งเขามองว่าความแตกต่างดังกล่าวเป็นผลมาจากการมีกระบวนทัศน์ที่แตกต่างกัน ซึ่งหมายถึงชุดของความเชื่อพื้นฐาน (Basic Beliefs) หรือ อภิปรัชญา (Metaphysics) ที่เกี่ยวข้องกับความจริงสูงสุดหรือโลกทัศน์ ทั้งนี้เพราะกระบวนทัศน์ที่นักวิจัยยึดถือ จะทำให้มีข้อสมมติพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของความจริงและวิธีการที่แตกต่างกัน กระบวนทัศน์จึงประกอบด้วยคำถามพื้นฐานสามด้าน คือ 1) คำถามด้านภววิทยา (The Ontological Question) เป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับรูปลักษณะ ลักษณะ หรือแบบ (Form) และธรรมชาติของความเป็นจริง (Reality) ที่รับรู้ได้ หากมีความจริงสูงสุดดำรงอยู่ 2) คำถามด้านญาณวิทยา (The Epistemological Question) เป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติของความสัมพันธ์ระหว่างผู้รู้ หรือผู้ต้องการรู้ กับสิ่งที่ถูกรู้ และ 3) คำถามด้านวิธีวิทยา (The Methodological Question) เป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับวิธีการในการแสวงหาความรู้ ว่าควรดำเนินการอย่างไร จึงจะสามารถรู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ได้

แม้กระบวนทัศน์มีความหมายมากกว่าหนึ่ง แต่มักถูกใช้ในความหมายของวิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่าชุดหนึ่ง สำหรับรายวิชานี้ กระบวนทัศน์หมายถึงทัศนะหรือความคิดพื้นฐานในการมองโลกมองชีวิตหรือโลกทัศน์ซึ่งเป็นตัวกำหนดหรือเป็นที่มาของวิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จึงไม่ได้เป็นการเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่าชุดใหม่เท่านั้น หากแต่เป็นการ

ปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือความคิดพื้นฐานในการมองโลก มองชีวิตหรือโลกทัศน์ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติเป็นเรื่องของช่วงเวลาหรือยุคสมัย เช่นเดียวกับทัศนคติของคุณ์และคาปรั้า

การศึกษา

เช่นเดียวกับคำว่ากระบวนการทัศนคติ การศึกษาถูกนิยามในความหมายที่หลากหลาย อันเป็นผลมาจากความแตกต่างของทัศนคติหรือความเชื่อที่บุคคลและสังคมยึดถือ ทัศนคติหรือความเชื่อที่ทำให้เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับความหมายของการศึกษามาอย่างยาวนานว่าการศึกษาคือหมายถึงสิ่งใด ก็คือทัศนคติที่มีต่อธรรมชาติของมนุษย์ที่แตกต่างกัน เพ็ญสิริ จีระเดชากุล (2533: 19-20) สรุปว่าความหมายของการศึกษาที่อาจเรียกได้ว่าเป็นตำนานทางการศึกษา ซึ่งเป็นความหมายที่สะท้อนถึงทัศนคติที่มีต่อธรรมชาติของมนุษย์ที่แตกต่างกันมี 3 แบบ คือ 1) ทัศนคติที่มองว่าการศึกษาคือกระบวนการช่วยให้มนุษย์นำความสามารถที่มีอยู่ภายในตนเองออกมาใช้อย่างดีที่สุด (Education as Manifestation) ซึ่งเป็นทัศนคติที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีความสามารถอยู่ในตนเอง การศึกษาจึงต้องช่วยพัฒนาความสามารถที่อยู่ภายในออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ 2) การศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้จากภายนอก (Education as Acquisition) เป็นทัศนคติที่เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับจิตที่ว่างเปล่าเหมือนผ้าขาว การศึกษาจึงต้องช่วยให้สามารถแสวงหาความรู้จากโลกภายนอก หรือถ่ายทอดความรู้หากไม่สามารถแสวงหาความรู้ได้เอง และ 3) ทัศนคติที่มองว่าการศึกษาคือกระบวนการปะทะสังสรรค์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (Education as Transaction) เป็นทัศนคติที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีศักยภาพที่จะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมก็ย่อมมีผลกระทบต่อบุคคลด้วย การศึกษาจึงต้องเป็นการให้และรับระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม

นอกจากความแตกต่างของทัศนคติที่มีต่อธรรมชาติของมนุษย์แล้ว ความแตกต่างของทัศนคติต่อสิ่งที่มีค่าสูงสุด ทำให้นักการศึกษาบางคนมองการศึกษาในความหมายที่แตกต่างกัน ดังเช่น กฤษณมูรติ (Krishnamurti. 1895-1986) นักปรัชญาที่สนใจการศึกษา ซึ่งมองว่าการศึกษาคือการค้นพบความหมายของชีวิต เข้าใจกระบวนการทั้งหมดของชีวิต เข้าใจความหมายของชีวิต และรู้จักตนเอง การศึกษาจึงต้องช่วยเสริมสร้างปัญญา เพราะปัญญาคือความสามารถที่จะค้นพบ ทำให้คิดได้อย่างอิสระ ซึ่งหมายถึงการทำให้ผู้เรียนปราศจากความกลัวต่อสิ่งใด ๆ เพื่อเข้าใจถึงสัจจะและสาระของการมีชีวิตอยู่ ดังบทสนทนาระหว่างกฤษณมูรติกับสมาชิกของมูลนิธิและครูโรงเรียนหุบเขาฤๅษี ความตอนหนึ่งว่า

ตั้งต้นที่โรงเรียนและสืบเนื่องตลอดชีวิต ไม่มีที่สิ้นสุด จงมอง เฝ้ามองมัน เธอให้การศึกษาเด็กผู้ชายพวกนั้นในวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และวิชาอื่น ๆ เธอกำลังให้การศึกษาพวกเขา เพื่อว่าพวกเขาจะสามารถพูดภาษาได้ เพื่อว่าพวกเขาจะได้ปรับตัวเองในที่ทำงานได้ อย่างไรก็ตาม หากว่าเธอให้การศึกษาพวกเขาในทางศีลธรรม จริยธรรม ความงามและ

สุนทรียะ เพื่อว่าพวกเขาจะไม่เพียงค้นพบและเข้าใจคณิตศาสตร์ แต่จะค้นพบตัวของเขาเองด้วย แล้วพวกเขาจะตระหนักด้วยตัวเองว่า ชีวิตเป็นสิ่งยิ่งใหญ่เสียจริง แล้วพวกเขาก็จะเป็นมนุษย์ (กฤษณมูรติ. 2543: 97)

ในขณะที่กฤษณมูรตินิยามการศึกษาในมุมมองแบบมนุษยนิยม (Humanism) จอห์น ดิวอี้ (John Dewey. 1859-1952) นักปรัชญาการศึกษาหนึ่งในผู้ให้กำเนิดปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) หรือประสบการณ์นิยม (Experimentalism) (Pragmatism. 2008) มองการศึกษาโดยให้คุณค่ากับการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การเรียนรู้ในโรงเรียนจึงต้องเชื่อมโยงกับโลกภายนอก ต้องเป็นการเรียนรู้ในชีวิตจริง เพราะการศึกษาในทัศนะของดิวอี้เป็นกระบวนการของชีวิต (ในปัจจุบัน) ไม่ใช่การเตรียมตัวสำหรับชีวิตในอนาคต (Education, therefore, is a process of living and not a preparation for future living) (Dewey. 1974: 430)

นอกจากนี้นักการศึกษาบางคนมองการศึกษาในความหมายกว้างหมายถึงประสบการณ์ทั้งหมดของชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ขณะที่บางคนมองในความหมายแคบ หมายถึงกระบวนการที่สังคมถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ ความชำนาญ ค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งผ่านโรงเรียนและสถาบันทางสังคม โดยมีการเลือกสรรสิ่งที่จะถ่ายทอด (วิทย์ วิศทเวทย์. 2555: 15) ซึ่งมีนัยถึงการมองการศึกษาในกรอบของระบบโรงเรียน ดังเช่นความหมายของการศึกษาของนักการศึกษาบางคนที่กิติมา ปรีดีติติก (2520: 69-72) รวบรวมไว้ในหนังสือปรัชญาการศึกษา (เล่ม 1): ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา ความตอนหนึ่งว่า “.....การศึกษาคือการส่งมอบบรมวิชาความรู้ เพื่อให้คน ๆ นั้นสามารถอยู่ในชุมชนชุมชนได้อย่างมีความสุขเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ (สุดใจ เหล่าสุนทร. ม.ป.ป.) หรือ การศึกษาคือกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ ความคิดเห็นของมนุษย์รุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่ง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2517).....”

นอกจากการศึกษากฎนิยามในความหมายที่สอดคล้องกับความเชื่อและคุณค่าที่ยึดถือแล้ว การศึกษายังถูกนิยามแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาหรือยุคสมัยอีกด้วย เพราะมองว่าความหมายของการศึกษามีสัมพันธ์กับทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ ก่อนช่วงเวลาที่การศึกษาแบบใหม่หรือสมัยใหม่จะกลายเป็นการศึกษากระแสหลัก การศึกษาหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต เมื่อเริ่มมีการจัดการศึกษาสมัยใหม่ การศึกษาหมายถึง การรู้หนังสือ (อุษณีย์ ธโนศวรรย์. 2545)

การศึกษาจึงมีความหมายที่หลากหลาย และไม่ได้มีความหมายที่ตายตัว หากแต่มีการปรับเปลี่ยนความหมายอยู่ตลอดเวลา รายวิชานี้จึงให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจความหมายของการศึกษาที่ถูกสร้างหรือถูกกำหนดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ๆ หรือในแต่ละยุคสมัย พร้อมทั้งเข้าใจถึงกฎเกณฑ์ที่กำหนดความหมายของการศึกษาดังกล่าว

กระบวนทัศน์ทางการศึกษา

กระแสของการปฏิรูปการศึกษาหลังประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ทำให้มีชุดของข้อเสนอเพื่อรู้การศึกษาแบบถอนรากถอนโคนหรือที่มักใช้คำว่ากระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาถูกเผยแพร่ผ่านการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสัมมนา บทความและหนังสืออย่างต่อเนื่อง (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2542; ประเวศ วะสี. 2541, 2544ก, 2544ข; วราพร ศรีสุพรรณ. 2557; วิโรจน์ สารรัตน์. 2556; ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. 2545; วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. 2552; วิจารย์ พานิช. 2555) จนทำให้กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากลายเป็นคำที่ติดตลาดในแวดวงนักการศึกษาและนักวิชาการที่สนใจการศึกษา โดยกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาถูกใช้ในความหมายของชุดความคิดใหม่ ซึ่งครอบคลุมทั้งการนิยามความหมายของการศึกษา เป้าหมายของการศึกษา หลักสูตร บทบาทของครู การจัดการกรรมการเรียนรู้ การนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ฯลฯ และในหลายกรณีถูกนำมาใช้ในความหมายเดียวกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21

เนื่องจากทัศนะในเรื่องความรู้ของมนุษย์ เช่น ความรู้มีลักษณะหรือธรรมชาติอย่างไร มนุษย์ได้ความรู้ได้อย่างไร เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินว่าสิ่งใดเป็นความรู้ที่ถูกต้องหรือเป็นความจริง มีความสัมพันธ์กับทัศนะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และของโลก รายวิชานี้จึงนิยามกระบวนทัศน์ทางการศึกษา ว่าหมายถึง ทัศนะในเรื่องความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับทัศนะในการมองโลก มองชีวิต ทำให้การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาใช้เวลายาวนาน หรือเป็นเรื่องของช่วงเวลาหรือยุคสมัย ดังจะเห็นได้จากงานเรื่องวิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งวิจารย์ พานิช (2555) อ้างหนังสือ 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times ที่เสนอว่าเป้าหมายของการศึกษาในยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรม และยุคปัจจุบันที่เรียกว่า ยุคความรู้ มีความแตกต่างกันใน 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทเพื่อการทำงานและเพื่อสังคม บทบาทเพื่อฝึกฝนสติปัญญาของตน บทบาทเพื่อทำหน้าที่พลเมือง และบทบาทเพื่อสืบทอดจารีตและคุณค่า (ดูรายละเอียดในตารางที่ 6) เมื่อพิจารณาเป้าหมายของการศึกษาในแต่ละยุคสมัยจะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนะในการมองโลก มองชีวิตที่เปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลให้ทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ ในยุคเกษตรกรรม ความรู้มีความสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิต เพราะเป็นความรู้ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ผลิตอาหารสำหรับเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวและคนอื่น ๆ ในชุมชน รวมทั้งความรู้ในการสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ ส่วนทัศนะในการมองความรู้ในยุคอุตสาหกรรมเปลี่ยนแปลงไปเพราะความรู้เป็นเรื่องของวิชาการ ถูกจัดระบบอยู่ในรูปของศาสตร์ การศึกษาจึงไม่ได้มีบทบาทต่อเศรษฐกิจครัวเรือนเช่นในยุคเกษตรกรรมอีกต่อไป หากแต่มีบทบาทในการสร้างสังคมผ่านงานที่ต้องการความชำนาญพิเศษ การประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์เพื่อความเจริญก้าวหน้าของอุตสาหกรรม ส่วนในยุคความรู้ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีมา

ปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตและการตลาด รวมทั้งยังนำมาใช้ในการจัดการสารสนเทศ จนเกิดการปฏิวัติ
ทางด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ทำให้โลกเชื่อมโยงกันนั้น การศึกษาเป็นเรื่องของการเรียนรู้ตลอด
ชีวิต การเรียนรู้ข้ามสาขาวิชาและการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความรู้และนวัตกรรม

ตารางที่ 6 เป้าหมายของการศึกษาจำแนกตามยุคสมัย

เป้าหมายของการศึกษา	ยุคเกษตรกรรม	ยุคอุตสาหกรรม	ยุคความรู้
เพื่อการทำงานและเพื่อสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ผลิตอาหารเลี้ยงครอบครัวและคนอื่น - สร้างเครื่องมือเครื่องใช้ - มีบทบาทในเศรษฐกิจครัวเรือน 	<ul style="list-style-type: none"> - รับผิดชอบผ่านงานที่ต้องการความชำนาญพิเศษ - ประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์เพื่อความก้าวหน้าของอุตสาหกรรม - มีบทบาทต่อขึ้นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตและการกระจายสินค้าที่ยาว 	<ul style="list-style-type: none"> - มีบทบาทต่อสารสนเทศของโลกและสร้างนวัตกรรมแก่บริการใหม่ๆ เพื่อสนองความต้องการและแก้ปัญหา - มีบทบาทในเศรษฐกิจโลก
เพื่อฝึกฝนสติปัญญาของตน	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนวิชาพื้นฐาน 3R (Reading, 'riting, 'rithmetic) หากได้เรียน - เรียนการเกษตรกรรมและทักษะทางช่าง 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้ "อ่านออกเขียนได้" และคิดเลขเป็น (เน้นจำนวนคนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้) - เรียนรู้ทักษะสำหรับโรงงานการค้าและงานในอุตสาหกรรม (สำหรับคนส่วนใหญ่) - เรียนรู้ทักษะด้านการจัดการ วิศวกรรมและวิทยาศาสตร์ (สำหรับคนชั้นสูงส่วนน้อย) 	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาตนเองด้วยความรู้ผ่านเทคโนโลยีและเครื่องมือเพิ่มศักยภาพ - ได้รับผลประโยชน์จากการทำงานบนฐานความรู้และผู้ประกอบการขยายตัวและเชื่อมโยงไปทั่วโลก - ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เพื่อทำหน้าที่พลเมือง	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน - มีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน - สนับสนุนบริการในท้องถิ่นและงานฉลองต่าง ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรทางสังคมเพื่อประโยชน์ของชุมชน - เข้าร่วมกิจกรรมด้านแรงงานและการเมือง - เข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครและบริจาคเพื่อการพัฒนาบ้านเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าร่วมในการตัดสินใจของชุมชนและการตัดสินใจทางการเมือง ทั้งโดยตนเองและผ่านทางกิจกรรมออนไลน์ - เข้าร่วมกิจกรรมของโลกผ่านทางชุมชนออนไลน์และ Social Network - รับผิดชอบต่อท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลกในประเด็นสำคัญต่าง ๆ ด้วยเวลาและทรัพยากรผ่านทางสื่อสารและ Social Network

ตารางที่ 6 เป้าหมายของการศึกษาจำแนกตามยุคสมัย (ต่อ)

เป้าหมายของการศึกษา	ยุคเกษตรกรรม	ยุคอุตสาหกรรม	ยุคความรู้
เพื่อสืบทอดจารีตและคุณค่า	<ul style="list-style-type: none"> - ถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมเกษตรกรรมไปยังคนรุ่นหลัง - อบรมเลี้ยงดูลูกหลานตามจารีตประเพณีของชนเผ่า ศาสนาและความเชื่อของพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้ความรู้ด้านการค้า ข้าง และวิชาชีพ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง - ธารงคุณค่าและวัฒนธรรมของตนในท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายของชีวิตคนเมือง - เชื่อมโยงกับคนในวัฒนธรรมอื่นและภูมิภาคอื่น ตามการขยายตัวของการคมนาคมและการสื่อสาร 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้ความรู้ในสาขาอย่างรวดเร็วและประยุกต์ใช้หลักวิชานั้นข้ามสาขาเพื่อสร้างความรู้ใหม่และนวัตกรรม - สร้างเอกลักษณ์ของคนจากจารีตวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย และเคารพจารีตและวัฒนธรรมอื่น - เข้าร่วมกิจกรรมข้ามวัฒนธรรมผสมผสานจารีตที่แตกต่างหลากหลายและความเป็นพลเมืองโลกสู่จารีตใหม่ และสืบทอดสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป

ที่มา: วิจารย์ พานิช. 2555. *วิธีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์. หน้า 11-14

ปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาการศึกษา เป็นการนำคำว่าปรัชญา และการศึกษา มารวมกัน ปรัชญาเป็นศัพท์ที่ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อใช้เป็นคำแปลของ Philosophy ซึ่งตามรูปศัพท์ภาษาอังกฤษมาจากภาษากรีกว่า Philosophia หมายถึง Love of Wisdom ทำให้คำว่าปรัชญามีความหมายไม่สอดคล้องกับ Philosophy เพราะปรัชญาเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต 2 คำ คือ ปร ซึ่งแปลว่าไกล ล่วงพ้น สูงสุด ประเสริฐ และคำว่า ชญา ซึ่งหมายถึงรู้ คำว่าปรัชญา จึงหมายถึงความรู้อันสูงสุด (กิตติมา ปรีดีดิถก. 2520: 1-2) หรือความรู้อันหมดข้อสงสัย ซึ่งราชบัณฑิตยสถานนิยามว่าหมายถึงวิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. 2554)

ความหมายตามรูปศัพท์ที่ไม่สอดคล้องกันสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งระหว่างปรัชญาตะวันออกและตะวันตก นักปรัชญาการศึกษาบางคน (เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. 2533: 8-9) มองว่าตามความหมายทางตะวันออก ปรัชญาน่าจะหมายถึงแนวทางหรือหลักการในการดำเนินชีวิต

เพราะมุ่งที่จะแสวงหาแนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตมากกว่าที่จะพิจารณาถึงความเป็นเหตุเป็นผลของความคิด ส่วนปรัชญาตะวันตกมีความหมายที่แตกต่างออกไป เพราะมุ่งเน้นการแสวงหาปัญญา ความเฉลียวฉลาด แสวงหาความรู้ โดยอาศัยการคิดวิเคราะห์พิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ทำให้คำตอบของปรัชญามีอยู่มากมาย จึงอาจสรุปความหมายของปรัชญาได้ 2 ด้านคือ 1) ด้านกิจกรรมหรือวิธีการซึ่งปรัชญาน่าจะหมายถึง 1.1) การวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างความกระจ่างให้กับสิ่งที่ยังกำกวมหรือเป็นปัญหา และ 1.2) กระบวนการในการคิด วิเคราะห์วิจารณ์ สังเคราะห์ ตรวจสอบและประเมินอย่างมีระบบมีเหตุมีผล และ 2) ด้านเนื้อหาหรือผลที่ได้จากกระบวนการในการคิด วิเคราะห์วิจารณ์ สังเคราะห์ ตรวจสอบและประเมินอย่างมีระบบมีเหตุมีผล ปรัชญาน่าจะหมายถึงความเชื่อหรือแนวความคิดที่มีเหตุผล (เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. 2533: 1-9)

ส่วนปรัชญาการศึกษาที่มีความหมายที่หลากหลายเช่นเดียวกับคำว่าปรัชญาและการศึกษานิลเลอร์ (Kneller. 1971: 202) บรรณาธิการของหนังสือ Foundations of Education พิมพ์ครั้งที่ 3 ในปี ค.ศ.1971 มองว่าปรัชญาการศึกษาเป็นการนำปรัชญาทั่วไปหรือปรัชญาที่เป็นทางการ (Formal Philosophy) มาใช้กับการศึกษาเพื่อทำให้มองปัญหาการศึกษาด้วยมุมมองทางปรัชญา เพราะเราไม่สามารถวิพากษ์นโยบายการศึกษาหรือขบคิดเกี่ยวกับนโยบายใหม่ ๆ ทางการศึกษาได้ หากไม่พิจารณาปัญหาการศึกษาในฐานะปัญหาทางปรัชญา ซึ่งได้แก่ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ 1) ธรรมชาติของชีวิตที่ดีซึ่งการศึกษาควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น 2) ธรรมชาติของตัวมนุษย์เอง เพราะมนุษย์คือคนที่จะได้รับการศึกษา 3) ธรรมชาติของสังคม เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคม และ 4) ธรรมชาติของความเป็นจริงสูงสุด (Ultimate Reality) ซึ่งความรู้ทั้งหมดพยายามแสวงหาคำตอบ

ในหนังสือปรัชญาการศึกษา เล่ม 1: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา กิติมา ปริติติก (2520: 72-73) มองว่าเมื่อนำคำว่าปรัชญา และการศึกษามารวมกันจะทำให้ได้ความหมายหลายรูปแบบ และสรุปความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับปรัชญาว่าเมื่อนำความรู้ทางด้านปรัชญามาใช้กับการศึกษานั้น ปรัชญาจะช่วยในการตั้งจุดมุ่งหมายของการศึกษา ช่วยในการตีความคำว่ามนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ ช่วยในการศึกษาเกี่ยวกับสังคม ธรรมชาติและลักษณะของสังคม นอกจากนี้วิธีการทางปรัชญาบางอย่าง เช่น การพิจารณาตัดสินคุณค่า ความดีความงามช่วยในการพิจารณาตัดสินคุณค่าทางการศึกษา

ส่วนสมบูรณ์ พรธรรณภพ (2525: 52) สรุปความหมายของปรัชญาการศึกษาไว้ 4 ประเด็น ดังนี้ 1) ปรัชญาการศึกษามีฐานะเป็นปรัชญาประยุกต์แขนงหนึ่ง เนื่องจากนำแนวคิดที่สำคัญของปรัชญาแม่บทมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา 2) แม้ปรัชญาการศึกษาต้องอาศัยปรัชญาแม่บทแต่จะต้องอาศัยการพิจารณาไตร่ตรอง มีการเรียบเรียง ร้อยกรองแนวความคิดต่าง ๆ จนเป็นระบบจึงจะสามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาได้ 3) ปรัชญาการศึกษาทำหน้าที่เป็นแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจในการตัดสินใจเลือกวิธีการจัดการศึกษาตามที่ปรารถนา และ 4) ถ้ายอมรับว่าการศึกษาคือกิจกรรมสำหรับชีวิตประจำวัน

ปรัชญาการศึกษาที่ย่อมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโลกทัศน์หรือกลุ่มทัศนคติของคนทุกคน ต่อมาในการอธิบายความหมายของคำว่าปรัชญาการศึกษาในสารานุกรมศึกษาศาสตร์ สมบูรณ์ พรรณานภพ (2558: 27-30) ได้แบ่งความหมายของปรัชญาการศึกษาออกเป็น 4 นัย คือ 1) นัยตามแหล่งกำเนิดสามแหล่งคือทัศนะส่วนบุคคล ทัศนะส่วนรวม และทัศนะบุคคลชั้นวิชาชีพ 2) นัยตามคำศัพท์และประวัติของคำ ปรัชญาการศึกษาหมายถึงความรู้สูงสุดสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการศึกษา อาจจะเป็นความรู้สูงสุดทั้งของส่วนบุคคลและส่วนรวม หรือหมายถึงหมวดความรู้ที่จำเป็นและเป็นส่วนหนึ่งของหมวดวิชาการศึกษาระดับวิชาชีพ 3) นัยตามหมวดวิชา ปรัชญาการศึกษาหมายถึงรายวิชาที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาบางประการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา และ 4) นัยตามวิธีทางปรัชญา 3 วิธี คือ 4.1) นัยตามวิธียึดลัทธิ (Dogmatism) ปรัชญาการศึกษามีฐานะเป็นปรัชญาประยุกต์แขนงหนึ่ง เนื่องจากนำปรัชญาแม่บทมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา 4.2) นัยตามวิธีวิบัติ (Skepticism) เนื่องจากเป็นปรัชญาการศึกษาที่เกิดจากความสงสัย จึงไม่ยึดถือปรัชญาแม่บทลัทธิใด ๆ ดังนั้นปรัชญาการศึกษาตามนัยวิธีวิบัติ จึงหมายถึง ผลรวมของคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ สำหรับนำมาใช้เป็นเครื่องมือ (Instruments) ในการปรับปรุงการจัดการศึกษา และ 4.3) นัยตามวิธีวิภาษ (Dialecticism) เนื่องจากวิธีวิภาษแบ่งลำดับขั้นของการปฏิบัติเป็นสามขั้นคือ บทเสนอ (Thesis) บทแย้ง (Antithesis) และบทสรุป (Synthesis) ปรัชญาที่เกิดขึ้นจากวิธีวิภาษจึงเป็นการเลือกสรรส่วนที่ดีของปรัชญาการศึกษาเดิมที่ยึดถือและปรัชญาการศึกษาอื่นที่แตกต่างหรือขัดแย้งกับปรัชญาการศึกษาเดิมเพื่อประมวลเป็นปรัชญาการศึกษาใหม่ ซึ่งนัยตามความหมายนี้ ปรัชญาการศึกษาคือผลรวมของทฤษฎีการศึกษา (Meta-Theory of Education)

เมื่อพิจารณาความหมายของปรัชญาการศึกษาจากลักษณะและบทบาท นักปรัชญาการศึกษาบางคน (เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. 2533: 21-28) แบ่งความหมายของปรัชญาการศึกษาออกเป็น 2 แบบคือ 1) ปรัชญาการศึกษาที่เป็นระบบ ได้แก่ การรวบรวมรายละเอียดของการคิดถึงความจริงอย่างมีระบบ หรือการเลือกใช้ปรัชญาที่เป็นระบบ เช่น สัจนิยม ปฏิบัตินิยม หรือความคิดของนักปรัชญาบางท่านมาเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษา และ 2) ปรัชญาการศึกษาที่เป็นกิจกรรมทางการศึกษา ซึ่งแยกออกเป็น 2 กิจกรรมคือ 2.1) การใช้วิธีการวิเคราะห์ของปรัชญาเพื่อสร้างความกระจ่างให้กับสิ่งที่ยังเป็นปัญหา มีความกำกวม ขัดแย้งหรือไม่ลงรอยกัน และ 2.2) การใช้วิธีกระบวนการทางปรัชญา คือ กระบวนการในการคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ สังเคราะห์ ตรวจสอบและประเมินอย่างมีระบบมีเหตุผล มาศึกษาปัญหาทางการศึกษา ศึกษาปัญหา สภาพและความคาดหวังของสังคมแล้วสรุปผลไปสังเคราะห์กับพื้นฐานความคิดทางปรัชญา สังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ เพื่อเสนอเป็นภาพรวมของการศึกษาหรือปรัชญาการศึกษาของสังคมนั้น

แม้ว่าปรัชญาการศึกษามีความหมายที่หลากหลายทั้งในฐานะเป็นปรัชญาประยุกต์ กิจกรรมทางการศึกษา รายวิชาที่นำหลักปรัชญาบางประการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา และทฤษฎีทั่วไป

ทางการศึกษา แต่ในรายวิชานี้ พิจารณาปรัชญาการศึกษาโดยมุ่งทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของปรัชญากับแนวคิดของปรัชญาการศึกษาในฐานะเป็นความเชื่อพื้นฐานของการจัดการศึกษาในแต่ละยุคสมัย

บรรณานุกรม

- กฤษณมูรติ. (2543). **กฤษณมูรติที่หุบเขาฤๅษี**. แปลโดย สุภาพร พงศ์พฤกษ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- กิติมา ปรีดีติติก. (2520). **ปรัชญาการศึกษา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา (เล่ม 1)**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- คาปรั้า, พริตจ็อฟ. (2532). **จุดเกิดเต่าแห่งฟิลิปปินส์**. แปลโดย วิภาดา กิตติโกวิท. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า. _____ (2539). **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ ทศนะแม่บทเพื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมแบบใหม่ เล่ม 1**. แปลโดย พระประชา ปสนนธมโม; พระไพศาล วิสาโล; สันติสุข โสภณสิริ; และ รสนา โตสิตระกูล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- คูห์น, ทอมัส เอส. (2544). **โครงสร้างของการปฏิวัติในวิทยาศาสตร์**. แปลโดย สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ดวงเดือน พันธุนาวิน. (2517). **หลักและแนวโน้มของจิตวิทยากับข้อคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรแขนงจิตวิทยาสังคม. ใน ประมวลบทบรรยายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.**
- ประเวศ วะสี. (2541, กรกฎาคม-สิงหาคม). **ปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญา. ร่วมโพธิ์แก้ว. 5(28): 47-49.** _____ (2544ก). **ปฏิรูปการศึกษาในทศนะของ ศ. น.พ. ประเวศ วะสี**. กรุงเทพฯ: เพื่อนคิด. _____ (2544ข). **ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษาที่พาประเทศพ้นวิกฤต [จุลสาร]**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน.** (2554). สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2560, จาก <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. (2533). **ปรัชญาการศึกษา**. ภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไพพรรณ เกียรติโชติชัย. (2545). **กระบวนทัศน์ใหม่แห่งการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: บริษัทการศึกษา.
- เลเวนส์, ทิม. (2560). **วิทยาศาสตร์ ปรัชญา ปรีศนา และความจริง**. แปลโดย นำชัย ชีววิวรรณ์. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิร์ด.
- วราพร ศรีสุพรรณ. (2557, มกราคม-มิถุนายน). **การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาสำหรับอนาคต. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และ**

- สังคมศาสตร์). 6(11): 265-280. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559, จาก <http://www.tci-thaijo.org/index.php/swurd/article/view/28474/24509>
- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2542). **กระบวนทัศน์ใหม่ในนวัตกรรมหลักสูตร**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559, จาก http://thesis.swu.ac.th/swuarticle/Edu_Swu/Edu_Swuv2n2p39.pdf
- วิชัย วงษ์ใหญ่; และมารุต พัฒนา. (2552). **จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา: กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2555). **ปรัชญาการศึกษา**. ใน **ปรัชญาทรรศน์: ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). **กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีทัศนะการศึกษาศตวรรษที่ 21**. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559, จาก http://www.mbuisc.ac.th/phd/powerpoint/21stCentury_new.pdf
- สุดใจ เหล่าสุนทร. (ม.ป.ป). **การศึกษาเพื่ออาชีพในโรงเรียนมัธยม**. (ม.ป.พ.).
- สมบูรณ์ พรรณาภพ. (2525). **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น: เอกสารประกอบการสอนวิชาศึกษา 471**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2558). ความหมายของปรัชญาการศึกษา. ใน **สารานุกรมศึกษาศาสตร์**. หน้า 27-30. จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/view/6398/6030>
- อุษณีย์ ธโนศวรรย์. (2545). **การศึกษาในระบบ: ปฏิบัติการทางอำนาจผ่านความรู้และการสร้างความเป็นอื่นให้กับชุมชนหมู่บ้าน**. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โอคาซา, ซาเมียร์. (2549). **ปรัชญาวิทยาศาสตร์โดยสังเขป**. แปลโดย จูไรรัตน์ จันทรธำรง. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- Dewey, John. (1974). My Pedagogic Creed. In **John Dewey on Education**. Edited by R. D. Archambault. p. 430. Chicago: University of Chicago Press.
- Guba, E. G; & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. In **Handbook of qualitative research**. Edited by N. K. Denzin & Y. S. Lincoln. pp. 105-117. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kneller, George F. (Editor). (1971). **Foundations of Education**. 3rded. Los Angeles: University of California.

Pragmatism. (2008). Retrieved August 24, 2017, from
<https://plato.stanford.edu/entries/pragmatism/>

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

หัวข้อ	การแบ่งยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต: ภาวะวาทศาสตร์แบบองค์รวมและแยกส่วน
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	4 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 3)
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้นิสิตเข้าใจทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต 2. เพื่อให้นิสิตเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต 3. เพื่อให้นิสิตสามารถอภิปรายความแตกต่างระหว่างภาวะวาทศาสตร์แบบองค์รวมและภาวะวาทศาสตร์แบบแยกส่วนได้
เนื้อหา	ทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต การแบ่งยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต: ภาวะวาทศาสตร์แบบองค์รวมและแยกส่วน

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (15 นาที)

1.1 อาจารย์ทบทวนบทเรียนในสัปดาห์ที่ผ่านมา และเชื่อมโยงบทเรียนในสัปดาห์นี้กับโมเดลภาวะวาทศาสตร์ทางการศึกษา โดยชี้ให้นิสิตเข้าใจว่าทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิตมีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ เมื่อทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพ ทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้จึงเปลี่ยนแปลงไป แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเวลานาน จึงเรียกช่วงเวลาดังกล่าวว่า ยุคสมัย

1.2 อาจารย์ตั้งคำถามว่ามีใครเคยหรือกำลังทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมบ้าง ถ้ามีให้เล่าว่าทำอะไร และเคยสังเกตหรือไม่ว่าปัญหามลพิษหรือสิ่งแวดล้อมพบได้ทั่วไปและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น คิดว่าเป็นเพราะเหตุใด หากตอบว่าคนรุ่นปัจจุบันให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ถามต่อว่าทำไมคนรุ่นปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับธรรมชาติ นิสิตคิดว่าคนรุ่นปู่ย่าตายายให้ความสำคัญกับธรรมชาติหรือไม่ ถ้าให้ความสำคัญ แตกต่างจากคนรุ่นปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์ให้นิสิตแบ่งกลุ่มตามกลุ่มรายงานทางเลือกการศึกษาไทย และแจกเอกสารเรื่อง “ถ้อยประจักษ์ของคนป่า” พร้อมอธิบายที่มาของเอกสารว่าเป็นสุนทรพจน์ของซีแอตเทิล หัวหน้าชาวอินเดียนแดงเผ่าซูความิช (Suquamish) เป็นเอกสารที่นำมาใช้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ถือกันว่าลึกซึ้งและงดงามที่สุด และแจกใบงานครั้งที่ 2 ที่กำหนดให้นิสิตแต่ละกลุ่มทำงานดังนี้

2.1.1 อธิบายทัศนคติพื้นฐานในการมองโลกและชีวิตของ “คนอินเดียนแดง” และ “คนขาว” ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ทักษะต่อธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ถ้ามี สิ่งศักดิ์สิทธิ์หมายถึงสิ่งใดบ้าง) และการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ถ้ามี)

2) ทักษะต่อมนุษย์และการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

โดยให้นิสิตนำเสนอในรูปแบบใดก็ได้ อาทิ แผนผังความคิดหรือแผนที่ความคิด (Mind Map) รูปภาพ บทกลอน หรือการบรรยาย ฯลฯ

2.1.2 ให้นิสิตเขียน “จดหมายตอบจากคนขาว” เพื่ออธิบายเหตุผลว่าทำไม “คนอินเดียแดง” จึงควรขายที่ดินให้ “คนขาว” โดยข้อความในจดหมายต้องสะท้อนถึงทักษะพื้นฐานในการมองโลกและชีวิตของคนขาวตามการวิเคราะห์ในข้อ 2.1.1 (75 นาที)

2.2 ให้นิสิตแต่ละกลุ่มนำเสนองานตามหัวข้อที่กำหนด เพื่อนและอาจารย์สอบถามในส่วนที่สงสัย (60 นาที)

2.3 ให้นิสิตนั่งเป็นวงกลม อาจารย์ชวนนิสิตสนทนาถึงสิ่งที่เรียนรู้จากการทำงาน โดยอาจารย์ตั้งประเด็นคำถามเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะในการมองโลกและมองชีวิต และการเปลี่ยนแปลงทักษะในการมองโลกและมองชีวิต อาทิ ทำไมนิสิตถึงคิดว่าคนขาวและคนอินเดียแดงมีทักษะต่อธรรมชาติ ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และต่อมนุษย์แตกต่างกัน นิสิตคิดว่าในอดีตคนขาวเคยมีทักษะต่อธรรมชาติ ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และต่อมนุษย์เหมือนคนอินเดียแดงหรือไม่ เพราะเหตุใดทักษะของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเปลี่ยนแปลงไป วิทยาศาสตร์สมัยใหม่เปลี่ยนทักษะของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างไร สอบถามนิสิตว่ามีทักษะเหมือนคนอินเดียแดงหรือคนขาว คนรุ่นพ่อแม่หรือปู่ย่าตายายมีทักษะเหมือนคนอินเดียแดงหรือคนขาว เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น นิสิตเคยพบคนที่มีทักษะเหมือนคนอินเดียแดงหรือไม่ ถ้ามี ให้ยกตัวอย่าง คนขาวและคนอินเดียแดงมีทักษะต่อชีวิตเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร หากกล่าวว่าคนอินเดียแดงมีทักษะแบบองค์รวมและคนขาวมีทักษะแบบแยกส่วน นิสิตเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด ทักษะแบบองค์รวมและทักษะแบบแยกส่วนมีลักษณะอย่างไร คิดว่าคนส่วนใหญ่มีทักษะแบบใด ทักษะแบบองค์รวมและทักษะแบบแยกส่วนจะสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อโลกและอนาคตของมนุษยชาติแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร (45 นาที)

3. ขั้นสรุปบทเรียน (45 นาที)

อาจารย์แจกกระดาษ A4 ครึ่งหน้า ให้เวลาสิบห้านาทีเพื่อให้นิสิตแต่ละคนเขียนสรุปความเข้าใจทักษะในการมองโลกและมองชีวิตแบบองค์รวมและแยกส่วน จากนั้นให้นิสิตอ่านข้อความที่เขียน หากพบว่ามีนิสิตที่ยังไม่เข้าใจ อาจารย์อธิบายเพิ่มเติม พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทักษะในการมองโลกและมองชีวิตกับทักษะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ดังเช่นความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่สะท้อนถึงฐานคิดแบบองค์รวม และการมีวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ ซึ่งจะ เป็นหัวข้อของการเรียนรู้ในสัปดาห์ถัดไป และแจกเอกสารประกอบการสอนเรื่อง การเปลี่ยนแปลง

ทักษะในการมองโลกและมองชีวิต: กระบวนทัศน์แบบองค์รวมและแยกส่วน เพื่อให้นิสิตศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง

สื่อการเรียนรู้

1. ถ้อยประพจน์ของคอปเปอร์. ซีแอตเทิล 1854.
2. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต: กระบวนทัศน์แบบองค์รวมและแยกส่วน”
3. ใบงานเรื่องทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต (งานครั้งที่ 2 งานในชั้นเรียน)
4. กระดาษฟลิปชาร์ต
5. กระดาษ A4
6. สี

การประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน
2. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะทางปัญญา และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจากการทำงานกลุ่มในชั้นเรียนครั้งที่ 2 ใบงานเรื่องทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต: กระบวนทัศน์แบบองค์รวมและแยกส่วน

เอกสารเรื่อง “ถ้อยประพจน์ของคนป่า” แปลจาก Chief Seattle’s Speech สุนทรพจน์ของซีแอตเทิล (Seattle. 1786-1866) ซึ่งเป็นหัวหน้าชาวอินเดียนแดงเผ่าซูความิช (Suquamish) เป็นจดหมายตอบการขอซื้อดินแดนของชาวอินเดียนแดงในซีแอตเทิล ในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 เอกสารฉบับนี้สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิตที่แตกต่างกันสองชุด คือ ทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิตด้วยกระบวนทัศน์แบบองค์รวมและแบบแยกส่วน

ทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิตแบบองค์รวมและแยกส่วน

ทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิตด้วยกระบวนทัศน์แบบองค์รวม³ เป็นทัศนคติในการมองโลกเป็นหน่วยชีวิต มีชีวิต มีจิตวิญญาณ ธรรมชาติถูกรับรู้ในลักษณะของความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่ได้เป็นศูนย์กลางหรือเป็นนายเหนือธรรมชาติ ทัศนคติในการมองโลกดังกล่าวทำให้การสร้างความรู้ของมนุษย์เป็นไปเพื่อการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และเพื่อเข้าใจความหมายของธรรมชาติและสรรพสิ่ง มากกว่าการสร้างความรู้เพื่อต้องการคาดการณ์และควบคุม ดังจะเห็นได้จากวิถีชีวิตที่ดำเนินไปด้วยการเกื้อกูล การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและตระหนักถึงการดำรงอยู่ของธรรมชาติและสรรพสิ่ง เพราะการดำรงอยู่ของธรรมชาติและสรรพสิ่งถูกพิจารณาในฐานะหลักประกันการดำรงชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสรรพสิ่งทั้งหมด ดังข้อความตอนหนึ่งใน “ถ้อยประพจน์ของคนป่า” ความว่า “โลกนี้มีใจของมนุษย์ คนต่างหากที่เป็นสมบัติของโลก สิ่งนี้เรารู้.....ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน.....สิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้นแก่โลก ย่อมเกิดขึ้นแก่บุตรีตาของโลกด้วย มนุษย์ไม่ใช่ผู้สละทอใยแห่งชีวิต เขาเป็นเพียงเส้นใยหนึ่งในนั้น สิ่งใดก็ตามที่เขาทำต่อข่ายใยนั้น ก็เท่ากับทำต่อตนเอง”

ทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิตดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการจัดระบบ เชื่อมโยงและการสร้างความหมายให้กับโลกซึ่งมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งด้วยกระบวนทัศน์แบบองค์รวม จึงแตกต่างจากทัศนคติของคนขาว ซึ่งเป็นผู้ยื่นข้อเสนอเพื่อขอซื้อที่ดินจากชนเผ่าอินเดียนแดง เพราะไม่ได้มองธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และไม่ได้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกต่อไป เนื่องจากธรรมชาติเป็นเพียงทรัพยากรที่ควรนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเอื้ออำนวยให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย หรือเป็นทัศนคติในการมองโลก

³ กระบวนทัศน์แบบองค์รวมถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักแน่นและน่าสนใจยิ่งในงานเรื่ององค์รวม: บทวิพากษ์ว่าด้วย วิทยาศาสตร์ และศาสนา ในสังคมไทย. (พิพัฒน์ พสุธาชาติ. 2552)

และมองชีวิตด้วยระบวนทัศน์แบบแยกส่วน⁴ ซึ่งกลายเป็นระบวนทัศน์หลักในการกำหนดทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต

ความแตกต่างของทัศนะดังกล่าว เป็นผลจากพัฒนาการของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่เริ่มขึ้นในช่วงเวลาที่วิทยาศาสตร์ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในยุโรปในช่วงระหว่าง ค.ศ.1500-1750 หรือที่เรียกกันว่ายุคของการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีผลให้ทัศนะในการมองโลกเป็นหน่วยชีวิต มีชีวิต และมีจิตวิญญาณแบบเดิมที่เคยเป็นทัศนะหลักของคนส่วนใหญ่ทั้งโลกตะวันตกและตะวันออก ถูกเปลี่ยนแปลงอย่างถึงแก่นและแทนที่ด้วยทัศนะในการมองโลกและมองชีวิตชุดใหม่ เพราะโลกถูกมองเป็นเครื่องจักรเครื่องหนึ่ง ไม่มีชีวิต และไม่มีจิตวิญญาณ การแสวงหาความรู้ของมนุษย์เป็นไปเพื่อการครอบงำและควบคุมธรรมชาติ (คาปร้า. 2539: 49-50) ยุคของการปฏิวัติวิทยาศาสตร์มีจุดเริ่มจากการปฏิวัติในวิชาดาราศาสตร์และฟิสิกส์ ซึ่งเป็นผลมาจากการค้นพบที่สำคัญของนิโคลัส โคเปอร์นิคัส (Nicolaus Copernicus. 1473-1543) กาลิเลโอ กาลิเลอี (Galileo Galilei. 1564-1642) และเซอร์ ไอแซค นิวตัน (Sir Isaac Newton. 1643-1727) ทั้งนี้เพราะโคเปอร์นิคัสเสนอว่าดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล มีดาวเคราะห์รวมทั้งโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวถูกต่อต้าน โดยเฉพาะจากคริสตจักรคาทอลิกที่ถือว่าจักรวาลในแบบโคเปอร์นิคัส ขัดแย้งกับคำสอนของศาสนา กาลิเลโอสนับสนุนทฤษฎีของโคเปอร์นิคัสและเป็นผู้บุกเบิกกล้องโทรทรรศน์ยุคแรก ๆ แต่คุณูปการของกาลิเลโออยู่ในกลศาสตร์ คือ การหักล้างทฤษฎีของอริสโตเติล (Aristotle. 384-322 B.C.E. (ยุคก่อนปฏิทินปัจจุบัน)) ที่ว่า วัตถุที่หนักกว่าจะตกลงพื้นโลกเร็วกว่าวัตถุที่เบากว่า ที่รู้จักกันในชื่อว่า กฎแห่งการตกโดยอิสระ (Law of Free Fall) นอกจากนี้ยังเป็นคนแรกที่น่าภาษาคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นนามธรรมมาใช้อธิบายโลกทางกายภาพ และยังเน้นการทดสอบข้อสมมติฐานโดยการทดลอง ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของวิธีการศึกษาธรรมชาติเชิงประจักษ์ที่สืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ (โอคาซา. 2549: 2-7)

นิวตันเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการทำให้ความเชื่อมั่นในวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเชื่อกันว่าทฤษฎีของนิวตันได้แสดงให้เห็นถึงการทำงานที่แท้จริงของธรรมชาติ และสามารถอธิบายทุกสิ่งทุกอย่างได้ ดังที่คาปร้ากล่าวไว้ในจุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ ความตอนหนึ่งว่า

กลศาสตร์แบบนิวตันประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดในศตวรรษที่ 18 และ 19 ทฤษฎีแบบนิวตันช่วยให้สามารถอธิบายการเคลื่อนที่ของดาวเคราะห์ ดวงจันทร์ และดาวหาง ลงไป

⁴ การแยกส่วน (Fragmentation) หมายถึง การที่ส่วนทั้งหมด (ที่พิจารณาศึกษา) ถูกแยกออกจากกัน และส่วนย่อยที่ถูกแยกออกมานั้น ไม่ได้อยู่ในฐานะอันเป็นองค์ประกอบย่อยของส่วนทั้งหมดเดิมอีกต่อไป แต่กลายเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ดีำรงอยู่อย่าง โดด ๆ หากความสัมพันธ์กับส่วนอื่นใดมิได้ (วีระ สมบูรณ์. 2550: 30)

จนถึงรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ รวมทั้งกระแส น้ำขึ้นน้ำลง และปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแรงโน้มถ่วงของโลก ระบบคณิตศาสตร์แบบนิวตันเกี่ยวกับโลก ได้กลายเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความจริงอันถูกต้อง และเป็นทฤษฎีที่ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นอย่างแรงกล้าในหมู่นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลาย รวมตลอดไปถึงสาธารณชน ทั่ว ๆ ไปด้วย ภาพของโลกในลักษณะเครื่องจักรอันสมบูรณ์ ซึ่งได้รับการเสนอมาโดยเดสการ์ตส์ (Rene Descartes. 1596-1650) นั้น สามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ (คาปร้า. 2539: 70)

พัฒนาการของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ทำให้ปรากฏการณ์ทางกายภาพไม่ได้เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติหรือการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกต่อไป สิ่งเหนือธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงไม่มีพื้นที่อยู่ในกระบวนทัศน์แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ รวมทั้งยังทำให้ความเชื่อในพระเจ้าเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยากมากขึ้น ทัศนศาสตร์มองโลกแบบองค์รวมจึงถูกแทนที่ด้วยทัศนศาสตร์วัตถุนิยมแบบกลไกแยกส่วน ที่เชื่อกันว่า วัตถุเป็นพื้นฐานของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และโลกทางวัตถุเป็นเครื่องจักรขนาดใหญ่ที่ประกอบขึ้นจากองค์ประกอบจำนวนมากมายที่สามารถแยกจากกันได้ และการทำงานถูกควบคุมด้วยกฎเกณฑ์เชิงเหตุและผลที่แน่นอน ปรากฏการณ์อันสลับซับซ้อนจึงสามารถทำความเข้าใจได้ โดยการลดทอน⁵ แยกส่วนลงมาศึกษาหน่วยย่อยพื้นฐาน และมองหาหลักการการทำงานของหน่วยย่อยเหล่านี้

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับกระบวนทัศน์ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทัศนศาสตร์พื้นฐานอันเป็นตัวกำหนดวิธีคิด วิธีปฏิบัติและวิธีให้คุณค่าชุดใหม่ ดังจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งในบทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษากับปัญหาสภาวะความรู้มนุษย์ของ เสน่ห์ จามริก (2546: 31) ความตอนหนึ่งว่า

เค้าโครงความเป็นมาและสาระสำคัญของการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจสรุปลงเป็นกระบวนกรก่อตัวของโลกทัศน์ใหม่ที่คิดและเห็นโลกและธรรมชาติเป็นเครื่องยนต์กลไกซึ่งลดทอนแยกส่วนได้ จิตกับสสาร วัตถุ รวมทั้งร่างกายเป็นเรื่องที่แบ่งแยกออกจากกัน วิทยาศาสตร์ฟิสิกส์เกิดขึ้นเป็นต้นตอที่มาของหลักคิดและแนวทางของศาสตร์อื่น ๆ ที่ตามมา นอกเหนือไปจากนี้ เรายังได้ประจักษ์เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ กับ “ศาสตร์” อันเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และสังคม

⁵ การลดทอน (Reductionism) หมายถึง การที่ส่วนทั้งหมดถูกแยกย่อยออกเป็นส่วนย่อย และถูกอธิบายด้วยคุณสมบัติของส่วนย่อยนั้น ซึ่งยังคงต้องอาศัยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของส่วนย่อยนั้นอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง (วีระ สมบูรณ์. 2550: 30)

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีสัมพันธภาพ (Theory of Relativity) และทฤษฎีควอนตัม (Quantum Theory) ซึ่งถือกำเนิดขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ได้ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ครั้งสำคัญ หรือเกิดฟิสิกส์ยุคใหม่⁶ (Modern Physics) เพราะทฤษฎีทั้งสองนำมาซึ่งทัศนะในการมองโลกและวิธีคิดชุดใหม่ ดังข้อความตอนหนึ่งในบทความเรื่อง สัมพันธภาพและควอนตัม (ปัญญา ธนบุญสมบัติ. 2553: 157-159) ที่ว่า

ทฤษฎีสัมพันธภาพและทฤษฎีควอนตัมบอกให้เรารู้ว่าความเป็นจริงของธรรมชาติในบางแง่มุมนั้นไม่เหมือนกับที่เราคิดและคุ้นเคย เราคุ้นเคยกับโลกทัศน์และวิธีคิดในลักษณะที่เห็นสิ่งทั้งหลายอยู่อย่างตายตัวและแยกส่วน แต่ทฤษฎีสัมพันธภาพที่ไอน์สไตน์ค้นพบบอกเราว่า สรรพสิ่งต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง.....ทฤษฎีสัมพันธภาพยังได้เชื่อมโยงปริมาณทางกายภาพ 2 อย่างที่ดูประหนึ่งว่าแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงเข้าด้วยกัน นั่นคือ มวลสาร (Mass) และพลังงาน (Energy)ส่วนทฤษฎีควอนตัม.....นำไปสู่การค้นพบว่าอนุภาคอาจจะเป็นรูปธรรมและนามธรรมได้ในขณะเดียวกัน เช่น อิเล็กตรอนอาจจะเป็นประพืดตัวเป็นอนุภาคหรือเป็นวัตถุ คือ มีน้ำหนัก แต่ในขณะเดียวกัน อาจจะเป็นคลื่นไม่มีน้ำหนัก จะเป็นอะไรที่สุดแต่เครื่องวัดอีกด้วย...ประเด็นก็คือ สิ่งที่ถูกสังเกต (The Observed) กับผู้สังเกต (The Observer) มีการติดต่อสื่อสารกัน ไม่ได้แยกกันอย่างตายตัว วิทยาศาสตร์ (เก่า) เคยเชื่อว่าจะสามารถสังเกตหรือวัดสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างวัตถุวิสัยคือ โดยเครื่องวัดหรือผู้วัดไม่มีอิทธิพลต่อสิ่งที่วัดได้ แต่วิทยาศาสตร์ใหม่บอกว่าจะไม่จริง สิ่งที่ถูกสังเกตกับผู้สังเกตมีปฏิกิริยาต่อกัน คำถามก็คือ วัตถุหนึ่งสามารถติดต่อกับวัตถุอื่นได้อย่างไร วัตถุมีจิตหรือ เดิมคิดว่าวัตถุกับจิตแยกจากกัน วิทยาศาสตร์ใหม่บอกว่าจะเกี่ยวข้องกัน วิทยาศาสตร์ใหม่จึงทำให้เกิดความสนใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ซึ่งเดิมเคยคิดว่าเป็นคนละเรื่อง ไม่เกี่ยวข้องกัน

สรุป

การปฏิวัติวิทยาศาสตร์อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรปในช่วงระหว่าง ค.ศ.1500-1750 ทำให้ทัศนะในการมองโลกและมองชีวิตของคนส่วนใหญ่ทั้งโลกตะวันตกและตะวันออกเปลี่ยนแปลงไป เพราะโลกถูกมองเป็นเครื่องจักรเครื่องหนึ่ง ไม่มีชีวิต และไม่มีจิตวิญญาณ ทัศนะดังกล่าวเป็นผลให้การแสวงหาความรู้ของมนุษย์เป็นไปเพื่อคาดการณ์ ควบคุม และจัดการธรรมชาติ

⁶ ฟิสิกส์ยุคใหม่ เป็นชื่อเรียกวิชาฟิสิกส์ที่ได้รับการพัฒนาขึ้นราวต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา โดยทฤษฎีต่าง ๆ ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติจะมีกรอบและวิธีการคิดที่แตกต่างจากทฤษฎีที่มีมาก่อนหน้านั้นเป็นอย่างมาก (ปัญญา ธนบุญสมบัติ. 2553: 164)

ซึ่งมีฐานะเป็นทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวยังทำให้เชื่อว่าปรากฏการณ์อันสลับซับซ้อนสามารถทำความเข้าใจได้ โดยการลดส่วนแยกย่อยลงมาศึกษาหน่วยย่อยพื้นฐาน และมองหากลไกการทำงานของหน่วยย่อยเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ผ่านมาซึ่งโลกทัศน์และวิถีคิดชุดใหม่ เพราะสรรพสิ่งที่เคยมองว่าแยกส่วนและดำรงอยู่อย่างตายตัวนั้นไม่ใช่ความเป็นจริงของธรรมชาติหรือสรรพสิ่งอีกต่อไป เนื่องจากสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทัศนะในการมองโลกและชีวิตชุดใหม่

บรรณานุกรม

- คาปรั้า, ฟริตจ็อฟ. (2539). **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ ทศนะแม่บทเพื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมแบบใหม่**
เล่ม 1. แปลโดย พระประชา ปสนนธมโม; พระไพศาล วิสาโล; สันติสุข โสภณสิริ; และ รสนา โตสิ
ตระกุล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- “ถ้อยประท้วงของคนป่า”.** (ม.ป.ป.) จาก Chief Seattle's Speech. แปลโดย พจนา จันทรสันติ. ใน
หนังสือ ณ ที่ดวงตะวันฉายแสง. (ม.ป.พ.)
- บัญชา ธนบุญสมบัติ. (2553). สัมผัสภาพและควอนตัม. ใน **ธรรมชาติของสรรพสิ่ง: การเข้าถึง**
ความจริงทั้งหมด. ประเวศ วะสี. หน้า 164. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: กรีน-ปัญญาญาณ.
- พิพัฒน์ พสุธารชาติ. (2552). **องค์รวม: บทวิพากษ์ว่าด้วย วิทยาศาสตร์ และศาสนา ในสังคมไทย.**
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- วีระ สมบูรณ์. (2550). **แบบแผนและความหมายแห่งองค์รวม.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- เสนห์ จามริก. (2546). **บทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษากับปัญหาสถานะความรู้มนุษย์.** กรุงเทพฯ:
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- โอคาซา, ซาเมียร์. (2549). **ปรัชญาวิทยาศาสตร์โดยสังเขป.** แปลโดย จุไรรัตน์ จันทร์ธำรง. กรุงเทพฯ:
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

หัวข้อ	กระบวนการศึษาการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	8 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 4 และ 5)
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้ นิสิต เข้าใจและเห็นถึงความสัมพันธ์ของทักษะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ในยุคก่อนทันสมัยกับฐานคิดแบบองค์รวม 2. เพื่อให้ นิสิต เข้าใจและเห็นถึงความเชื่อมโยงของวิถีชีวิตในยุคก่อนทันสมัยกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม 3. เพื่อให้ นิสิต สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเข้าใจความหมายของการศึกษา ความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคก่อนทันสมัย
เนื้อหา	ฐานคิดแบบองค์รวมซึ่งเป็นที่มาของทักษะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ในยุคก่อนทันสมัย วิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม และความหมายของการศึกษา ความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคก่อนทันสมัย

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

สัปดาห์ที่ 4

1. ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน (30 นาที)

1.1 อาจารย์ฉายสไลด์แบบสอบถามส่วนที่เป็นข้อมูลทั่วไป หรือภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม และตั้งคำถามว่า ถ้า นิสิต ไม่ได้เรียนหนังสือ นิสิตจะเลือกคำตอบข้อใดในแบบสอบถาม คิดว่ามีตัวเลือกหรือไม่ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น นิสิตคิดว่าคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีความรู้หรือไม่ เพราะเหตุใดคนทั่วไปจึงคิดว่าคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือไม่มีความรู้หรือไม่มีการศึกษา

1.2 อาจารย์ตั้งคำถามเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนว่าก่อนที่จะมีการปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 ระบบการศึกษาเป็นอย่างไร คนส่วนใหญ่เรียนรู้อย่างไร อาจารย์ชี้ให้เห็นว่า แม้การศึกษาในยุคนี้จะเป็นการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพราะเรียนรู้ทั้งจากผู้รู้ในวง จากพระสงฆ์ในวัด การเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชนก็ตาม แต่การเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชน ดังนั้น การศึกษากระบวนการศึษาการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย จึงมุ่งวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้จากครอบครัวและชุมชนซึ่งเป็นการศึกษาหรือกระบวนการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่

2. ช้่นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์ให้ นิสิต นำเสนอรายงานการวิเคราะห์ความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามใบงานครั้งที่ 3 ซึ่งแจ้งให้ นิสิต ทราบในสัปดาห์แรก ที่กำหนดให้ศึษาจากแหล่งเรียนรู้ ดังนี้ 1) ฐานข้อมูล ThaiLIS ให้สืบค้นคำว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น” และเลือกภูมิ

ปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากงานวิจัยที่สนใจ 1 เรื่อง 2) สืบค้นคำว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน” จากฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Database) และเลือกความรู้ที่ปราชญ์ชาวบ้านเชี่ยวชาญ 1 เรื่อง และ 3) สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ในชุมชนเกี่ยวกับความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้รู้ในชุมชนมีความเชี่ยวชาญ 1 เรื่อง โดยให้นำเสนอตามประเด็นดังนี้

2.1.1. ความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น แตกต่างจากความรู้ที่จัดระบบในรูปของศาสตร์ (Science) หรือความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์หรือไม่ ถ้าแตกต่าง แตกต่างอย่างไร

2.1.2. ความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถูกสร้างขึ้นด้วยกระบวนการอย่างไร แตกต่างจากกระบวนการสร้างความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์หรือไม่ ถ้าแตกต่าง แตกต่างอย่างไร

2.1.3. กระบวนการเรียนรู้เพื่อสืบทอดความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีกระบวนการอย่างไร (75 นาที)

2.1.4 ความรู้ชุมชน/ภูมิปัญญาชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะท้อนถึงทัศนะในการมองโลกและมองชีวิตอย่างไร

2.2 ให้นิสิตนั่งเป็นวงกลม อภิปรายถึงสิ่งที่เรียนรู้จากการทำรายงาน โดยอาจารย์ตั้งประเด็นคำถามเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย อาทิ จากการสืบค้นและสัมภาษณ์ผู้รู้เพื่อทำความเข้าใจความรู้ชุมชน มีความรู้ชุมชนเกี่ยวกับเรื่องอะไรอีกบ้างที่ไม่ได้ถูกนำเสนอ อะไรคือเป้าหมายที่ทำให้ชาวบ้าน/ชุมชนสร้างความรู้ขึ้นมา ทำไมความรู้ชุมชนจึงไม่ใช่ความรู้เพื่อความรู้ แต่เป็นความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ ความรู้ชุมชนใช้ได้ทั่วไปหรือไม่ เพราะเหตุใด มีความเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ถ้ามี อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ความรู้ชุมชนเป็นความรู้ที่เป็นกลาง ปลอดภัยคุณค่าหรือจริยธรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีลักษณะอย่างไร ทำไมความรู้ชุมชนบางเรื่องถึงได้รับการสืบทอดและบางเรื่องไม่ได้รับการสืบทอด เพราะเหตุใด นิสิตจึงคิดว่าความรู้ชุมชนแตกต่าง (หรือไม่แตกต่าง) จากความรู้แบบวิทยาศาสตร์ ความรู้ที่นิสิตเลือกมานำเสนอสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชุมชนอย่างไร ให้ช่วยกันยกตัวอย่าง วิถีชีวิตของชุมชนสัมพันธ์กับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมอย่างไร แตกต่างจากวิถีชีวิตในเมืองอย่างไร และความรู้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างไร (90 นาที)

3. ขั้นสรุปบทเรียน (45 นาที)

อาจารย์ให้นิสิตแต่ละกลุ่มสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ (กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและความเกี่ยวพันระหว่างกระบวนการเรียนรู้และวิถีชีวิต) โดยอาจสรุปในรูปแผนผังความคิดหรือแผนที่ความคิด (Mind Map) รูปภาพ หรือการบรรยาย ฯลฯ ส่งท้ายคาบและแจกเอกสารประกอบการสอนเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย เพื่อให้นิสิตศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง

สัปดาห์ที่ 5

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (30 นาที)

อาจารย์เชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนโดยนำผลการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ของแต่ละกลุ่มมาให้นิสิตพิจารณา และให้นิสิตช่วยกันอธิบายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และความเกี่ยวพันระหว่างกระบวนการเรียนรู้และวิถีชีวิต เพื่อเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้กับวิถีชีวิตและฐานคิดของชุมชน

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์ให้นิสิตแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ความรู้นำเสนอในสัปดาห์ที่ผ่านมาว่าสะท้อนถึงทัศนคติต่อธรรมชาติและการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ทัศนคติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และทัศนคติต่อเพื่อนมนุษย์และการจัดความสัมพันธ์กับมนุษย์อย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากทัศนคติของคนอินเดียแดงใน “ถ้อยประพจน์ของคนป่า” อย่างไร และตั้งคำถามเพื่อให้นิสิตมองเห็นถึงความเกี่ยวพันระหว่างความรู้และการดำรงอยู่ของระบบความสัมพันธ์ดังกล่าว (60 นาที)

2.2 ให้นิสิตแต่ละคนทำใบงานครั้งที่ 4 (90 นาที)

3. ชี้นำสรุปบทเรียน (60 นาที)

อาจารย์ให้นิสิตที่ทำใบงานเสร็จ 3 คนแรก อ่านข้อความที่ตนเองเขียน จากนั้นอธิบายเพิ่มเติมโดยใช้สไลด์เรื่องการศึกษาในยุคก่อนทันสมัยประกอบการอธิบาย และตั้งคำถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553

สื่อการเรียนรู้

1. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย”
2. ใบงานเรื่องการวิเคราะห์ความรู้ชุมชน / ภูมิปัญญาชาวบ้าน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น (งานครั้งที่ 3 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในชั้นเรียน)
3. สไลด์เรื่อง “การศึกษาในยุคก่อนทันสมัย”
4. ใบงานเรื่องกระบวนการทัศน์การศึกษาในยุคก่อนทันสมัย (งานครั้งที่ 4 งานในชั้นเรียน)
5. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553
6. ฐานข้อมูล ThaiLIS-Thailand Library Integrated System
7. สไลด์ตัวอย่างแบบสอบถาม

การประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน

2. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจากการทำงานกลุ่มในชั้นเรียน ครั้งที่ 3 ใบงานเรื่องการวิเคราะห์ความรู้ชุมชน/ ภูมิปัญญาชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้จากการทำงานเดี่ยวในชั้นเรียน งานในชั้นเรียนครั้งที่ 4 ใบงานเรื่องกระบวนการค้นคว้าหาความรู้ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย

การศึกษาในยุคก่อนทันสมัยหมายถึงช่วงเวลาหรือยุคทางประวัติศาสตร์ที่กระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิต ซึ่งทำให้ทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้แตกต่างในเชิงคุณภาพจากการศึกษาในยุคทันสมัย ที่มองความรู้และกระบวนการเรียนรู้บนฐานคิดแบบวิทยาศาสตร์ เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตในยุคนี้มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามชาติกำเนิด เพศสภาพ และระบบนิเวศของชุมชน ความรู้และกระบวนการเรียนรู้จึงมีความหลากหลาย อาทิ เจ้านาย/เชื้อพระวงศ์ เรียนรู้เรื่องการปกครองบ้านเมือง การสงคราม นิติศาสตร์ อักษรศาสตร์ ราชประเพณีจากผู้รู้แบบตัวต่อตัวในวัง ส่วนวัดเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเชื้อพระวงศ์ที่เป็นผู้ชาย และผู้ชายที่สนใจความรู้ด้านการอ่านเขียนและด้านพระปริยัติธรรม ผู้มีความรู้เฉพาะด้าน เช่น มีความรู้ในการชกมวย กระบี่กระบอง ฯลฯ จัดตั้งเป็นสำนักเพื่อเปิดสอนสำหรับผู้ชายที่สนใจ ส่วนธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ก่อนที่การศึกษาในระบบโรงเรียนจะกลายเป็นการศึกษากระแสหลัก ซึ่งทำให้ชุมชนสูญเสียอำนาจในการจัดการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่ในสังคม ดังนั้นการศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย

ฐานคิดแบบองค์รวม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้บนฐานคิดแบบองค์รวม ดังจะเห็นได้จากความรู้ที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงทัศนะในการมองโลกและมองชีวิตที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การมองเห็นโลกเป็นหน่วยชีวิต ไม่ใช่วัตถุ โลกจึงมีชีวิต มีจิตวิญญาณ และการมองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและโลก การพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต รวมทั้งทัศนะหรือคติความเชื่อเกี่ยวกับการมีอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์⁷ และการจัดความสัมพันธ์ด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน นอกจากนี้วิถีชีวิตที่ยากลำบาก ทำให้ความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาอาศัยระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือศีลธรรมของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน เป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการดำรงชีวิต โดยนัยนี้ ความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจึงหลอมรวมหรือเป็นองค์รวมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างทัศนะที่มีต่อธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมนุษย์จนไม่สามารถแยกความรู้ออกเป็นส่วน ๆ หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ ความรู้จึงสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และเป้าหมายของการมีชีวิตอยู่ แตกต่างจากความรู้ที่จัดระบบอยู่ในรูปของศาสตร์หรือ

⁷ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2555) ซึ่งศึกษาโครงสร้างของระบบความเชื่อล้านนาเสนอว่า ความเชื่อล้านนามีการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องบุญในพุทธศาสนา ความเชื่อในการนับถือผี ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ การให้ความสำคัญกับการผลิตซ้ำหรือการสร้างอย่างต่อเนื่องให้กับสังคม

วิทยาการสมัยใหม่ ความรู้ที่ชุมชนสร้างขึ้นจึงไม่ได้เป็นกลาง เพราะมีค่านิยมหรือบอกสิ่งที่ถูกหลานควรหรือต้องประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนสะท้อนถึงฐานคิดแบบองค์รวมแล้ว ความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นยังมีลักษณะของการผสมผสานการเรียนรู้จากความรู้ซึ่งมีที่มาจากหลายเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะกับกลุ่มคนหรือชุมชนที่ติดต่อสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ความรู้ยังปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีนัยถึงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งอาจเรียกว่าเป็น Situated Knowledge (อานันท์ กาญจนพันธ์. 2543: 203)

การวิเคราะห์ความรู้ในการหาปลาของชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำมูน (พรใจ ลีทองอิน. 2545) อาจช่วยให้เข้าใจทัศนคติและการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมนุษย์กับมนุษย์ที่เป็นฐานคิดของการสร้างความรู้ที่สะสมอยู่ในชุมชนและถ่ายทอดสู่ลูกหลาน เพราะนอกจากความรู้ในการหาปลาแล้ว ยังถ่ายทอดทัศนคติในการมองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและการดำรงอยู่ของสรรพสัตว์มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ศีลธรรมของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันและการพึ่งพาอาศัยระหว่างคนหาปลาด้วยกันเองและกับคนนอกชุมชน

การพึ่งพาแม่น้ำมูนในทุกมิติของชีวิต ทำให้แม่น้ำมูนไม่เพียงเป็นฐานทรัพยากรที่หล่อเลี้ยงครอบครัวและสร้างความเป็นชุมชนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นแหล่งสร้างความรู้ คัดสรร ถ่ายทอดและผลิตซ้ำความรู้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะแบบนี้ได้ ดังนั้นแม้จะไม่เคยปิดกั้นหรือหวงห้ามไม่ให้คนจากถิ่นอื่นมาหากินจากแม่น้ำเช่นเดียวกับตนเองและบรรพบุรุษก็ตาม แต่คนจากบ้านโคก (หมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่บนที่ดอนห่างไกลจากแม่น้ำมูน) ก็สมัครใจที่จะปลุกข้าวแล้วนำข้าวส่วนที่เหลือจากการบริโภคใส่เกวียนลากมาแลกเปลี่ยน เช่นเดียวกับคนอีกหลายหมู่บ้านที่นำเกลือใส่เกวียนหรือล่องเรือมาแลกเปลี่ยน เพราะคนเหล่านี้ต่างรู้ดีว่าการหาปลาในลำน้ำสายนี้ไม่ใช่สิ่งที่กระทำได้ง่าย ยิ่งไปกว่านั้น บางบริเวณที่มีปลาอยู่ชุกชุมยังเต็มไปด้วยอันตราย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง สิ่งที่ปิดกั้นไม่ให้คนที่อยู่ห่างไกลจากแม่น้ำมูนมา“หากิน”จากลำน้ำสายนี้ก็คือ ความรู้ที่คนหาปลาสร้างขึ้นจากการหาปลาในแม่น้ำมูนนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับสภาพของแม่น้ำที่มีระบบนิเวศเฉพาะแบบหนึ่ง ความรู้ความเข้าใจในวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล ความรู้เกี่ยวกับแหล่งที่อยู่ของปลาและช่วงฤดูกาลแห่งการอพยพ และความรู้ความชำนาญในการใช้เครื่องมือจับปลาประเภทต่าง ๆ คนหาปลาที่มีความชำนาญจนถูกเรียกว่าพรานปลาจะมีความรอบรู้เกี่ยวกับสภาพของแม่น้ำมูนในแต่ละพื้นที่เป็นอย่างดีหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า“รู้วิถีหาของแก่ง” พรานปลาจะรู้สภาพทางกายภาพของแก่งทั้งหมดในลำน้ำสายนี้เป็นอย่างดีว่าแต่ละแก่งมีลักษณะอย่างไร โพรงหินใต้น้ำมีลักษณะอย่างไร โพรงลึกหรือไม่ ปากถ้ำอยู่บริเวณใด น้ำลึกหรือตื้น เพราะความยากหรือง่ายในการจับปลาจะขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่นั้น ๆ เช่น แก่งจมนจะเป็นแก่งที่จับปลายากที่สุด เนื่องจากแก่งลึกและโพรงหินซึ่งเป็นบ้านของ

ปลาก็จะลึกลงไปด้วย เวลาจับปลาต้องดำน้ำ ดังนั้นพรานปลาที่หาปลาบริเวณแก่งจมน้ำจึงต้องมีความเชี่ยวชาญในการดำน้ำเพิ่มขึ้นด้วย ส่วนแก่งที่จับปลาง่ายจะเป็นแก่งที่มีก้อนหินใต้อันน้ำสูงและมีเนินเรียบ การจับปลาบริเวณนี้จึงเพียงนำตาข่ายไปปักรอที่ปากถ้ำเท่านั้น นอกจาก“รู้วิธีหาของแก่ง” แต่ละแก่งแล้ว คนหาปลาที่มีความชำนาญยังรู้อีกด้วยว่าปลาแต่ละชนิดพันธุ์อาศัยอยู่ในบริเวณใด เช่น ถ้าเนินลึกมากจะมีปลาขนาดใหญ่ที่สุดอาศัยอยู่ เช่น ปลากระมัง ปลาบึก ปลาเลื่อมหรือปลาเทพา และบริเวณใดมีปลาอาศัยอยู่ชุกชุม รวมทั้งยังมีความรอบรู้เกี่ยวกับนิสัยของปลาด้วย เช่น ชอบกินอาหารอะไร กินอาหารเวลาใด ชอบนอนที่ไหน มีวิธีนอนอย่างไร ตื่นเวลาใด ความรู้เกี่ยวกับนิสัยของปลาจะช่วยให้สามารถจับปลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนฤดูกาลอพยพของปลาน้อยใหญ่ คนหาปลาต่างรู้ว่าไม่ได้กำหนดตายตัว จึงอาศัยการสังเกตจากธรรมชาติ เช่น สีของน้ำ ลักษณะท้องฟ้า และพฤติกรรมของสัตว์บางชนิด เช่น นกเค้าอ่านคอน นอกจากจะอาศัยธรรมชาติในการคาดเดาเวลาในการอพยพแล้ว ชาวบ้านยังรู้ว่าปลาจะว่ายทวนน้ำเร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับสภาพของน้ำ เพราะถ้าน้ำในแม่น้ำมุ่นใส ปลาจะว่ายทวนน้ำขึ้นไปวางไข่อย่างรวดเร็ว แต่หากน้ำในแม่น้ำขุ่น ปลาจะว่ายทวนน้ำช้าลง โดยทั่วไปในช่วงฤดูวางไข่ ปลามักจะว่ายทวนน้ำขึ้นไปยังต้นน้ำอย่างรวดเร็วยกเว้นปลาหัวปี นอกจากนั้นพรานปลาที่มีความชำนาญยังรู้เส้นทางของปลาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า“แหวปลา” อีกด้วย เขาจะรู้ว่าเวลาปลาขึ้นปลาแต่ละชนิดจะว่ายทวนน้ำผ่านแก่งบริเวณใด และจะไปแวะพักที่ใด การรู้ว่าปลาชนิดพันธุ์ใดและขนาดใดกำลังจะว่ายทวนน้ำจากแม่น้ำโขงเพื่อขึ้นมาวางไข่ จะช่วยในการเลือกใช้เครื่องมือจับปลาได้อย่างเหมาะสม นอกจากความรู้ดังกล่าวแล้ว คนหาปลาที่มีความชำนาญยังมีความสามารถในการทำเครื่องมือสำหรับการจับปลาด้วย พรานปลาที่มีความเชี่ยวชาญทราบว่าตนเองทำเครื่องมือได้ดีหรือไม่เมื่อนำเครื่องมือเหล่านั้นมา“ลองผิดลองถูก” ถ้าเครื่องมือจับปลาได้ไม่ดี ก็จะนำเครื่องมือมาปรับปรุงใหม่ นอกจากจะรู้วิธีการทำเครื่องมือแล้ว พรานปลายังรู้วิธีใช้เครื่องมือเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพอีกด้วย เช่น มองไหล(ข่ายไหล) ใช้บริเวณที่น้ำลึกและน้ำไหล ไม่มีไม้และแก่งหิน ส่วนมองซ่า (ข่ายดัก) ใช้ช่วงน้ำขึ้นบริเวณที่น้ำนิ่ง ดักบริเวณที่คาดว่าปลาจะผ่าน มองทั้งสองประเภทนี้ใช้ดักปลาที่ไหลขึ้นมาหายใจเหนือน้ำ เช่น ปลาช่อน ปลาขาว ปลากระสูบ ข้อนดักปลาใช้ดักปลาช่วงหน้าปลาขึ้นในเดือนแรก ๆ ช่วงน้ำหลากใหม่ เพราะปลาสามารถขึ้นบริเวณโขดหิน และเบ็ดราวใช้ช่วงน้ำหลาก เป็นต้น

นอกจากความรู้ดังกล่าวแล้ว คติดั้งเดิมที่ว่าต้องหาปลาเท่าที่จำเป็นสำหรับดำรงชีวิตเท่านั้น ยังหลอมรวมอยู่ในความรู้ที่ถ่ายทอดสู่ลูกหลานด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรู้ในการหาปลาของชาวบ้านถูกสร้างและพัฒนาขึ้นบนฐานของการจัดความสัมพันธ์กับธรรมชาติในเชิงพึ่งพาและผูกพัน การ“อนุรักษ์ไปในโต” ทำให้ปลาในลำน้ำยังคงมีปลาอยู่อย่างหลากหลายชนิดพันธุ์และอยู่รอดเลี้ยงเผ่าพันธุ์ของชาวบ้านมาอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวที่ว่า“บ่หมดจักเทื่อ ชนิดนั้นบ่เห็น ชนิดนั้นบ่เห็น บ่เคยมี ได้คู้ปีปลาที่เฮาเคยจับได้” การอนุรักษ์และการหาปลาเป็นสิ่งที่กระทำควบคู่กันไปเสมอจากความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของแม่น้ำ การใช้เครื่องมือในการจับปลา และความหลากหลายของการบริโภคอาหาร

ความรู้ในการจัดความสัมพันธ์แบบร่วมมือ และเอื้อเฟื้อกับเพื่อนมนุษย์เห็นได้จากกฎเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติในการหาปลาที่ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติในหมู่บ้านด้วยตนเอง โดยทั่วไปบริเวณที่มีปลาชุกชุมมักเป็นจุดรวมของการหาปลาหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า“ลวง” ลวงที่มีชาวบ้านมาหาปลาจำนวนมากเช่น ลวงวังสะแบงนั้น ในช่วงหน้าปลาขึ้นจะมีชาวบ้านทั้งจากอำเภอเมือง วารินชำราบ พิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งชาวบ้านจากอำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดยโสธรที่ทราบข่าวว่าปลาขึ้นล่องเรือมาหาปลาร่วมกันถึงประมาณ 100-200 ลำเรือ การหาปลาร่วมกันนี้ดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยการ“เข้าคิวหาร่วมกัน” โดยชาวบ้านที่มาก่อนจะหาก่อนเรียงตามลำดับกันไป เมื่อกู้เครื่องมือขึ้นแล้วก็จะมาเรียงคิวต่อใหม่อีกครั้งหนึ่ง นอกจากนั้นชาวบ้านยังมักจับปลาร่วมกันหรือ“หากินนำกัน” หรือ“หาสัมผัสนกัน” อีกด้วย ดังเช่นการจับปลาในลวงมอญ (จุดรวมของการหาปลาที่ท้องน้ำเรียบและน้ำลึกซึ่งทำให้ตาข่ายเป็นเครื่องมือของการจับปลาที่มีประสิทธิภาพที่สุด) ชาวบ้านจะนำตาข่ายมาเรียงต่อกันแล้วช่วยกันไล่ปลาเข้าหาตาข่ายเพื่อไม่ให้ปลาหลบหลีกไปได้ การ“หากินนำกัน” จึงเป็นแนวปฏิบัติเพื่อลดความเสี่ยงในการจับปลาด้วยการจัดความสัมพันธ์ในรูปของความร่วมมือ แม้พยายามลดความเสี่ยงในการจับปลา แต่บางคนก็อาจจับปลาได้น้อยหรือจับปลาไม่ได้เลย ดังนั้นคนที่หาปลาได้มากจึงมักแบ่งปลาให้คนที่หาปลาได้น้อยหรือไม่ได้เลย ศีลธรรมของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หรือความอาทรต่อผู้อื่นจึงหลอมรวมอยู่ในความรู้ในการหาปลาด้วย เพื่อกำกับการประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นเงื่อนไขของสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

พิธีเลี้ยงลวงซึ่งเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นในช่วงเดือนสามก่อนที่ฤดูกาลแห่งการอพยพของฝูงปลาจะเริ่มขึ้นแสดงถึงการมองแม่น้ำในฐานะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทำพิธีเลี้ยงลวงเป็นเสมือนการขออนุญาตแม่ย่านางหรือผีเสื้อน้ำ เพื่อขอหาปลาในแม่น้ำมูน พร้อมทั้งอ้อนวอนขอให้ช่วยคุ้มครองให้จับปลาได้ ในการประกอบพิธีกรรม ชาวบ้านจะใช้ปลาบ่าวปลาสาวเพื่อบูชาแม่ย่านางหรือผีเสื้อน้ำ เพราะถือว่าเป็นปลากลุ่มแรกที่ว่ายทวนน้ำขึ้นมาในแม่น้ำมูน ชาวบ้านที่จับปลาในบริเวณเดียวกันไม่เพียงร่วมกันประกอบพิธีเลี้ยงลวงทุกปีเท่านั้น หากแต่ยังร่วมมือปรับปรุงลวงหรือที่เรียกว่าการชาวลวงอีกด้วย ในการปรับปรุงลวงนั้น หากเป็นลวงที่เป็นขุมซึ่งท้องน้ำเรียบและเป็นดินทราย และเครื่องมือที่ใช้จับปลามักเป็นตาข่ายหรือที่ชาวบ้านเรียกลวงมอญนั้น ชาวบ้านจะช่วยกันชาวลวงโดยดำน้ำนำดินไปกลบให้ท้องน้ำเสมอกันเพื่อไม่ให้หินโคลมาเกี่ยวตาข่ายขาด หากเป็นลวงกรวดซึ่งมักใช้ตาข่ายอวนทับตลิ่งในการจับปลา จะชาวลวงโดยการนำทรายใส่กระสอบไปทับหินที่เกี่ยวข้องตาข่าย ถ้าบริเวณที่จับปลาเป็นแก่ง จะปรับปรุงโดยการ“ปักที่” ด้วยการนำเสาไปปักที่โพงของถ้ำหินต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่เกี่ยวโพงพางให้อยู่นิ่งไม่ไหลไปกับกระแสน้ำ ในการปรับปรุงลวงนี้ชาวบ้านจะทำโดยการเก็บเงินจากคนที่จับปลาในลวงและร่วมมือกันชาวลวงทุกปี หากเป็นลวงที่มีชาวบ้านจากต่างถิ่นมาจับปลาด้วย การชาวลวงก็มักเก็บเงินจากคนที่อยู่ในชุมชนเดียวกันก่อน แต่ชาวบ้านที่ไม่ได้มาร่วมชาวลวงก็มักจ่ายเงินให้หากทราบวาลวงที่ตนเองมาจับปลา

อยู่เป็นประจำมีการทำชาวลวงแล้ว การร่วมกันทำชาวลวงจึงเป็นการต่อยอดย้ำสำนึกแห่งความร่วมมือกันในการจับปลา

ความรู้ในการหาปลาจะถูกถ่ายทอดสู่ลูกหลานเพื่อให้เรียนรู้ “การหาอยู่หากิน” ด้วยการช่วยพ่อแม่จับปลาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก แม่น้ำมูนจึงไม่เพียงเป็นแหล่งสร้างความรู้เพื่อตอบสนองชีวิตของชาวบ้านเท่านั้น หากแต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อสืบทอดความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นด้วย

วิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม

ก่อนที่ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่จะเข้าสู่ชุมชนนั้น คนในชุมชนชนบทดำรงชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติ ธรรมชาติจึงเป็นทั้งแหล่งทำมาหากินและแหล่งเรียนรู้ แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันเป็นพื้นที่ตั้งของชุมชนมีความแตกต่างกัน อาทิ บางชุมชนอยู่บนที่สูง พื้นที่ตอย พื้นที่โคก พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม พื้นที่ทำกินมีทั้งที่อุดมสมบูรณ์และแห้งแล้ง อยู่ใกล้หรือไกลจากแหล่งน้ำ เป็นต้น ทำให้ชุมชนแต่ละแห่งมีทุนทางธรรมชาติซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดวิถีการทำมาหากิน และการสะสมความรู้แตกต่างกัน ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนมีความแตกต่างกัน ดังเช่นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตป่าซึ่งเป็นที่ดอน (พรใจ ลีทองอิน. 2546) และชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมสองฝั่งของแม่น้ำมูน (พรใจ ลีทองอิน. 2545)

บ้านดอนแก้วเป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตป่าในเขตภาคเหนือตอนบน เป็นพื้นที่ดอนสูงกว่าบริเวณหมู่บ้านอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน จึงเป็นพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานช้ากว่าบริเวณที่ราบ หลังจากชาวบ้านที่มาพักแรมชั่วคราวเพื่อเลี้ยงวัวควายได้ตั้งบ้านเรือนอย่างถาวรอยู่ในบริเวณนี้แล้ว จึงมีคนจากหมู่บ้านอื่น ๆ อพยพเข้ามาอยู่ โดยจับจองที่ดินที่ว่างเปล่าเพื่อปลูกบ้าน ส่วนการทำนาก็ยังคงทำกินบริเวณเดิม เนื่องจากไม่มีที่ดินว่างเปล่าซึ่งสามารถบุกเบิกเป็นที่นาเพื่อให้อพยพได้อีกแล้ว มีทั้งอพยพเข้ามาเป็นครอบครัวและเป็นกลุ่มครั้งละหลายครอบครัวซึ่งโดยส่วนใหญ่มักเป็นญาติพี่น้องและเพื่อนสนิทกรณีอพยพเข้ามาเป็นกลุ่ม มักจับจองที่ดินผืนใหญ่แล้วแบ่งที่ดินดังกล่าวให้กับสมาชิกในกลุ่มโดยแบ่งที่ดินออกเป็นแปลงเล็ก ๆ จากนั้นจึงใช้วิธีการจับฉลากเป็นวิธีการเลือกแปลง การอพยพในลักษณะเช่นนี้ทำให้ญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิทตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงหรือละแวกเดียวกันเช่นเดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในบ้านป่า ที่เต็มไปด้วยภัยอันตราย ทั้งจากโจรผู้ร้าย สัตว์ป่านานาชนิด และไข้มาเลเรีย การพึ่งพาอาศัยและแบ่งปันกันดำรงอยู่ในทุกมิติของการดำเนินชีวิต เพราะนอกจากการอพยพโยกย้ายร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตด้วยการตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกันแล้ว การเข้าถึงปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะการจับจองที่ไร่เพื่อปลูกข้าว การสร้างและปรับปรุงเหมืองฝายก็ดำเนินไปบนฐานคิดของการพึ่งพาอาศัยและแบ่งปันกันทำนองเดียวกับการล่าสัตว์และการสร้างบ้าน การที่ชุมชนมีจุดตั้งอยู่ในหุบเขาขนาดเล็ก ที่ราบที่สามารถบุกเบิกเป็นที่นาได้จึงมีจำกัด กอปรกับพื้นที่ใกล้เคียงมีการตั้งถิ่นฐานถาวรเป็นชุมชนมาก่อน ทำให้ไม่มีที่ราบรอบหมู่บ้านที่สามารถบุกเบิกเป็นที่นา

เหลือให้จับจองได้อีกแล้ว เพื่อจะได้มีข้าวเพียงพอบริโภคตลอดทั้งปี ชาวบ้านที่อพยพเข้ามาจึงเริ่มจับจองที่ไร่เพื่อปลูกข้าวเสริมกับข้าวนา พื้นที่ป่าซึ่งถูกจับจองก่อนจึงมักเป็นที่ราบริมลำห้วย แต่เนื่องจากการปลูกข้าวไร่เป็นการปลูกในระบบไร่หมุนเวียน ต้องจับจองที่ไว้หลายแปลงเพื่อให้รอบการหมุนเวียนยาวนานเพียงพอให้ดินพักและฟื้นตัวได้ทัน พื้นที่ป่าที่ถูกเปลี่ยนเป็นที่ไร่จึงมีระยะห่างไกลจากหมู่บ้านออกไปทุกที พื้นที่ป่าที่ถูกเปลี่ยนเป็นไร่หมุนเวียนเพื่อปลูกข้าวไร่บางแปลงมีระยะห่างจากหมู่บ้านโดยใช้เวลาเดินเกือบหนึ่งถึงสองชั่วโมง ชาวบ้านจึงมักปลูกพืชไร่พักแรมชั่วคราวในไร่ข้าว ปลูกพริก และพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในระหว่างมาถอนหญ้าซึ่งโดยทั่วไปมักกินเวลาครึ่งละหลายวัน ดังนั้น เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัย การจับจองที่ไร่จึงมักจับจองร่วมกันในระหว่างญาติพี่น้องหรือเพื่อนสนิท การสร้างและปรับปรุงเหมืองฝายก็ดำเนินไปภายใต้กฎของการพึ่งพาและแบ่งปันเช่นเดียวกัน เพราะการสร้างฝายกั้นลำน้ำและการขุดเหมืองเพื่อนำน้ำเข้าสู่ที่นา เป็นงานที่ยากลำบากมาก โดยทั่วไป ชาวบ้านจึงมักชักชวนเจ้าของที่ดินแปลงข้างเคียงมาช่วยกันสร้างเหมืองฝาย แรงงานที่แต่ละครอบครัวส่งมาทำงานขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำที่ต้องการ หากต้องการน้ำ 1 ตัง ต้องส่งสมาชิกในครอบครัวมาช่วย 1 คน แต่หากต้องการน้ำ 2 ตัง ต้องส่งสมาชิกในครอบครัวมาช่วย 2 คน ส่วนการปรับปรุงเหมืองหรือการขุดลอกเอาขี้เหมืองออกซึ่งจะกระทำทุกปีก่อนเริ่มฤดูเพาะปลูกใหม่นั้น ยึดหลักเดียวกันคือจำนวนสมาชิกที่แต่ละครัวเรือนส่งมาทำงานขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำที่ต้องการ การพึ่งพาอาศัยและการแบ่งปันกันยังพบในการล่าสัตว์อีกด้วย ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไปชาวบ้านมักล่าสัตว์ร่วมกันครั้งละหลายคนเพื่อป้องกันอันตรายและคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเนื้อสัตว์ที่ล่าได้ร่วมกันนี้จะนำมาแบ่งปันกัน การปลูกบ้านก็ดำเนินไปภายใต้กฎดังกล่าว เพราะเมื่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มต้องการปลูกบ้าน เขาจะนำขี้ข้าวไปบอกกล่าวกับสลา ซึ่งเป็นชาวบ้านที่มีความรู้ในการปลูกบ้าน โดยทั่วไปสลาที่ได้รับขี้ข้าวจะรับหน้าที่เสมือนผู้คอยควบคุมการก่อสร้าง ส่วนแรงงานในการก่อสร้างมาจากการเอามือร่วมกันในระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และสมาชิกคนอื่นในกลุ่ม การเอามือเริ่มจากการตัดไม้ในป่า ชักลากมาที่บ้าน และนำมาเลื่อยเพื่อแปรรูปเป็นไม้แผ่น จากนั้นจึงร่วมกันปลูกบ้าน การเอามือและการตอบมือจึงเกิดขึ้นซ้ำไปซ้ำมาในกลุ่ม ส่วนความเชื่ออันเป็นแหล่งที่มาของอำนาจทางศีลธรรมเป็นความเชื่อที่หลากหลาย ทั้งความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อทางโหราศาสตร์ และการนับถือผู้อาวุโส เป็นต้น ความเชื่ออันหลากหลายเหล่านี้ เป็นแหล่งที่มาของอำนาจทางศีลธรรมในกลุ่ม เพราะพลังอำนาจที่มีอยู่ในระบบความเชื่อสามารถควบคุมไม่ให้สมาชิกของกลุ่มละเมิดกฎเกณฑ์หรือระเบียบที่สังคมยึดถือหรือควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณี นอกจากนี้พลังอำนาจที่มีอยู่ในความเชื่อเหล่านี้จัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมในกลุ่มแล้ว พลังอำนาจที่มีอยู่ในความเชื่อเรื่องผียังทำให้ชาวบ้านรู้สึกถึงความเป็นพวกเดียวกันหรือความเป็นญาติเดียวกันอีกด้วย ชาวดอนแก่นับถือผี 4 ประเภทคือ 1) ผีบรรพบุรุษ คือผีปู่ย่า แต่ละตระกูลจะมีหัวหน้าของตระกูลผู้มีผีปู่ย่าเดียวกันหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าแก๊ผี หรือมือตัน หรือครอบครัวตัน คอยดูแลให้ผีปู่ย่ามีที่พักพิงด้วย

การสร้างศาลไ่ว้ที่บ้านแก๊ผี โดยทั่วไปชาวบ้านที่นับถือผีในตระกูลเดียวกันจะมาเลี้ยงผีปู่ย่าที่บ้านแก๊ผีทุกปี นอกจากนั้นยังเลี้ยงผีปู่ย่าเมื่อแต่งงาน ในยามเจ็บป่วย หรือเมื่ออพยพออกนอกหมู่บ้าน ชาวบ้านที่นับถือผีปู่ย่าเดียวกันนี้ถือว่าเป็นญาติพี่น้องเดียวกัน 2) ผีเสื้อบ้านหรือผีเจ้าที่หมู่บ้าน นอกจากแต่ละตระกูลผีปู่ย่านับถือผีบรรพบุรุษของตนเองแล้ว ยังนับถือผีเสื้อบ้านร่วมกันด้วย โดยทุกปีคนทั้งชุมชนจะร่วมกันเลี้ยงผีเสื้อบ้านร่วมกันที่ศาลผีเสื้อบ้าน 3) ผีโสมหรือผีตำบล ชาวบ้านในตำบลที่เป็นคนเมืองจะนับถือเจ้าพ่อสามองค์ คือ เจ้าพ่อปิ่นมะหาด เจ้าปู่เหลืองและอ้ายเจ็ดเตี้ยร่วมกัน โดยจะร่วมกันประกอบพิธีเลี้ยงเจ้าพ่อทุกปีด้วยไก่ ทุก 6 ปีด้วยหมูตัวผู้ 1 ตัว และทุก 32 ปีด้วยควายตัวผู้ 1 ตัว การเลี้ยงผีร่วมกันในระหว่างชาวบ้านที่เป็นคนเมืองนี้ ช่วยผลิตข้อมูลการดำรงความเป็นพวกเดียวกัน 4) ผีในการทำมาหากิน ผีประเภทสุดท้ายที่คนในชุมชนนับถือ เป็นผีที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ได้แก่ผีฝาย ผีน้ำ ผีโฮ่ ผีสวน และผีห้วย ก่อนเริ่มฤดูกาลเพาะปลูก จะประกอบพิธีเลี้ยงผีที่นับถือ

ส่วนชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมสองฝั่งของแม่น้ำมูนนั้น พึ่งพาแม่น้ำสายนี้ในการดำรงชีวิต เพราะแม้ชาวบ้านส่วนใหญ่ มีที่ดินทำกินและปลูกข้าวไว้บริโภคก็ตาม แต่ผลผลิตที่บางครั้งครบครันได้รับหลังเก็บเกี่ยวก็มักไม่พอกิน เนื่องจากที่ดินทำกินมีสภาพที่ไม่เหมาะสมในการเพาะปลูก และหลายหมู่บ้านไม่มีที่ดินทำกิน ดังนั้นแม่น้ำมูนจึงเป็นทั้งแหล่งอาหารโดยตรง แหล่งจับปลาเพื่อนำมาแลกข้าว และแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านที่อยู่ห่างไกลออกไป รวมทั้งยังเป็นแหล่งเงินสดและเงินออมของครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ แหล่งประกอบพิธีกรรม แหล่งพักผ่อนหย่อนใจอีกด้วย คำกล่าวที่ว่า“ถ้าบมีน้ำ ละกะบมีคน กะบมีปลา”จึงเป็นคำกล่าวที่แสดงถึงความผูกพันอันลึกซึ้งระหว่างแม่น้ำมูนกับชาวบ้านริมสองฝั่งแม่น้ำได้เป็นอย่างดี ชีวิตของคนหาปลาแห่งลำน้ำสายนี้จึงสัมพันธ์กับการเดินทางของปลา และวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล ฤดูฝนซึ่งชาวบ้านเรียกว่าหน้าปลาขึ้น เป็นช่วงเวลาที่คนหาปลาต่างตั้งตารอคอย เพราะเป็นช่วงเวลาที่จับปลาได้มากที่สุดในรอบปี ความชุกชุมของปลาในช่วงนี้ ซึ่งเป็นปลาที่โตเต็มที่ และปลาหลายชนิดยังเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่ ทำให้พรานปลาหลายคนสามารถหาปลาได้จำนวนมากจนนำไปแลกข้าวได้เต็มยุ้งจนเก็บไว้กินได้ตลอดทั้งปี ส่วนในช่วงปลายฤดูฝนซึ่งเป็นช่วงหน้าปลาล่อง กระแสน้ำในลำน้ำมูนลดความเชี่ยวกรากลง ชาวบ้านก็สามารถจับปลาได้มากเช่นเดียวกัน แม้ว่าส่วนใหญ่เป็นลูกปลาที่มีขนาดเล็ก ในช่วงระยะเวลาที่ปลาอพยพกลับจำนวนมากนั้น ชาวบ้านสามารถจับปลาได้จำนวนมาก ถึงคราวละ 30-50 กิโลกรัมก็มี ปลาที่จับได้ในช่วงนี้ นอกจากนำมาเป็นอาหารประจำวันของครอบครัวแล้ว ส่วนหนึ่งนำมาตากแห้งเพื่อเก็บไว้บริโภคในช่วงฤดูทำนา ปลาที่มีขนาดเล็กชาวบ้านมักนำมาทำปลาร้าหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าปลาแดก และปลาส้ม เพื่อเก็บไว้บริโภคเองหรือนำไปแลกข้าวแลกเกลือ บางครอบครัวอาจทำปลาร้าเก็บไว้ถึง 30-40 ไห หากนำไปแลกข้าว ปลาร้า 1 ไห จะแลกข้าวได้ 10 หมื่นข้าวเปลือก (1 หมื่น = 12 กิโลกรัม) บางครอบครัวแลกข้าวได้ประมาณ 200 หมื่นข้าวเปลือก นอกจากนำปลาร้าไปแลกข้าวแลกเกลือแล้ว ชาวบ้านยังนำปลาที่ยังไม่ได้แปรรูปหรือที่เรียกว่าปลาสดไป

แลกข้าวแลกเกลืออีกด้วย โดยนำไปแลกกับ“หมูเห็ดตะพาบ”ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลจากแม่น้ำมูลและจับปลาไม่เป็น เมื่อคนหาปลาส่งข่าวกันว่าปลาขึ้นมาจากแม่น้ำโขงแล้ว ชาวบ้านเหล่านี้จะนำข้าวนำเกลือใส่เกวียนลากมาแลกพลาสติก ปลาร้า กับคนหาปลาริมแม่น้ำมูล ส่วนปลาขนาดใหญ่ที่ชาวบ้านเรียกว่าปลาเศรษฐกิจนั้น ชาวบ้านมักขายให้แม่ค้าที่ล่องเรือตระเวนรับซื้ออยู่ในแม่น้ำ หรือนำมาขายกับแม่ค้าที่มารอรับซื้ออยู่ริมฝั่ง ดังนั้นคนหาปลาแห่งลำน้ำสายนี้จึงมีข้าวเต็มยุ้งฉาง เพียงพอบริโภคตลอดทั้งปี และมีปลารวมทั้งสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่สามารถจับมาเป็นอาหารได้ทุกมื้อ นอกจากสัตว์น้ำนานาชนิดที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในแม่น้ำเป็นแหล่งอาหารประจำวัน เป็นสิ่งที่ใช้แลกข้าวแลกเกลือไว้บริโภค เป็นแหล่งเงินสดเงินออมแล้ว ชาวบ้านยังพึ่งพา“ป่าบุงป่าทาม”ซึ่งเป็นป่าที่อยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำในฐานะที่เป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ อีกด้วย ป่าบุงป่าทามหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าป่าทามนั้นเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) ประเภทหนึ่งที่เกิดจากสภาพการไหลลดเคี้ยวกักเซาะของแม่น้ำมูล ป่าทามเป็นพื้นที่ที่มีพรรณพืชนานาชนิดขึ้นอยู่มากมาย รวมทั้งยังอุดมไปด้วยสัตว์นานาชนิด ทั้งที่อาศัยอยู่บนบกและอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีน้ำแช่ขัง ซึ่งทุกครอบครัวสามารถใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพได้ อาหารที่ชาวบ้านได้จากป่าทาม จึงมีทั้งพืชผักนานาชนิด เช่น เห็ดชนิดต่าง ๆ ทั้งเห็ดโคน เห็ดปลวก เห็ดขอน เห็ดผึ้ง หน่อไม้ ผลไม้ และผักต่าง ๆ เช่น ผักแว่น ผักหนาม ผักหวาน ผักอีฮิน และสัตว์ต่าง ๆ เช่น แล่น กระแต กระรอก กระต่าย หนู งู กิ้งก่า นก แมลง เต่า ปลา หอย กบ ปู กุ้ง เป็นต้น ด้วยระบบนิเวศของแม่น้ำมูล ชาวบ้านจึงมีอาหารหลากหลายประเภท ทั้งสัตว์น้ำ สัตว์บก สัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก และพืชผักที่ขึ้นตามธรรมชาติอย่างอุดมสมบูรณ์ นอกจากนั้นในช่วงฤดูแล้งของทุกปี เมื่อแม่น้ำมูลลดระดับลง ชาวบ้านยังได้พื้นที่ลาดชันริมตลิ่งสำหรับเป็นที่ปลูกผักนานาชนิดอีกด้วย พื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตรแม้ว่าจะเป็นการปลูกผักในฤดูแล้งก็ตาม เพราะมีความอุดมสมบูรณ์จากดินตะกอนที่น้ำพัดพามาทับถมกัน เมื่อน้ำลดระดับลง ชาวบ้านจะเริ่มปลูกพืชผักในที่ดินที่จับจองและเก็บผลผลิตก่อนที่ที่ดินเหล่านี้จะถูกน้ำท่วมตามฤดูกาลอีกครั้ง ดังนั้น เมื่อน้ำลดระดับลงพื้นที่ลาดชันริมตลิ่งจึงถูกแปรเป็นแหล่งปลูกผักตลอดริมแม่น้ำมูล พืชที่ปลูกมีหลายชนิด เช่น แตงกวา ถั่วฝักยาว ฟักทอง มันเทศ มะเขือเทศ มะเขือ กระเทียม ผักกาดหอม ผักชี หัวหอม ผักบุง น้ำเต้า และพริกไทย ชาวบ้านยังพึ่งพาป่าทามที่อยู่ริมแม่น้ำมูลในฐานะที่เป็นแหล่งสมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรคด้วย ชาวบ้านสามารถเก็บสมุนไพรจากพืชและส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ที่ขึ้นอยู่มากมายในป่าทาม เช่น ก้านเหลือง ตะโกน้ำทับน้ำ ฝ้ายน้ำ เสียน้อย แดงแซว กระเจียวลาย กระโดน ขมิ้น ขมิ้นเครือ เข็มแดง เข็มขาว มุขแดง เสลดพังพอน เพื่อนำมาใช้เป็นยารักษาโรคหลายประเภท ไม้ใช้สอยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น ฟืนและไม้ไผ่ ก็หาได้จากป่าทาม ไม้ไผ่เป็นไม้ที่นำมาทำเครื่องใช้สอยที่จำเป็นหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นกับดักสัตว์ เครื่องมือจับปลาหลายชนิด เช่น ตุ่ม สุ่ม (ใช้จับปลาใต้ น้ำ) ลาน จั่น ช้อง หรือทำภาชนะใส่อาหาร เช่น กระติบใส่ข้าวเหนียว ตะกร้า เป็นต้น และไม้ไผ่ที่เป็นไม้ท่อนยังนำมาสร้างเพิงใกล้บ้านสร้างเถียงนา ใช้ทำราวระเบียงบ้าน ทำรั้ว ทำเสื่อ หรือทูปเป็นไม้ฟากเพื่อใช้ทำพื้น ทำฝาผนังบ้านหรือ

ใช้กันห้องในบ้าน ป่าทามยังเป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์ของชาวบ้านอีกด้วย ชาวบ้านมักนำวัวควายที่เลี้ยงไว้มาปล่อยให้กินหญ้าในเวลาเช้า และนำกลับเข้าคอกในเวลาเย็น การนำสัตว์มาปล่อยในบริเวณป่าทาม ทำให้ชาวบ้านไม่ต้องเสียเวลาไปหาหญ้าและน้ำมาเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์เหล่านี้

นอกจากนั้นแม่น้ำมูนยังเป็นแหล่งสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านริมสองฝั่งแม่น้ำ ให้เกิดความผูกพันร่วมกันอีกด้วย เพราะในช่วงฤดูแล้งซึ่งเป็นช่วงที่ระดับน้ำในแม่น้ำมูนลดลงจนต่ำสุด เกาะแก่งหลายแห่งจะมีพื้นที่โผล่พ้นน้ำขึ้นมาบ้าง เกาะแก่งหลายแห่งในลำน้ำสายนี้จึงกลายเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านนัดหมายมาพบปะเพื่อทำบุญในวันสงกรานต์หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าวันเนาด้วยกัน ชาวบ้านมักนัดหมายมาทำบุญบริเวณแก่งที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน บางแก่งเป็นสถานที่นัดหมายของชาวบ้านถึงกว่า 10 หมู่บ้าน หลังจากทำบุญเลี้ยงพระแล้ว ชาวบ้านมักร่วมกันจับปลาบริเวณแก่งนั้น ๆ เพื่อนำมาเผาปิ้งกินร่วมกัน นอกจากนี้แก่งยังเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านนัดหมายมาพบปะเพื่อทำบุญในวันสงกรานต์ร่วมกันแล้ว เกาะแก่งจึงเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านอีกด้วย

จากชุมชนที่ยกมาเป็นกรณีตัวอย่าง จะเห็นได้ว่าแม้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันเป็นพื้นที่ตั้งของชุมชนมีความแตกต่างกัน ซึ่งทำให้ชุมชนแต่ละแห่งมีทุนทางธรรมชาติซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดวิถีการทำมาหากิน และการสะสมความรู้แตกต่างกัน อันทำให้มีวิถีชีวิตแตกต่างกันก็ตาม แต่ส่วนที่เหมือนกันก็คือวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ มีการนำสิ่งที่ได้จากธรรมชาติมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นในการดำเนินชีวิต การทำมาหากินมีเป้าหมายเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ที่เหลือจึงแลกเปลี่ยนหรือขายบ้าง ทำงานหนัก มีการสร้างระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ทั้งในและนอกชุมชน เพื่อแบ่งปันอาหาร แลกเปลี่ยนแรงงาน อาหารและผลผลิต ฟังพ้ออาศัยกันเรื่องการสร้างบ้าน เครื่องมือทำมาหากิน การรักษาโรค การป้องกันภัยอันตราย ยังมีการประกอบพิธีกรรม มีประเพณีเพื่อความสนุกสนาน และเพื่อสร้างศรัทธา ขวัญ กำลังใจ

นัยของการศึกษา ความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคก่อนทันสมัย

เมื่อพิจารณาการศึกษาในยุคก่อนทันสมัยในมิติกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจะเห็นได้ว่ามีการสร้างระบบความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อตอบสนองการดำเนินชีวิต ทำให้ระบบความรู้และกระบวนการเรียนรู้ครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิต เพราะเป็นความรู้ในการทำมาหากิน เช่น ความรู้ในการทำนา ทำสวน ทำไร่ข้าว ทำไร่หมุนเวียน ปลูกพืชอื่น ๆ เก็บหาของป่าล่าสัตว์ เลี้ยงสัตว์ จับสัตว์น้ำ เก็บรักษาอาหาร ผลิตเครื่องมือในการทำมาหากิน ผลิตของใช้ในชีวิตประจำวัน ความรู้ในการรักษาพยาบาล เช่น ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร การปรุงยา การนวด การจับเส้น การทำคลอด ความรู้ในการผลิตเครื่องนุ่งห่ม เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้า การย้อมสีผ้า ความรู้ในการปลูกบ้าน เช่น การตัดไม้ การปลูกบ้าน การติดบ้าน ความรู้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น การทำเครื่องเซ่นไหว้ การประกอบพิธี ความรู้ในการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน เช่น

ความรู้ในการเอาแรง ความรู้ในการสร้างคุณค่าทางสุนทรีย์ะ การร้องรำทำเพลง ความรู้ในการดูแลรักษาป่าและธรรมชาติ

ชุมชนสร้างความรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายทั้งการเฝ้าสังเกตธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง การลองผิดลองถูก การปฏิบัติ การหยิบยืม การแลกเปลี่ยน แต่ละชุมชนจึงมีการสั่งสมและกระจายความรู้สู่ลูกหลานผ่านระบบความสัมพันธ์ทางสังคม และกระจายความรู้สู่คนในชุมชนด้วยการบอกกล่าว ถ่ายทอด ทำเป็นตัวอย่าง ให้ทำจริง การเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีและการประกอบพิธีกรรมผ่านการใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชน ดังนั้น ก่อนที่การศึกษาในระบบโรงเรียนจะเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้ในยุคก่อนทันสมัยจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

เนื่องจากในยุคนี้ชุมชนยังมีอำนาจอิสระในการศึกษาของตนเอง เพราะการศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของครอบครัว ทำให้สถาบันหรือองค์กรทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมีความหลากหลาย โดยมีครอบครัวทำหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ลูกหลาน ส่วนวัด ผู้อาวุโส ผู้รู้ เป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่ในการกระจายความรู้สู่คนในชุมชน

สรุป

กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย หมายถึง ช่วงเวลาที่กระบวนการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิต ทำให้ความรู้และกระบวนการเรียนรู้มีความหลากหลาย การที่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่ในสังคม การศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย

เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่วางอยู่บนฐานคิดแบบองค์รวม เพราะความรู้ที่สั่งสมและสืบทอดอยู่ในชุมชนและวงศ์ตระกูลถูกสร้างและพัฒนาขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติกับสรรพชีวิตทั้งหมดที่ดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติชุดนั้น ๆ ความรู้ที่ชุมชนสร้างขึ้นจึงมีบริบทหรือไม่อาจใช้ได้โดยทั่วไป และปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์หรือบริบทของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นยังไม่ได้เป็นความรู้ที่เป็นกลางหรือปลอดค่านิยม เพราะมักบอกสิ่งที่ลูกหลานควรหรือต้องประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับสรรพชีวิตได้อย่างเหมาะสม

เมื่อการศึกษาสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากกระบวนการทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ตามแบบตะวันตกกลายเป็นการศึกษากระแสหลัก ชุมชนจึงไม่มีอำนาจอิสระในการจัดการศึกษาอีกต่อไป

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านหลายเรื่องจึงไม่มีการสืบทอด แต่การหันมาให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านดังที่ปรากฏในบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ.2542 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) เป็นต้นมา มีส่วนทำให้มีการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านรวมทั้งนำเข้าสู่การศึกษาระบบโรงเรียน

บรรณานุกรม

- พรใจ ลีทองอิน. (2545). การสถาปนาอำนาจของประชาชนในระดับรากหญ้า. ปริญญาโท กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- _____. (2546). การสะสมทุนเงินตราของชุมชนชายขอบในกระแสความเปลี่ยนแปลง. รายงานการวิจัยเบื้องต้นโครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน โครงการปริญญาเอกพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อัดสำเนา.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา. เศรษฐศาสตร์การเมือง (เพื่อชุมชน). (14): 196-209.
- _____. (2555). เจ้าที่และผีป่วน พลวัตของความรู้ชาวบ้าน อำนาจและตัวตนของคนท้องถิ่น. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

หัวข้อ	แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่นักการศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	1-2 วัน (สัปดาห์ที่ 6)
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้บัณฑิตมีประสบการณ์และเห็นแนวทางในการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย 2. เพื่อให้บัณฑิตเข้าใจและเห็นถึงบทบาทของแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้
เนื้อหา	แนวคิดและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของแหล่งเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มตามกลุ่มรายงานทางเลือกการศึกษาไทย ตรวจสอบและเลือกแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สนใจอย่างน้อย 2 แห่ง โดยศึกษาจาก website และสถานที่จริง

2. จัดทำบันทึกการเรียนรู้ตามประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ปรัชญา/แนวคิดในการออกแบบการเรียนรู้ (อะไรคือเหตุผลที่ทำให้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าว)

2.2 กลุ่มเป้าหมายของแหล่งเรียนรู้ มีใครบ้าง เพราะเหตุใดจึงกำหนดบุคคลดังกล่าวเป็นกลุ่มเป้าหมาย

2.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การออกแบบอาคาร มีกิจกรรมทั้งกิจกรรมถาวรและกิจกรรมชั่วคราวอะไรบ้าง มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้หรือไม่ ถ้ามี ใช้เทคโนโลยีสร้างประสบการณ์เรียนรู้อย่างไร ฯลฯ

2.4 การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ (ถ้ามี) เช่น มีวิธีการประเมินผลอย่างไร ประเมินจากใคร เครื่องมือที่ใช้ ความถี่ ฯลฯ

2.5 ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ

3. ให้นำเสนอผลการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในวันนำเสนอรายงานทางเลือกการศึกษาไทย โดยให้ส่ง file บันทึกการเรียนรู้ให้เพื่อน ๆ และครูก่อนล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วัน เวลาในการนำเสนอ 15 นาที

สื่อการเรียนรู้

ใบงานการบันทึกการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย (การศึกษาค้นคว้าและการนำเสนอ
รายงาน)

การประเมินผล

ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะทางปัญญา และทักษะความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี
สารสนเทศจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการนำเสนอตามประเด็นในใบงานบันทึกการเรียนรู้
แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

หัวข้อ	กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	8 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 7 และ 8)
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้นิสิตเข้าใจการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์แบบองค์รวมไปสู่กระบวนการทัศน์แบบแยกส่วน 2. เพื่อให้นิสิตเข้าใจและเห็นถึงความเชื่อมโยงของการศึกษาแผนใหม่กับแนวคิดและนโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย 3. เพื่อให้นิสิตสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเข้าใจความหมายของการศึกษา ความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคทันสมัย
เนื้อหา	การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์แบบองค์รวมไปสู่กระบวนการทัศน์แบบแยกส่วน แนวคิด/นโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน และเพื่อสร้างความทันสมัยแก่สังคมไทย นัยของการศึกษา ความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคทันสมัย

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

สัปดาห์ที่ 7

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (45 นาที)

อาจารย์นำประกาศเรื่องโรงเรียน ณ วันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม 3 ค่ำ ปีมะแม ตรีกศก ศักราช 1233 (พ.ศ.2414) ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯให้มีหมายประกาศชักชวน พระราชวงศ์และข้าราชการให้ส่งบุตรหลานเข้าเรียน และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในวโรกาสเสด็จไปพระราชทานรางวัลแก่นักเรียนโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบที่สอบไล่ได้เป็นครั้งแรกเมื่อสิ้นปี พ.ศ.2427 หลังจากมีการนำวิธีสอนของพระยาศรีสุนทรโวหารมาสอนเพิ่มเติม โดยข้าหลวงได้สอบความรู้นักเรียนตั้งแต่มูลบทบรรพกิจจนถึงพิศาลการันต์ และให้ประกาศนียบัตร มาให้นิสิตอ่านพร้อมตั้งคำถามเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนว่า ประกาศเรื่องโรงเรียนและพระราชดำรัสชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาสมัยใหม่อย่างไร อะไรคือความหมายของการศึกษาตามประกาศเรื่องโรงเรียนและพระราชดำรัส ทำไมคนสมัยก่อนถึงไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาสมัยใหม่ แต่ทำไมคนสมัยนี้ถึงเห็นความสำคัญของการศึกษาสมัยใหม่ การเห็นความสำคัญของการศึกษาน่าจะเกิดขึ้นช่วงเวลาใดของประวัติศาสตร์ เพราะเหตุใดจึงคิดเช่นนั้น

2. ขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์อธิบายว่าการศึกษายุคทันสมัยเป็นยุคที่กระบวนทัศน์ตามแบบตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อการศึกษาของไทย การศึกษาซึ่งแต่เดิมสัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิตจึงเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงต้องเข้าใจกระบวนทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ตามแบบตะวันตก ซึ่งทำให้ทัศนคติการมองโลกเป็นหน่วยชีวิตถูกแทนที่ด้วยทัศนคติวัตถุนิยมแบบกลไกแยกส่วนที่เชื่อกันว่า วัตถุเป็นพื้นฐานของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และโลกทางวัตถุเป็นเครื่องจักรขนาดใหญ่ที่ประกอบขึ้นจากองค์ประกอบจำนวนมากที่สามารถแยกจากกันได้ และการทำงานถูกควบคุมด้วยกฎเกณฑ์เชิงเหตุและผลที่แน่นอน ปรากฏการณ์อันสลับซับซ้อนจึงสามารถทำความเข้าใจได้ โดยการลดทอนแยกส่วนมาศึกษาหน่วยย่อยพื้นฐาน และมองหากฎการทำงานของหน่วยย่อยเหล่านี้ และชี้ให้เห็นว่าทัศนคติในการมองสรรพสิ่งแยกออกจากกันได้นี้ ถูกท้าทายจากการค้นพบใหม่ (การสำรวจเข้าไปในโลกระดับภายในอะตอมที่เริ่มขึ้นเมื่อต้นศตวรรษที่ 20) ที่ทำให้วิทยาศาสตร์สมัยใหม่มุ่งความสนใจไปยังองค์รวมมากกว่าการแยกส่วน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะพูดถึงในหัวข้อกระบวนทัศน์การศึกษาในยุคหลังทันสมัย (30 นาที)

2.2 อาจารย์ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มตามกลุ่มรายงานทางเลือกการศึกษาไทย บรรยายพร้อมตั้งคำถามให้แต่ละกลุ่มสืบค้นและอภิปรายกันเพื่อหาคำตอบโดยใช้สไลด์เรื่อง “การศึกษาในยุคทันสมัย” กลุ่มที่เสร็จและถูกต้องเป็นกลุ่มแรกจะได้คะแนนโบนัส 0.5 คะแนน โดยคำถามมีดังนี้ (90 นาที)

คำถามข้อ 1) ให้อธิบายกระบวนทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ตามแบบตะวันตกมาพอเข้าใจ (ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมนุษย์กับมนุษย์)

คำถามข้อ 2) เพราะเหตุใดรัชกาลที่ 5 จึงทรงปฏิรูปการศึกษา และการศึกษาในระบบโรงเรียนกลายเป็นอุดมการณ์ของสังคม เมื่อไหร่และด้วยวิธีการอย่างไร

คำถามข้อ 3) ให้นักศึกษาอธิบายการขยายตัวของการศึกษาแผนใหม่หรือการศึกษาในระบบโรงเรียนว่ามีลักษณะอย่างไร โดยศึกษาจาก “พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464” จาก <http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/16416> แผนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-5

คำถามข้อ 4) หากแบ่งระยะเวลาออกเป็นสองช่วงคือ ตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน นิสิตคิดว่าการศึกษาแผนใหม่หรือการศึกษาในระบบโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะเหตุใด

คำถามข้อ 5) ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์ ผู้เขียนปรัชญาการศึกษาไทย พ.ศ. 2411-2475 เห็นว่านับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึง พ.ศ. 2475 การศึกษาแผนใหม่มีความสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม ให้อธิบายปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมมาพอ

เข้าใจ และนิสิตคิดว่าการศึกษาในปัจจุบันยังได้รับอิทธิพลจากปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมหรือไม่ เพราะเหตุใด

คำถามข้อ 6) การศึกษาแผนใหม่หรือการศึกษาในระบบโรงเรียนแตกต่างจากกระบวนการเรียนรู้หรือการศึกษาของชุมชน ในประเด็นต่อไปนี้อย่างไร 6.1 ความหมายของการศึกษา ความรู้ ผู้รู้ 6.2 แหล่งเรียนรู้ 6.3 เนื้อหาการเรียนรู้ 6.4 กระบวนการเรียนรู้ 6.5 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

2.3 อาจารย์พูดคุยเกี่ยวกับเอกสารปรัชญาการศึกษา พ.ศ.2411-2475 ว่านิสิตเรียนรู้อะไรบ้างจากการอ่านเอกสารนี้ ผู้เขียนเสนอว่าอะไรคือเป้าหมายของการศึกษาในช่วง พ.ศ.2411-2475 และเป้าหมายของการศึกษาเปลี่ยนแปลงอย่างไรในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน ทำไมเป้าหมายของการศึกษาในช่วง พ.ศ.2411-2475 จึงเป็นเรื่องของสังคมและวัฒนธรรม แต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจึงเป็นเรื่องเศรษฐกิจ (30 นาที)

3. ชั้นสรุปทเรียน (45 นาที)

3.1 อาจารย์ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามที่ยังสงสัยจากบทเรียนและแลกเปลี่ยนกับนิสิตเกี่ยวกับคำตอบที่ควรจะเป็น

3.2 อาจารย์ให้นิสิตแบ่งกลุ่มตามกลุ่มรายงานทางเลือกการศึกษาไทย ศึกษาแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2475, 2479, 2494 แผนการศึกษาแห่งชาติ 2503, 2512, 2520, 2535 และแผนการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2-12 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ว่าการจัดการศึกษามีความสัมพันธ์กับการจัดกำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศและการสร้างความทันสมัยแก่สังคมไทยอย่างไร โดยให้นำเสนอในสัปดาห์ถัดไป

3.3 ให้นิสิตทุกคนอ่านปรัชญาการศึกษา และแบ่งกลุ่มตามกลุ่มรายงานทางเลือกการศึกษาไทย วิเคราะห์ว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สมาชิกทั้งหมดในกลุ่มเคยศึกษา จัดการศึกษาโดยได้รับอิทธิพลจากปรัชญาหรือแนวคิดทางการศึกษาใดบ้าง อาทิ ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม ปรัชญาศึกษานิรันตรนิยม ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม พุทธปรัชญา ปรัชญาการศึกษาแบบมนุษยนิยม ปรัชญาการศึกษาแบบมนุษยนิยมแนวใหม่ แนวคิดทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ (Waldorf) แนวคิดทางการศึกษาแบบมอนเตสซอรี (Montessori) แนวคิดทางการศึกษาแบบซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill) และอื่น ๆ ให้นำเสนอผลการวิเคราะห์สัปดาห์ถัดไป พร้อมการศึกษาแผนการศึกษาฯ และแผนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สัปดาห์ที่ 8

1. ขั้่นนำเข้าสู่บทเรียน (30 นาที)

อาจารย์เชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนโดยตั้งคำถามว่าจากการศึกษาแผนการศึกษาชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ และแผนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นิสิตเห็นด้วยกับสิ่งที่ผู้เขียนเอกสารปรัชญาการศึกษา พศ.2411-2475 มองว่าเป้าหมายของการศึกษาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบันเป็นเรื่องเศรษฐกิจ ไม่ใช่สังคมและวัฒนธรรมเหมือนช่วง พ.ศ.2411-2475 หรือไม่ เพราะเหตุใด

2. ขั้่นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์ให้นิสิตแต่ละกลุ่มนำเสนอแผนการศึกษาชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ และแผนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มอบหมายให้ศึกษา และนำเสนอผลการวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนที่เคยศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา อาจารย์และเพื่อน ๆ ซักถามแลกเปลี่ยน (120 นาที)

2.2 อาจารย์ตั้งคำถามว่า การจัดการศึกษามีความสัมพันธ์กับการจัดกำลังคนเพื่อพัฒนาประเทศและการสร้างความทันสมัยแก่สังคมไทยอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ถ้าเปลี่ยน เปลี่ยนในแผนพัฒนาฉบับใด และเปลี่ยนอย่างไร

2.3 อาจารย์บรรยายเรื่อง แนวคิดการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยใช้สไลด์เรื่อง แนวคิดมาสู่การวางแผนเพื่อพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และปรัชญาการศึกษาที่ใช้จัดการศึกษาในปัจจุบัน (45 นาที)

3. ขั้่นสรุปบทเรียน (45 นาที)

3.1 อาจารย์ลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการมองโลก มองชีวิต โดยชี้ให้เห็นถึงช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่คนในสังคมมีทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้สัมพันธ์กับวิถีชีวิต การเข้ามาของกระบวนการทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ตามแบบตะวันตก การขยายการศึกษาในระบบโรงเรียนและการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับอิทธิพลจากกระบวนการทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ตามแบบตะวันตกเข้ามาแทนที่ทัศนคติในการมองความรู้แบบเดิม ซึ่งใช้เวลานานเกือบหนึ่งศตวรรษ และชี้ให้เห็นถึงการก่อตัวของทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งทำให้ในปัจจุบันมีความหลากหลายของทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้สไลด์ เรื่อง “Timeline กระบวนทัศน์ทางการศึกษา” ประกอบการอธิบาย

3.2 อาจารย์ตั้งคำถามเพื่อเชื่อมโยงไปสู่บทเรียนในสัปดาห์ถัดไปจากเอกสารประกอบการสอนเรื่อง “บทที่ 1 ปัญหาของพัฒนาการ และบทที่ 2 บุรณาการกับพัฒนาการ” ใน การศึกษา: พัฒนาการหรือบุรณาการ ว่าผู้เขียนมองว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนอยู่บนฐานกระบวนทัศน์แบบแยกวิพากษ์กระบวนทัศน์แบบแยกส่วน และเสนอว่ากระบวนทัศน์แบบแยกส่วนเป็นที่มาของปัญหาวิกฤติที่โลกกำลังเผชิญอยู่ นิสิตเห็นด้วยกับผู้เขียนหรือไม่ว่ากระบวนทัศน์แบบแยกส่วนเป็นที่มาของปัญหาวิกฤติที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เพราะเหตุใด เมื่อนิสิตทุกคนแสดงทัศนะแล้วอาจารย์พูดคุยเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ในสัปดาห์ถัดไป (หากนิสิตเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับผู้เขียนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีนิสิตที่ไม่แน่ใจในสัดส่วนที่น้อยกว่า จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการโต้วาที หากนิสิตทั้งชั้นเรียนมีทัศนะที่แตกต่างกันสองชุด และส่วนใหญ่มีทัศนะแบบใดแบบหนึ่ง จะจัดการเรียนรู้แบบอภิปราย โดยให้นิสิตทุกคนในกลุ่มนี้เป็นผู้ร่วมอภิปราย และนิสิตส่วนน้อยที่มีทัศนะที่แตกต่างเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย หากนิสิตทั้งชั้นเรียนมีทัศนะที่แตกต่างกันมากกว่าสองชุด จะจัดการเรียนรู้แบบอภิปราย โดยให้นิสิตทุกกลุ่มส่งตัวแทนมาเป็นผู้อภิปราย และขออาสาสมัครมาเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย) และมอบหมายให้นิสิตดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสัปดาห์ถัดไป

สื่อการเรียนรู้

1. **ปรัชญาการศึกษาไทย พ.ศ.2411-2475.** วิทย์ วิศทเวทย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2544.
2. “บทที่ 1 ปัญหาของพัฒนาการ และบทที่ 2 บุรณาการกับพัฒนาการ” ใน **การศึกษา: พัฒนาการหรือบุรณาการ.** พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต) กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม 2540.
3. “ปรัชญาการศึกษา” เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. ภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2533.
4. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “กระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย”
5. สไลด์ เรื่อง “แนวคิดการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย”
6. สไลด์ เรื่อง “การศึกษาในยุคทันสมัย”
7. สไลด์ เรื่อง “timeline กระบวนทัศน์ทางการศึกษา”
8. ใบงานเรื่องกระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย (งานครั้งที่ 5 งานในชั้นเรียน)
9. ใบงานเรื่องการวิเคราะห์แผนพัฒนาฯ และปรัชญาการศึกษา (งานครั้งที่ 6 นำเสนอผลการวิเคราะห์ในชั้นเรียน)
10. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่3) พ.ศ.2553
11. “พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464” จาก <http://dl.parliament.go.th /handle/lirt/16416>

การประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน

2. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ จากการทำงานกลุ่มในชั้นเรียน ครั้งที่ 5 ใบงานเรื่องกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย

3. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ จากการทำงานครั้งที่ 6 ใบงานเรื่องการวิเคราะห์แผนพัฒนาฯ และปรัชญาการศึกษา

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง กระบวนการศึษาในยุคทันสมัย

การศึกษาในยุคทันสมัยเป็นช่วงเวลาทีกระบวนการศึษาแบบวิทยาศาสตร์ตามแบบตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อการศึกษาไทย ทำให้ทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งแต่เดิมสัมพันธ์และสอดคล้องกับวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาในยุคทันสมัยซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อมีการจัดการศึกษาแผนใหม่หรือการศึกษาในระบบโรงเรียน⁸ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเรียกกันว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งแรกนั้น กินเวลานานร้อยปีเศษในการทำให้คนทั้งหมดเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผลให้ครอบครัวไม่ได้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ในการทำมาหากินให้ลูกหลานอีกต่อไป การปฏิรูปการศึกษาที่ใช้เวลายาวนาน เป็นเพราะการขยายโรงเรียนเข้าไปถึงชุมชนหมู่บ้านต้องใช้ครูและงบประมาณจำนวนมาก ช่วงระยะเวลาของการศึกษาในยุคทันสมัยจึงเชื่อมชัองกับการศึกษาในยุคก่อนทันสมัย แต่การแบ่งยุคเป็นเพราะกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในการศึกษาระบบโรงเรียนซึ่งเป็นนวัตกรรมของการศึกษาแผนใหม่แตกต่างจากกระบวนการเรียนรู้ในยุคก่อนทันสมัยในเชิงกระบวนการ และยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับชุมชนและสังคมไทยในเชิงคุณภาพ

การเข้ามาของการศึกษาในระบบโรงเรียนและการเปลี่ยนทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้

แม้ว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนได้ถูกนำเข้ามาเป็นครั้งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยมิชชันนารี ซึ่งเดินทางเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาและโดยภรรยาของมิชชันนารี และเลิกกิจการไปในช่วงปลายรัชกาล เพราะไม่เป็นที่นิยมของคนทั่วไป ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภรรยาของมิชชันนารีได้ก่อตั้งโรงเรียนขึ้นอีกครั้ง (จิตรกร ตั้งเกษมสุข. 2525: 85 และ 103) แต่ยุคของการศึกษาในระบบโรงเรียนเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2414 เนื่องจากมีการก่อตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯให้มีประกาศชักชวนให้พระราชวงศ์และข้าราชการส่งบุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้ ประกาศเรื่องโรงเรียนมีข้อความที่สะท้อนถึงทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ชุดใหม่ เพราะความรู้หมายถึง“การรู้หนังสือ” ซึ่งจะทำให้สามารถ“รู้วิชาและขนบธรรมเนียมราชการ” ความรู้จึงไม่ต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตอีกต่อไป เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการผลิตคนเพื่อรับราชการ ดังข้อความในประกาศเรื่องโรงเรียนความว่า

⁸ การศึกษาระบบโรงเรียนซึ่งจัดให้ประชาชนทั่วไปเป็นนวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นในประเทศตะวันตกในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 เพื่อตอบสนองความต้องการแรงงานจำนวนมากอันเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม (ดู โรบินสัน, เคน. 2559: 30-31 และ Provenzo Eugene F. 2008)

ทรงพระราชดำริว่า บุตรหลานของท่านทั้งปวง บรรดาที่เข้ารับราชการฉลองพระเดชพระคุณอยู่นั้น แต่ล้วนเป็นผู้มีชาติตระกูล ควรจะรับราชการในเบื้องหน้าต่อไป แต่ยังไม่รู้หนังสือไทยแลขนบธรรมเนียมราชการอยู่โดยมาก ที่รู้ยู่บ้างแต่ยังใช้อักษรเอกโท แลตัวสะกดผิด ๆ ไม่ถูกต้องตามแบบอย่างก็มีอยู่มาก แลการรู้หนังสือนี้ก็เป็นผู้สำคัญข้อใหญ่ เป็นเหตุจะทำให้ได้รู้วิชาแลขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดโรงเรียนขึ้นไว้ที่ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจัดคนในกรมพระอัครราชมนตรีตั้งให้เป็นขุนนางพนักงานสำหรับเป็นครูสอนหนังสือไทย สอนคิดเลข แลขนบธรรมเนียมราชการ พระราชทานเงินเดือนครูสอนให้สมควรพอใช้สอย ส่วนผู้เรียนหนังสือนั้นก็จะพระราชทานเสื้อฝ้านุ่งห่มกับเบี้ยกลางวันเวลาหนึ่งทุกวัน ครูสอนนั้นจะให้สอนโดยอาการเรียบร้อย ไม่ให้ตำตีหยาบคาย

อนึ่ง บุตรหลานของข้าราชการซึ่งยังไม่ได้นำเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายนั้นก็ดี ถ้าสมัครจะเข้ามาฝึกหัดเล่าเรียนหนังสือไทย ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รับไว้ฝึกหัดเล่าเรียนเพื่อจะได้รู้หนังสือ รู้จักคิดเลข แลขนบธรรมเนียมราชการให้ชัดเจน จะได้รับราชการฉลองพระเดชพระคุณต่อไป ถ้าท่านทั้งปวงได้ทราบประกาศนี้แล้ว จงมีใจยินดีหมั่นตักเตือนบุตรหลานของท่านทั้งปวงให้เข้ามาฝึกหัดหนังสือไทย ถ้าเล่าเรียนได้ชำนาญในการหนังสือแล้ว ความดีงามความเจริญก็จะมีแก่บุตรหลานของท่านทั้งปวงไปสิ้นกาลนาน (ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507. 2507: 29-30)

กระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนไม่ได้เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านระบบความสัมพันธ์ทางสังคม หรือเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม การทำเป็นตัวอย่าง หากแต่เป็นการจดจำการท่องจำแบบเรียนหลวง การถ่ายทอดความรู้จากครู ดังจะเห็นได้จากประกาศการเรียนหนังสือในปี พ.ศ.2428 ซึ่งใช้คำว่า “ไล่หนังสือ” ได้ เป็นเครื่องแสดงถึงการมีความรู้ ดังข้อความตอนหนึ่งในประกาศการเรียนหนังสือว่า

โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งแบบหลวงสำหรับสอบไล่วิชาหนังสือไทยนักเรียนทั้งปวง จะโปรดเกล้าฯ ให้มีข้าหลวงเป็นพนักงานไล่หนังสือปีละครั้งหนึ่งเสมอต่อไป ถ้านักเรียนคนใดมีความรู้ ไล่ได้ตลอดวิชาโดยกำหนดไว้เพียงชั้นใด ก็ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ได้คุณพิเศษ โดยควรแก่ผู้มีความรู้ในวิชานั้นถ้วนทั่วกัน

กำหนดวิชาที่จะไล่นั้น ชั้นประโยคต้นจะสอบวิชาตลอดแบบเรียนหลวงทั้งหกเรื่องคือ แต่มูลบทบรรพกิจจนจบพิศาลการันต์ ถ้าผู้ใดไล่ได้ตลอด ก็จะได้หนังสือสำหรับตัวหนึ่งใบลงชื่อข้าหลวง พร้อมกับรับรองว่าผู้นั้นเป็นคนมีความรู้จริง ได้สอบข้อมิวิชาในที่ประชุมข้าหลวงแล้ว (เพ็ญอ้าง. 43-44)

ความพยายามจัดการศึกษาให้เป็นระบบ มีแบบแผนและแพร่หลายสู่คนทั่วไปปรากฏเป็นรูปธรรมในปีพ.ศ.2441 จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำโครงการศึกษา โครงการศึกษาพ.ศ.2441 ที่จัดทำขึ้นเป็นโครงการแรกแบ่งเป็นสองภาค คือ ภาคหนึ่งว่าด้วยการศึกษาในกรุงเทพฯ และภาคสองว่าด้วยการศึกษาในหัวเมือง โดยใช้แผนการศึกษาของประเทศสหราชอาณาจักร แผนการศึกษาครอบคลุมการจัดการศึกษาทั้งหมดตั้งแต่การศึกษาชั้นมูลศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัย การศึกษาสำหรับผู้หญิง การฝึกหัดครู การสร้างโครงการศึกษา การตรวจโรงเรียน หลักสูตร แบบเรียนและงบประมาณในการจัดการศึกษา ต่อมาในปีพ.ศ.2445 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษา โดยนำแผนการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นมาใช้เป็นแนวทางด้วย ดั่งบันทึกของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ข้าหลวงตรวจการศึกษาผู้หนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปดูการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ความตอนหนึ่งว่า “เวลานั้นประเทศญี่ปุ่นได้วางแผนศึกษาชาติลงแล้ว ด้วยวิธีที่ตั้งข้าหลวงตรวจแผนการศึกษาของชาติต่าง ๆ ในยุโรปและอเมริกา แล้วกำหนดวางลงเป็นแผนการศึกษาของญี่ปุ่น คณะข้าหลวงของเราได้ประสบโอกาสได้ชูปมือเปิบจากแผนการศึกษาชาติของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นแผนรวมที่ใหม่ที่สุดในเวลานั้น” (เพ็งอ้าง. 157-158)

การเน้นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตคนเข้ารับราชการได้ขยายไปยังการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังปรากฏในแผนการศึกษา พ.ศ.2456-2458 ความตอนหนึ่งว่า “รัฐบาลได้มองเห็นภัยของคตินิยมในการรับราชการ เห็นว่าถึงเวลาอันควรที่จะต้องจัดการศึกษาให้กว้างขวางออกไป จนได้ชื่อว่าเป็นการศึกษาแห่งชาติ” (เพ็งอ้าง. 225) แต่การจัดการศึกษาก็ยังถูกมองว่าล้าหลังทั้งคุณภาพและปริมาณเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักเรียนที่กำลังศึกษาในโรงเรียนมีเพียงร้อยละ 10 จากจำนวนเด็กทั้งหมดที่มีอายุระหว่างเรียนเท่านั้น ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นกลับมีจำนวนเด็กนักเรียนร้อยละ 89.5 และประเทศอังกฤษมีนักเรียนถึงร้อยละ 98 (เพ็งอ้าง. 275) การประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464 ทำให้คนทั่วไปซึ่งรวมถึงคนชนบทเข้าถึงการศึกษาในระบบโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากบังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุ 7 ปี ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนจนมีอายุ 14 ปี ดังบทบัญญัติในมาตรา 5 ความว่า “เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี บริบูรณ์ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนอายุได้ 14 ปีบริบูรณ์ แต่สำหรับบางอำเภอและตำบลด้วยเหตุผลเพาะท้องที่ เขตอายุ 7 ปีที่ว่านี้ อาจเขยิบขึ้นเปน 8 ปี 9 ปี หรือ 10 ปี ก็ได้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการจะได้ชี้แจง เวลาเรียนในปีหนึ่งต้องไม่น้อยกว่า 320 เวลา (หรือ 800 ชั่วโมง)” แม้การประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาจะเป็นการบังคับให้คนทั่วไปต้องส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนก็ตาม แต่กลับพบว่ามีคนจำนวนมากที่ยังไม่ส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน เพราะในปีพ.ศ.2470 ซึ่งมีเด็กที่อยู่ในเกณฑ์บังคับทั่วประเทศหนึ่งล้านคนเศษ มีเด็กเข้าเรียนประมาณร้อยละ 52 เท่านั้น (วิทย์ วิศทเวทย์. 2555: 51) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้ที่เรียนในระบบโรงเรียนไม่เป็นประโยชน์สำหรับการผลิตเพื่อการยัง

ชีพอยู่ในชุมชน (อุษณีย์ ธโนศวรรย์. 2546) แต่สถานการณ์นี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการนำแนวคิดการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยมากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

แนวคิดและนโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ทฤษฎีการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยใช้แนวคิดความทันสมัยในการวิเคราะห์ เป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ในทวีปแอฟริกา เอเชียและลาตินอเมริกา ซึ่งส่วนใหญ่เคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศตะวันตกและได้รับเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงในช่วงทศวรรษ 1950-1960 ก่อนที่จะถูกโต้แย้งโดยนักคิดจากทฤษฎีพึ่งพิง (Dependency Theory) ที่พัฒนาขึ้นในลาตินอเมริกาในช่วงปลายทศวรรษ 1960-ต้นทศวรรษ 1970 เนื่องจากตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศตามทฤษฎีการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ทฤษฎีการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยเสนอว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว ประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนจากภาวะดั้งเดิมไปสู่ความทันสมัย ซึ่งทั้งสองภาวะนี้ปรากฏอยู่ในทุกมิติและทุกระบบของสังคม โดยประเทศที่พัฒนาแล้วได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายในทั้งในเรื่องค่านิยม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสถาบันต่าง ๆ ทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการสร้างภาวะทันสมัยทางเศรษฐกิจ คือการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลผลิตต่อหัวของประชากรเพิ่มสูงขึ้น และสามารถบรรลุเป้าหมายของการสร้างภาวะทันสมัยทางการเมือง คือ การมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมทั้งสามารถบรรลุเป้าหมายของการสร้างภาวะทันสมัยทางสังคม คือ การทำให้ปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมดำเนินไปโดยใช้หลักปฏิบัติที่เป็นสากล หรือเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด และใช้หลักเหตุผลแทนการเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือชะตาลิขิต (นภภรณ์ หะวานนท์. 2540: 36-43)

รอสทาว (Rostow. 1960) ซึ่งเสนอทฤษฎีลำดับขั้นของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นสังคมแบบดั้งเดิม (The Traditional Society) ขั้นเตรียมพร้อมเพื่อทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจ (The Precondition for Take Off) ขั้นที่มีการทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจ (The Take Off) ขั้นผลักดันไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (The Drive to Maturity) และขั้นที่มีการบริโภคในระดับสูง (The Age of High Mass Consumption) เชื่อว่าลำดับขั้นของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสากล ทุกประเทศจึงต้องผ่านลำดับขั้นเหล่านี้

ตามแนวคิดของรอสทาว ขั้นสังคมแบบดั้งเดิมเป็นขั้นสังคมเกษตรกรรม ความสัมพันธ์ของคนในสังคมอยู่บนฐานของครอบครัวและเครือญาติ เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์เป็นแบบยุคก่อนนิวตัน (Pre-Newtonian) เช่นเดียวกับทัศนคติของคนที่มีต่อโลกทางกายภาพ ทำให้การขยายการผลิตเป็นไปได้ยาก เพราะคนในสังคมมีความเชื่อในเรื่องโชคชะตา (A Long-Run Fatalism) ซึ่งหมายถึงความเชื่อว่า

โอกาสที่เป็นไปได้ที่จะเปิดให้กับลูกหลานไม่มีความแตกต่างไปจากโอกาสที่เปิดให้กับบรรพบุรุษ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 และต้นศตวรรษที่ 18 การนำความรู้ที่ได้จากวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ในช่วงของการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ไปใช้ในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ทำให้ประเทศยุโรปตะวันตกเปลี่ยนผ่านจากขั้นสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่ขั้นการทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจ แต่สำหรับประเทศโลกที่สาม รอสทาวเชื่อว่าเงื่อนไขดังกล่าวไม่ได้มาจากภายใน หากแต่ต้องมาจากสังคมภายนอกที่มีความก้าวหน้ามากกว่า เมื่อเข้าสู่ขั้นที่สามซึ่งเป็นขั้นของการทะยานขึ้นทางเศรษฐกิจ การเติบโตทางเศรษฐกิจจะกลายเป็นเงื่อนไขปกติของสังคม รายได้ประชาชาติจะเพิ่มจากร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 10 หรือมากกว่า เมื่อสังคมเข้าสู่ขั้นของการผลักดันไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ จะมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมด การผลิตมีความซับซ้อนและมีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมากขึ้น รายได้ประชาชาติจะเพิ่มเป็นร้อยละ 10-20 ขั้นสุดท้ายคือ ขั้นที่สังคมมีมวลชนที่มีการบริโภคในระดับสูง ซึ่งจะบรรลุได้เมื่อคนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยเพียงพอที่จะบริโภคสินค้าอื่น ๆ นอกเหนือไปจากสินค้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐาน คือ อาหาร ที่อยู่อาศัยและเสื้อผ้า (Rostow. 1960: 4-16)

เช่นเดียวกับประเทศส่วนใหญ่ แนวคิดการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาของประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ทั้งระยะที่ 1 และ 2 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2-7 ที่วางนโยบายการพัฒนาประเทศโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก มีการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มุ่งเน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและการส่งออก โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์เป็นฐานในการสร้างรายได้และการมีงานทำ ก่อนที่จะหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 การให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักทำให้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และ 2 มีการจัดสรรงบประมาณจำนวนมากรวมทั้งกู้เงินเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ อาทิ การพัฒนาระบบการคมนาคมและขนส่งทั่วประเทศเพื่อเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและเมือง การพัฒนาระบบโทรคมนาคม การพัฒนาพลังงานไฟฟ้า การสร้างโรงเรียน มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลประจำอำเภอ การเปิดรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ รวมทั้งกำหนดให้การเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติเป็นจุดหมายของการพัฒนาประเทศ ดังข้อความตอนหนึ่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ความว่า

ในระยะของการปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ได้มีการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมในอัตราที่สูงมาก ดังจะเห็นได้ว่าได้มีอุตสาหกรรมใหม่ ๆ เช่น อุตสาหกรรมไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ โรงกลั่นน้ำมัน ยางรถยนต์ วัสดุก่อสร้าง เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระดาษ เหล็ก นมข้นหวาน ประกอบรถยนต์ ชิ้นส่วนรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ตลอดจนอุตสาหกรรมจากไม้ เครื่องเรือน เครื่องประดับ อัญมณี เป็นต้น เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าภาคอุตสาหกรรมได้พัฒนาและเพิ่มบทบาทในระบบเศรษฐกิจส่วนรวมมากยิ่งขึ้นโดย

ลำดับ คือ สัดส่วนผลผลิตของภาคอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13.1 ของผลผลิตรวมของประเทศในปี 2503 เป็นร้อยละ 21.1 ในปี 2524 เมื่อเทียบกับภาคเกษตรซึ่งมีผลผลิตประมาณร้อยละ 24.8 ในปี 2524 และคาดว่า ในระยะสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 มูลค่าผลผลิตในภาคอุตสาหกรรมจะมีสัดส่วนใกล้เคียงกับภาคเกษตร หากได้มีการแก้ไข ปัญหาของประเทศในด้านดุลการค้า ดุลการชำระเงิน และเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมตามเป้าหมาย นโยบาย และมาตรการที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 นี้แล้ว เป็นที่เชื่อได้ว่าฐานะเศรษฐกิจของไทยจะก้าว ไปสู่ “ประเทศกึ่งอุตสาหกรรม” อย่างแน่นอน (แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 หน้า 69)

ผลของการพัฒนาที่ผ่านมา ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศเปลี่ยนจากการพึ่งพา รายได้จากภาคเกษตรกรรมมาเป็นการพึ่งพาภาคอุตสาหกรรมในการส่งออก จากตารางที่ 7 จะเห็นได้ว่า โครงสร้างสินค้าออกของประเทศไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 เป็นต้นมา เป็นสินค้าอุตสาหกรรมร้อยละ 71-79 ส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมลดลงอย่างต่อเนื่อง จนในปี พ.ศ.2543 มีสัดส่วนร้อยละ 11.55 และในปีพ.ศ.2558 มีสัดส่วนร้อยละ 9.41 ผลของการพัฒนาประเทศตามแนวทางดังกล่าวยังทำให้ภาคเกษตรกลายเป็นภาคที่ล้าหลัง คนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ บางส่วนมีหนี้สิน ทำให้เกิดปัญหาความ เหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้

ตารางที่ 7 โครงสร้างสินค้าออกของไทยปี 2535-2560 (ม.ค.-ธ.ค.)

ปี	สินค้าเกษตรกรรม (กลีกรวม, ปศุสัตว์, ประมง)		สินค้าอุตสาหกรรมเกษตร		สินค้าอุตสาหกรรม		สินค้าแร่และเชื้อเพลิง		สินค้าอื่น ๆ	
	มูลค่า	อัตราการขยายตัว	มูลค่า	อัตราการขยายตัว	มูลค่า	อัตราการขยายตัว	มูลค่า	อัตราการขยายตัว	มูลค่า	อัตราการขยายตัว
2535	169,774.90	20.59	82,121.20	9.96	552,250.30	66.97	11,895.30	1.44	8,601.60	1.04
2536	163,311.70	17.36	78,172.10	8.31	671,879.70	71.41	13,483.40	1.43	14,015.70	1.49
2537	193,766.20	17.03	95,612.60	8.40	827,899.10	72.78	12,477.70	1.10	7,846.00	0.69
2538	227,829.40	16.20	114,334.90	8.13	1,037,861.10	73.80	14,287.60	1.02	11,997.20	0.85
2539	226,897.10	16.08	126,260.10	8.95	1,013,492.80	71.83	28,248.70	2.00	16,140.60	1.14
2540	251,637.50	13.93	150,939.20	8.35	1,305,601.00	72.27	50,449.50	2.79	48,054.80	2.66
2541	294,761.70	13.11	176,189.20	7.84	1,660,795.30	73.88	44,273.50	1.97	72,069.80	3.21
2542	265,423.90	11.99	172,437.60	7.79	1,665,075.90	75.20	47,947.90	2.17	63,363.40	2.86
2543	291,956.10	10.55	187,698.60	6.78	2,115,414.00	76.42	97,399.00	3.52	75,597.10	2.73
2544	312,527.80	10.83	213,492.50	7.40	2,171,481.90	75.28	90,699.80	3.14	96,501.90	3.35
2545	305,417.10	10.45	218,941.60	7.49	2,226,375.60	76.14	86,242.80	2.95	86,964.40	2.97
2546	365,037.40	10.98	247,582.40	7.44	2,542,797.20	76.46	95,635.20	2.88	74,578.00	2.24
2547	414,522.10	10.70	255,650.20	6.60	2,994,069.20	77.29	148,086.60	3.82	61,361.50	1.58
2548	418,068.90	9.42	280,160.70	6.31	3,470,144.20	78.18	206,894.30	4.66	63,422.90	1.43
2549	499,674.20	10.12	303,069.70	6.14	3,808,882.20	77.14	262,553.60	5.32	63,192.60	1.28
2550	522,531.80	9.86	327,300.10	6.17	4,165,780.20	78.57	246,967.60	4.66	39,539.60	0.75
2551	662,228.90	11.32	385,771.20	6.59	4,417,833.90	75.50	385,526.10	6.59	11.00	0.00

ตารางที่ 7 โครงสร้างสินค้าออกของไทยปี 2535-2560 (ม.ค.-ธ.ค.) (ต่อ)

ปี	สินค้าเกษตรกรรม (กลีกรรรม, ปศุสัตว์, ประมง)		สินค้าอุตสาหกรรมเกษตร		สินค้าอุตสาหกรรม		สินค้าแร่และเชื้อเพลิง		สินค้าอื่น ๆ	
	มูลค่า	อัตราการขยายตัว	มูลค่า	อัตราการขยายตัว	มูลค่า	อัตราการขยายตัว	มูลค่า	อัตราการขยายตัว	มูลค่า	อัตราการขยายตัว
2552	559,458.60	10.77	384,299.30	7.40	3,976,793.20	76.56	274,045.60	5.28	0.00	0.00
2553	679,718.60	6.86	419,318.70	76.83	4,697,001.70	5.19	317,296.50	0.00	0.00	0.00
2554	875,661.10	7.85	526,749.90	73.14	4,906,495.10	5.95	399,083.40	0.00	0.00	0.00
2555	724,293.10	7.91	560,190.00	75.17	5,320,016.80	6.69	473,260.40	0.00	1.80	0.00
2556	687,562.30	9.95	521,670.70	7.55	5,254,109.80	76.04	446,201.10	6.46	0.00	0.00
2557	719,099.20	7.48	546,574.80	77.21	5,644,724.70	5.48	400,690.30	0.00	0.00	0.00
2558	679,760.90	7.76	560,544.00	78.68	5,685,448.70	4.15	299,969.30	0.00	0.00	0.00
2559	682,988.30	7.98	602,918.60	79.86	6,029,997.00	3.11	234,755.60	0.00	44.60	0.00
2560	777,083.60	9.71	577,298.60	7.21	6,359,186.00	79.43	292,697.00	3.66	0.00	0.00

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร. 2561

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนและเพื่อสร้างความทันสมัยแก่สังคมไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาและแนวคิดการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยเห็นได้จากการที่รัฐจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อสร้างความทันสมัยให้แก่สังคม เนื่องจากคนถูกมองในฐานะที่เป็นเครื่องมือหรือปัจจัยการผลิต จุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงไม่ใช่การพัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนแต่ละคน หากแต่เป็นการพัฒนาคนเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การวิเคราะห์แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ทั้งสองระยะ จนถึงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนและพัฒนากำลังคนให้มีความรู้ความสามารถเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ถูกกำหนดเป็นนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ และมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด รวมทั้งกำหนดแนวทางหรือมาตรการอย่างชัดเจนในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ระยะที่สอง ในปี พ.ศ.2507-2509 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539 ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2542 ทำให้การจัดการศึกษาในช่วงเวลานี้ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กล่าวคือ มีการขยายการศึกษาภาคบังคับเพื่อรับนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การขยายการศึกษาภาคบังคับเป็นระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมีมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้การศึกษาภาคบังคับเพิ่มจาก 4 ปีเป็น 6 (7) ปีและ 9 ปีตามลำดับ รวมทั้งมีการขยายและปรับปรุงการศึกษาระดับกลางทั้งในด้านสามัญและอาชีวศึกษา ขยายการศึกษาชั้นอุดมศึกษา มีความพยายามเน้นการผลิตนักศึกษาแขนงวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และวิชาชีพสำคัญ ปรับระบบการศึกษาเป็น 6 : 3 : 3 เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 ในปีพ.ศ.2529 การศึกษาภาคบังคับครอบคลุมประชากรวัยเรียนร้อยละ 96 (แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 หน้า 25) หรือเด็กที่มีอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์เกือบทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาในระบบโรงเรียน

การพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้คนเป็นเครื่องมือหรือปัจจัยการผลิตถูกมองในเชิงลบในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544 จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน คือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ซึ่งทำให้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนลดความสำคัญลง ขณะที่การจัดการศึกษาโดยคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์และพัฒนา มนุษย์ทุกคนอย่างเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้เป็นคนดีมีคุณธรรม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีจิตสำนึกและมีบทบาทในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นกลายเป็นเป้าหมายของการศึกษา (ดู ตารางที่ 8)

นัยของการศึกษา ความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ในยุคทันสมัย

เมื่อพิจารณาความหมายของการศึกษาในยุคทันสมัย จะเห็นถึงการผูกโยงและตรึงความหมายของการศึกษาไว้กับการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งให้ความสำคัญกับความรู้อย่างใหม่ที่จัดระบบอยู่ในรูปของศาสตร์ซึ่งแตกต่างจากความรู้แบบเดิมในยุคก่อนทันสมัย เมื่อการศึกษากลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเตรียมคนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการผลิตในภาคอุตสาหกรรม เพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย การศึกษาในระบบโรงเรียนจึงกลายเป็นฐานการเรียนรู้หลักของคนทั้งสังคม และทำให้ความรู้ในระบบโรงเรียนถูกมองเป็นความรู้เพียงแบบเดียว ทั้งที่เป็นความรู้แบบหนึ่งที่แตกต่างกันจากความรู้ในวิถีชีวิตซึ่งเป็นระบบความรู้แบบเดิมในยุคก่อนทันสมัย ทำให้ความรู้ในวิถีชีวิตไม่ถือเป็นความรู้อีกต่อไป ด้วยนัยนี้ การเรียนรู้ในยุคทันสมัยจึงไม่ใช่สังคมแห่งการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ถูกมองว่าเกิดขึ้นเฉพาะในสถานศึกษาเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 เพื่อปฏิรูปการศึกษา ควรมีผลให้ทัศนะในการมองความหมายของการศึกษาที่ผูกโยงอยู่กับระบบโรงเรียนคลายตัวลง รวมทั้งควรทำให้ทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ให้คุณค่ากับความรู้สมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปด้วย แต่เนื่องจากการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ล้มเหลว กระบวนทัศน์การศึกษาในยุคทันสมัยจึงยังคงเป็นกระบวนทัศน์ที่มีอิทธิพลอย่างสำคัญสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สอง จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
1. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง พ.ศ.2504–2506–2509 ระยะที่สอง (พ.ศ.2507–2509)		
<p>การให้การศึกษาระดับต้นแก่ประชาชนนับเป็นความจำเป็นอันดับแรกในการพัฒนาการศึกษา ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องจัดแนวการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในด้านกำลังคนที่จะใช้ในทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะ 15 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2509-2524) โดย</p> <ol style="list-style-type: none"> จะเน้นหนักด้านความต้องการนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาโดยเฉพาะอาชีวศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องปรับปรุงทั้งคุณภาพและปริมาณ สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา เน้นหนักด้านการผลิตนักศึกษาในแขนงวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ และวิชาชีพสำคัญ ๆ แขนงต่าง ๆ เป็นจำนวนมากขึ้น <p>นโยบายของการพัฒนาการศึกษาจำแนกออกเป็นหลักใหญ่ ๆ 4 ประการ</p> <ol style="list-style-type: none"> เพื่อให้เยาวชนของชาติได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน และให้มีมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้นโดยรัฐจะพยายามปรับปรุงและขยายการศึกษาระดับประถม 	<p>เป้าหมาย</p> <ol style="list-style-type: none"> ให้เยาวชนในวัยการศึกษาภาคบังคับได้มีที่เรียนโดยทั่วถึงและมีมาตรฐานการศึกษาภาคบังคับสูงขึ้น ขยายการศึกษา ป.5 ถึง ป.7 รับนักเรียนประมาณปีละ 150,000–200,000 คน เปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอขนาดใหญ่ และโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักร ส่งเสริมการอาชีวศึกษาเป็นพิเศษ โดยปรับปรุงวิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัยเกษตรกรรม ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน และจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษาขึ้น ผลิตครูปีละไม่น้อยกว่า 7,500 คน จัดตั้งมหาวิทยาลัยประจำส่วนภูมิภาคขึ้นและส่งเสริมการผลิตนักศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และเกษตรศาสตร์เป็นพิเศษ 	<ol style="list-style-type: none"> เร่งปรับปรุงการศึกษาระดับต้น (ป.1–ป.4) ให้ได้ผลทั่วถึง ให้ประชาชนในวัยการศึกษาภาคบังคับสามารถอ่านออกเขียนได้โดยแท้จริง ปรับปรุงการผลิตนักเรียนระดับต่าง ๆ และนักศึกษาให้มีปริมาณและแขนงการศึกษาสัมพันธ์กับความต้องการในด้านกำลังคนของประเทศ ช่วยปรับปรุงและส่งเสริมคุณภาพของโรงเรียนราษฎร์ ปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ให้ได้มาตรฐานสูงกว่าในปัจจุบัน กำหนดลำดับความสำคัญของโครงการพัฒนาการศึกษา โดยเน้นการผลิตกำลังคนในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และการศึกษาขั้นมหาวิทยาลัย กำหนดจะทำรายละเอียดโครงการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเศรษฐกิจ โดยจัดสรรเงินงบประมาณ เงินกู้ เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ และเงินสมทบอื่น ๆ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>ศึกษาตอนต้น (ป.1-ป.4) ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพิ่มระดับการศึกษาภาคบังคับจาก 4 ปี เป็น 7 ปี ให้ทั่วประเทศภายในระยะเวลาอันเหมาะสม</p> <p>2. ขยายและปรับปรุงการศึกษาระดับกลาง ทั้งในด้านสามัญและอาชีวศึกษาให้เป็นรากฐานในการสร้างกำลังแรงงานแขนงอาชีพต่าง ๆ ให้ทันความต้องการอันรีบด่วนของประเทศ</p> <p>3. ส่งเสริมการผลิตครูที่มีคุณวุฒิให้เพียงพอทันกับการขยายตัวด้านอาชีวศึกษา</p> <p>4. เพื่อส่งเสริมอุดมศึกษาให้สามารถผลิตนักศึกษาในอาชีพแขนงต่าง ๆ ให้เพียงพอกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ</p>		
2. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สอง (พ.ศ.2510-2514)		
<p>การที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่วางไว้ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถทุกระดับ ซึ่งได้มาจากการฝึกอบรมและการศึกษา การพัฒนาการศึกษาคือการผลิตกำลังคนทุกระดับให้มีปริมาณและคุณภาพเป็นส่วนสัดตรงตามความต้องการในระบบเศรษฐกิจและ</p>	<p>1. ในปีสุดท้ายของแผนคาดว่า จะมีนักเรียนทั้งสิ้น 6,350,500 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ระดับที่มีอัตราส่วนเพิ่มสูงสุด คือ ระดับเทคนิคและครูประกาศนียบัตร ทั้งนี้ เป็นการขยายปริมาณให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในเรื่องช่างฝีมือ และขยายการผลิตครูให้รับกับการเพิ่ม</p>	<p>1. ปรับปรุงระบบการศึกษาทุกระดับให้เหมาะสมเพื่อให้การจัดการศึกษาได้เป็นไปโดยประหยัดและเกิดผลประโยชน์สูงสุด โดยสนับสนุนการวิจัยทางวิชาการศึกษาและวิทยาการสมัยใหม่</p> <p>2. ให้นักเรียนที่อยู่ในวัยการศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียนให้มากที่สุดและโดยสม่ำเสมอ ส่วนการขยายการศึกษาภาคบังคับไปถึงประถมปลายจะขยายให้มากขึ้น ให้ได้ส่วนกับการขยายการศึกษาระดับมัธยมเพื่อสนองความ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>สังคมของประเทศ</p> <p>นโยบายส่วนรวมในการพัฒนาการศึกษา มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> จัดการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยคำนึงถึงความต้องการในด้านต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการด้านกำลังคน ตลอดจนความรู้และเทคนิคในการพัฒนาสาขาต่าง ๆ จัดและขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับภาวะผูกพันที่มีอยู่ในสังคม รัฐจะให้ความสำคัญในเรื่องการจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นอันดับแรก และจะได้ เน้นหนักในการผลิตกำลังคนระดับกลาง ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพเพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ ส่วนกำลังคนในระดับสูงนั้น จะแบ่งเล็งเฉพาะสาขาที่ประเทศมีความต้องการมาก ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ด้วยมาตรการอันเหมาะสม ส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา 	<p>ปริมาณในระดับต่าง ๆ สำหรับระดับอุดมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เป็นการขยายงานให้รับกับความต้องการกำลังคนระดับกลางและระดับสูงซึ่งมีความขาดแคลนโดยทั่วไป</p> <ol style="list-style-type: none"> ในระยะของแผนคาดว่าจะผลิตครูได้ทั้งสิ้นประมาณ 49,770 คน เป็นครูประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นต้น 31,950 คน ครูประกาศนียบัตรชั้นสูง 9,450 คน ครู ป.ม. อาชีวศึกษา 1,320 คน และครูปริญญา 7,050 คน 	<p>ต้องการกำลังคนระดับกลาง</p> <ol style="list-style-type: none"> จัดระบบมัธยมศึกษาให้สนองความต้องการด้านอาชีพ เพื่อให้พอเพียงกับการขยายตัวในด้านเศรษฐกิจและด้านอื่น ๆ ของประเทศ ขยายงานด้านฝึกหัดครูให้สามารถผลิตครูได้ตามความต้องการของการศึกษาระดับต่าง ๆ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเน้นในสาขาวิชาต่าง ๆ สดหล่นไปตามความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ความต้องการกำลังคนระดับสูงในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่จัดว่าสำคัญ รัฐจะสนับสนุนในการยกระดับมาตรฐานการอุดมศึกษา ส่งเสริมให้มีการวิจัยและสนับสนุนให้มหาวิทยาลัยได้มีโอกาสให้บริการทางวิชาการแก่สังคมมากขึ้น จัดการศึกษาผู้ใหญ่โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องกับการศึกษาภาคบังคับในโรงเรียน และมุ่งหมายให้มีความรู้ทั้งด้านหนังสือควบคู่ไปกับวิชาชีพ แก้ไขปัญหาและอุปสรรคในเรื่องโรงเรียนราษฎร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคุณภาพ จัดการศึกษาทุกระดับที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยราชการต่าง ๆ ให้ประสานสัมพันธ์กันและสอดคล้องกับนโยบายส่วนรวม ความร่วมมือกับท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมมากขึ้นในการสนับสนุนการศึกษาในท้องถิ่นของตน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		10. ทำนุบำรุงและส่งเสริมขนบธรรมเนียม ศิลธรรม ศิลปวัฒนธรรมและศาสนาอันเป็นมรดกของชาติ
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สาม (พ.ศ.2515-2519)		
<p>ยึดแนวคิดแผนพัฒนาฯ ระยะที่หนึ่งและสอง และยังเน้นหนักในด้านการเตรียมประเทศชาติให้พร้อมที่จะเข้าสู่ยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการแก้ปัญหาด้านคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง โดยการมีส่วนร่วมของการพัฒนาการศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศพร้อมทั้งคำนึงถึงการปลูกฝังพลเมืองให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ 2. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 3. ส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการผลิตของประเทศ 4. ขยายและปรับปรุงด้านการประถมศึกษาภาค 	<p>เป้าหมาย มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ให้สอดคล้องกับจำนวนประชากรวัยเรียนที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาโดยทั่วถึง 2. ขยายการศึกษาภาคบังคับระดับประถมปลาย (ป.5-ป.7) โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ประชากรได้ รับการศึกษาขั้นนี้โดยทั่วถึงอย่างช้าที่สุดในปี 2533 และเพิ่มการศึกษาด้านเกษตรในระดับนี้ 3. สนับสนุน การศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ อาชีวศึกษาและเทคโนโลยี และขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มากขึ้นตามกำลังเงินที่จะหาได้ เพื่อสามารถผลิตนักเรียนเพียงพอที่จะศึกษาอบรมต่อ เพื่อใช้เป็นกำลังคนระดับกลางในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สี่ และต่อไป 4. ขยายการฝึกหัดครูให้พอแก่ความต้องการของ 	<p>ระดับประถมศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเพื่อลดอัตราการสูญเปล่า โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาตอนต้น 2. เร่งรัดขยายการศึกษาประถมศึกษาตอนปลาย โดยเน้นหนักในอาชีพที่ประกอบในส่วนภูมิภาค 3. ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาในภูมิภาคให้มีลักษณะเป็นโรงเรียนชุมชน โดยระดมทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น <p>ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงและขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลางโดยเร่งรัดการศึกษาในส่วนภูมิภาคเป็นพิเศษและปรับปรุงการจัดการมัธยมศึกษาให้มีหลักสูตรกว้างขวาง 2. ปรับปรุงประสิทธิภาพในการให้การศึกษาเพื่อลดอัตราการสูญเปล่า โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3. หาทางปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงเรียนราษฎร์โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษในด้านปรับปรุงคุณภาพการสอน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>บังคับ ประถมต้นและประถมปลาย ให้สอดคล้องกับการเพิ่มจำนวนประชากรวัยเรียน และเน้นหลักการขยายการศึกษาระดับมัธยมและอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลาง และระดับสูง</p> <p>5. เร่งการผลิตครูให้เพียงพอับความต้องการ และส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นกึ่งดารา</p> <p>6. ส่งเสริมความเสมอภาคในการศึกษา ด้วยการปรับปรุงและขยายการศึกษาในส่วนภูมิภาค เร่งรัดให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่ประชาชนตามท้องถิ่น โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ</p> <p>7. ส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนในการจัดการศึกษาในอัตราส่วนและวิถีทางที่เหมาะสม และหามาตรการส่งเสริมให้มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสถาบันการศึกษา กับสถาบันอื่นๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาเศรษฐกิจสาขาต่าง ๆ</p>	<p>การศึกษาทุกระดับ</p> <p>5. ขยายการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนให้ผู้ที่ไม่ได้เข้าศึกษาได้มีโอกาสรับการศึกษาเพิ่มเติมมากขึ้น โดยเฉพาะการฝึกฝนในด้านเกษตรกรรม</p>	<p>ระดับมัธยมศึกษาสายอาชีพ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงและขยายโรงเรียนมัธยมศึกษาอาชีวศึกษาตอนปลายเพื่อสนองความต้องการกำลังคนในระดับกลางของประเทศและเน้นการศึกษาศาขากเกษตรกรรมเป็นพิเศษ 2. ลดการอาชีวศึกษาระดับมัธยมต้น โดยจัดโครงการให้สอดคล้องกับระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญ 3. หาทางสนับสนุนอาชีพครูอาชีพและส่งเสริมสวัสดิการของครูอาชีวศึกษาบางประเภทที่ต้องอาศัยความรู้และทักษะเป็นพิเศษ 4. ปรับปรุงโครงการอาชีวศึกษาประเภทหลักสูตรระยะสั้น เพื่อใช้สถานที่และเครื่องมือที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด <p>ระดับการฝึกหัดครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงและขยายการฝึกหัดครูทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ในสาขาวิชาที่จำเป็น เพื่อให้เพียงพอับความต้องการของประเทศ ทั้งนี้โดยจัดโครงการสนับสนุนให้นักศึกษาในท้องถิ่นนั้น ๆ เข้าเรียนการฝึกหัดครูแล้วกลับไปทำการสอนในภูมิลำเนาของตนด้วย 2. เน้นเรื่องเตรียมครูที่มีวุฒิทุกระดับเพื่อสอนในสถาบันการฝึกหัดครูให้เพียงพอแก่ความต้องการในการขยายกิจการฝึกหัดครู 3. ปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูทุกระดับเพื่อให้มีมาตรฐานสูง และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>8. ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมและศึกษานอกโรงเรียนให้มีผลดียิ่งขึ้น เน้นหนักในการฝึกอบรมนอกโรงเรียนในด้านเกษตรกรรมและการส่งเสริมอาชีพของประชาชนในชนบท และสนับสนุนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แพร่หลาย</p> <p>9. ส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม และวินัยของเด็กในวัยเรียนเพื่อให้มีความเข้าใจ และภูมิใจในศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ พร้อมทั้งส่งเสริมการศึกษาพลานามัยส่วนบุคคลและส่วนรวม เพื่อให้ประชาชนมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพจิตดี มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความอดทน มีความรักหมู่คณะและประเทศชาติ</p>		<p>4. ส่งเสริมการผลิตตำราเรียน และส่งเสริมการวิจัยทางการศึกษาและการใช้ห้องสมุด</p> <p>ระดับอุดมศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้สูงขึ้นทั้งในด้านบริหารและวิชาการ เพื่อลดอัตราการสูญเสียไปโดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี 2. ปรับปรุงส่งเสริมการผลิตบัณฑิตในกลุ่มสาขาวิชาที่จำเป็นต่อเศรษฐกิจและสังคมตามความต้องการของประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาของบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อผลิตอาจารย์สำหรับสอนในมหาวิทยาลัย และสถาบันอุดม- ศึกษาให้เพียงพอแก่ความต้องการ 3. ส่งเสริมการวิจัยและการสร้างตำราระดับอุดมศึกษา 4. ปรับปรุงส่งเสริมมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคเพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางวิชาการของภูมิภาคได้โดยแท้จริง 5. ส่งเสริมการศึกษาและทดลองการจัดการศึกษาแบบวิทยาลัยชุมชน เพื่อสนองความต้องการกำลังคนระดับกลางในแขนงวิชาที่ประเทศมีความต้องการมาก <p>การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษอื่น ๆ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน สำหรับผู้ที่มีความจำเป็นต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือไม่มีโอกาสเข้าศึกษาเล่าเรียน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>โดยสอนให้รู้หนังสือควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. ส่งเสริมการใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาผู้ใหญ่ 3. ปรับปรุงและขยายกิจการห้องสมุดประชาชนให้กว้างขวางไปสู่ท้องถิ่นที่ยังขาดศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ 4. สนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่นและการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพของเยาวชน <p>การพยาบาลศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมการขยายการศึกษาในสายพยาบาลทุกระดับในทุกสังกัดทั้งของรัฐบาลและเอกชนให้สามารถเพิ่มการผลิตพยาบาลสนองความต้องการของประเทศ 2. ส่งเสริมการผลิตพยาบาลให้มีคุณภาพดีขึ้น สามารถสนองต้องการของประเทศได้โดยแท้จริง และส่งเสริมสวัสดิการพยาบาลในส่วนภูมิภาคและในท้องถิ่นกัณฑ์การเป็นพิเศษ
4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ (พ.ศ.2520-2524)		
<p>นโยบายและแนวทางการพัฒนาการศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับปรุงการบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพในด้านนโยบายในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และในส่วนท้องถิ่น 	<p>เป้าหมายการพัฒนาการศึกษา</p> <p>ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เปลี่ยนระบบโรงเรียนจากแบบ 4 : 3 : 3 : 2 (3) เป็นแบบ 6 : 3 : 3 ในปีการศึกษา 2521 โดยจะ 	<p>ระดับก่อนการศึกษาภาคบังคับและประถมศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับในรูปแบบต่าง ๆ ตามความจำเป็นของท้องถิ่น สำหรับการศึกษาอนุบาลนั้นรัฐจะไม่เข้าดำเนินการเอง แต่จะกำหนดระเบียบในการจัดการ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>2. ปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยจัดระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นมากขึ้น ให้การศึกษาในโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียนมีความประสานสัมพันธ์กันและเหมาะสมกับสภาพตลาดแรงงาน</p> <p>3. ปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาทุกระดับและประเภท โดยมุ่งเน้นส่วนที่มีคุณภาพด้อยกว่าเป็นสัดส่วนที่มากกว่าปกติ</p> <p>4. ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละระดับและประเภทของการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงในแต่ละท้องถิ่น</p> <p>5. ปรับปรุงระบบการฝึกหัดครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้คุณภาพและปริมาณที่ตรงกับความต้องการของประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมฐานะทางวิชาชีพและในด้านสวัสดิการ และสวัสดิภาพ</p> <p>6. ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน</p>	<p>มีการเปลี่ยนหลักสูตรมัธยมศึกษาปีละชั้นตั้งแต่ปี 2521 เป็นต้นไป</p> <p>2. ขยายการศึกษาภาคบังคับให้รับนักเรียนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 6 ต่อปี โดยในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ให้รับนักเรียนในระดับประถมศึกษาทุกชั้นได้ทั้งสิ้น 9.6 ล้านคน</p> <p>3. ขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาสามัญญให้รับนักเรียนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 11 ต่อปี (เป็นอัตราตั้งแต่ปี 2521-2524 หลังจากเปลี่ยนเป็นระบบ 6 : 3 : 3 ในปี 2521) โดยให้ปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ รับนักเรียนได้ทั้งสิ้น 3.0 ล้านคน ในกรณีนี้มีเป้าหมายเพิ่มโรงเรียนมัธยมทั่วประเทศปีละ 100 โรงเรียน</p> <p>4. ขยายการศึกษาระดับอาชีวศึกษา โดยให้ระดับมัธยมศึกษาอาชีวะรับนักเรียนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี และวิชาชีพชั้นสูงเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 15 ต่อปี โดยเน้นให้ขยายตัวสูงในสาขาเกษตรกรรม การช่างและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม และหลักสูตร</p>	<p>ศึกษาอนุบาลให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษายิ่งขึ้น</p> <p>2. เร่งขยายการศึกษาภาคบังคับให้กว้างขวางทั่วถึง ให้มีคุณภาพทัดเทียมกัน และเพิ่มสัดส่วนการจัดการศึกษาประถมศึกษาของรัฐต่อเอกชนให้มากกว่าในปัจจุบัน โดยอาศัยมาตรการทางการจัดสรรงบประมาณและการวางแผนระดับท้องถิ่น</p> <p>3. ปรับปรุงเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนรู้โดยเปลี่ยนแปลงหลักสูตรแบบเรียน ระบบและกระบวนการศึกษาให้เหมาะสม</p> <p>4. จัดหาแบบเรียนและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้พอกับความจำเป็นของนักเรียนและครูตามกำลังทางเศรษฐกิจ</p> <p>5. ลดความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาโดยเฉพาะอัตราการเรียนซ้ำชั้น</p> <p>6. ปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนของชุมชนอันแท้จริง โดยสนับสนุนให้โรงเรียนใช้แหล่งวิทยากรในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาให้มากที่สุด และให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในโรงเรียน</p> <p>ระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ฝึกหัดครู และการส่งเสริมการศึกษาพิเศษอื่น ๆ</p> <p>1. จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบบไม่แยกสาย โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>ในด้านงานวิชาการและด้านอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายโครงการและเอกลักษณ์ในการจัดการศึกษาของชาติ ส่วนการศึกษาภาคบังคับนั้นรัฐจะให้เอกชนร่วมรับภาระในการจัดได้ภายในขอบเขตที่รัฐกำหนด และจะเร่งรัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง</p> <p>7. เร่งส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวางในรูปแบบต่าง ๆ หลายลักษณะให้สอดคล้องกับ ความสนใจ ความจำเป็น และความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ</p> <p>8. จัดและส่งเสริมให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยรัฐจะเร่งรัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกท้องถิ่น ส่วนการศึกษาที่มีไขภาคบังคับ รัฐจะสนับสนุนให้จัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาโดยเสมอภาคกัน</p> <p>9. ส่งเสริมการวิจัย การติดตามประเมินผล และสร้างสรรค์ปวัฒนธรรมของชาติ</p> <p>10. ส่งเสริมให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากท้องถิ่นให้</p>	<p>ระยะสั้น</p> <p>5. ลดการรับนักเรียนฝึกหัดครูในระดับปศ.ต้น ให้เหลือประมาณ 3,000 คน ในปี 2524 แต่จะขยายการรับนักเรียน ปศ. สูง ให้สามารถรับนักเรียนให้ได้จำนวนประมาณ 58,000 คนในปี 2524</p> <p>6. ในระดับอุดมศึกษามีเป้าหมายให้รับนักศึกษาเพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 4 ต่อปี แต่ให้มีการเน้นเรื่องคุณภาพให้สูงขึ้น และให้การผลิตบัณฑิตแต่ละสาขาสอดคล้องกับความต้องการของประเทศมากที่สุด</p>	<p>ความถนัดของแต่ละบุคคล</p> <p>2. จัดโครงสร้างของหลักสูตรให้มีลักษณะที่จะจบในตัวเองได้และเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>3. ปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้ตอบสนองความต้องการของบุคคล ท้องถิ่น นโยบาย โครงการ และเอกลักษณ์ในการจัดการศึกษาของชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศ และเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถของตนเองและให้คิดเป็น ทำเป็น</p> <p>4. เปลี่ยนระบบการวัดผล การนิเทศ ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และการกระจายอำนาจหน้าที่ การวัดผลการศึกษาไปให้โรงเรียน โดยจัดให้มีการควบคุมคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานพร้อม ๆ กันไป</p> <p>5. ขยายปริมาณและปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนมัธยมในจังหวัดต่าง ๆ ตามสภาพท้องถิ่น โดยคำนึงถึงสัดส่วนที่เสมอภาคกัน</p> <p>6. จัดแบ่งเขตโรงเรียนตามเมืองใหญ่และท้องที่ต่าง ๆ โดยพิจารณาตามความเหมาะสมในลักษณะสภาพท้องที่และระยะเวลาศึกษา</p> <p>7. ปรับปรุงอัตราค่าธรรมเนียมการศึกษาต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษาให้ผู้รับการศึกษาาร่วมรับภาระในการจัดการศึกษาระดับนี้ตามสมควร ผู้ยากไร้แต่เรียนดี รัฐจะให้ทุนการศึกษาในระดับนี้ให้มากขึ้นกว่าเดิม</p> <p>8. ให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนให้เน้นหลักในวิชาอาชีพอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถออกไปประกอบอาชีพ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>รับทุนการศึกษาตามหลักเกณฑ์ที่จะได้กำหนดขึ้น แล้วกลับไปทำงานในท้องถิ่นของตน</p>		<p>ที่ได้เรียนมาได้</p> <p>การฝึกหัดครู</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดให้มีการประสานงานการผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้การผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาตรงกับความต้องการของการขยายและการปรับปรุงการศึกษาทุกระดับและประเภท 2. ปรับปรุงและขยายการฝึกและอบรมครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น 3. ให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตครูแต่ละแห่งเป็นศูนย์กลางรับผิดชอบทำการฝึกอบรมครูประจำการ เพื่อปรับปรุงงานที่ปฏิบัติให้ได้ประสิทธิภาพมากขึ้น 4. ปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับหลักสูตรของระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา 5. ปรับปรุงคุณภาพของอาจารย์ผู้สอนในด้านวุฒิ ความรู้ และประสบการณ์ทางการฝึกหัดครู <p>การศึกษาสงเคราะห์การศึกษาพิเศษและอื่น ๆ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ และการศึกษาพิเศษอื่น ๆ สำหรับเด็กบางประเภท เช่น ตาบอด หูหนวก ปัญญาอ่อน พิการ และตลอดจนการศึกษาของประชาชนทั่วไปในถิ่นทุรกันดารและห่างไกล เป็นต้น

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>2. จัดและส่งเสริมการศึกษาวิชาชีพพิเศษ รวมทั้งการพลศึกษาแก่นักเรียนและประชาชน</p> <p>3. จัดและส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น การลูกเสือ การอนุภาษาด และอื่น ๆ</p> <p>ระดับอุดมศึกษา</p> <p>1. ปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาให้สูงขึ้น โดยเน้นการยกระดับมาตรฐานการศึกษาและคุณภาพของอาจารย์</p> <p>2. ปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหา สาระ และกระบวนการ เรียนรู้ ให้มีภาคทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กันไป พร้อมทั้งปรับปรุงการคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา</p> <p>3. ปรับปรุงและส่งเสริมการผลิตบัณฑิตในกลุ่มสาขาตามความต้องการของตลาดและที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาของประเทศ</p> <p>4. วางพื้นฐานจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนภาคต่าง ๆ ให้เหมาะสมตามขั้นตอนที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>5. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาได้ดำเนินการกิจในด้านการสอน การวิจัยค้นคว้า แต่งตำรา การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น</p> <p>6. ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาแบบระบบเปิดในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยเน้นการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนศึกษาได้ด้วยตนเอง</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>7. สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาของเอกชนขยายการศึกษาในสาขาวิชาที่สถาบันนั้น ๆ มีความพร้อม ยกเว้นในด้านฝึกหัดครูและศึกษาศาสตร์ ซึ่งรัฐจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษาแต่ผู้เดียว</p> <p>8. ให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐปรับปรุงการเก็บค่าบำรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น พร้อมทั้งระดมทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ เพื่อหารายได้ภายในขอบข่ายหน้าที่ของสถาบัน เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระการเงินจากรัฐบาล</p> <p>9. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน</p> <p>การศึกษานอกโรงเรียน</p> <p>1. ให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน</p> <p>2. จัดเนื้อหาวิชาเรียนเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ</p> <p>3. ส่งเสริมให้หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน มีการประเมินผลเพื่อใช้ในการปรับปรุงงานการศึกษานอกโรงเรียน</p> <p>4. ส่งเสริมให้สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้มีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวาง</p> <p>5. ส่งเสริมให้ท้องถิ่น เอกชน กลุ่มชน จัดศูนย์ปฐมนิเทศ โดยเฉพาะในชนบท ในแหล่งเสื่อมโทรม และในชุมชนที่หนาแน่น</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ห้า (พ.ศ.2525-2529)		
<p>นโยบายพัฒนาการศึกษาโดยส่วนรวม มีดังนี้</p> <p>1. นโยบายด้านปริมาณจะจัดและส่งเสริมการศึกษาในทุกลักษณะงานทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนให้มีปริมาณและสัดส่วนสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยจะเน้นให้ความสำคัญด้านประถมศึกษาให้สามารถคลุมกลุ่มประชากรในวัยเรียน โดยจะให้เด็กที่มีอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์ได้มีโอกาสเข้าเรียนทุกคน จะขยายการศึกษามัธยมต้นในชนบทที่ห่างไกล และทุรกันดาร โดยคลุมพื้นที่ตำบลขนาดใหญ่จะส่งเสริมและขยายการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น</p> <p>2. นโยบายด้านคุณภาพจะปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกลักษณะงาน โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาในเมืองและชนบทให้ใกล้เคียงกัน และเน้นการจักระบบการติดตามประเมินผลและการนิเทศการศึกษา</p>	<p>เป้าหมาย</p> <p>1. ด้านปริมาณ ก่อนประถมศึกษาจะขยายการศึกษาให้ได้ร้อยละ 35.4 ของประชากรในกลุ่มอายุ การประถมศึกษาจะขยายให้คลุมประชากรในกลุ่มอายุทุกคน ส่วนมัธยมต้นมัธยมปลายและอุดมศึกษา จะขยายให้ได้ร้อยละ 48.4 30.9 และ 4.8 ของประชากรในกลุ่มอายุตามลำดับ การศึกษานอกโรงเรียนจะให้บริการโดยเฉลี่ยปีละประมาณ 1.5 ล้านคน</p> <p>2. ด้านคุณภาพ</p> <p>2.1) ลดอัตราการตกซ้ำชั้นในระดับประถมศึกษาหลังร้อยละ 2 ต่อปี</p> <p>2.2) มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและสาระทางด้านวิชาการอาชีพ และจริยธรรมของหลักสูตรให้สอดคล้องกันทุกระดับ</p> <p>2.3) ปรับปรุงมาตรฐานของโรงเรียนในชนบทที่ห่างไกลให้มีคุณภาพใกล้เคียงกับโรงเรียนในเมือง</p>	<p>มาตรการการพัฒนา เพื่อให้การพัฒนาศึกษาได้บรรลุผลตามนโยบายและเป้าหมาย</p> <p>ก่อนประถมศึกษา</p> <p>1. ทบทวนการขยายบริการชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐ กำหนดขอบเขตและหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมเอกชนให้มาลงทุนในด้านนี้</p> <p>2. การบริการแก่เด็กก่อนวัยเรียนจะเน้นด้านโภชนาการและความพร้อมของเด็กในการเตรียมตัวเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับ</p> <p>การประถมศึกษา</p> <p>1. ใช้แผนการจัดพื้นที่การจัดตั้งโรงเรียนและนวัตกรรมตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการขยายการศึกษาภาคบังคับในท้องถิ่นที่ห่างไกลและกันดาร</p> <p>2. ให้มีการนิเทศการศึกษามากขึ้นและสม่ำเสมอ และติดตามประเมินผลอย่างมีระบบ เพื่อให้ปรากฏผลชัดเจนยิ่งขึ้น</p> <p>3. ให้มีการนำโครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอนมาใช้แก่โรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้นเรียนเท่านั้น และเร่งการกระจายครูจากโรงเรียนที่เกินไปยังโรงเรียนในพื้นที่ที่ยังมีครูไม่ครบจำนวนโดยด่วน</p> <p>4. ปรับปรุงคุณภาพครู พัฒนาและปรับปรุงอุปกรณ์การเรียน การสอน การกระจายและการจัดส่งให้ถึงพื้นที่ทันเวลาการใช้</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>ให้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ และให้การอบรมครูทั้งทางด้านจรรยาบรรณและวิชาการแก่ครูประจำการ เร่งการผลิตและการกระจายแบบเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอนให้ได้ครบทุกโรงเรียนทันเวลา และลดอัตราการตกซ้ำซ้อน</p> <p>3. นโยบายด้านความเสมอภาคจะมุ่งกระจายสถานศึกษาทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพให้ลงในพื้นที่และกลุ่มประชากรที่เหมาะสมพร้อมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมให้ชาวชนบท และกลุ่มชนที่ด้อยโอกาส ได้รับบริการทางการศึกษาในอัตราส่วนที่มากขึ้นเป็นพิเศษ</p> <p>4. นโยบายส่งเสริมและเร่งรัดการผลิตกำลังคนให้มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับตลาดแรงงาน จะเร่งปรับปรุงด้านวิชาการและวิชาชีพของสถานศึกษาทุกลักษณะศึกษา ทุกลักษณะงานในด้านหลักสูตรนวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อดำเนินการผลิต บุคลากรระดับพื้นฐานระดับกลาง และระดับสูง ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน</p>	<p>2.4) จัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนยากจนและขาดแคลนร้อยละ 25 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา</p> <p>2.5) พัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาสาขาทางด้านครูช่างให้ได้สัดส่วนกับการขยายอาชีพ ด้านอุดมศึกษาจะยกวุฒิอาจารย์ ปริญญาเอก : โท : ตริ เป็น 2.5 : 5.5 : 2</p> <p>3. ด้านความเสมอภาค</p> <p>3.1) เด็กที่มีอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์ ได้รับโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับประถมหนึ่งทุกคน และจะให้ให้มีโรงเรียนประถมศึกษาทุกตำบล</p> <p>3.2) กระจายโรงเรียนมัธยมต้นออกสู่ชนบทที่ยากจนและทุรกันดาร โดยจะมีโรงเรียนหนึ่งโรงต่อห้าตำบลใหญ่ และจัดตั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้นประมาณ 130 โรงเรียนระหว่างแผน และอาจเพิ่มอีก 120 แห่ง หากสถานะการเงิน และทรัพยากรเอื้ออำนวย</p>	<p>5. ให้มีการสอนจริยศึกษา เน้นการปฏิบัติและการวัดผลการศึกษา</p> <p>6. ให้พิจารณาขยายชั้นเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาให้ถึงระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนในตำบลใหญ่และมีนักเรียนหนาแน่น</p> <p>การมัธยมศึกษา</p> <p>1. ปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างการบริหารให้กระจายไปสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น</p> <p>2. เร่งเพิ่มครูสายวิชาชีพ และฝึกอบรมครูประจำการให้เข้าใจและกระตือรือร้นในการสอนตามแนวความคิดของหลักสูตรใหม่ สำหรับครูด้านวิทยาศาสตร์จะต้องมีการปรับปรุงสมรรถภาพของการสอนพื้นฐานปรัชญาวิทยาศาสตร์ ทักษะขบวนการ และเจตคติทางวิทยาศาสตร์</p> <p>3. ให้มีการเลือกเรียนวิชาชีพหลักให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น</p> <p>4. เร่งพัฒนาโรงเรียนมัธยมที่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์ เครื่องมือช่วยสอนให้มีความสมบูรณ์ในการจัดวิชาชีพตามหลักสูตรมัธยมปลาย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 100 โรงเรียน และให้สามารถเป็นพี่เลี้ยงแก่โรงเรียนใกล้เคียงได้</p> <p>5. ให้มีการทบทวนการใช้ครูในระดับนี้ เพราะอัตราส่วนครูต่อนักเรียนยังต่ำทำให้งบประมาณ ส่วนใหญ่ตกเป็นเงินเดือน</p> <p>6. ปรับปรุงการวัดผลการศึกษา เน้นการวัดคุณภาพของผู้สำเร็จและความเบ็ดเสร็จของหลักสูตร โดยพิจารณาตัวชี้วัดที่เหมาะสม</p> <p>7. ให้มีการอบรมด้านจริยศึกษา เน้นการปฏิบัติและการวัดผล</p> <p>8. ให้มีการพิจารณาการตีราคาประเมินวิทยฐานะแก่ผู้จบมัธยมตามหลักสูตร</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ																		
<p>3. นโยบายจัดสรรและใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาและการบริหารการศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ จำเป็นต้องอาศัยประชากรที่มีคุณภาพตั้งแต่เด็กก่อนวัยเรียน นักเรียน นิสิตนักศึกษา ตลอดจนกำลังคนในตลาดแรงงานทั้งในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ให้มีสุขภาพอนามัย มีความรู้ความสามารถ และมีการพัฒนาจิตใจด้วย</p>	<p>3.3) พิจารณาจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ในส่วนภูมิภาค 4 แห่ง โรงเรียนสารพัดช่างใน ส่วนภูมิภาค 15 แห่ง วิทยาลัยประมงใน ส่วนภูมิภาค 1 แห่ง</p> <p>3.4) จัดระบบและวิธีการสอบคัดเลือกใน ลักษณะการศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อปรับปรุงโอกาสทางการศึกษาให้บังเกิดความเสมอภาคยิ่งขึ้น</p> <p>4. ด้านภาวะความรับผิดชอบ นักเรียนของภาครัฐ และเอกชน (อัตราร้อยละ)</p> <table border="1" data-bbox="808 847 1263 1134"> <thead> <tr> <th></th> <th>รัฐ</th> <th>เอกชน</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ก่อนประถมศึกษา</td> <td>47.1</td> <td>52.9</td> </tr> <tr> <td>ประถมศึกษา</td> <td>93.8</td> <td>6.2</td> </tr> <tr> <td>มัธยมศึกษาและเทียบเท่า</td> <td>80.9</td> <td>19.2</td> </tr> <tr> <td>อุดมศึกษา (ไม่รวม ม.เปิด)</td> <td>83.5</td> <td>16.5</td> </tr> <tr> <td>เฉลี่ย</td> <td>87.9</td> <td>12.1</td> </tr> </tbody> </table>		รัฐ	เอกชน	ก่อนประถมศึกษา	47.1	52.9	ประถมศึกษา	93.8	6.2	มัธยมศึกษาและเทียบเท่า	80.9	19.2	อุดมศึกษา (ไม่รวม ม.เปิด)	83.5	16.5	เฉลี่ย	87.9	12.1	<p>ใหม่ให้ใกล้เคียงกับผู้จบสายอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และระดับวิชาชีพหลัก ที่เลือกไว้ในประกาศนียบัตรด้วย</p> <p>9. กำหนดสัดส่วนการลงทุนระหว่างรัฐ และเอกชนให้ชัดเจนเน้นวิธีการปฏิบัติที่จะให้บรรลุตามนโยบายการสนับสนุนเอกชนอย่างแท้จริง</p> <p>10. ให้มีการปรับปรุงเงินบำรุงการศึกษาทั้งในภาครัฐและเอกชนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและตามสภาพมาตรฐานของโรงเรียน</p> <p>การอาชีวศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> ปรับปรุงหลักสูตรเน้นภาคปฏิบัติร้อยละ 80 ส่วนภาคทฤษฎีและวิชาสามัญลดเหลือร้อยละ 20 ปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนของสถานศึกษาให้ใกล้เคียงกัน ปรับปรุงระบบการติดตามผู้สำเร็จการศึกษาให้เห็นผลในแง่การมีงานทำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เร่งให้มีกฎหมายกำหนดให้รัฐวิสาหกิจและสถานประกอบการเอกชนมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพแก่นักเรียน นักศึกษา การขยายและปรับปรุงสถานศึกษาทางด้านเกษตร และอุตสาหกรรม พิจารณาให้สอดคล้องกับแผนการขยายและพัฒนาเมืองหลัก เพื่อการผลิตแรงงานขนาดกลางสนองตอบการพัฒนาอุตสาหกรรมและการขยายเกษตรกรรมในพื้นที่นั้น ๆ ทบทวนนโยบายการผลิตบุคลากรทางด้านอาชีวศึกษา เพราะการผลิตของ
	รัฐ	เอกชน																		
ก่อนประถมศึกษา	47.1	52.9																		
ประถมศึกษา	93.8	6.2																		
มัธยมศึกษาและเทียบเท่า	80.9	19.2																		
อุดมศึกษา (ไม่รวม ม.เปิด)	83.5	16.5																		
เฉลี่ย	87.9	12.1																		

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>แต่ละสถาบัน ได้มีการแบ่งขอยออกเป็นหลายระดับ เช่น ปวช. ปวส. ปม. และปริญญาตรี ทำให้เกิดการสับสนและลงทุนซ้ำซ้อนเกิดการสูญเปล่าทางการศึกษา</p> <p>6. สนับสนุนให้เอกชนได้มีบทบาทเข้ามาร่วมรับภาระการลงทุนในระดับนี้ให้มากขึ้น โดยเฉพาะในสาขาพาณิชย์กรรม คหกรรม โดยรัฐจะชะลอการขยายตัวในสาขานี้</p> <p>7. จะเน้นการผลิตในสาขาช่างอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีในปริมาณเหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยี และพลังงาน ทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวเพิ่มการผลิตในสาขาวิชาที่จำเป็นใหม่ ๆ โดยเฉพาะด้านพาณิชยนาวิ การพัฒนาข้าราชการ และช่างฝีมือในสาขาที่หายากและกำลังจะขาดแคลน คือ ช่างไม้ ช่างปูน และช่างเชื่อม ขณะเดียวกันลดการผลิตในสาขาที่เกินความต้องการ เช่น พาณิชยกรรมและช่างอุตสาหกรรมบางสาขา ส่วนในด้านการเกษตรจะเร่งผลิตบุคลากรเกษตรกรรมในด้านสัตวบาล และสาขาการประมงให้มากขึ้น</p> <p>8. พิจารณาให้มีการปรับปรุงเงินบำรุงการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐและเอกชนให้อยู่ในอัตราที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง</p> <p>9. เร่งระดมการฝึกอบรมครูวิชาชีพระดับทุกสาขา ทั้งครูก่อนประจำการและครูประจำการอย่างสม่ำเสมอ ให้ทันกับความเจริญทางเทคโนโลยีของโลก</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>10. กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการพัฒนาสถานศึกษาทุกประเภทจัดทำแผนแม่บทและแผนการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย</p> <p>11. ปรับปรุงระเบียบหน่วยงานที่ดำเนินการด้านการบริหารงานบุคลากรอื่น ๆ เกี่ยวกับการคิดคำนวณอัตราเงินเดือน ให้คำนึงถึงประสิทธิภาพ ความสามารถ ความมีทักษะ มากกว่าวุฒิบัตร ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และให้มีการกำหนดสาขาวิชาที่จะปฏิบัติในแต่ละตำแหน่งให้แคบและตรงตามลักษณะของงานมากที่สุด</p> <p>การฝึกหัดครู</p> <p>1. เร่งลดการผลิตครูในสาขาทั่วไป ให้ผลิตเพียงพอทดแทนและตามความจำเป็นเท่านั้น เร่งผลิตครูวิชาชีพที่ขาดแคลนให้สอดคล้องความต้องการในโรงเรียนในระดับประถม และมัธยมตามหลักสูตรใหม่</p> <p>2. ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมวิชาครูแก่ครูประจำการเพิ่มเพิ่มวุฒิและจรรยาบรรณแก่ครูผู้สอนในสถาบันการผลิตครู</p> <p>3. เร่งดำเนินการวางแผนการผลิตครู โดยคณะกรรมการร่วมพิจารณาวางแผนการผลิตทั้งในระดับกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกัน</p> <p>4. ปรับปรุงวิธีการกระจายและการจัดสรรครูไปสู่ชนบทที่ห่างไกล</p> <p>5. ให้มีการทบทวนการใช้สถานที่และบุคลากรส่วนเกินของวิทยาลัยครู เพื่อการศึกษาอื่น ๆ เช่น มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา นาฏศิลป์ พลศึกษา เป็นต้น</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>การอุดมศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ลดภาระด้านงบประมาณและรัฐ โดยกำหนดนโยบายให้มีแผนการใช้เงินรายได้และงบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งให้ชัดเจน และทบทวนโครงการเพื่อชะลอหรือยุบเลิกการดำเนินงาน โดยเฉพาะด้านการก่อสร้าง 2. ปรับปรุงเงินบำรุงการศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชนให้เหมาะสมกับการลงทุนในระดับนี้ 3. เน้นการผลิตบุคลากรด้านแพทยศาสตร์ และสาธารณสุข ตลอดจนบุคลากรด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเทคโนโลยี พลังงาน และทางด้านเปโตรเคมีคัล ส่วนการผลิตด้านวิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรม ขนส่ง และคมนาคม เกษตรศาสตร์ (ยกเว้นสัตว์บาล จะเร่งให้มีการผลิตเพิ่มขึ้น) คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ และคหกรรมศาสตร์ จะรักษาระดับการผลิตไว้และจะลดการผลิตในสาขานิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และบริหารธุรกิจ 4. ปรับปรุงวิธีการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อและการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กในชนบทที่ยากจนมีโอกาสเข้าสู่มหาวิทยาลัยในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น 5. ให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนและการศึกษานอกโรงเรียนให้มากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ให้มหาวิทยาลัยมีบทบาทร่วมมือทางด้านการศึกษาวิจัย และการส่งเสริมของหน่วยราชการอื่น ๆ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ให้มากขึ้น</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. สนับสนุนเอกชนให้มีบทบาทมากขึ้น โดยส่งเสริมให้เอกชนได้ขยายและจัดตั้งวิทยาลัยในสาขาที่ดำเนินการได้ดี โดยรัฐจะไม่ขยายแข่งขันในสาขานั้น ๆ แต่จะให้การสนับสนุนด้านวิชาการให้มากยิ่งขึ้น 7. กำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ให้ชัดเจน จะชะลอการจัดตั้งหรือขยายวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยในเขต กทม. 8. ส่งเสริมให้ทบวงมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้มีการจัดทำภารกิจเชิงนโยบายให้มากยิ่งขึ้น 9. ยกระดับคุณภาพการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดระบบแผนงานการพัฒนาอาจารย์มหาวิทยาลัย ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันกับความต้องการของประเทศไทย และเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้น ทั้งนี้โดยพิจารณาจัดตั้งสถาบันบัณฑิตวิทยาลัยแบบสหวิชาเพื่อแก้ปัญหาอย่างจริงจังในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมหรือพยายามใช้ประโยชน์จากสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย 10. เพิ่มการผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี เพื่อผลิตและเพิ่มคุณภาพของนักวิจัยและนักวิชาการในสาขาที่เป็นความต้องการของชาติ ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรแร่ พลังงาน ทั้งนี้โดยพิจารณาจัดตั้งสถาบันบัณฑิตวิทยาลัยแบบสหวิชาเพื่อแก้ปัญหาอย่างจริงจังในเขตพัฒนาอุตสาหกรรมหรือพยายามใช้ประโยชน์จากสถาบัน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>เทคโนโลยีแห่งเอเชีย</p> <p>การศึกษานอกโรงเรียน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้มีการจัดทำโครงการและประสานงานร่วมกันทั้งระดับกลางและท้องถิ่นอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานภายในกระทรวงเดียวกัน 2. ปรับปรุงโครงสร้างการบริหาร การดำเนินงาน และบุคลากรของหน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุนทั้งในระดับส่วนกลาง ระดับภาค และระดับจังหวัด 3. ทบทวนบทบาทของคณะกรรมการแห่งชาติที่ว่าด้วยการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้บรรลุผลด้านการประสานงานและการติดตามผลในแง่การปฏิบัติอย่างแท้จริงทั้งภายใน และภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ 4. กำหนดกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาให้ชัดเจนทั้งด้านปริมาณและประเภทของการบริหารแก่ชุมชน โดยคำนึงถึงความต้องการเร่งด่วนของท้องถิ่นเป็นประการสำคัญ และประเมินสัมฤทธิ์ผลอย่างสม่ำเสมอ 5. เพื่อหลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนกันของหน่วยงาน พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ให้จังหวัดเป็นผู้จัดทำโครงการเพื่อสนองตอบความต้องการของท้องถิ่น และประสานหน่วยปฏิบัติงานทุกหน่วยภายในจังหวัด หน่วยงานกลางควรกำหนดแนวทางและการติดตามประเมินผลเท่านั้น 6. เร่งขยายการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยเน้นการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น และเมื่อฝึกอาชีพแล้วสามารถนำไปประกอบ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>อาชีพให้เกิดรายได้ทันที หรือสามารถนำไปใช้ปรับปรุงอาชีพที่ทำอยู่เดิม เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้โดยความร่วมมือจากชุมชน ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในด้านสาธิตวิธีการผลิต การออกแบบ และการตลาด</p> <p>7. ให้กิจการอุตสาหกรรมมีบทบาทในการฝึกยกระดับความรู้ ความสามารถของช่างฝีมือ โดยกำหนดให้กิจการอุตสาหกรรมออกเงินสมทบให้รัฐบาลจัดการฝึกอบรม หรือกำหนดให้กิจการอุตสาหกรรมที่มีขนาดตั้งแต่ระดับหนึ่งขึ้นไป จัดให้มีการอบรมช่างฝึกหัดขึ้นในโรงงาน</p> <p>8. จัดให้มีระบบมาตรฐานช่างฝีมือและช่างเทคนิคของชาติขึ้น ให้มีการทดสอบและรับรองคุณภาพอย่างเคร่งครัดและให้รับรองนี้มีศักดิ์ สิทธิเทียบได้กับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร เพื่อยกระดับมาตรฐานช่างฝีมือ และช่างเทคนิคของชาติให้สูงขึ้น</p> <p>ทางด้านวิชาการ</p> <p>1. ให้เร่งรัดการพิจารณาและปรับปรุงโครงสร้างการบริหารและการดำเนินงานตลอดจนวิชาการในระดับอุดมศึกษาและระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ให้มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรเพื่อบรรลุผลทางด้านคุณภาพการศึกษา เพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมให้มากขึ้น โดยเฉพาะในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา</p> <p>2. เร่งรัดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตร กำหนดแนวทางการ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของการใช้หลักสูตรให้ละเอียด และชัดเจนทั้งในแง่การเตรียมพร้อมของครู กระบวนการเรียน การสอน สภาพความพร้อมของโรงเรียนและอื่น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่างแท้จริง</p> <p>3. ให้ความสำคัญในการเรียน การสอนแต่ละลักษณะการศึกษาในเรื่องของจริยธรรม ประชากรศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการ พลังงาน และสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น</p> <p>4. ให้มีการเร่งการจัดทำแผนระยะยาว (15 หรือ 20 ปี) ทางด้านการศึกษา ทั้งในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาและอุดมศึกษา เพื่อกำหนดแนวทางการผลิตกำลังคนให้สนองตอบความต้องการของตลาดแรงงาน โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หน่วยปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนอกจากนี้ให้มีการเน้นการติดตามประเมินผลด้วย</p> <p>5. ให้ปรับปรุงการแนะแนวการศึกษาให้ความกระจ่างชัดในเรื่องของหลักสูตรการศึกษาทั้งทางด้านวิชาการและการอาชีพแก่นักเรียนในแต่ละลักษณะการศึกษา โดยเฉพาะในแง่ของการเลือกแผนการเรียนกับความ ต้องการของตลาดแรงงาน การลงทุนในการศึกษาเล่าเรียนกับผลตอบแทนของตลาดแรงงาน เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>มั่นใจที่จะเรียนให้สำเร็จเพื่อก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานตามสติปัญญาและความสามารถทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ให้ดำเนินการร่วมกันระหว่างกรมวิชาการ กรมแรงงาน สำนักงานศึกษาธิการเขต สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และหน่วยงานทางด้านพาณิชย์ และอุตสาหกรรมของเอกชน</p> <p>6. ให้มีการวางชั้นตอนและเตรียมการรับนักเรียน นิสิตและนักศึกษาในแต่ละลักษณะการศึกษาให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับแนวทางการแนะแนวการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย</p>
6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก (พ.ศ.2530-2534)		
<p>แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ปรับแนวทางการพัฒนาจากแนวทางการพัฒนาสังคมส่วนรวมมาให้ความสำคัญแก่การพัฒนาสังคมในระดับพื้นฐาน คือระดับคน ครอบครัว และชุมชน อันเป็นส่วนย่อยของสังคมให้มากขึ้น หากได้มีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสูงขึ้นแล้ว ก็ย่อมจะส่งผลให้ชุมชนและสังคมโดยรวมมีคุณภาพดีขึ้นตามไปด้วย ซึ่งแนวทางพัฒนาคุณภาพของคนในแนวทางนี้จะสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วน-</p>	<p>วัตถุประสงค์</p> <p>เพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสติปัญญา มีเหตุผล มีคุณธรรมและวัฒนธรรม มีพละทานภัยที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ พึ่งตนเองได้ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม มีความรู้ความสามารถในเทคโนโลยีที่เหมาะสม และเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ</p> <p>เป้าหมาย</p> <p>1. จัดการศึกษาและฝึกอบรมทั้งในและนอกระบบ</p>	<p>แนวทาง</p> <p>ปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้งบพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรม โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรร่วมกันและประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดการประหยัดและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาด้านคุณภาพและแก้ไขการขยายตัวด้านปริมาณ</p> <p>มาตรการ</p> <p>กำหนดมาตรการ เพื่อดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ไว้ดังนี้</p> <p>1. ปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้งบพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรม โดยมุ่งเน้น</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>รวม แผนงานพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรมเป็นหนึ่งในแผนพัฒนาคุณภาพคนและแรงงาน โดยการปรับปรุงการศึกษาและฝึกอบรมที่มุ่งเน้นเพื่อการอาชีพ ตลอดจนการพัฒนาจิตใจและพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น สนับสนุนการให้การศึกษาและฝึกอบรมเพื่อปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมและความสามารถในการทำงานเพื่อประกอบอาชีพโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การพัฒนาระบบแนะแนวอาชีพในสถาบัน การศึกษา การจัดการศึกษาในระบบ โรงเรียน โรงงานให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น</p>	<p>โรงเรียนให้แก่นักเรียน นักศึกษา และคนทั่วไปให้เป็นคนดี มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ ขยัน พึ่งตนเอง ตลอดจนมีพื้นฐานความรู้วิชาชีพ และเจตคติที่มุ่งมั่นในการพัฒนาเพียงพอในการดำเนินชีวิตประจำวัน การอาชีพและมีส่วนร่วมในสังคม</p> <p>2. ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในทุกๆ ระดับการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนและประชาชนทั่วไปให้สามารถพัฒนาชีวิต ครอบครัว และชุมชนให้เกิดคุณภาพในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น และจัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถประกอบอาชีพส่วนตัวหรือสร้างงานด้วยตนเองได้มากยิ่งขึ้น</p>	<p>การใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดย</p> <p>1.1) การกระจายทรัพยากรการศึกษาในระดับและสาขาที่ใกล้ถึงจุดอิ่มตัว มาใช้ขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับและสาขาอื่น ด้วยวิธีการ (ก) ใช้ทรัพยากรที่เหลือในโรงเรียนประถมศึกษาในชนบทมาใช้จัดการศึกษาชั้นก่อนประถมศึกษาในชนบทและมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้น (ข) ให้วิทยาลัยครูผลิตบุคลากรสาขาวิชาชีพอื่นที่สามารถประกอบอาชีพอิสระได้อย่างสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นมากขึ้น โดยจัดให้มีการบริหารการศึกษาในรูปแบบวิทยาลัยชุมชนเพิ่มมากขึ้น (ค) จัดกลุ่มสถานศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายตามสาขาวิชาที่แต่ละแห่งมีความถนัดและมีความพร้อม และจัดให้มีการประสานสัมพันธ์กันเพื่อร่วมกันจัดการศึกษาในแต่ละพื้นที่ให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และลดความซ้ำซ้อนในการใช้ทรัพยากร</p> <p>1.2) การขยายและจัดตั้งมหาวิทยาลัย คณะ ภาควิชา สาขาวิชา และหน่วยงานใหม่ จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ทั้งในด้านการพัฒนาวิชาการ ความต้องการในการพัฒนาประเทศ และความพร้อมต่าง ๆ รวมทั้งสถานที่และข้อจำกัดด้านงบประมาณและกำลังคน (ก) การขยายและจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ เพื่อขยายโอกาสการศึกษาต่อและกระจายความเป็นธรรมในส่วนภูมิภาคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ - เป็นการรวมสถาบันการศึกษาที่มีอยู่แล้วเป็นฐาน</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ในการจัดตั้งหรือยกฐานะวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม ทางด้านวิชาการ บุคลากร อุปกรณ์การศึกษา อาคารและสถานที่ และเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความพร้อมและศักยภาพสูงยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยได้ - เป็นการระดมสรรพกำลังและรายได้จากแหล่งต่าง ๆ ในการจัดตั้งและให้มีแผนการเงินระยะยาวที่แสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างชัดเจน ตลอดจนการจัดเก็บค่าเล่าเรียนและค่าบำรุงการศึกษาจะต้องอยู่ในระดับคุ้มทุน และเพียงพอที่จะนำเงินมาใช้จ่ายและปรับปรุงมหาวิทยาลัยของตนเอง (ข) การขยายและจัดตั้งคณะ ภาควิชา สาขาวิชา และหน่วยงานใหม่จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ - ต้องไม่ใช่สาขาวิชาที่ประสบปัญหาการว่างงานรุนแรงและสถานศึกษาจะต้องมีความพร้อม มีความต้องการจริง หรือแก้ปัญหาเร่งด่วนของประเทศโดยส่วนรวม - ให้มีการศึกษาความเป็นไปได้อย่างละเอียดในการลงทุนจัดตั้งโดยพิจารณาถึงความคุ้มทุน มีรูปแบบประหยัด มีการประสานการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดความซ้ำซ้อน - สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่มีความถนัดและความพร้อมจัดตั้งแทนภาครัฐ เพื่อแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา</p> <p>1.3) สนับสนุนการพึ่งตนเองของสถาบันการศึกษาโดยปรับปรุงค่าธรรมเนียม-</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>นิยมการศึกษาให้เป็นธรรมชาติมากยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการจัด ทุนการศึกษาให้ผู้ยากจน ตลอดจนให้สถาบันการศึกษาหารายได้ จากทรัพย์สินและกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (ก) เร่งรัดการดำเนินงาน พัฒนานโยบายค่าเล่าเรียนและค่าบำรุงการศึกษา โดยเน้นการ พัฒนานโยบายค่าเล่าเรียนและค่าบำรุงการศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นอันดับแรก เพื่อเปิดโอกาสให้สามารถ ดำเนินการปรับค่าเล่าเรียนในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาได้สะดวกมาก ยิ่งขึ้น (ข) ปรับบทบาทของคณะกรรมการพัฒนานโยบายค่าเล่า เรียนและค่าบำรุงการศึกษาของสถาบันการศึกษาของรัฐในสังกัด ทบวงมหาวิทยาลัย ให้มีหน้าที่ครอบคลุมไปถึงการศึกษาสภาพและ สัดส่วนการพึ่งตนเองของมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน (ค) ให้ สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำ รับจ้าง รับบริการ และ ผลิตเพื่อจำหน่ายเฉพาะงานที่สามารถดำเนินการได้ในขีด ความสามารถของสถานศึกษา โดยการปรับปรุงกฎและระเบียบ ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาใช้ประโยชน์และหารายได้ จากทรัพย์สินของตนเอง (ง) จัดตั้งกองทุนมูลนิธิเพื่อการศึกษาและ รณรงค์หารายได้จากการบริหารจัดการเพื่อการศึกษา (จ) สนับสนุนให้ สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเปิดการสอนหลักสูตรระบบ นอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต โดยให้ผู้เรียน รับภาระค่าใช้จ่ายเอง เพื่อการ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>พึ่งตนเองของสถาบันการศึกษามากยิ่งขึ้น</p> <p>1.4) สนับสนุนการฝึกอาชีพระยะสั้น โดยพัฒนาระบบการประสานงาน การจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนได้ร่วมกันให้บริการการศึกษานอกโรงเรียนแก่เยาวชน และคนทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง โดย (ก) มุ่งเน้น ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ว่างงาน ไม่มีฝีมือ และผู้ว่างงาน ซึ่งมีฝีมือ ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งผู้ทำงานต่ำระดับและผู้ที่ ต้องการยกระดับฝีมือ (ข) ส่งเสริม สนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐ และเอกชนจัดหลักสูตรที่มีลักษณะยืดหยุ่น สามารถเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (ค) ให้มีการประสานงานระดับชาติว่าด้วยการฝึกอาชีพระยะสั้น เพื่อ กำหนดนโยบายและประสานงานการจัดฝึกอบรมระยะสั้นของ หน่วยงานต่าง ๆ ให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันและเกิดประโยชน์ สูงสุด (ง) สนับสนุนการจัดการศึกษาวิชาชีพและฝึกอบรมวิชาชีพ ระยะสั้น เน้นการประกอบอาชีพส่วนตัว โดยร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งสถานประกอบการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างครบวงจร</p> <p>1.5) ปรับปรุงนโยบาย ระเบียบวิธีการ และมาตรการในการสนับสนุน ส่งเสริม และรับรองการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีความคล่องตัว ในการบริหารและการดำเนินการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น ตลอดจน</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>พิจารณาทบทวนกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงคุณภาพ</p> <p>การศึกษาของเอกชน เช่น ในเรื่องการกำหนดเพดานค่าเล่าเรียน เป็นต้น</p> <p>1.6) ปรับปรุงระบบบริหาร การวางแผน งบประมาณ การติดตาม ประเมินผล ตลอดจนนิเทศการศึกษาให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ ส่วนภูมิภาคในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพ ของการจัดการศึกษาระดับต่าง ๆ ให้มากขึ้น และสนับสนุนแนวทางการจัดพื้นที่บริการการศึกษาในเขตเมือง เพื่อให้นักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนใกล้บ้านและในท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนา</p> <p>2. ประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้เกิดการประหยัด และมี ประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพและแก้ไขการขยายตัวด้านปริมาณ โดย</p> <p>2.1) เตรียมความพร้อมของเด็กก่อนวัยเรียนในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์จิตใจ สังคม โดยการพัฒนารูปแบบการจัดบริการที่ เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและให้มีการประสานงานระหว่าง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง</p> <p>2.2) ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของเด็กที่อยู่ในการศึกษาภาคบังคับ โดยการพัฒนาบุคลากร พัฒนาหลักสูตร และจัดหาอุปกรณ์การ เรียน การสอนที่จำเป็นเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>2.3) มุ่งพัฒนาส่งเสริมให้เด็กในชนบทได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ โดยเฉพาะเด็กในพื้นที่ที่มีการเรียนต่อในอัตราต่ำโดยศึกษาหาความเป็นไปได้ และวิธีการขยายการมัธยมศึกษาในจังหวัดที่มีอัตราการเรียนต่ำ</p> <p>2.4) พัฒนากำลังระดับกลาง ระดับสูง ในสาขาที่ขาดแคลนและตลาดมีความต้องการ เช่น ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมงานโลหะ ธุรกิจบริการทันสมัย เป็นต้น รวมทั้งเน้นให้มีความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานหลัก และสมาคมวิชาชีพในการจัดทำแผนการผลิตบุคลากรระยะกลางและระยะยาวระหว่างผู้ผลิตกับผู้ใช้กำลังคนในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ เช่น การแพทย์ วิศวกรรม เกษตร</p> <p>2.5) พัฒนาบุคลากรด้านการฝึกหัดครูให้มีคุณภาพและคุณธรรมเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีของผู้เรียนและสังคม</p> <p>2.6) จัดการศึกษาและฝึกอบรม ที่เน้นให้เกิดทักษะและมีการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน โดย (ก) เร่งรัดพิจารณากำหนดเกณฑ์มาตรฐาน และวิธีทดสอบฝีมือแรงงาน (ข) สนับสนุนให้นักศึกษาสามารถรับจ้าง ทำงานในสถาบันการศึกษาระหว่างการศึกษาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพไปพร้อมกันด้วย (ค) พิจารณารูปแบบและกำหนดวิธีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ ทบวง มหาวิทยาลัย กรมแรงงาน และภาค</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>เอกชน เพื่อเสนอแนะ ควบคุมและกำหนดมาตรฐานคุณภาพฝีมือแรงงานในแต่ละสาขาวิชาชีพ</p> <p>2.7) สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชนในการฝึกอาชีพ โดยเน้นรูปแบบการจัดการศึกษาระบบโรงเรียน-โรงงาน หรือการจัด ระบบช่างฝึกหัด รวมทั้งพัฒนาหัวหน้าช่างที่มีฝีมือระดับสูง โดยเร่งรัดการพิจารณาพระราชบัญญัติส่งเสริมการฝึกอาชีพแห่งชาติให้มีผลในทางปฏิบัติโดยเร็ว</p> <p>2.8) จัดการศึกษาฝึกอบรมแบบครบวงจร ทั้งในด้านวิชาการอาชีพ การตลาด การจัดการ การลงทุน การเงิน และการบัญชี เพื่อส่งเสริมการสร้างงาน การประกอบอาชีพส่วนตัว และการรวมกลุ่มกันประกอบธุรกิจการอาชีพขนาดเล็ก รวมทั้งการประกอบธุรกิจท่องเที่ยว</p> <p>2.9) สนับสนุนการแนะแนวอาชีพ การติดตามผู้สำเร็จการศึกษาและบริการจัดหางานในสถาบันการศึกษามากขึ้น โดย (ก) เน้นความร่วมมือและการประสานงานระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง (ข) ปรับปรุงระบบข้อมูลข่าวสาร ตลาดแรงงาน และการเผยแพร่ให้ทันต่อการใช้ประโยชน์ (ค) จัดตั้งหน่วยบริการจัดหางานในสถาบันศึกษา และให้มีการติดตามผลการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษามีระบบ และ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ต่อเนื่อง</p> <p>2.10) เร่งรัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในทุกระดับการศึกษา โดย (ก) ประสานการจัดทำหลักสูตร วิธีการสอน ฝึกอบรมครู อาจารย์ผู้สอน และวิธีการวัดผล ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในทุกระดับการศึกษา (ข) ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น การอภิปราย การจัดนิทรรศการแสดงผลงานนวัตกรรมเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน (ค) จัดหลักสูตรการศึกษาให้มีความคล่องตัวในการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี</p> <p>2.11) สนับสนุนให้องค์กรต่างๆ ในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สมาคม มูลนิธิ วัด และครอบครัว ได้มีส่วนร่วมสนับสนุนสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น</p>
7. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เจ็ด (พ.ศ.2535-2539)		
<p>การพัฒนาคนยังไม่สามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรมนุษย์ของไทย กำลังลดน้อยถอยลงไปทั้งในแง่ปริมาณ คุณภาพ และอัตรา</p>	<p>การศึกษาและการฝึกอบรม</p> <p>1. ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 ปี เป็น 9 ปี อย่างเป็นขั้นตอนและกำหนดให้อัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นจากอัตรา</p>	<p>การศึกษาและการฝึกอบรม</p> <p>1. ให้ความสำคัญต่อการขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเตรียมความพร้อมเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพต่อไป โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาสซึ่งพึ่งตนเองไม่ได้อย่างทั่วถึงโดยดำเนินงาน</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>ค่าจ้างที่เริ่มขยับตัวสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้งในระดับพื้นฐานระดับกลางและระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันเป็นที่คาดว่าในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 7 ยังมีแรงงานด้อยทักษะฝีมือที่ยังมีงานทำไม่เต็มที่ในภาคเกษตรซึ่งมีความจำเป็นจะต้องได้ รับการยกระดับทักษะฝีมือให้สอดคล้องกับลักษณะโครงสร้างการผลิตด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่กำลังเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยอีกเป็นจำนวนมาก การจัดระบบการศึกษาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ให้มีศักยภาพ และขีดความสามารถที่เหมาะสมในอันที่จะปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของการพัฒนาประเทศได้ทันเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น เป็นหนึ่งในจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>ปัจจุบันร้อยละ 46.2 เป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 73 ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 โดยเน้นพื้นที่ชนบทยากจนซึ่งมีอัตราการเรียนต่ำ</p> <p>2. ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 กำหนดให้มีการรับนักศึกษาใหม่ในระดับอุดมศึกษามีสัดส่วนของสายวิทยาศาสตร์ต่อสายสังคมศาสตร์เป็น 30 : 70 โดยเน้นการผลิตแพทย์ ทันตแพทย์ เกษษกร วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ และกำลังคนสาขาบริการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ</p> <p>3. ให้ประชาชนได้รับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวางทั่วถึงและต่อเนื่อง</p>	<p>ดังนี้</p> <p>1.1) ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยการศึกษาภาคบังคับ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ในระดับ 0-5 ปี เน้นบทบาทของสถาบันครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ส่งเสริมให้ชุมชน สถานประกอบการและหน่วยงานต่าง ๆ จัดศูนย์เลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น - ขยายและส่งเสริมการจัดการศึกษาในการบริบาลทารก การดูแลเด็กเล็กในชั้นอนุบาลทั้งในระบบและนอกระบบ โดยชักจูงหรือให้สิ่งจูงใจภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น <p>1.2) เร่งรัดการจัดการศึกษาภาคบังคับ (6 ปี) ให้ครอบคลุมประชากรในกลุ่มอายุ โดยเฉพาะเด็กในชนบทห่างไกล เด็กที่เคลื่อนย้ายตามผู้ปกครองไปทำงานยังที่ต่าง ๆ รวมทั้งเยาวชนและสตรีที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างไม่เป็นธรรมโดยเน้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขยายและพัฒนารูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมแก่เด็กผู้ด้อยโอกาสในชนบทที่ห่างไกลในชุมชนแออัด เด็กที่มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่มีปัญญาเลิศหรือมีความสามารถพิเศษ - ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเพื่อลดอัตราการออกกลางคัน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>และการตกต่ำชั้น ตลอดจนพัฒนาระบบการส่งต่อนักเรียนให้ได้ผลอย่างจริงจัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทบทวนและปรับปรุงวิธีการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง - แก้ไขปรับปรุงกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะการเข้าศึกษาภาคบังคับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับทะเบียนราษฎรและระเบียบการไม่อนุญาตให้เด็กที่จบประถมศึกษาที่อายุต่ำกว่า 15 ปี เข้ารับบริการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นต้น <p>1.3) ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 6 เป็น 9 ปี อย่างเป็นขั้นต่อนั้นให้ความสำคัญทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทห่างไกลที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้สิ่งจูงใจแก่ผู้ประกอบการที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจเพื่อส่งเด็กเข้าเรียนต่อมากขึ้น ด้วยการให้เงินอุดหนุนเพื่อทดแทนค่าเสียโอกาสหรือการนำระบบคู่มือการศึกษามาใช้ - ปรับปรุงหลักสูตรทางการฝึกทักษะและเพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และให้มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์เข้ากับกระบวนการการเรียนการสอน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>1.4) พัฒนาการเรียนการสอนทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาศาสตร์ (อังกฤษ) โดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - เร่งรัดการผลิตและการฝึกอบรมครูทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เน้นให้ความสำคัญต่อกระบวนการผลิตครูที่มีคุณภาพ จรรยาบรรณทางวิชาชีพ และมีเทคนิคในการถ่ายทอดความรู้ให้เกิดผลในด้านการสอนอย่างจริงจัง - ปรับปรุงอุปกรณ์ห้องปฏิบัติการและห้องสมุดให้ทันสมัย และรณรงค์ให้มีการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง เน้นกิจกรรมในเชิงรูปธรรมอย่างจริงจัง เช่น การจัดนิทรรศการและการประกวดสิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น <p>2. พัฒนากำลังคนระดับกลางและระดับสูงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพในสาขาที่ขาดแคลน และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยดำเนินการดังนี้</p> <p>2.1) เร่งขยายการผลิตแพทย์ ทันตแพทย์ เกษษกร วิศวกร สถาปนิก นักวิทยาศาสตร์ นักเทคโนโลยีและช่างเทคนิค ด้วยการเพิ่มเป้าหมายการผลิตในสถาบันการศึกษาของรัฐที่ผลิตอยู่เดิม และที่กำลังอยู่ในระหว่างการจัดตั้งขึ้นใหม่ในส่วนภูมิภาค</p> <p>2.2) พัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะตลาดแรงงาน เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและขบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการมีงานทำ โดยมี การติดตามผลการมีงานทำของผู้สำเร็จการศึกษา</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ในสถาบันอย่างกว้างขวาง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานและการ แนะ แนวการศึกษาและมีอาชีพ</p> <p>2.3) เร่งรัดการผลิตและฝึกอบรมครูและอาจารย์ในสาขาที่ขาดแคลน โดยมีแนวทางการดำเนินงาน โดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - เน้นการผลิตและฝึกอบรมในสถาบันที่มีอยู่แล้วโดยขอความช่วยเหลือทางวิชาการจากต่างประเทศ ให้มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพในด้านคุณธรรม จรรยาบรรณ และทักษะในด้านวิชาการ การบริหาร และการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างจริงจัง - ประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการในการฝึกทักษะวิชาชีพ และการพัฒนาข้อมูลข่าวสารให้ทันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอยู่เสมอ - ให้มีการหมุนเวียนบุคลากรระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันวิชาการของรัฐและสถานประกอบการเอกชน เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรมีประสบการณ์กว้างขวางและเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงาน - กำหนดสิ่งจูงใจให้ครูอาจารย์ในสาขาวิชาที่ขาดแคลนโดยเฉพาะ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การให้ทุนการศึกษา การให้เงินอุดหนุนในรูปแบบ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ของเงินเพิ่มพิเศษ การเพิ่มค่าสอนรายชั่วโมง การให้สิทธิอาจารย์ที่เกษียณอายุแล้วได้ทำการสอนต่อจนอายุ 65 ปี เป็นต้น</p> <p>2.4) สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐสามารถดำเนินการได้อย่างมีอิสระและพึ่งตนเองได้มากขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้ โดยสามารถออกระเบียบการใช้จ่ายเงินของตนเอง แต่ระเบียบบริหารบุคลากรยังคงอยู่ในระบบราชการตามเดิม หรือ - ใช้รูปแบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี คือ เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ แต่ไม่เป็นส่วนราชการ โดยรัฐให้เงินอุดหนุนประจำปีส่วนหนึ่ง ให้มหาวิทยาลัยดำเนินการไปได้ตามปกติ และอีกส่วนหนึ่งมหาวิทยาลัยหารายได้เองเพื่อเสริมสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ ทั้งนี้สภามหาวิทยาลัยจะรับผิดชอบในการออกระเบียบในการบริหารงบประมาณของแต่ละมหาวิทยาลัยต่อไป <p>2.5) สนับสนุนการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ให้ผู้ที่มีความรู้ มีระเบียบวินัย ควบคู่ไปกับการมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ พร้อมทั้งมีประสบการณ์เป็นสากลยิ่งขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดหลักสูตรให้มีการผสมผสานระหว่างวิชาด้านวิทยาศาสตร์และวิชาด้านสังคมศาสตร์ เช่น วิชาวิศวกรรมศาสตร์ผสมผสานกับวิชาเศรษฐศาสตร์

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่างประเทศในด้านวิชาการ เช่น การแลกเปลี่ยนอาจารย์และจัดทำหลักสูตรร่วมกัน 2.6) ปรับค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียมของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสาขาที่ขาดแคลนหรือสาขาที่มีความต้องการเรียนสูง ให้คุ้มทุนมากยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับระบบการให้ทุนอุดหนุนการศึกษาแก่ผู้ยากจนหรือการให้เงินยืมเพื่อการศึกษาหรือในรูปอื่น ๆ 2.7) สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาทำการวิจัยและพัฒนาให้กว้างขวาง รวมทั้งสนับสนุนให้เอกชนจัดตั้งกองทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา โดยให้ความสำคัญในการนำผลการวิจัยและพัฒนามาถ่ายทอดให้เกิดผลในเชิงพาณิชย์มากขึ้น 3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมมากขึ้น โดยเน้นให้ความสำคัญและดำเนินการ ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> 3.1) ปรับปรุงและผ่อนคลายกฎ ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงานและจูงใจให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดย <ul style="list-style-type: none"> - ยกเลิกเพดานค่าเล่าเรียนของโรงเรียนเอกชนในทุกระดับการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้ปรับตัวได้ตามความเหมาะสมของแต่ละสถานศึกษา - ให้เอกชนมีอิสระในการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรภายใต้กรอบ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>โครงสร้างของแต่ละหลักสูตรที่ทางราชการกำหนดไว้ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้การส่งเสริมการลงทุนแก่เอกชนที่จะจัดบริการทางการศึกษา โดยเน้นชุมชนศูนย์กลางในภูมิภาค เช่น พื้นที่เขตเศรษฐกิจใหม่ ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกและชายฝั่งทะเลภาคใต้ และให้ผลิดกำลังคนตามความต้องการของแต่ละภูมิภาค - ส่งเสริมให้เอกชนผลิตกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลน เช่น วิศวกร แพทย์ และทันตแพทย์ โดยการสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัย และสมาคมวิชาชีพ <p>3.2) จัดให้มีการร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมของรัฐ กับสถานประกอบการ เพื่อการฝึกทักษะวิชาชีพในรูปแบบต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น ความร่วมมือในรูปแบบช่างฝึกหัด หรือแบบโรงเรียนโรงงาน ปรับกระบวนการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎีควบคู่ไปกับภาคปฏิบัติ และการทำงานในสถานประกอบการ เป็นต้น</p> <p>4. ปรับปรุงการจัดการศึกษาตลอดชีพเพื่อปวงชน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้มีความต่อเนื่องแก่กลุ่มเป้าหมายตั้งแต่เด็กปฐมวัยไปจนถึงวัยสูงอายุ และมีความสมดุลกับการจัดบริการการศึกษาทุกระดับ โดยดำเนินการ ดังนี้</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>4.1) กระจายอำนาจการตัดสินใจในการกำหนดทิศทางและนโยบายการศึกษา รวมทั้งการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณไปส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นมากขึ้น</p> <p>4.2) จัดให้มีการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียน รวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงโดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังจิตใจเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมการเล่นกีฬาและการออกกำลังกายความมีระเบียบวินัย และความซาบซึ้งด้านสุนทรียภาพ โดยอาศัยกระบวนการลูกเสือ ยุวกาชาด การฝึกวิชาทหารและการจัดกิจกรรมในศูนย์เด็กและเยาวชน เป็นต้น - ให้ความรู้แก่ปวงชนเพื่อนำไปสู่กระบวนการก้าวหน้าสมัยใหม่ เพื่อให้รู้เท่าทันเทคโนโลยีในการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง การใช้พลังงาน และให้รู้จักรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปลูกฝังความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องด้านการเมืองและการปกครอง แก่ประชาชนทุกกลุ่มอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง <p>4.3) สนับสนุนให้เด็กทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีโอกาสได้รับการศึกษาและสอบเทียบความรู้ได้อย่างเหมาะสมตามวัยและระดับการศึกษา โดยพิจารณาว่างวุฒิและระเบียบเพื่อการส่งเสริมการ-</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสองจำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ศึกษาตามความเหมาะสมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้และศึกษาด้วยตนเองและนำความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ไปสอบเทียบระดับความรู้ได้ - เร่งขยายการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้กว้างขวางและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาสให้ทั่วถึงมากยิ่งขึ้น - จัดรูปแบบและวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กในระบบโรงเรียนที่มีความสามารถพิเศษเพื่อให้เรียนจบเร็วขึ้น และสำหรับกลุ่มเด็กในโรงเรียนที่มีอายุสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ควรเปิดโอกาสให้ศึกษาในระบบการศึกษาผู้ใหญ่ได้ เช่นกัน <p>4.4) พัฒนาคุณภาพครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้และความสามารถในการสอนได้ตามหลักสูตร โดยเน้นครูที่สอนเด็กที่มีความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจเป็นพิเศษ</p> <p>4.5) พัฒนาระดับข้อมูลข่าวสารในการให้ความรู้ผ่านทางระบบสื่อสารมวลชนต่าง ๆ โดยการจัดทำแผนการใช้สื่อสารมวลชนในทุกรูปแบบ เพื่อประโยชน์ต่อการให้การศึกษา การเผยแพร่และเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันต่อนโยบายและโครงการพัฒนาประเทศ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
8. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่แปด (พ.ศ.2540-2544)		
<p>การพัฒนาประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้คนเป็นเครื่องมือ หรือปัจจัยในการผลิตเพื่อสนองความต้องการการพัฒนาให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยยังไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์และการพัฒนาศักยภาพของคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น แม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างดี แต่ผลของการพัฒนาได้ก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยและการพัฒนาประเทศในระยะยาว การพัฒนาศักยภาพของคนที่ยังปรารถนา จะต้องพัฒนาให้คนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่</p>	<p>เป้าหมาย</p> <ol style="list-style-type: none"> คนไทยมีขนาดครอบครัวที่เหมาะสมและมีการกระจายตัวของประชากรที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสการพัฒนาในพื้นที่ เพิ่มคุณภาพการศึกษาทุกระดับและจัดให้มีกลไกประกันคุณภาพการศึกษา พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรให้ได้มาตรฐานและจัดให้มีการสอบวัดผลวิชาพื้นฐานสำคัญ ๆ เพิ่มสัดส่วนของการผลิตบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์จากปัจจุบัน 31 : 69 เป็นไม่ต่ำกว่า 40 : 60 ขยายการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงานในสาขาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องให้ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของการฝึกอาชีพระยะสั้นภายในปี 2544 <p>ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพ ทักษะ และฝีมือแรงงานเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพของ</p>	<p>การพัฒนาศักยภาพ ทักษะ และฝีมือแรงงาน</p> <p>การพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีแนวทางการพัฒนาหลักดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> การเตรียมความพร้อมเด็กปฐมวัย โดย <ol style="list-style-type: none"> สนับสนุนและส่งเสริมให้เยาวชน คู่สมรส พ่อและแม่ มีความรู้เกี่ยวกับชีวิต ครอบครัวและวิธีการเลี้ยงลูกที่ถูกต้องเหมาะสม โดยมอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน สนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับบริการการเตรียมความพร้อมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กสถานรับเลี้ยงเด็กในที่ทำงานและในสถานประกอบการ โดยดำเนินการร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และครอบครัว สนับสนุนให้เด็กทุกคนได้รับการส่งเสริมด้านโภชนาการอย่างเพียงพอและมีคุณภาพ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดย <ol style="list-style-type: none"> ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมและมีการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริง พร้อมทั้งปรับปรุงเนื้อหาสาระวิชาและกระบวนการเรียนรู้ในวิชาสำคัญที่เป็นนโยบายเร่งด่วน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ ปัญญาและทักษะฝีมือ เพื่อให้คนเป็นคนดีมีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดีและมีส่วนร่วมในการพัฒนา เศรษฐกิจสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีจิตสำนึกและมีบทบาทในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยทำให้การพัฒนาประเทศมีความสมดุลยั่งยืนบนพื้นฐานของความเป็นไทย ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนทางด้านจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม และเพื่อพัฒนาคนทุกคนให้สามารถคิดวิเคราะห์บนหลักของเหตุผล มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีโลกทัศน์กว้าง รวมทั้งมีประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตสูงขั้นสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม</p>	<p>คนไทย โดยการเตรียมความพร้อม เด็กปฐมวัย การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งในกระบวนการเรียน การสอนการปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ และระบบสารสนเทศมาใช้ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพในทุกระดับการศึกษาและเพิ่มศักยภาพกำลังแรงงาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการศึกษา และฝึกอบรม</p>	<p>เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาและคอมพิวเตอร์ ควบคู่กับ จัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อย่างเพียงพอตลอดทั้งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการเรียน การสอนอย่างเหมาะสม</p> <p>2.2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมนักเรียน นักศึกษา ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคม และการปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้มีลักษณะบูรณาการ ควบคู่กับการส่งเสริมให้มีตำราและเอกสารวิชาการที่หลากหลาย</p> <p>2.3) กระตุ้นและสนับสนุนการค้นคว้าหาความรู้ผ่านหนังสือและแหล่ง การเรียนรู้ในชุมชน ควบคู่กับการใช้มาตรการภาษีสนับสนุนให้มี หนังสือ อุปกรณ์สร้างเสริมการเรียนรู้และอุปกรณ์กีฬาที่มีคุณภาพ และราคาถูก</p> <p>2.4) ส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ให้ทางเลือกหลากหลายตามความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการถ่ายโอนหน่วยกิตที่เชื่อมต่อได้ทุก ระดับ และส่งเสริมการศึกษาเพื่อการอ่านออกเขียนได้ โดยเน้น กลุ่มเป้าหมายสตรีที่ด้อยโอกาส</p> <p>2.5) สนับสนุนการกระจายอำนาจการจัดทำหลักสูตรไปสู่ท้องถิ่นอย่าง จริงจัง โดยให้ครูและชุมชนมีบทบาทในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมดุล และสัมพันธ์กันทั้งหลักสูตรที่เน้นความเป็นสากลบน</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ฐานของความเป็นไทย หลักสูตรเลือกที่เน้นความสนใจของผู้เรียน และหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นภูมิปัญญาชาวบ้านและสภาพแวดล้อมของชุมชน</p> <p>2.6) สนับสนุนให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการค้นคว้า การวิจัย การสาธิต การสอน และแนะนำวิธีการปฏิบัติต่อเด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ตลอดจนการจัดกลุ่มโรงเรียนและกำหนดโรงเรียนที่เป็นศูนย์ประสานการส่งเสริมพัฒนาการและการให้คำปรึกษาแก่ครูและผู้บริหาร</p> <p>2.7) ปรับปรุงระบบการวัดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาให้สามารถสะท้อนจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยรวม ควบคู่กับการปรับปรุงระบบการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น ให้สามารถสะท้อนความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง</p> <p>2.8) ปฏิรูประบบการผลิตและการพัฒนาครูอาจารย์</p> <ul style="list-style-type: none"> - สร้างปัจจัยและโอกาสให้คนดีคนเก่งเข้าสู่วิชาชีพครูอาจารย์ เช่น การปรับปรุงระบบการคัดเลือกผู้รับทุน การปรับปรุงระบบตำแหน่ง การเปิดโอกาสให้แสดงความสามารถอย่างอิสระควบคู่กับการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและเนื้อหาสาระให้ครูอาจารย์เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีการทดลองปฏิบัติจริงมากขึ้น

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<ul style="list-style-type: none"> - เร่งรัดให้มีการพัฒนาครูอาจารย์ และบุคลากรด้านการฝึกอบรมทุกคนอย่างต่อเนื่อง ตลอดทั้งพัฒนาให้สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพในการแบ่งเบาภาระและสนับสนุนการปฏิบัติงาน - สร้างจิตสำนึกและส่งเสริมขวัญกำลังใจในการทำงานของครูอาจารย์ โดยการสร้างทางเลือกและความก้าวหน้าในวิชาชีพที่เปิดกว้างหลากหลาย ให้การยกย่องเกียรติคุณ ตลอดทั้งประเมินการสอนเพื่อนำไปประกอบการส่งเสริมความก้าวหน้าและสวัสดิการต่าง ๆ <p>3. การพัฒนาคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีมากขึ้นทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ โดย</p> <p>3.1) การพัฒนาคุณภาพและปริมาณกำลังคนระดับกลางและระดับสูงไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและมีมาตรฐาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีเอกภาพในเชิงนโยบาย มีอิสระในการบริหารจัดการ มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อเป็นแนวทางการผลิตบัณฑิตทั้งภาครัฐและเอกชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้จากทั้งภายในและภายนอกมากขึ้น - พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนทั้งในและต่างประเทศตลอดทั้งการรวมกลุ่มคณาจารย์สาขา

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ขาดแคลนเพื่อเป็นทรัพยากรด้านการเรียนการสอนร่วมกัน ทั้งภาครัฐและเอกชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการสอนทางไกล เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนอาจารย์และสนับสนุนการกระจายโอกาสการอุดมศึกษาไปยังภูมิภาคอย่างมีคุณภาพตามความพร้อมของแต่ละสถาบันการศึกษา - เร่งรัดและขยายการผลิตวิศวกร ช่างเทคนิค ช่างฝีมือ และบุคลากรในสาขาขาดแคลนอื่น ๆ เช่น บัญชีการเงินการธนาคาร และการประกันภัยโดยเน้นการฝึกปฏิบัติมากขึ้น พร้อมทั้งใช้กลไกราคากำหนดต้นทุนการฝึกอบรมในสาขาที่ตลาดแรงงานมีความต้องการสูง <p>3.2) การเสริมสร้างศักยภาพคนด้านการวิจัยและพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนให้มีการสร้างองค์ความรู้และฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐานอย่างกว้างขวาง - สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการวิจัยและการสังเคราะห์งานวิจัยอย่างกว้างขวางทั้งการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีที่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจอุตสาหกรรมมากขึ้น - ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างทีมนักวิจัยและเครือข่ายการวิจัยที่เชื่อมโยงกับนักวิจัยต่างประเทศ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<ul style="list-style-type: none"> - พิจารณาปรับปรุงกฎหมายหรือระเบียบที่เกี่ยวข้องในเรื่องการเข้ามาในราชอาณาจักร และการทำงานของคนต่างประเทศในราชอาณาจักร เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศหรือการให้ชาวต่างประเทศเข้ามาช่วยเหลือการพัฒนากำลังคนสาขาขาดแคลนในประเทศไทย 3.3) การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของกำลังแรงงานให้สามารถเข้าสู่กระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ - ยกระดับความรู้พื้นฐานของแรงงานในสถานประกอบการทุกแห่งให้มีความรู้ขั้นต่าอย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมการใช้สื่อทุกรูปแบบในการเพิ่มศักยภาพของกำลังแรงงานที่อยู่ในเขตชนบทห่างไกล - สนับสนุนการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงาน ให้มีประสิทธิภาพและสามารถชี้้นำการผลิตกำลังคนได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน - พัฒนาระบบการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกำลังแรงงานที่มีความประสงค์จะประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมและกลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการอื่น ๆ - ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทักษะในด้านบริหารจัดการและทักษะด้าน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>เทคโนโลยีสารสนเทศแก่ผู้ประกอบการ กลุ่มผู้นำทางธุรกิจในการ ชุมชน กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มสตรี ตลอดทั้งการเพิ่มศักยภาพในการ ประกอบอาชีพอิสระและการรับช่วงเหมาแก่แรงงานที่ไม่สามารถ กลับเข้าสู่ระบบการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการสาขา ต่าง ๆ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิ ภาพของบุคลากรด้านการฝึกอบรมในสาขาต่าง ๆ ให้มีความรู้ความ สามารถและประสบการณ์สูงขึ้น - ขยายงานด้านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานสาขาต่าง ๆ ให้ได้ มาตรฐานสากลอย่างเพียงพอและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับอย่าง กว้าง ขวางจากภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง <p>4. การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการการศึกษาและฝึกอบรมให้มี ประสิทธิภาพ โดย</p> <p>4.1) สนับสนุนการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาทุกระดับให้มีความ คล่องตัว และเปิดโอกาสให้ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามี บทบาทในการบริหารจัดการการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมทั้งใน กระบวนการคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานด้วยกันและติดตามประเมินผลร่วมกันพร้อม ๆ ไปด้วยการ ผ่อนคลายนโยบาย ข้อบังคับต่าง ๆ</p> <p>4.2) ส่งเสริมและสนับสนุนการวางแผนในลักษณะแผนงานที่มีเครือข่าย</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>การดำเนินงานที่เชื่อมโยงประสานกันอย่างชัดเจนให้เป็นกรอบและแนวทางในการประสานการปฏิบัติงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเพื่อลดปัญหาความซ้ำซ้อนและเป็นการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>4.3) สนับสนุนบทบาทของภาคเอกชน และองค์กรประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพในปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกระดับ โดยทบทบบทบาทและนโยบายของรัฐให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนอย่างเหมาะสม ควบคู่กับการเร่งรัดและประชาสัมพันธ์กองทุนเงินกู้เพื่อจัดตั้งสถาบันการศึกษา และการฝึกอบรมโดยภาคเอกชน รวมทั้งปรับปรุงกฎระเบียบและลดขั้นตอนการดำเนินงานให้จูงใจภาคเอกชนมากขึ้น</p> <p>4.4) สนับสนุนการนำกลไกตลาดมาใช้ในการผลิตกำลังคนอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการปรับปรุงระบบการให้ทุนการศึกษาและการเร่งรัดให้เงินกู้เพื่อการศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษาที่ขาดแคลนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น</p> <p>4.5) ส่งเสริมและสนับสนุนการระดมพลังจากทุกส่วนในสังคมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>- ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผู้ทำหน้าที่ผลิตและเผยแพร่สื่อทุก</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>ชนิด ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข่าวสารเพื่อนำไปเผยแพร่อย่างถูกต้อง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการจัดเครือข่ายการเรียนรู้ โดยพัฒนาความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างจริงจัง - ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง โดยการพัฒนากระบวนการข้อมูลสารสนเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมให้ทันสมัยและถูกต้อง สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายได้ทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชน
9. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ.2545-2549)		
<p>แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะปานกลางที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว และมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในที่ดีให้</p>	<p>วัตถุประสงค์ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็งยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก โดยการพัฒนาคุณภาพคน ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูประบบสุขภาพ สร้างระบบคุ้มครองความมั่นคงทางสังคม 2. เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง ให้ได้รับ 	<p>การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาครูที่มีอยู่ควบคู่กับการปรับปรุงกระบวนการผลิตครูเพื่อให้ได้คนดีคนเก่งมาเป็นครูโดยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาวิชาการและทักษะในการถ่ายทอดความรู้ที่มีระบบการประกันคุณภาพที่ได้มาตรฐานทุกขั้นตอน พร้อมทั้งสนับสนุนให้ครูพัฒนาดตนเองให้รู้เท่าทันความก้าวหน้าทางวิทยาการอย่างต่อเนื่อง 2. จัดให้มีระบบและกลไกส่งเสริมให้ครูที่มีผลงานดีเด่นด้านการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเรียนรู้อย่างมีความสุข และครู-

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>เกิดขึ้นในทุกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่ยั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้จำเป็นต้องเร่งรัดการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้นและมุ่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤต พร้อมทั้งวางรากฐานการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ขณะเดียวกันจะต้องให้ความสำคัญลำดับสูงกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างสภาวะผู้นำร่วมกันในทุกระดับในอันที่จะสร้างพลังร่วมกันให้เกิดค่านิยมใหม่ในสังคมที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการประเทศใหม่ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ” ใน 3 ด้าน คือ สังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน</p>	<p>โอกาสในการศึกษาและบริการทางสังคมอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง</p> <p>เป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิต</p> <p>ให้ประเทศไทยมีโครงสร้างประชากรที่สมดุลและขนาดครอบครัวที่เหมาะสม โดยรักษาแนวโน้มภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรให้อยู่ในระดับทดแทนอย่างต่อเนื่อง คนไทยมีสุขภาพดีมีคุณภาพ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีคุณธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบ ต่อส่วนรวมให้ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปมีการศึกษาโดยเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า 9 ปีในปี 2549 ยกเว้นระดับการศึกษาของแรงงานไทยให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ในปี 2549 ขยายการประกันสุขภาพให้ครอบคลุมประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และให้มีระบบการคุ้มครองทางสังคมที่สร้างหลักประกันแก่คนไทยทุกช่วงวัย ตลอดจนเพิ่มความเข้มแข็งให้ชุมชนและประชาสังคมและใช้กระบวนการชุมชนเข้มแข็งขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมพัฒนาเมืองน่าอยู่ชุมชนน่าอยู่รวมทั้งปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ</p>	<p>ปัญหาไทยให้ได้รับการยกย่องเชิดชูและมีกองทุนสนับสนุนให้สามารถขยายผลงานได้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ได้ทดลองปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ สามารถแสวงหาและสร้างความรู้ด้วยตนเองที่นำไปสู่การรู้จักคิด วิเคราะห์ กลั่นกรองเลือกรับข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างรู้เท่าทัน ควบคุมการปรับปรุงวิธีการสอบและการวัดผลให้สะท้อนถึงความรู้ความเข้าใจและสติปัญญาของนักเรียนนักศึกษา 4. ปรับปรุงการจัดหลักสูตรให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยเพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น รวมทั้งเนื้อหาสาระทางด้านศีลธรรม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง 5. สนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนและสถาบันทางศาสนา มีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อสร้างทางเลือกที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพ และความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายได้อย่างหลากหลาย และเหมาะสม 6. ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์และเสริมสร้างพื้นฐานความ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
 จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
	สิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและประชาชนมีส่วนร่วม	<p>คิดตามหลักวิทยาศาสตร์ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนควบคู่กับการจัดให้มีแหล่งเรียนรู้อย่างเพียงพอ เพื่อให้นักเรียนและประชาชนมีวิถีชีวิตอย่างมีเหตุผล ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการแก้ไขปัญหาสังคม</p> <p>7. ใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบให้กระจายสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการ คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น รวมทั้งการพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ</p> <p>8. ผลิตและพัฒนาบุคลากรและนักวิจัย โดยเฉพาะในสาขาที่มีศักยภาพสูง และมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ เช่น การเกษตรและอุตสาหกรรม การเกษตร การแพทย์และสาธารณสุข พลังงาน เทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น</p> <p>9. เสริมสร้างความพร้อมของสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมทั้งในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านระบบการเรียนการสอนและหลักสูตร และด้านบุคลากรให้ได้มาตรฐานและเป็นสากลมากขึ้น เพื่อสนับสนุนบทบาทของประเทศในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาและวิทยาการของภูมิภาค</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
10. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบ (พ.ศ.2550-2554)		
<p>แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้ อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็น ปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ เป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ผลการพัฒนา ประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 สรุปได้ว่า ประสบความสำเร็จที่น่าพอใจ เศรษฐกิจของ ประเทศขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ต่อปี เสถียรภาพทางเศรษฐกิจปรับตัวสู่ ความมั่นคง ความยากจนลดลง ขณะเดียวกันระดับ คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นมาก อันเนื่องมาจาก การดำเนินการเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การมี หลักประกันสุขภาพที่มีการปรับปรุงทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ โดยครอบคลุมคนส่วนใหญ่ของ ประเทศ และการลดลงของปัญหายาเสพติด แต่ เศรษฐกิจไทยยังไม่เข้มแข็งและอ่อนไหวต่อความผัน พวนของปัจจัยภายนอก ขณะที่ยังมีปัญหาด้าน คุณภาพการศึกษา</p>	<p>เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพคนและความ เข้มแข็งของชุมชน</p> <ol style="list-style-type: none"> คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อม ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม อารมณ์ มีความสามารถในการแก้ปัญหา มี ทักษะในการประกอบ อาชีพ มีความมั่นคงใน การดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและอยู่ร่วมกันอย่าง สงบสุข เพิ่มจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเป็น 10 ปี พัฒนากำลังแรงงานระดับกลางที่มีคุณภาพเพิ่ม เป็นร้อยละ 60 ของกำลังแรงงานทั้งหมด เพิ่มสัดส่วนบุคลากรด้านการศึกษาและพัฒนา เป็น 10 คนต่อประชากร 10,000 คน 	<p>การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน โดยมุ่งเตรียมเด็ก และเยาวชน ทั้งด้านจิตใจ ทักษะชีวิตและความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต การ พัฒนาสมรรถนะและทักษะ แรงงาน และเร่งผลิตกำลังคนเพื่อตอบสนองการ พัฒนาประเทศ ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการจัดการองค์ความรู้</p> <ol style="list-style-type: none"> การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบของศีลธรรม และมีจิตสำนึกสาธารณะ โดย <ol style="list-style-type: none"> ผลักดันให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ร่วมกันพัฒนาเด็กและเยาวชน ปลูกฝังทัศนคติและการเรียนรู้ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม <ol style="list-style-type: none"> พัฒนาเด็กเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดาจนกระทั่งเกิดให้เติบโตตามวัย อย่างเหมาะสมและพร้อมเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตรทั้งในและนอกระบบให้หลากหลายสอดคล้องกับ พัฒนาการทางสมอง สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพสายอาชีพศึกษา พัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานให้รองรับการแข่งขันของประเทศ <ol style="list-style-type: none"> เพิ่มพูนความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐที่ ยัง ต้อง ให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง</p>		<p>3.2) จัดระบบการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ</p> <p>4. เร่งสร้างกำลังคนที่มีความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ที่นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ</p> <p>4.1) ผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ บนฐานการพึ่งตนเองทางวิทยาการสมัยใหม่</p> <p>4.2) สร้างปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาวิทยาการทุกสาขาให้เป็นระบบ</p> <p>5. พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>5.1) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับคนทุกช่วงวัย</p> <p>5.2) พัฒนารูปแบบและหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>5.3) ปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>6. การจัดการองค์ความรู้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p> <p>6.1) การจัดการพัฒนาต่อยอดใช้ประโยชน์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>6.2) การจัดการความรู้ระดับประเทศ</p>
11. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด (พ.ศ.2555-2559)		
<p>แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มุ่งเน้นการพัฒนานคนทุกช่วงวัยให้เข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการนำหลักคิดหลัก</p>	<p>ยุทธศาสตร์การพัฒนานคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน</p>	<p>ยุทธศาสตร์การพัฒนานคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน</p> <p>1. การปรับโครงสร้างและการกระจายตัวประชากรให้เหมาะสม</p> <p>1.1) ส่งเสริมคู่สมรสที่มีความพร้อมให้มีบุตรเพิ่มขึ้นและรักษาระดับอัตรา</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>ปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคนในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่สำนึกในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ความเพียร และอดทน มีสติใช้ปัญญา จะนำไปสู่ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง สามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทุกด้าน จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้คนและสังคมไทยในประเด็นสำคัญ ดังนี้</p> <p>1. คนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องการศึกษา ทักษะการทำงาน และการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21</p> <p>2. คนไทยตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย สร้างจิตสำนึกที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันบนความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นฐานในการ</p>	<p>วัตถุประสงค์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงามและรู้คุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 2. เพื่อยกระดับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยให้ได้มาตรฐานสากล และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย 3. เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคงและเอื้อต่อการพัฒนาคนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต <p>เป้าหมายการพัฒนา</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คนไทยทุกคนมีคุณภาพเพิ่มขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมทั้งมีอนามัยการเจริญพันธุ์ที่เหมาะสมในทุกช่วงวัย 	<p>เจริญพันธุ์ไม่ให้ต่ำกว่าระดับที่เป็นอยู่ปัจจุบัน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ในเรื่องครอบครัวศึกษา อาหารศึกษา พลวัตกรมอนามัยการเจริญพันธุ์ และสุขภาพทางเพศที่เหมาะสมปลอดภัย รวมถึงการเตรียมความพร้อมพ่อแม่ก่อนตั้งครรภ์ ระหว่างตั้งครรภ์ ระยะคลอด และหลังคลอด <p>2. การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้ภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง</p> <ol style="list-style-type: none"> 2.1) พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม และจริยธรรม <ul style="list-style-type: none"> - เตรียมความพร้อมของพ่อแม่และผู้ดูแลในการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมกับพัฒนาการทางสมอง สติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข 2.2) พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการ และสติปัญญาทางอารมณ์ที่เข้มแข็งสามารถศึกษาหาความรู้และต่อยอดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาหลักสูตรและปรับกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านที่เชื่อมโยงกับภูมิสังคม ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ในห้องเรียนและการเรียนรู้นอกห้องเรียน และสร้างนิสัยใฝ่รู้ มีทักษะในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและรับฟังความเห็นของผู้อื่น และการต่อยอดสู่ความคิดสร้างสรรค์ ตลอด

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>ก้าวไปสู่สังคมที่มีความใสใจและแบ่งปันต่อผู้อื่น</p> <p>ตลอดจนนำไปสู่การสร้างและพัฒนานวัตกรรม และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมต่อกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศในอนาคต</p> <p>3. สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็ง ทำหน้าที่และบทบาทของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา และชุมชน ให้เป็นสถาบันหลักในการพัฒนาความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม</p>	<p>2. คุณภาพการศึกษาได้รับการยกระดับสู่มาตรฐานสากล ต่อยอดองค์ความรู้สู่นวัตกรรม และโอกาสการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น</p> <p>3. โอกาสในการเข้าถึงระบบสุขภาพที่มีคุณภาพเพิ่ม ขึ้น และปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพลดลงอย่างเป็นองค์รวม</p> <p>4. สถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันชุมชน มีบทบาทในการบ่มเพาะและหล่อหลอมเด็ก เยาวชนและคนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรม และจริยธรรมอย่างเข้มแข็งมากขึ้น</p> <p>ตัวชี้วัด</p> <p>1. ระดับค่าเฉลี่ยเขาวัวปัญญาของเด็กไม่ต่ำกว่าค่ากลางมาตรฐานสากลที่ระดับ 100</p> <p>2. ปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็น 12 ปี</p> <p>3. ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเป็นพลเมือง</p>	<p>ทั้งการจัดกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสาธารณะประโยชน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ค้นหาเด็กที่มีอัจฉริยภาพและผู้มีความสามารถพิเศษด้านต่าง ๆ ให้ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพให้มีความเป็นเลิศ - ส่งเสริมการใช้และการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ควบคู่กับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศหลัก รวมทั้งการเรียนรู้ภาษาสากลอื่นที่เหมาะสม และภาษาประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนการเรียนรู้วัฒนธรรม และสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนในกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน - เน้นครูผู้สอนให้มีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน มีระบบกระบวนการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพ สามารถดึงดูดคนเก่งและดี มีจิตวิญญาณความเป็นครู จัดให้มีระบบจูงใจให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการปรับวิธีประเมินสมรรถนะที่สะท้อนประสิทธิภาพในการจัดการเรียน การสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งปรับระบบการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในการจัดการศึกษาที่เน้นคุณภาพมาตรฐานอย่างจริงจัง <p>2.3) พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนากำลังแรงงานในภาคเกษตร โดยจัดระบบการศึกษาเพื่อสร้าง

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
	<p>4. อัตราเพิ่มของผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี</p> <p>5. การเรียนรู้ของคนในชุมชนเพิ่มขึ้น</p>	<p>เกษตรกรรมรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตรที่ใช้ความรู้</p> <p>และเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างครบวงจร</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการผลิตและพัฒนานักวิจัย ผู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมในสาขาต่าง ๆ สร้างเครือข่ายนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศ โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา ฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันเป็นระบบ รวมทั้งการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อต่อยอดไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ - พัฒนากำลังแรงงานระดับกลาง โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา การสร้างแรงจูงใจ ปลูกฝังค่านิยมในการเรียนสายอาชีพและการประกอบอาชีพอิสระ การยกระดับคุณภาพมาตรฐานอาชีวศึกษา - จัดทำกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ โดยสร้างระบบความเชื่อมโยงระหว่างคุณวุฒิทางการศึกษาตามระดับการเรียนรู้กับคุณวุฒิวิชาชีพตามระดับความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนที่เทียบเคียงกับมาตรฐานสากล - เตรียมความพร้อมคนไทยในการรับประโยชน์และลดผลกระทบที่จะเข้ามาพร้อมกับการเข้าออกของแรงงานอย่างเสรี สร้างโอกาสและ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>เพิ่มขีดความสามารถของคนไทยในการออกไปทำงานต่างประเทศ</p> <p>ยกระดับทักษะด้านอาชีพและทักษะด้านภาษา</p> <p>2.4) พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่าสามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำในผู้สูงอายุ โดยกำหนดลักษณะประเภทงานและอัตราค่าจ้างที่เหมาะสม ควบคู่กับการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทั้งด้านวิชาการและการใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุ - ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่เป็นคลังสมองของชาติทั้งภาครัฐและเอกชน ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ <p>2.5) สอดแทรกการพัฒนาคนทุกช่วงวัยด้วยกระบวนการเรียนรู้สู่วัฒนธรรมการเกื้อกูล เสริมสร้างทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่อง ตลอดชีวิต การต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนจนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิดเห็น และการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย ควบคู่กับการพัฒนาคนด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบ</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>อาชีพได้อย่างหลากหลาย</p> <p>2.6) สร้างจิตสำนึกของประชาชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ให้ตระหนักถึงการเคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน การสร้างค่านิยมให้มีพฤติกรรมการผลิตและบริการที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงาน มีการเรียนรู้ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ</p> <p>3. การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย</p> <p>3.1) สร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มีนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่านตั้งแต่วัยเด็ก และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัย ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กร กลุ่มบุคคล ชุมชน ประชาชน และสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้สร้างสรรค์ สื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย</p> <p>3.2) ส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ยืดหยุ่น หลากหลาย เข้าถึงได้ง่ายที่สัมพันธ์สอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ - มีระบบเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ ปรับระบบการวัดประ-

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
 จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>เมินผลผู้เรียน และระบบการเข้ารับการศึกษาต่อให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาทางเลือกในประชากรทุกกลุ่มตามศักยภาพของผู้เรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้มีการพัฒนาทเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และการใช้มาตรการทางภาษีในการสนับสนุนการผลิตสื่อเพื่อการเรียนรู้ <p>3.3) สนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - เสริมสร้างและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาในระดับท้องถิ่น ชุมชนและประเทศ - พัฒนาและเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ทั่วไป - พัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และจัดให้มีการวิจัยเชิงประจักษ์ของชุมชน การจัดการองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ - สร้างโอกาสในการเรียนรู้และการพัฒนาคนทุกคนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเด็ก เยาวชนและประชาชนที่อยู่นอกระบบ ทั้งที่เป็นเด็ก ในวัยเรียนที่ออกกลางคัน เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส โดยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในระดับจังหวัดและในระดับท้องถิ่นในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>4. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม</p> <p>4.1) เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวในการบ่มเพาะให้คนมีศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรมในวิถีชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาศักยภาพครอบครัว สนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับศักยภาพของครอบครัว มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับพ่อแม่และผู้ปกครอง โดยสร้างโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและรู้จักใช้ประโยชน์ <p>4.2) พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนการค้นหาอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น - สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเอง โดยให้ความสำคัญกับการจัดการการเรียนรู้ในชุมชน การศึกษาถอดองค์ความรู้ของชุมชน และชุมชนต้นแบบ การจัดการตนเองได้ตามบริบทของพื้นที่ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ช่วยพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ - ส่งเสริมการขยายผลและพัฒนาศักยภาพของคนสามวัย เพื่อเป็น

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>แหล่งเรียนรู้และสร้างความเข้าใจที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต</p> <p>ในการอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนอย่างอบอุ่นและเข้มแข็ง</p> <p>4.3) ส่งเสริมภาคประชาสังคมและองค์กรธุรกิจเอกชนในการทำงานเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับกลไกภาครัฐ โดยส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้</p> <p>4.4) พัฒนาบทบาทของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมศีลธรรมและเป็นที่พักพิงในวิถีชีวิต โดยสนับสนุนให้สถาบันศาสนาเผยแพร่แก่นของศาสนาที่ถูกต้องและจัดพื้นที่ในการปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการสร้างนวัตกรรมและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม</p> <p>4.5) พัฒนารูปแบบของสถาบันทางสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาคน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่หรือจังหวัดต่าง ๆ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาคน ชุมชน และสังคมในพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม - ส่งเสริมความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาในการปลูกฝังกระบวนการคิดที่อยู่บนฐานของศีลธรรม การยอมรับความแตกต่าง สำนึกความเป็นพลเมือง และวัฒนธรรมประชาธิปไตย - สร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้เป็นพลัง

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>สำคัญที่มีบทบาทต่อการสะท้อนความต้องการของประชาชน รวมทั้งให้ข้อคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ โดยจัดสรรพื้นที่ออนไลน์เพื่อการเรียนรู้ตามความสนใจ</p> <p>4.6) สร้างค่านิยมให้คนไทยภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และยอมรับความแตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด และสร้างความเป็นเอกภาพในสังคม ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรมร่วมกับประชาคมโลก โดยเฉพาะประชาคมอาเซียน เพื่อให้เกิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมในรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน</p>
12. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง (พ.ศ.2560–2564)		
<p>การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จะมุ่งบรรลุเป้าหมายในระยะ 5 ปีที่จะสามารถต่อยอดในระยะต่อไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” 2. ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” 	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์</p> <p>วัตถุประสงค์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อปรับเปลี่ยนให้คนในสังคมไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม 2. เพื่อเตรียมคนในสังคมไทยให้มีทักษะในการดำรง ชีวิตสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 	<p>ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสำนึก และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ 1.1) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ความมีวินัย จิตสำนึก รวมทั้งเร่งสร้างสภาพแวดล้อมภายในและโดยรอบสถานศึกษาให้ปลอดจากอบายมุขอย่างจริงจัง

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>3. ยึด “วิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี” ดังวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”</p> <p>4. ยึด “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579” ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี</p> <p>5. ยึด “หลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม”</p> <p>6. ยึด “หลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปีที่ต่อยอดไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว”</p> <p>แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในหลายเรื่อง ได้แก่</p> <p>1. การกำกับกรอบเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาหลักในระยะยาวด้วยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นกลไกเชื่อม</p>	<p>3. เพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดีตลอดช่วงชีวิต</p> <p>4. เพื่อเสริมสร้างสถาบันทางสังคมให้มีความเข้มแข็งเอื้อต่อการพัฒนาคนและประเทศ</p> <p>เป้าหมายและตัวชี้วัด</p> <p>1. คนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติและพฤติกรรมตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคมเพิ่มขึ้น</p> <p>2. คนในสังคมไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้และความสามารถเพิ่มขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตัวชี้วัด 2.1 คะแนน IQ เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน - ตัวชี้วัด 2.2 เด็กร้อยละ 70 มีคะแนน EQ ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน - ตัวชี้วัด 2.3 ผู้เรียนในระบบทวิภาคีเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 30 ต่อปี - ตัวชี้วัด 2.4 ผู้ที่ได้รับการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพและผู้ผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติเพิ่มขึ้น <p>3. คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตาม</p>	<p>2. พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า</p> <p>2.1) ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะทางสมองและทักษะทางสังคมที่เหมาะสม โดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาหลักสูตรการสอนที่อิงผลงานวิจัยทางวิชาการและปรับปรุงสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่เน้นการพัฒนาทักษะสำคัญด้านต่าง ๆ อาทิ ทักษะทางสมอง ทักษะด้านความคิด ความจำ ทักษะการควบคุมอารมณ์ ทักษะการวางแผนและการจัดระบบ ทักษะการรู้จักประเมินตนเอง ควบคู่กับการยกระดับบุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความพร้อมทั้งทักษะความรู้ จริยธรรม และความเป็นมืออาชีพ 2.2) พัฒนาเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน โดย - ปรับกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับพัฒนาการของสมองแต่ละช่วงวัย เน้นพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านคณิตศาสตร์ ด้านศิลปะ และด้านภาษาต่างประเทศ - สนับสนุนให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อ

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
<p>โยงสู่การขับเคลื่อนการพัฒนา โดยกำหนดเป้าหมายที่จะต้องบรรลุและแนวทางพัฒนาที่ต้องดำเนินการในช่วง 5 ปีแรกของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี</p> <p>2. การปรับเปลี่ยนเรื่องการเชื่อมต่อการแปลงแผนสู่การปฏิบัติให้มีกรอบและทิศทางในการกำกับที่ชัดเจนขึ้น</p> <p>3. แผนพัฒนา ฉบับที่ 12 กำหนดแนวทางการพัฒนาจังหวัด ภาค และเมืองที่กำหนดพื้นที่เป้าหมายและสาขาการผลิตและบริการ เป้าหมายที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนลงไปเพื่อกำกับให้การขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ จังหวัด ภาค และเมืองเกิดผลสัมฤทธิ์โดยสอดคล้องกับเป้าหมายรวมของประเทศ</p> <p>4. แผนพัฒนา ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นและแนวทางที่สนับสนุนการขับเคลื่อนประเด็นการปฏิรูปประเทศที่สภาพัฒนาฯ กำหนดและสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปได้เสนอโดยมุ่งเน้นในเรื่องที่มีความชัดเจนและต้องเร่งดำเนินการให้แล้วเสร็จ</p>	<p>มาตรฐานสากล และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ตัวชี้วัด 3.1 ผลคะแนนสอบ PISA ในแต่ละวิชาไม่ต่ำกว่า 500 - ตัวชี้วัด 3.2 การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการอ่านหาความรู้เพิ่มขึ้น - ตัวชี้วัด 3.3 การอ่านของคนไทยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 85 - ตัวชี้วัด 3.4 แรงงานที่ ขอบเขตอาชีพ ประสบการณ์และความรู้เพื่อขอรับวุฒิ ปวช. และ ปวส. เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 20 ต่อปี <p>4. คนไทยมีสุขภาวะที่ดีขึ้น</p> <p>5. สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ชุมชน สื่อมวลชน และภาคเอกชน</p> <p>ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม</p>	<p>การพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อาทิ การอ่าน การบำเพ็ญประโยชน์ทางสังคม การดูแลสุขภาพ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การวางแผนชีวิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - สร้างแรงจูงใจให้เด็กเข้าสู่การศึกษาในระบบทวิภาคีและสหกิจศึกษาที่มุ่งการฝึกทักษะอาชีพให้พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน <p>5. ยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต</p> <p>3.1) ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีขนาดและจำนวนผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสมตามความจำเป็นของพื้นที่ และโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนวัยเด็กลดลงอย่างต่อเนื่อง</p> <p>3.2) ปรับหลักสูตรการผลิตครูที่เน้นสมรรถนะ มีจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นผู้แนะนำและสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน สร้างมาตรการจูงใจให้ผู้มีศักยภาพสูงเข้ามาเป็นครู ปรับระบบประเมินวิทยฐานะทางวิชาชีพให้เชื่อมโยงกับพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาสมรรถนะของครูอย่างต่อเนื่อง</p> <p>3.3) พัฒนาระบบประเมินคุณภาพมาตรฐานที่สามารถวัดและประเมินผลคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละระดับการศึกษา</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
ในช่วง 5 ปีต่อจากนี้ไป	<p>วัตถุประสงค์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อขยายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่กลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด 2. เพื่อให้คนไทยทุกคนเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง 3. เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน <p>เป้าหมายและตัวชี้วัด</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน และแก้ไขปัญหาความยากจน 2. เพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ <ul style="list-style-type: none"> - ตัวชี้วัด 2.1 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (ที่ปรับปรุง) ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่ากับร้อยละ 90 โดยไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มนักเรียน/นักศึกษาที่ครอบครัวยากจนหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมและระหว่างพื้นที่ - ตัวชี้วัด 2.2 สัดส่วนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ 	<ol style="list-style-type: none"> 3.4) ส่งเสริมมาตรการสร้างแรงจูงใจให้สถานประกอบการขนาดกลางที่มีศักยภาพเข้าร่วมระบบทวิภาคีหรือสหกิจศึกษา สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ประกอบการ ครูฝึกหรือครูพี่เลี้ยงให้ร่วมวางแผนการจัดการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติ และการติดตามประเมินผลผู้เรียน 3.5) ขยายความร่วมมือระหว่างสถาบันอาชีวศึกษา สถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสู่ความเป็นเลิศ การพัฒนางานวิจัยไปสู่นวัตกรรม รวมทั้งขยายการจัดทำและการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะให้มากขึ้น 3.6) จัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสามารถใช้งานผ่านระบบอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกทั่วถึง ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ และใช้มาตรการทางภาษีจูงใจให้ภาคเอกชนผลิตหนังสือ สื่อการอ่านและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและราคาถูกลง 3.7) ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และมีชีวิต อาทิ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ โรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง
จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
	<p>ทางการศึกษาทุกระดับชั้นผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 50 มีจำนวนเพิ่มขึ้น และความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ระหว่างพื้นที่และภูมิภาคลดลง</p> <p>3. เพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น</p>	<p>4. ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง</p> <p>4.1) ส่งเสริมสถาบันการศึกษาให้เป็นแหล่งบริการความรู้ทางวิชาการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ มีการเผยแพร่งานวิจัยสู่สาธารณะ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการทำวิจัยร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาและตอบโจทย์การพัฒนาในพื้นที่</p> <p>ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม</p> <p>1. เพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ และมีอาชีพ ทั้งในด้านการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น</p> <p>1.1) ขยายโอกาสการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ถูกจำกัดศักยภาพจากสภาพครอบครัว พื้นที่ และสภาพร่างกาย การดูแลนักเรียนยากจนที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลที่ครอบคลุมตั้งแต่การสร้างรายได้ของครัวเรือน การสนับสนุนค่าเดินทางไปยังสถานศึกษา การปรับปรุงระบบคัดกรองและการให้เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนของ สพฐ. ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการให้ทุนการศึกษาต่อระดับสูง เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กนักเรียนออกจากโรงเรียนกลางคัน</p> <p>2. กระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง</p>

ตารางที่ 8 แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะที่สองจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง จำแนกตามนโยบายหรือทิศทางหรือหลักการ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือตัวชี้วัด และแนวทางหรือมาตรการ (ต่อ)

นโยบาย/ทิศทาง/หลักการ	วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ตัวชี้วัด	แนวทาง/มาตรการ
		<p>2.1) ส่งเสริมให้มีการกระจายการบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพให้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้นระหว่างพื้นที่ โดย (1) สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรครูมีการกระจายตัวอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งมาตรการที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน อาทิ สวัสดิการบ้านพักครู เส้นทางความก้าวหน้าทางอาชีพที่ชัดเจน เพิ่มโอกาสในการพัฒนาครู (2) สร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ของการจัดการศึกษา โดยนำผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษามาประกอบการประเมินผลครูและโรงเรียน (3) ขยายการจัดการศึกษาทางไกลโดยใช้โครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลและขาดแคลนครูผู้สอน</p> <p>3. เสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน</p> <p>3.1) ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัย และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และการต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่เชิงพาณิชย์ รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างการจัดการความรู้ในชุมชน</p>

สรุป

การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาเริ่มขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปการศึกษา ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องจากมีการนำเข้าการศึกษาสมัยใหม่/แผนใหม่หรือการศึกษาในระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นในประเทศตะวันตกและเป็นการศึกษาที่ได้รับอิทธิพลจากกระบวนทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ เมื่อกระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัยมีอิทธิพลในการกำหนดความหมายของการศึกษาและความรู้ในสังคมไทย ทักษะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับวิถีชีวิตบนฐานของกระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดเดิมจึงเปลี่ยนแปลงไป การใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความทันสมัยให้แก่สังคมไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้การพัฒนาการศึกษามีความหมายเดียวกับการผลิตกำลังคนทุกระดับให้มีปริมาณและคุณภาพตามความต้องการของระบบเศรษฐกิจและสังคม เพราะคนมีสถานะเป็นเครื่องมือหรือปัจจัยในการผลิตเพื่อสนองความต้องการการพัฒนาที่มุ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ จุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงไม่ใช่การพัฒนาความเป็นมนุษย์และศักยภาพเพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- จิตรกร ตั้งเกษมสุข. (2525). **ความเป็นมาของการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- นภาพร หะวานนท์. (2540). **เอกสารคำสอน วิชา สังคมวิทยาสำหรับการพัฒนาประเทศ**.
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507**. (2507). กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- พระราชบัญญัติการประถมศึกษา พระพุทธศักราช 2464**. (2478). สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก
<http://drmlib.parliament.go.th/site.php?mod=document&op=preview&url=aHR0cDovL2RsLnBhcmxpYW1lbnQuZ28udGvYml0c3RyZWFTL2hhbmRsZS9saXJ0LzE1NTU0L1NPUC1ESVBFUF80MDEwNzRfMDAwMS5wZGY/c2VxdWVvY2U9MQ==&handle=15558&email=&v=preview>
- โรบินสัน, เคน; และ อโรนิกา, ลู. (2559). **โรงเรียนบันดาลใจ**. แปลโดย วิชยา ปิตชามุก. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2555). **ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. (2561). **โครงสร้างสินค้าออกของไทยปี 2535-2560 (ม.ค.-ธ.ค.)**. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2561, จาก
http://www.ops3.moc.go.th/export/struct_export/report.asp
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2510). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2510-2514**. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก
http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3777.
- _____. (2515). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2515-2519**. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3778.
- _____. (2520). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2520-2524**. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3779.
- _____. (2525). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529**. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3780.
- _____. (2530). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534**. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3781.
- _____. (2535). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539**. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3782.

- _____. (2540). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3783.
- _____. (2545). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3784.
- _____. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20160323112418.pdf.
- _____. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20160323112431.pdf.
- _____. (2559). ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/article_attach/article_file_20160922162732.pdf.
- _____. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2561, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2504). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระยะที่ 1 พ.ศ.2504-2506**. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3776.
- _____. (2507). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 พ.ศ.2507-2509**. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5806.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2503). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503**.
- _____. (2512). **แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2512**.
- _____. (2520). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520**.
- _____. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553**. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2558, จาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu1.pdf
- _____. (2545). **แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)**.
- _____. (2558). **จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากร จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ ปีการศึกษา 2545-2558**. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2558, จาก http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_FullScreen.aspx?reportid=1131&template=1R2C&yeartype=M&subcatid=21

อุษณีย์ ธโนศวรรย์. (2546). การศึกษาในระบบ: ปฏิบัติการทางอำนาจผ่านความรู้และการสร้างความ
เป็นอื่นให้กับชุมชนหมู่บ้าน. ปริญญาโท กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยา
ลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Rostow, W. W. (1960). **The Stages of Economic Growth: A Non-Communist
Manifesto.** Cambridge: Cambridge University.

Provenzo, Eugene F Jr. (2008). **Foundations of Educational Thought.** Volume 4
Postmodern Educational Thought (1991 to Present). Thousand Oaks, CA: Sage.

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7

หัวข้อ	ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัยต่อชุมชนและสังคมไทย
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	8 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 9 และ 10)
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none">1. เพื่อให้นิสิตสามารถวิเคราะห์ วิพากษ์และอภิปรายปัญหาวิกฤตของชุมชน สังคมไทย และสังคมโลกภายใต้กระบวนการทัศน์แบบแยกส่วน การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและการจัดการศึกษากระแสหลักได้2. เพื่อให้นิสิตเข้าใจและสามารถอธิบายการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์แบบแยกส่วนไปสู่กระบวนการทัศน์แบบองค์รวมได้3. เพื่อให้นิสิตสามารถวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเข้าใจและสามารถอธิบายแนวคิดและปรัชญาของการปฏิรูปการศึกษาได้4. เพื่อให้นิสิตสามารถสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์
เนื้อหา	ปัญหาวิกฤตของชุมชนและสังคมไทย ปัญหาวิกฤตของโลกภายใต้กระบวนการทัศน์แบบแยกส่วน การพัฒนาสู่ความทันสมัยและการจัดการศึกษากระแสหลัก การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์แบบแยกส่วนไปสู่กระบวนการทัศน์แบบองค์รวม ความเป็นมา แนวคิดและผลของการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

สัปดาห์ที่ 9

เนื่องจากสัปดาห์นี้ผู้สอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงกับทัศนะในการมองที่มาของปัญหาวิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอยู่ของนิสิตทั้งชั้นเรียน กล่าวคือ หากมีนิสิตที่อ่านเอกสารประกอบการสอนเรื่อง “การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการ” และเห็นด้วยกับผู้เขียนว่ากระบวนการทัศน์แบบแยกส่วนเป็นที่มาของปัญหาวิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอยู่ในจำนวนที่ใกล้เคียงกับนิสิตที่ไม่เห็นด้วย และมีนิสิตที่ไม่แน่ใจมีส่วนที่น้อยกว่า จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการได้วาทิ ถ้านิสิตทั้งชั้นเรียนมีทัศนะแตกต่างกันสองกลุ่ม และส่วนใหญ่มีทัศนะแบบใดแบบหนึ่ง จะจัดการเรียนรู้โดยให้นิสิตในกลุ่มนี้ทุกคนเป็นผู้อภิปราย และนิสิตส่วนน้อยที่มีทัศนะแตกต่างเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย ถ้านิสิตทั้งชั้นเรียนมีทัศนะแตกต่างกันมากกว่าสองกลุ่ม จะจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายกลุ่ม โดยให้นิสิตทุกกลุ่มส่งตัวแทนมาเป็นผู้อภิปราย และขออาสาสมัครมาเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (15 นาที)

อาจารย์ชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ว่า เป็นไปเพื่อให้นิสิตเข้าใจถึงทักษะในการมองปัญหาวิกฤตที่โลกเผชิญอยู่เป็นผลมาจากกระบวนทัศน์ จึงไม่มีทางที่จะแก้ปัญหานั้นได้ นอกจากจะต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ชุดใหม่ ซึ่งมีทั้งคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย อาจารย์ชี้ให้เห็นว่าในสถานการณ์ที่มนุษย์มีทักษะในการมองปัญหาที่แตกต่างกันเช่นนี้ การเรียนรู้ผ่านการถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ดังนั้นให้นิสิตทุกคนอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือโต้แย้งเพื่อโต้แย้งโดยยกเหตุผลจากทักษะของตนอย่างเต็มที่ โดยให้นิสิตที่เป็นกรรมการโต้แย้งหรือผู้ดำเนินการอภิปรายชี้แจงกติกา และดำเนินการอภิปรายหรือโต้แย้ง

2. ขั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ งานในชั้นเรียนครั้งที่ 7 (ทุกคน ไม่มีการแบ่งกลุ่ม) (120 นาที)

2.2 อาจารย์ให้นิสิตทำใบงานครั้งที่ 8 (งานเดี่ยว) โดยตั้งคำถามว่าจากการเข้าร่วมอภิปรายหรือเข้าร่วมกิจกรรมโต้แย้ง นิสิตมีทักษะในการมองปัญหาวิกฤตที่โลกเผชิญอยู่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ ถ้าเปลี่ยน เปลี่ยนอย่างไร ถ้าไม่เปลี่ยน เพราะเหตุใด (60 นาที)

3. ขั้นสรุปบทเรียน (45 นาที)

3.1 อาจารย์ตั้งคำถามว่า มีใครเปลี่ยนทักษะในการมองปัญหาวิกฤตที่โลกเผชิญอยู่และไม่เปลี่ยนทักษะบ้าง และชวนนิสิตพูดคุยเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้มีการเปลี่ยนทักษะชุดใหม่ หรือยังคงทักษะแบบเดิม

3.2 อาจารย์อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการก่อตัวของทักษะแบบองค์รวม ซึ่งเป็นทักษะที่ถือว่าความเป็นจริงทั้งหมดของสิ่งใด ย่อมมีคุณสมบัติสำคัญเฉพาะตน ไม่สามารถเข้าใจได้โดยการแยกสิ่งนั้นออกเป็นส่วนย่อย ๆ แล้วศึกษาจากคุณสมบัติของส่วนย่อยนั้น แม้จะเอาคุณสมบัติของส่วนย่อยนั้นมารวมกันก็ไม่สามารถเทียบความหมายของคุณสมบัติขององค์รวมเต็มได้ อาจารย์เชื่อมโยงถึงบทเรียนในสัปดาห์ถัดไป เรื่องการปฏิรูปการศึกษาโดยตั้งคำถามว่า กระบวนทัศน์แบบองค์รวมเป็นฐานคิดในการบัญญัติพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หรือไม่ ให้ตอบคำถามโดยยกบทบัญญัติประกอบคำอธิบาย

3.3 อาจารย์ชี้แจงถึงงานในสัปดาห์หน้า โดยให้นิสิตทุกคนทำงานดังนี้

3.3.1 ให้ Download หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 อ่านหน้า 1-35 และเลือกอ่านมาตรฐานและตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สนใจ อย่างน้อยหนึ่งสาระ

3.3.2 ให้อ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และเลือกมาตราที่นิสิตเห็นว่าสะท้อนถึงแนวคิดการปฏิรูปการศึกษา

สัปดาห์ที่ 10

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (45 นาที)

1.1 อาจารย์เชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนโดยตั้งคำถามว่า นอกจากประเทศไทยแล้ว มีประเทศใดที่ปฏิรูปการศึกษาบ้าง ให้นิสิตสืบค้นข้อมูลจากโทรศัพท์เคลื่อนที่และช่วยกันยกตัวอย่าง เพราะเหตุใดประเทศเหล่านี้จึงปฏิรูปการศึกษา ประสบความสำเร็จหรือไม่ และนิสิตคิดว่าการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยเริ่มขึ้นเมื่อไร ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์อธิบายความเป็นมาของการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย

2.2 ให้นิสิตอ่านและวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาด้วยตนเอง โดยเลือกมาตราที่สะท้อนถึงแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาพร้อมอธิบายเหตุผลในการเลือกและเขียนมาตราที่เลือกลงกระดาษ A4 นำไปติดบนกระดานดำ เพื่อให้เพื่อน ๆ และอาจารย์ได้อ่าน และให้ช่วยกันสรุปมาตราที่ทุกคนเลือกโดยเขียนลงกระดาษฟลิปชาร์ต อาจารย์สอบถามว่ามีมาตราใดบ้างที่นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงแนวคิด พร้อมสอบถามเหตุผล อธิบายมาตราที่สะท้อนถึงแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาในทัศนะของอาจารย์ และชวนนิสิตพูดคุยเกี่ยวกับแนวคิดการปฏิรูปการศึกษา

2.3 อาจารย์ให้นิสิตร่วมกันวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการปฏิรูปการศึกษา โดยตั้งคำถาม จากเอกสารที่แจกให้อ่านล่วงหน้าสองชิ้นคือ เอกสารของสมัชชาปฏิรูปเรื่อง “การปฏิรูปการศึกษา: ปรับทิศทางการศึกษาเพื่อสร้างคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม” และ “ปฏิรูปการศึกษา: มุมมองทางกระบวนทัศน์และบริบทสังคมไทย” ของ อรศรี งามวิทยาพงศ์ ว่าประเมินผลของการปฏิรูปการศึกษาอย่างไร นิสิตเห็นด้วยหรือไม่ ทำไมผู้เขียนจึงมองว่าการปฏิรูปการเรียนรู้ล้มเหลว และชวนนิสิตตรวจสอบหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 ว่าสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หรือไม่ จากนั้นให้เปรียบเทียบปรัชญาหรือแนวคิดในการจัดการศึกษาของโรงเรียนของนิสิตที่นำเสนอเมื่อสองสัปดาห์ที่ผ่านมากับผลการวิเคราะห์แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ ถ้าแตกต่าง คิดว่าเป็นเพราะเหตุใดโรงเรียนจึงจัดการศึกษาแตกต่างจากแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฯ ให้นิสิตร่วมกันระดมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (120 นาที)

3. ชั้นสรุปบทเรียน (45 นาที)

3.1 อาจารย์ขออาสาสมัครสามคนช่วยกันสรุปบทเรียน

3.2 อาจารย์ชวนนิสิตคิดถึงเงื่อนไขที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จ และในอนาคตเมื่อเป็นบุคลากรทางการศึกษา นิสิตจะมีส่วนในการผลักดันหรือขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาอย่างไร

สื่อการเรียนรู้

1. “การปฏิรูปการศึกษา: ปรับทิศทางการศึกษาเพื่อสร้างคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม.” สมัชชาปฏิรูปประเทศไทยระดับชาติ ครั้งที่ 2 พ.ศ.2555 สมัชชาปฏิรูป 2/ หลัก 6 12 กุมภาพันธ์ 2555.

2. “ปฏิรูปการศึกษา: มุมมองทางกระบวนทัศน์และบริบทสังคมไทย.” อรศรี งามวิทยาพงศ์. บทความมหาวิทยาลัทยังคงยืน ลำดับที่ 146. จาก <http://v1.midnightuniv.org/midculture 44/newpage4.htm>. 2545.

3. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัย”

4. ใบงานเรื่องการศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการกับทักษะในการมองปัญหาวิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอยู่ (งานครั้งที่ 7 ทุกคน ไม่แบ่งกลุ่ม ทำงานในชั้นเรียน)

5. ใบงานเรื่องสิ่งที่เรียนรู้จากการเข้ากิจกรรม “การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการกับทักษะในการมองปัญหาวิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอยู่” (งานครั้งที่ 8 งานเดี่ยว ทำงานในชั้นเรียน)

6. สไลด์เรื่อง “การปฏิรูปการศึกษา”

7. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553

8. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน

2. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จากการทำงานกลุ่มในชั้นเรียนครั้งที่ 7 ใบงานเรื่อง การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการกับทักษะในการมองปัญหาวิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอยู่

3. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ และทักษะทางปัญญาจากการทำงานเดี่ยวครั้งที่ 8 ใบงานเรื่องสิ่งที่เรียนรู้จากการเข้ากิจกรรม “การศึกษา: พัฒนาการหรือบูรณาการกับทักษะในการมองปัญหาวิกฤตที่โลกกำลังเผชิญอยู่”

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัย

แนวคิดของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในอดีต ได้ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การพัฒนาได้มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อการส่งออก โดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานการผลิตเพื่อสร้างรายได้และการมีงานทำ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในช่วงเวลานั้น อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศและความเจริญทางด้านวัตถุที่มากขึ้น มิได้หมายความว่าคนไทยและสังคมไทยจะมีความสุขสมบูรณ์พลุดอก มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ดั่งเดิมและเรียบง่ายของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนไปพร้อม ๆ กับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และความไม่มั่นคงของครอบครัว ชุมชน และสังคม.....ทำให้เกิดการตระหนักร่วมกันอย่างกว้างขวางว่าการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปในด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวโดยละเลยมิติความเป็นมนุษย์ ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม จะส่งผลให้เกิดสภาพการเสียดุลของการพัฒนาที่รุนแรง ซึ่งในอนาคตหากไม่แก้ไขแล้ว คนและธรรมชาติจะไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและเกื้อกูลได้ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 หน้า 2 และ 4)

ข้อความดังกล่าวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในปฐมบทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้หยิบยกผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจากการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งถูกประเมินจากหลายฝ่ายว่ามีแนวโน้มที่จะกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงยิ่งขึ้น มาเป็นเหตุผลสำคัญของการปรับเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาจากการเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมตามแนวคิดการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย มาสู่การเน้นการพัฒนาคนเพื่อให้คนเป็นศูนย์กลางและเป้าหมายของการพัฒนา นอกจากนั้นเนื้อหาของข้อความยังสะท้อนถึงการก่อตัวของทัศนะแบบองค์รวม เนื่องจากมองว่าผลกระทบเชิงลบจากการพัฒนาเป็นผลมาจากกระบวนการที่คนแบบแยกส่วน เนื่องจากการก่อตัวของทัศนะแบบองค์รวมที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกระแสโลก เช่นเดียวกับการมองปัญหาการศึกษาว่าเป็นวาระของโลก ซึ่งทำให้ประเทศส่วนใหญ่ดำเนินการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้น บทนี้จะแบ่งเนื้อหาออกเป็นสามส่วนคือ การวิเคราะห์ผลกระทบเชิงลบของการศึกษาในยุคทันสมัยต่อชุมชนและสังคมไทย ทัศนะใน

การมองปัญหาเชิงกระบวนทัศน์และการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์สู่การมองโลกแบบองค์รวม และการปฏิรูปการศึกษา

ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัยต่อชุมชนและสังคมไทย

การจัดการศึกษาด้วยมาตรฐานเดียวสู่การศึกษาสูงสุด คือ การศึกษาระดับอุดมศึกษา และใช้วุฒิทางการศึกษาเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรคนเข้าสู่งานนอกภาคเกษตรกรรม รวมทั้งค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานการครองชีพของคนส่วนใหญ่ กอปรกับสภาวะการชะงักงันหรือเสื่อมถอยในภาคเกษตรกรรม ทำให้การศึกษานอกจากจะไม่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทั้งสังคมแล้ว ยังส่งผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนและสังคมไทยหลายประการ

ผลกระทบที่สำคัญของการศึกษาในระดับสังคมไทย เป็นผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในสังคม แม้ว่าแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้ทำให้รายได้ประชาชาติต่อหัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 2,100 บาทต่อคนในปี พ.ศ.2504 เป็น 68,000 บาท ในปีพ.ศ.2538 หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 32 เท่า (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 หน้า 3) และเพิ่มขึ้นเป็น 133,877 บาทต่อคนในปีพ.ศ.2557 (รายได้ประชาชาติของไทย พ.ศ.2557 แบบปริมาณลูกโซ่. 2559: 22) หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 63 เท่าจากปีพ.ศ.2504 รวมทั้งแนวทางดังกล่าวยังทำให้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ดังจะเห็นได้จากการขยายการศึกษาภาคบังคับจากเดิมที่เคยกำหนดไว้ 4 ปีในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ.2489 เป็น 7 ปีในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 และต่อมาแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 ซึ่งปรับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นตอนเดียว ได้ลดเวลาเรียนเหลือ 6 ปี ต่อมาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ได้กำหนดให้เด็กที่มีอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์ ได้มีโอกาสรับการศึกษาทุกคนควบคู่ไปกับการขยายการศึกษาในระดับมัธยมต้น และต่อมาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ได้ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี ซึ่งทำให้ในปีพ.ศ.2558 จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนวัย 15-59 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 10.1 ปี (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 หน้า 8) (ดูตารางที่ 8) การขยายโอกาสทางการศึกษาดังกล่าวยังทำให้เห็นว่าสัดส่วนของแรงงานที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 68 ในปีพ.ศ. 2529 เหลือเพียงร้อยละ 31 ในปีพ.ศ.2552 และกลุ่มแรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.75 เป็นร้อยละ 11.79 (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และณัฐภรณ์ เลี่ยมจรสกุล. 2556: 30) แต่รายได้ประชาชาติต่อหัวที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งจำนวนปีที่อยู่ในระบบการศึกษานานขึ้น ไม่ได้ทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาที่ดำรงอยู่ คลายตัวลง ในทางตรงกันข้าม กลับเพิ่มสูงขึ้น ดังรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปีพ.ศ.2558 ด้านการศึกษาที่พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาของไทย เริ่มมีความเหลื่อมล้ำตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและมีความเหลื่อมล้ำมากขึ้นในระดับปริญญา

ตรี ทั้งนี้เพราะอัตราการเข้าเรียนสุทธิในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในปี พ.ศ.2558 กลุ่มประชากร 10 % ที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีที่สุดใน (Decile 10) มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (รวม ปวช.) สูงถึงร้อยละ 70.1 ขณะที่กลุ่มประชากร 10 % ที่มีฐานะความเป็นอยู่ด้อยที่สุด (Decile 1) มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (รวม ปวช.) เพียงร้อยละ 38.9 เท่านั้น แต่อัตราการเข้าเรียนในระดับปริญญาตรีกลับพบว่ามีค่าสูงขึ้นไป เนื่องจากอัตราการเข้าเรียนสุทธิในกลุ่มประชากร 10 % ที่มีฐานะความเป็นอยู่ดีที่สุดใน (Decile 10) มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) สูงถึงร้อยละ 62.8 ขณะที่กลุ่มประชากร 10 % ที่มีฐานะความเป็นอยู่ด้อยที่สุดใน (Decile 1) มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) เพียงร้อยละ 3.6 เท่านั้น (ดูตารางที่ 9 และ 10) (รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปีพ.ศ.2558. 2558: 4-5)

เมื่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับของเด็กขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่ ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาจึงเป็นภาพสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่ในสังคมไทย และทำให้การศึกษาในระบบซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริการสังคมที่รัฐเป็นผู้ลงทุน ไม่สามารถปรับลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนกลุ่มอื่นในสังคมหรือลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ ยิ่งไปกว่านั้น ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษายังทำให้ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำกว้างมากขึ้น อันเนื่องมาจากผลตอบแทนจากการทำงานในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ส่วนใหญ่ยังคงยึดโยงอยู่กับวุฒิทางการศึกษา ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยของดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ (2533) เรื่องความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษากับแนวโน้มของค่าจ้างในประเทศไทย ที่พบว่า เด็กจากครอบครัวที่เสียเปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น มีรายได้ต่ำ พ่อแม่มีการศึกษาน้อย มีโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าเด็กจากครอบครัวที่ได้เปรียบกว่า และเมื่อกลุ่มที่เสียเปรียบเข้าสู่กำลังแรงงาน ก็มักจะได้รับค่าจ้างต่ำกว่ากลุ่มที่มีโอกาสทางการศึกษาที่สูงกว่า ซึ่งสถานการณ์นี้พบได้ทั่วไปทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา โทดาร์โ (Todaro. 2000: 345-346) ซึ่งใช้ข้อมูลของเอ็มมานูเอล จิเมเนซ (Emmanuel Jimenez. 1986) ที่แสดงให้เห็นว่าเด็กจากครอบครัวยากจนซึ่งเขาหมายถึง ชาวนา ได้รับประโยชน์จากการศึกษาในระบบซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริการสังคมที่รัฐเป็นผู้ลงทุน ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ส่วนเด็กจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีซึ่งเขาหมายถึง นักวิชาชีพ ได้รับประโยชน์จากการศึกษามากกว่าที่ควรจะได้ ในทวีปเอเชีย สัดส่วนของการได้รับประโยชน์จากการศึกษาที่รัฐลงทุนระหว่างกลุ่มชาวนา : พ่อค้าและผู้ใช้แรงงาน : นักวิชาชีพ มีสัดส่วน 0.59 : 1.19 : 2.76 ส่วนลาตินอเมริกามีสัดส่วน 0.49 : 1.04 : 2.03 ตะวันออกกลางและแอฟริกาเหนือ 0.60 : 0.35 : 2.87 ประเทศ OECD 0.95 : 0.87 : 1.2 (Todaro. 2000: 345-346)

ส่วนผลกระทบเชิงลบของการศึกษาในยุคทันสมัยต่อชุมชนชนบทนั้น เป็นผลกระทบต่อระบบความรู้ของชุมชน นภากาศ หะวานนท์ (2540: 59-77) ซึ่งดำเนินการวิจัยเรื่องโอกาสในการศึกษาต่อจาก

การศึกษาภาคบังคับของเด็กในชนบท⁹ ในช่วงเวลาที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539 วางนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบ ให้กับประชาชน ได้วิเคราะห์การขยายโอกาสทางการศึกษาจากมุมมองของคนในชุมชนชนบทว่า คนในชนบทตอบสนองนโยบายการขยายโอกาสในเชิงบวก และหันมาให้คุณค่ากับการศึกษาในระบบโรงเรียน ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

คนชนบทรับรู้ถึงความเสียเปรียบของตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป และเริ่มมองหาทางออกให้กับตนเอง ครอบครัวและลูก ๆ ภายใต้เงื่อนไขที่จำกัด ชาวชนบทมองว่าการให้การศึกษาแก่ลูกน่าจะเป็นทางออกที่เป็นไปได้ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชาวชนบทให้คุณค่ากับการศึกษาสูงมาก และได้พยายามทุกวิถีทางที่จะให้การศึกษาแก่ลูกให้มากที่สุด พ่อแม่ชนบทตระหนักดีว่า ผู้ที่มีการศึกษาเพียงแค่ระดับ 6 จะมีอนาคตที่ดีไปไม่ได้ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า อาชีพการทำไร่่นาเป็นอาชีพที่ชาวชนบทเห็นว่าคนที่มีทางเลือกอื่นไม่ควรทำ ชาวชนบทมองการทำไร่่นาของตนเองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง เป็นงานที่เหนื่อยยาก เสี่ยงต่อการเป็นหนี้สิน ในปัจจุบันชาวชนบทได้สูญเสียความมั่นใจในงานอาชีพของตนเอง โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับงานที่ตนเองทำอยู่กับอาชีพอื่น ๆ นอกภาคเกษตรกรรม (นภาพรณ์ หะวานนท์. 2540: 76)

การให้คุณค่ากับการศึกษาในระบบโรงเรียนในฐานะเครื่องมือที่ทำให้คนรุ่นลูกมีอาชีพที่มีรายได้มั่นคง มีชีวิตที่สุขสบาย ไม่ต้องทำงานในไร่่นาหรือเป็นแรงงานรับจ้าง มีนัยถึงการเปลี่ยนทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ เพราะความรู้ในการประกอบอาชีพเป็นสิ่งที่จะต้องเรียนรู้จากโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ไม่ได้เรียนรู้จากพ่อแม่หรือคนในครอบครัวเช่นในอดีตที่ผ่านมา ส่วนคนมีความรู้ก็คือ คนที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ ทัศนคติดังกล่าวจึงทำให้คนชนบทมองไม่เห็นความสำคัญของการให้ลูกที่กำลังเรียนหนังสือมาช่วยงาน ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้การทำงานในภาคเกษตรกรรมอีกต่อไป เมื่อไม่มีการสืบสานความรู้จากคนรุ่นพ่อแม่ไปสู่คนรุ่นลูก ความรู้ที่สะสมอยู่ในตัวบุคคลจึงค่อย ๆ เลือนหายไป ทำให้ความรู้ของชุมชนถูกแทนที่ด้วยความรู้สมัยใหม่ และเกิดสภาวะของการพึ่งพิงความรู้จากภายนอก แทนที่จะบูรณาการความรู้สมัยใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่มากมายในชุมชน นอกจากนั้น ความรู้สมัยใหม่ที่เรียนรู้จากโรงเรียน ยังทำให้คนรุ่นใหม่แปลกแยกจากความรู้ที่สะสมอยู่ในชุมชน หรือไม่คิดว่าเป็นความรู้ แต่การที่ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ เป็นรายจ่ายที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากภาคเกษตรกรรมที่มักต่ำและมีความไม่แน่นอน

⁹ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นสนามของการศึกษา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึกและจัดกลุ่มสนทนาในช่วงปลายปี พ.ศ.2534-ปลายปี พ.ศ.2535

โดยเฉพาะหากต้องไปเรียนในสถานศึกษาที่อยู่ห่างไกลจากชุมชน จึงมีคนชนบทจำนวนไม่มากนักที่สามารถแบกรับภาระนี้ได้ (ดูตารางที่ 9 และ 10) การไม่สามารถส่งลูกเรียนต่อในระดับสูงจนสามารถประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมได้ ทำให้งานที่ทำได้ส่วนใหญ่มักเป็นงานที่ใช้แรงงาน และได้ค่าแรงไม่มากนัก เพราะการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ได้มุ่งให้ทักษะในการประกอบอาชีพ ดังจะเห็นได้จากโครงสร้างเวลาเรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หากหางานไม่ได้ก็ไม่สามารถทำงานในภาคเกษตรกรรมได้ เพราะไม่ได้เรียนรู้การทำมาหากินจากพ่อแม่ โดยนัยนี้ การศึกษาจึงไม่ช่วยให้คนทั้งสังคมสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนของตนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ และผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาแผนใหม่เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไปดังจะเห็นได้จากข้อความส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ความว่า

ปัญหาในเชิงคุณภาพการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน เนื่องจากระบบการศึกษาในปัจจุบันเป็นระบบคิดแยกส่วนออกจากวิถีชีวิต โดยเอาตำราหรือวิชาเป็นตัวตั้ง ซึ่งเป็นความรู้นอกตัว ยังไม่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาให้รู้จักชีวิตหรือรู้จักตัวเอง ซึ่งจะทำให้วางความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง มีจริยธรรม และสามารถนำ “ความรอบรู้” ที่เชื่อมโยงทั้งหลักวิชาและประสบการณ์ความรู้จากชีวิตจริงมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม อันจะทำให้สามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่นได้ต่อไป (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10: ญ)

ตารางที่ 9 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrollment rate) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by expenditure) ปี พ.ศ. 2551-2558

กลุ่มประชากรตามระดับ รายจ่าย	อัตราการเข้าเรียนสุทธิ						
	2551	2552	2553	2554	2556	2557	2558
10 % ที่ 1 จ่ายน้อยที่สุด	32.95	38.33	37.58	35.53	34.48	37.51	38.88
10 % ที่ 2	46.93	44.05	43.7	48.67	51.23	45.88	48.99
10 % ที่ 3	44.74	53.96	54.3	46.68	56.55	48.87	51.22
10 % ที่ 4	48.1	51.44	55.14	47.26	54.24	56.16	56.73
10 % ที่ 5	54.71	58.46	56.05	57.32	58.64	51.90	59.75
10 % ที่ 6	54.27	59.86	56.75	62.59	61.64	60.85	60.48
10 % ที่ 7	63.58	61.44	63.44	60.77	63.09	59.98	62.80
10 % ที่ 8	63.61	70.43	66.4	67.03	61.22	66.42	65.10
10 % ที่ 9	72.85	70.58	74.27	69.5	69.96	75.09	75.74
10 % ที่ 10 จ่ายมากที่สุด	81.31	72.7	72.64	76.22	75.36	84.57	70.10
รวม	55.38	57.49	57.58	55.96	57.74	57.10	57.69

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช

หมายเหตุ อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมปลาย=จำนวนนักเรียนระดับมัธยมปลายอายุ 15-17 ปี คูณ 100หารจำนวนประชากรอายุ 15-17 ปี

ตารางที่ 10 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrollment rate) ในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by expenditure) ปี พ.ศ.2551-2558

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	อัตราการเข้าเรียนสุทธิ							
	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558
10 % ที่ 1 จ่ายน้อยที่สุด	4.1	1.4	2.6	2.4	4	3.5	3.6	3.6
10 % ที่ 2	5.8	5.4	9.1	7.1	6.4	7.4	7.3	6.9
10 % ที่ 3	9.9	6.3	10.2	8.2	8.6	9.2	6.0	10.7
10 % ที่ 4	15	12.4	12.5	15.4	14.2	11.7	9.2	11.8
10 % ที่ 5	13.6	15.1	17.7	15	15.1	16.9	15.7	17.7
10 % ที่ 6	21.2	21	16.6	21.4	21.9	21.6	20.1	23.5
10 % ที่ 7	28.4	26.2	25.4	25	30.9	31.3	31.1	28.2
10 % ที่ 8	32.1	29.6	27.9	32.3	44.4	43.5	38.0	35.3
10 % ที่ 9	37.1	43.8	45.1	42.8	53.1	53.1	52.9	46.7
10 % ที่ 10 จ่ายมากที่สุด	57.9	59.3	51.7	45	66	67.3	60.0	62.8
รวม	23.9	23.9	23.1	21.9	28.5	29.7	25.5	24.9

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.)=จำนวนนักเรียนระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) อายุ 18-21 ปี คูณ 100หาร จำนวนประชากรอายุ 18-21 ปี

ปัญหาวิกฤตของสังคมโลกภายใต้กระบวนทัศน์แบบแยกส่วนและการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์สู่การมองโลกแบบองค์รวม

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างของประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมตามแนวคิดการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยซึ่งเริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ประเทศทั่วโลกต่างเผชิญกับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมคล้ายกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านขนาดและความรุนแรงที่เกิดขึ้นก็ตาม (Report of the World Commission on Environment and Development: 1987) อาทิ เศรษฐกิจของประเทศมีความผันผวนง่ายขึ้น ความเหลื่อมล้ำในสังคม วิกฤติทางด้านพลังงาน ด้านอาหาร ปัญหาการเสียดุลของระบบนิเวศ มลพิษในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บอันเกิดจากการใช้ชีวิตแบบสมัยใหม่ ปัญหาการขาดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและทางจริยธรรม ปัญหาความไม่เสมอภาคและการเอารัดเอาเปรียบระหว่างชาติพันธุ์ ศาสนา เพศ ฯลฯ ยิ่งไปกว่านั้น การเชื่อมโยงผ่านการค้าและ

การลงทุน ทำให้ आजได้รับผลกระทบหากมีประเทศใดประเทศหนึ่งประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้จากกรณีประเทศไทยซึ่งเริ่มต้นการพัฒนาในช่วงทศวรรษ 1960 อันเป็นทศวรรษแรกของการพัฒนา และเกิดปัญหาที่สะสมนานปีการจนนำไปสู่วิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญในปี พ.ศ.2540 ซึ่งทำให้ประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศญี่ปุ่นได้รับผลกระทบด้วย และต่อมาประเทศไทยได้เปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้ชี้ให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ได้ก่อให้เกิดปัญหาวิกฤตจนต้องเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาหันมาพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งหมายถึงการพัฒนาที่บูรณาการทุกด้านเข้าด้วยกันภายใต้กระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ดังข้อความตอนหนึ่งในปฐมบท: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับบริบทการพัฒนาประเทศ ความตอนหนึ่งว่า

ที่มาของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน เกิดจากการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตลอดเวลากว่าสี่ทศวรรษที่ผ่านมา ที่ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลัก และใช้การเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องมือวัดผลสำเร็จของการพัฒนา ด้วยความคาดหวังว่าการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ การเพิ่มการจ้างงาน รวมทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ในที่สุดแล้วย่อมจะสามารถกระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้ปัญหาความยากจนหมดไปได้ในที่สุด แนวคิดและวิธีวัดการพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าว จึงทำให้การเติบโตทางเศรษฐกิจได้รับการเอาใจใส่มากกว่าความสมดุลและความยั่งยืน ทั้งนี้แท้จริงแล้ว “การเติบโตทางเศรษฐกิจ” จะต้องไม่ขัดแย้งกับเสถียรภาพ ความสมดุลและความยั่งยืนของการพัฒนาในระยะยาว และควรเป็นนโยบายที่ใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจระยะสั้น โดยมีสมมติฐานว่าระบบเศรษฐกิจมีขีดความสามารถทางเทคโนโลยีที่สามารถใช้ประโยชน์บรรดาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่ “การพัฒนาเศรษฐกิจ” ที่จะทำให้เติบโตต่อเนื่องระยะยาวได้นั้น ต้องมีขีดความสามารถในการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี มีการพัฒนาคุณภาพคนในเชิงสติปัญญาความรอบรู้ มีความพอเพียงของสินค้าและบริการสำหรับการดำรงชีวิตของประชาชน และมีความเป็นธรรมในการแบ่งสรรมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากการผลิตในระหว่างปัจจัยการผลิตต่าง ๆ รวมตลอดทั้งความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชาติ ความมั่นคงและความสงบสุขในสังคม และมีการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้เสื่อมสลาย ไม่คุ้มค่า และที่สำคัญที่สุดคือมีเอกราชและอธิปไตยของชาติซึ่งไม่อาจที่จะแลกเปลี่ยนกับสิ่งอื่นใดได้ การพัฒนาที่ครอบคลุมความหมายทั้งหมดนี้ จึงจะทำให้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10: ข)

การทบทวนแผนพัฒนาฯ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 พบว่าก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา ประเทศไทยมีปัญหาที่สะสมนานัปการ ดังเช่นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 วิเคราะห์ว่าประเทศไทยเผชิญปัญหาที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ปัญหาด้านเสถียรภาพเศรษฐกิจและฐานะการเงินของประเทศ เนื่องจากมีการใช้จ่ายเกินตัวทั้งในระดับระหว่างประเทศ ระดับรัฐบาล และประชาชน จึงทำให้มีการขาดดุลการค้าและงบประมาณขาดดุลเพิ่มทวีมากขึ้นจนถึงขั้นเป็นอันตรายต่อฐานะความมั่นคงทางเศรษฐกิจและฐานะทางการเงินของประเทศ 2) ปัญหาความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรธรรมชาติและภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทรุดโทรมลง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการขยายตัวเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจไทยที่ผ่านมา ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบและปัญหาหลักในสองด้านคือ สภาพเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ และแหล่งประมง ความแออัดในเมืองและความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร อันเนื่องมาจาก “การรวมตัว” ของกิจการอุตสาหกรรมและกิจกรรมเศรษฐกิจต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และ 3) ปัญหาทางด้านสังคม เช่น ปัญหาด้านวัฒนธรรม ค่านิยม สุขภาพจิต ปัญหายาเสพติด ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาความยากจนในชนบท (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5: 2-4) ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 วิเคราะห์ว่าการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในอัตราที่สูง และการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ป่าของประเทศซึ่งลดลงเหลือน้อยกว่า 90 ล้านไร่ หรือน้อยกว่าร้อยละ 28 ของพื้นที่ทั้งหมดในปี พ.ศ.2532 การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว รวมทั้งการขยายตัวของประชากรในเมือง ได้ก่อให้เกิดปัญหาหามลพิษในด้านต่าง ๆ เช่น น้ำเน่า อากาศเสีย เสียงรบกวน กากของเสียและสารอันตรายซึ่งเพิ่มปริมาณมากขึ้น คุณภาพน้ำในแม่น้ำสายหลัก และน้ำทะเลชายฝั่งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และมีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7: 4)

แม้ว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาหลังเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ แต่การตระหนักถึงผลกระทบเชิงลบหรือปัญหาวิกฤติจากการพัฒนาประเทศตามแนวคิดการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยว่าเป็นปัญหาอันเนื่องมาจากฐานคิดแบบแยกส่วนได้เกิดขึ้นในโลกในช่วงทศวรรษ 1960-1970 เพราะมองว่าปัญหาวิกฤติเหล่านี้เป็นปัญหาเชิงกระบวนทัศน์ ไม่ได้เป็นปัญหาวิกฤติเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะด้าน เนื่องจากปัญหาสะท้อนถึงทัศนคติในการมองความเป็นจริงแบบแยกส่วนซึ่งนำมาสู่ทางตันของการพัฒนา การแก้ปัญหาหรือการออกจากทางตันของการพัฒนาจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการมองโลกชุดใหม่ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สมดุลเป็นองค์รวม ฟริตจ็อฟ คาปรา (Fritjof Capra) นักฟิสิกส์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอทัศนคติดังกล่าวในงานเรื่อง จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ: ทัศนคติแม่บทเพื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมแบบใหม่ หรือ The Turning Point: Science, Society, and the Rising Culture ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในฉบับภาษาอังกฤษ ในปี ค.ศ.1982 ได้นิยามความหมายของทัศนคติแบบองค์

รวม (Holistic View) ว่า “หมายถึงทัศนคติที่ว่า ความเป็นจริงทั้งหมดของสิ่งใด ย่อมมีคุณสมบัติสำคัญ เฉพาะตน ซึ่งไม่สามารถเข้าใจได้โดยการแยกสิ่งนั้นออกเป็นส่วนย่อย ๆ แล้วศึกษาจากคุณสมบัติของ ส่วนย่อย ๆ นั้น แม้จะเอาคุณสมบัติของส่วนย่อย ๆ นั้นมารวมกันก็ไม่สามารถเทียบความหมายหรือ ความสำคัญกับคุณสมบัติขององค์รวมเดิมไว้” โดยคาปรั้า มองว่ากระบวนทัศน์แบบกลไกแยกส่วนแบบ เดส์การ์ตส์และนิวตันซึ่งเป็นกระบวนทัศน์แบบฟิสิกส์ยุคเก่าและถูกโต้แย้งโดยฟิสิกส์ยุคใหม่ในช่วงต้น ศตวรรษที่ 20 นั้น มีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจวิกฤตการณ์ที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เนื่องจากมองว่าการ ดำรงชีวิตของมนุษย์สัมพันธ์เกี่ยวโยงกันไปทั่วโลก ปัญหาหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ จึงสานกันเป็น เครือข่ายโยงใย จึงต้องมองความเป็นจริงด้วยทัศนะแบบองค์รวม ซึ่งเขาเห็นว่าการเปลี่ยนทัศนคตินี้เป็นสิ่ง ที่เกิดขึ้นและสามารถสังเกตเห็นได้ทั่วไป งานเขียนของเขาจึงเป็น “การเสนอกรอบโครงสร้างความคิด เพื่อช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวได้ตระหนักถึงจุดมุ่งหมาย....เพื่อก่อให้เกิดแรงอันทรงพลังเพื่อการ เปลี่ยนแปลงสังคม” โดยนัยนี้ ตามทัศนะของคาปรั้า ศตวรรษที่ 20 จึงเป็นช่วงของการปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์ จากทัศนะแบบกลไกแยกส่วนแบบเดส์การ์ตส์และนิวตันมาเป็นทัศนะแบบองค์รวม¹⁰ซึ่ง เป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นปฐมฐานในทางความคิด การรับรู้โลกและระบบคุณค่า ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

โลกทัศน์แบบกลไกแยกส่วนของเดส์การ์ตส์มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อศาสตร์ทุกแขนง และต่อ แนวทางความคิดโดยทั่วไปของตะวันตก วิธีการลดทอนประสบการณ์ซึ่งซับซ้อนลงเหลือ หน่วยย่อยขั้นพื้นฐาน และทำการศึกษากลไกการทำงานภายในหน่วยย่อยขั้นพื้นฐานเหล่านี้ ได้กลายเป็นวิธีการที่ฝังลึกลงในวัฒนธรรมของเรา โดยมักเห็นกันว่าวิธีการดังกล่าวเป็น อย่างเดียวกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ความเห็น ทัศนะหรือความคิดใดที่ไม่เข้ากับกรอบ โครงของวิทยาศาสตร์แบบฉบับ จะไม่ได้รับความสนใจอย่างจริงจัง และมักถูกรังเกียจ เดียดฉิวหากไม่ถูกหัวเราะเยาะเอา ผลที่สืบเนื่องมาจากการมุ่งเน้นหนักแต่เฉพาะ วิทยาศาสตร์แบบลดส่วนมากเกินไปนี้เอง วัฒนธรรมของเราจึงเป็นแบบแยกส่วน กระจัด กระจายขึ้นทุกที่ ทั้งได้พัฒนาเทคโนโลยี สถาบัน และวิธีการดำเนินชีวิตที่ไม่ปกติสมบูรณ์ ขึ้นมาด้วย....การเติบโตทางเทคโนโลยีมากเกินไป ได้สร้างสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งขึ้นมา ซึ่ง ทำให้ชีวิตเกิดความไม่ปกติสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อากาศเน่าเสีย เสียงรบกวน การจราจรคับคั่ง สารเคมีเป็นพิษ อันตรายจากกัมมันตภาพรังสี และสาเหตุอื่น ๆ อีก มากมายที่สร้างความกดดันทั้งทางร่างกายและจิตใจ สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งใน

¹⁰ ในปาฐกถาขเรอติงเจอร์ 1997 โยงโยแห่งชีวิต ฟริตซ์อ็พ คาปรั้า เรียกกระบวนทัศน์แบบองค์รวมว่าการคิด เชิงระบบ (Systems Thinking) ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1920 เขามองว่าการคิดเชิงระบบหมายถึงการเปลี่ยน ย้ายมุมมองจากองค์ประกอบสู่องค์รวม ซึ่งทำให้ย้ายจุดเน้นจากวัตถุมาสู่ความสัมพันธ์ หรือย้ายจากเนื้อหาไปสู่แบบแผน (คาปรั้า. 2543: 10-11)

ชีวิตประจำวันของเราส่วนใหญ่ไปแล้ว สิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพจะจำนวนมากมายนี้ มิใช่ เป็นเพียงผลพลอยได้โดยบังเอิญจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แต่ภาวะอันตรายเหล่านี้ เป็นลักษณะเด่นของระบบเศรษฐกิจซึ่งยึดติดกับการเติบโตและขยายตัว โดยมุ่งให้ ความสำคัญแก่เทคโนโลยีระดับสูงอย่างไม่หยุดยั้งในการพยายามที่จะเพิ่มผลผลิต.....การ อภิปรายถกเถียงที่เป็นจริงเกี่ยวกับ “วิกฤติการณ์พลังงาน” ไต ๆ ก็ดี ควรจะต้องเริ่มจาก ญาณทัศน์ที่กว้างไกลกว่านี้ เราจะต้องพิจารณาถึงมูลเหตุของการขาดแคลนพลังงานใน ปัจจุบัน และความสัมพันธ์ที่ปัญหานี้เชื่อมโยงกับปัญหาวิกฤติอื่น ๆ ที่เราเผชิญอยู่ใน ปัจจุบันด้วย.....สิ่งที่เราต้องการเพื่อเอาชนะวิกฤติการณ์ซึ่งเกิดจากปัญหาหลายด้านนี้ ไม่ใช่ อยู่ที่การแสวงหาพลังงานให้มากขึ้น แต่อยู่ที่การเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในทางคุณค่า ทัศนคติ และวิถีทางการดำเนินชีวิต (คาปร้า. 2539: 231, 232, 238 และ 239)

การปฏิรูปการศึกษา

ความเป็นมา

ในความนำ “การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม” ซึ่งเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ของคณะกรรมการ วางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (2518: 3) ได้กล่าวถึงเหตุผลของการปฏิรูปการศึกษาครั้งแรกไว้อย่าง น่าสนใจว่า

เป็นเวลาเกือบร้อยปีมาแล้ว ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง วางรากฐานการศึกษาของไทยแบบใหม่ โดยได้ปฏิรูปจากการเรียนการสอนในวัด ในวัง ใน คริวเรือน มาเป็นการศึกษาในรูปโรงเรียนเพื่อให้ชาวไทยได้รับการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้น กว่าเดิม นับแต่นั้นมา ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประกอบ กับความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของศิลปวิทยาการ ได้ทำให้ประจักษ์ทั่วกันว่า **การศึกษา ของไทยไม่เหมาะสมกับกาลเวลายิ่งขึ้นทุกที จนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนา ประเทศ** ทั้ง ๆ ที่ได้มีความพยายามเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หลายครั้งหลายคราในรูปแบบของ การปรับปรุงโครงการการศึกษา และแผนการศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้ในช่วงเวลาสี่สิบปี ที่แล้วมา ก็ยังได้มีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของ การศึกษาหลายประการ อาทิเช่น การบริหารมหาวิทยาลัย และการทบทวนความเป็นมา ของการศึกษาของไทย จนถึงความพยายามที่จะเสาะแสวงหาแนวทางใหม่ เป็นต้น ความ พยายามเหล่านี้ นับเป็นนิมิตดีของวงการศึกษาไทย ที่ได้สร้างบรรยากาศของการ เปลี่ยนแปลงที่จะทำให้การศึกษามุ่งไปในแนวสนองตอบ สอดคล้อง และนำสังคมไทยได้ดี ขึ้น กระนั้นก็ดี ความพยายามเหล่านี้ก็ยังเป็นแรงผลักดันที่ไม่แรงพอจนประสบผลตาม ความคาดหมายนัก เพราะการเปลี่ยนแปลงเพียงบางเรื่องบางส่วนนั้นมิอาจแก้ปัญหา

การศึกษาได้ ชำชี้ให้เห็นว่าถ้าจะมุ่งให้การศึกษาที่มีบทบาทที่จะช่วยแก้ปัญหาสังคม พร้อมทั้งเสริมสร้างและนำไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ ก็จำเป็นจะต้องปฏิรูปการศึกษาหมดทั้งระบบ และยังจำเป็นต้องปรับปรุงส่วนสำคัญอื่น ๆ ในสังคมนอกขอบเขตเนื้อแท้ของการศึกษาอีกด้วย (เน้นโดยผู้เขียน)

ความพยายามปฏิรูปการศึกษาครั้งแรกซึ่งเริ่มขึ้นหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นการดำเนินการโดยรัฐ เนื่องจากรัฐบาลชุดที่มีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ.2517 ว่าจะวางรากฐานและแนวทางปฏิบัติในการปฏิรูปการศึกษา ต่อมาจึงได้มีมติให้แต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาจำนวน 22 คน โดยมีศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต เป็นประธาน เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ.2517 ให้มีหน้าที่ “พิจารณาเสนอแนวทางการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และลักษณะอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับกาลสมัย เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระบอบประชาธิปไตย” (คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา. 2518: 4) ซึ่งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาเห็นว่าการศึกษาคควรมีเป้าหมายเพื่อชีวิตและสังคม ดังข้อความในรายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาที่ว่า

เมื่อคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา คณะอนุกรรมการดำเนินการ 9 ชุด และผู้ปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ได้ทำงานที่ได้แบ่งไปแต่ละขั้นตอนเสร็จแล้ว ผู้ร่วมงานทุกคนมีความเห็นตรงกันว่า ตามที่ได้ทำงาน โดยเริ่มพิจารณาสภาพปัจจุบันและปัญหาสังคม และการศึกษาที่เกี่ยวข้องกัน จนได้วางหลักการ วิธีการ และขั้นตอนของการปฏิรูปการศึกษาตลอดจนเตรียมมาตรการที่จะขจัดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น ผลงานทั้งหมดมีแกนกลางของสาระสำคัญอาจสรุปสั้น ๆ ได้ว่า งานนี้คือ การปฏิรูปการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม... การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมอันตนมีส่วนร่วมอยู่แล้วนำความรู้ ความเข้าใจ มาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น โดยกลมกลืนกับธรรมชาติ (เพ็งอ้าง. 2518: 7 และ 15 เน้นโดยผู้เขียน)

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดหลักการในการปฏิรูปการศึกษา มีสาระสำคัญดังนี้ (เพ็งอ้าง. 2518: 16)

1. จะต้องเน้นความเสมอภาคขั้นต้นทางการศึกษา โดยรัฐจะต้องรับภาระจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นการให้เปล่า ส่วนการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับ รัฐจะต้องมีมาตรการการประกันความเสมอภาคในโอกาสให้แก่ประชาชนโดยกว้างขวาง

2. จะต้องจัดให้มีเอกภาพในการบริหารการศึกษา โดยเน้นการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และยึดหลักการบริหารที่มีทั้งประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอันเหมาะสมกับลักษณะงานการศึกษา

3. จะต้องระดมเลือกสรรทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากรัฐบาล เอกชน และผู้รับการศึกษาใช้ในการจัดการศึกษา และหาวิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. จะต้องจัดให้มีความประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาในโรงเรียน นอกโรงเรียน และลักษณะอื่น ๆ โดยจัดให้มีภาคปฏิบัติที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา

5. จะต้องจัดให้มีสาระและกระบวนการเรียนรู้มีความผสมผสานกันระหว่างความงามทางคุณธรรม จริยธรรม และปัญญากับความเจริญทางวัตถุ เพื่อการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

6. จะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทฐานะของครู และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อให้รับกับสภาพการณ์ใหม่

7. แม้จะได้ทำการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุความมุ่งหมายตามแนวการจัดตั้งกล่าวมาแล้ว ก็ยังจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาให้เหมาะสมแก่ความจำเป็นแห่งกาลสมัยอีกต่อไปไม่หยุดยั้ง

เมื่อจัดทำรายงานเสร็จ คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้เสนอรายงานให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาและรับหลักการ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2517 รวมทั้งเสนอให้คณะรัฐมนตรี

1) อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการในส่วนที่สามารถปฏิบัติได้เลย เช่น การปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการวัดผลทางการศึกษา และแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษา 2) มอบหมายให้คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำหลักการและสาระของรายงานไปประกอบการพิจารณาประมวลไว้ในร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 3) ให้พิมพ์และแจกจ่ายรายงาน และ 4) แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาเพื่อทำหน้าที่วางแผนการปฏิบัติงานตามแนวข้อเสนองานของรายงาน (เพ็ญอ้าง. หน้า 9-10) แต่อย่างไรก็ตาม แม้คณะรัฐมนตรีในชุดที่มีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2518 ซึ่งได้จัดทำรายงานว่าด้วยรายละเอียดแนวทางปฏิบัติ และแนวทางการเปลี่ยนแปลงบนหลักการตามข้อเสนองานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา โดยใช้ชื่อว่า การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม เช่นเดียวกับชื่อรายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2521 ให้คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรับไปบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 แต่การปฏิรูปการศึกษาก็ไม่บรรลุผล ทั้งนี้เพราะคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาต้องพ้นสภาพไปพร้อมกับคณะรัฐมนตรี (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา. 2521: คำนำ) ต่อมาในปี พ.ศ.2521 คณะรัฐมนตรีมีมติให้คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติรับไปบรรจุในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ซึ่งปีดังกล่าวเป็นปีที่สองของการประกาศใช้แผนพัฒนาฯ ฉบับดังกล่าวแล้ว

ความพยายามปฏิรูปการศึกษาเริ่มขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ.2537 โดยมีจุดเริ่มต้นจากคณะบุคคลกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกตนเองว่าคณะศึกษา “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายสาขาอาชีพ อาทิ นักการศึกษา นักวิชาการ ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ นักธุรกิจ นักพัฒนาเอกชน จำนวน 22 ท่าน และมีศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต ซึ่งขณะนั้นเป็นประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและเคยเป็นประธานคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา เป็นประธานคณะศึกษา เพื่อร่วมกันคิดถึงหนทางในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ ในปี พ.ศ.2538 คณะศึกษา “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ได้จัดทำโครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” เพื่อระดมความคิดและมุมมองเกี่ยวกับการศึกษาและจัดทำข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการศึกษารวมทั้งรณรงค์ให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา โครงการฯได้รับการสนับสนุนจาก บมจ. ธนาคารกสิกรไทย โดยเป็นหนึ่งในกิจกรรมเนื่องในโอกาสครบรอบ 50 ปี ธนาคารกสิกรไทย ในปี พ.ศ.2538

โครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ได้จัดสัมมนาขึ้น 5 ครั้ง (สุกานดา ญาณศิริ. 2541: 124-129) โดย 3 ครั้งแรกเป็นการจัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นจากบุคคลหลากหลายอาชีพในระดับภูมิภาค คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹¹ ภาคเหนือ¹² ภาคใต้¹³ และสัมมนาระดับชาติ 2 ครั้ง ครั้งแรก จัดประชุมในหัวข้อ “ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2538 เป็นการนำผลการสัมมนาระดับภูมิภาคมาเป็นประเด็นพื้นฐานในการอภิปราย มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 1,793 คน รวมทั้งมีการสำรวจความคิดเห็นประชาชนในหัวข้อ “โฉมหน้าการศึกษาไทยควรเป็นอย่างไร” เพื่อประกอบการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาด้วย ส่วนครั้งที่สอง เป็นการประชุมสมัชชาการศึกษาเรื่อง “ข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทย” เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2539 โดยมีข้อเสนอ 4 ยุทธศาสตร์ดังนี้ 1) การปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคน 2) การเพิ่มขีดความสามารถของ

¹¹ ครั้งที่ 1 เรื่อง “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในอนาคต” เมื่อวันที่ 24-25 มีนาคม พ.ศ.2538 จ.ขอนแก่น มีการระดมความคิดเห็นใน 3 หัวข้อ คือ สังคมไทยและการศึกษาไทยในอดีต, สังคมไทยและการศึกษาไทยในอนาคต, สังคมไทยและการศึกษาไทยที่คาดหวังในอนาคต

¹² ครั้งที่ 2 เรื่อง “การศึกษาที่พึงปรารถนา” เมื่อวันที่ 19-20 พฤษภาคม พ.ศ.2538 จ.ลำปาง มีการระดมความคิดเห็นใน 7 หัวข้อ คือ การศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนและสภาพท้องถิ่น, การศึกษาที่มุ่งเน้นให้คนรู้จักตนเอง รู้จักสังคมโลกตามความเป็นจริงและนำไปสู่การพึ่งตนเองและช่วยเหลือสังคมได้, การจัดการศึกษาที่เสมอภาคกับทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน, การศึกษาที่สร้างสมรรถนะสากลเพื่อตอบสนองความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงของโลก, การศึกษาที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม, การศึกษาที่หลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต, การศึกษาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ

¹³ ครั้งที่ 3 เรื่อง “ความหวังและทางเลือกการศึกษาไทยในอนาคต: มุมมองจากภาคใต้” เมื่อวันที่ 26-27 พฤษภาคม พ.ศ.2538 จ.สงขลา มีการระดมความคิดเห็นใน 3 หัวข้อ คือ การศึกษาที่พึงปรารถนาและเหมาะสม, เจ็บใจ แนวทาง และมาตรฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การศึกษาที่พึงปรารถนา, โครงการหรือกิจกรรมที่ควรเริ่มดำเนินการภายใน 1 ปี (โครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินได้เอง โครงการหรือกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากส่วนกลางทั้งภาครัฐและเอกชน)

ประชาชนเพื่อความก้าวหน้าและความมั่นคงของเศรษฐกิจไทย 3) การเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชน และการรวมพลังเพื่อการเรียนรู้ และ 4) การปฏิรูปการบริหาร และการจัดการศึกษา มาแปลงเป็น ข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมเพื่อการปฏิรูปการศึกษาไทย

นอกจากนั้น โครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์” ยังจัดทำเอกสารเผยแพร่สู่ ประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น “Thai Education in the Era of Globalization: Vision of Learning Society” ซึ่งเป็นเอกสารสรุปสาระสำคัญของข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาไทย “ความฝันของแผ่นดิน” (อมรวิชัย นาคทรพ. 2539) ความจริงของแผ่นดิน (อมรวิชัย นาคทรพ. 2541) การผลิตสารคดี สั้น การเผยแพร่ข้อมูลทางระบบอิเล็กทรอนิกส์

การจัดกิจกรรมรวมทั้งการเผยแพร่ความคิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิด กระแสการปฏิรูปการศึกษา จนทำให้มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่กำหนดให้ต้องมีการตรากฎหมายทางการศึกษาขึ้นรวมทั้งยังมีบทบัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ดังนี้

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสอง ปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของ รัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายบัญญัติ การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับ ดูแลของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 53 เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิ ได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษา อบรมจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้ เกิดความรู้คู่คุณธรรม **จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ** ปรับปรุงการศึกษาให้ สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝัง จิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัด พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาระบบวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ: กระบวนทัศน์และแนวคิดการปฏิรูป การศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 สะท้อนถึงการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษา เนื่องจากบทบัญญัติสะท้อนถึงทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ชุดใหม่ เพราะได้ขยายพรมแดนของการมองความรู้ให้กว้างและหลากหลายยิ่งขึ้น ด้วยการนับความรู้และประสบการณ์จากจารีตอื่นที่มีวิถีในการสร้างความรู้ที่แตกต่างจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นความรู้เช่นเดียวกับความรู้ที่ถูกจัดระบบในรูปของศาสตร์หรือความรู้สมัยใหม่ ดังนั้นความรู้จึงมีหลายแบบดังปรากฏในบทบัญญัติหลายมาตรา ดังนี้ มาตรา 15 (3) นิยามให้การเรียนรู้ด้วยตนเองจากบุคคลและการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามอรรถาธิบาย มาตรา 23 (3) บัญญัติให้ภูมิปัญญาและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของความรู้ที่การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย จะต้องบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา และมาตรา 57 ที่กำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งในบทบัญญัติใช้คำว่า ประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคล นอกจากนั้นมาตรา 27 ยังกำหนดให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนชุดความคิดที่เคยให้ความสำคัญกับหลักสูตรส่วนกลางมาเป็นการประสานความรู้สมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านเนื้อหาสาระของความรู้ก็มีขอบเขตที่กว้างครอบคลุมทั้งความรู้และทักษะชีวิต อาชีพ และวิชาการ เพราะในมาตรา 23 กำหนดให้ (1) ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม (2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา (4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และภาษา และ (5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข เป็นความรู้ที่ต้องบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

นอกจากจะขยายพรมแดนในการมองความรู้แล้ว บทบัญญัตียังสะท้อนถึงการมองความรู้ว่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ไม่ใช่สิ่งจริงแท้แน่นอน ดังจะเห็นได้จากนัยของบทบัญญัติมาตรา 24 ที่ว่า

การจัดกระบวนกรเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้
(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการ

อ่านและเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง..... (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

และบทบัญญัติมาตรา 66 หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ว่า “ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บทบาทของครู ผู้เรียนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องไม่ยึดสาระการเรียนรู้เป็นหลักอีกต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนจากการบรรยาย ท่องจำและลอกเลียนความรู้และเทคโนโลยีจากตะวันตกมาเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เรียนวิธีการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจัดการความรู้ คือ มีความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะ คัดสรรและสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ ส่วนการคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แสดงให้เห็นว่า ไม่ได้มุ่งเน้นมาตรฐานทางวิชาการ ดังเช่นการจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา

ในส่วนของแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษานั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ต้องการรู้ความหมายของการศึกษา “กระแสหลัก” ที่ผูกอยู่ในกรอบคิดของระบบโรงเรียนหรือให้คุณค่ากับวุฒิทางการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว มาเป็นการศึกษาที่มีรูปแบบที่หลากหลาย ไม่เน้นความรู้สำเร็จรูปเพียงพอใช้ได้ตลอดชีวิต แต่เป็นการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ดั่งนิยามความหมายของการศึกษาไว้ในมาตรา 4 วรรคหนึ่งว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” การศึกษาจึงมีความหมายกว้าง เพราะเป็นการเรียนเพื่อรู้ เรียนรู้เพื่อสอนชีวิต เรียนรู้เพื่อใช้งานได้จริงและเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน การฝึกอาชีพทั้งจากครอบครัว ผู้รู้หรือสถานประกอบการ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นต้น และยังมีมองกระบวนการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบเหล่านี้มีสถานะเช่นเดียวกันดังจะเห็นได้จากนัยของบทบัญญัติในมาตรา 15 ที่กำหนดว่าการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยวรรคท้ายกำหนดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้

ในด้านจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ไม่ได้มองการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงของชาติหรือสังคมจึงไม่ใช่จุดมุ่งหมายของการศึกษาดังเช่นการจัดการศึกษา “กระแสหลัก” ในช่วงที่ผ่านมา เพราะจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา คือ การพัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนให้สมบูรณ์อย่างสมดุลเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน การมองผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทำให้สาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด ธรรมชาติการเรียนรู้และศักยภาพของผู้เรียน ดังบทบัญญัติในหลายมาตรา ความว่า

มาตรา 6 “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” มาตรา 22 ความว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” และมาตรา 24 (1) “จัดเนื้อหา สาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล” และ (6) “จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ” และมาตรา 28 วรรคสองว่า “สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม”

ชุดความคิดในการมองการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของรัฐ ประชาชนเป็นเพียงผู้รับบริการ ถูกรื้อและแทนที่ด้วยชุดความคิดใหม่ที่มองว่า สังคมมีสิทธิในการจัดการศึกษา ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติหลายมาตรา กล่าวคือ มาตรา 8 (2) กำหนดให้การมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการศึกษาเป็นหนึ่งในสามของหลักการจัดการศึกษา โดยสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามมาตรา 12 ครอบคลุมบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น แต่สิทธิในการจัดการศึกษานี้กำหนดไว้เพียงการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น มาตรา 13 และ 14 มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์จากรัฐหากเป็นผู้จัดการศึกษาหรือสนับสนุนการจัดการศึกษา มาตรา 61 ได้รับจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาจากรัฐตามความเหมาะสมและความจำเป็น มาตรา 58 (2) สามารถระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อใช้จัดการศึกษา

นอกจากการมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดการศึกษาโดยตรงแล้ว การมีส่วนร่วมของสังคมยังสามารถกระทำการเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 40 ที่กำหนดว่า “ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา และสถานศึกษา

อาชีวศึกษาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิ”

ผลของการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาในช่วงทศวรรษแรก (พ.ศ.2542-2551) ถูกประเมินจากหลายฝ่ายว่าล้มเหลว (ประเวศ วะสี. 2557; สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และ ศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์. 2555; สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. 2558; บุญมี พันธุ์ไทย. 2554; สุดา ภักษา. 2554; ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. 2556) เพราะแม้ว่าจะมีการปฏิรูปโครงสร้าง การบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อจัดการศึกษา แต่การปฏิรูปดังกล่าวกลับไม่ส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ การศึกษาในระบบโรงเรียนยังคงเน้นการมอบความรู้ ยึดวิชาเป็นตัวตั้ง สอนให้เด็กท่องจำ ข้อสอบยังวัดความจำและความเข้าใจมากกว่ามุ่งวัดทักษะด้านอื่นที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิต การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสังคมยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ค่านิยมของการเรียนสายสามัญยังแข็งแกร่ง โรงเรียนกวดวิชาขยายตัวเติบโตมาก (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์. 2555: ออนไลน์) การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากผลการสอบ PISA ซึ่งประเทศไทยเข้าร่วมการสอบตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 เป็นต้นมา มีคะแนนสอบต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD ในทุกรายวิชา (ดูตารางที่ 11) ข้อเสนอและ Roadmap ปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยอย่างยั่งยืน (พ.ศ.2558-2569) ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุถึงความจำเป็นของการปฏิรูปการศึกษาว่า “การศึกษากลายเป็นตัวจุดรั้งขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ ปัจจุบันไทยอยู่อันดับที่ 55 จาก 60 ในอันดับความสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยองค์ประกอบด้านคุณภาพกำลังคนเป็นตัวจุดรั้งสูงสุด (MID 2557) ปัญหาการศึกษาไทยสั่งสมมากกว่า 20 ปี ทั้งเรื่องการมีคุณภาพต่ำ และความเหลื่อมล้ำสูง เด็กไทยร้อยละ 60 ออกจากระบบการศึกษาด้วยวุฒิเพียง ม.6 ม.3 หรือต่ำกว่า และมีเด็กร้อยละ 10 ไม่จบแม้แต่ ม.3 อันเป็นการศึกษาภาคบังคับ.....” (ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ 185/2557. 2557) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้แต่กระทรวงศึกษาธิการก็ยังประเมินว่าการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของประเทศเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาล้มเหลว เช่นเดียวกับการประเมินจากนักวิชาการและคนทั่วไปในสังคม

ตารางที่ 11 คะแนนเฉลี่ยด้านวิทยาศาสตร์ การอ่าน และคณิตศาสตร์ ของไทยเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ย OECD ปี ค.ศ. 2000-2015

ปี		วิทยาศาสตร์	การอ่าน	คณิตศาสตร์
		Mean score	Mean score	Mean score
2000	OECD average	500	500	500
	Thailand	436	431	432
2003	OECD average	500	494	500
	Thailand	429	420	417
2006	OECD average	498	492	498
	Thailand	421	417	417
2009	OECD average	501	493	496
	Thailand	425	421	419
2012	OECD average	501	496	494
	Thailand	444	441	427
2015	OECD average	493	493	490
	Thailand	421	409	415

ที่มา: <http://www.oecd.org/pisa/aboutpisa/> 11 ธันวาคม พ.ศ. 2559

สรุป

การพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมตามแนวคิดการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนากำลังคนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ แม้ว่าทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ในอีกด้านหนึ่งได้ทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนและสังคมไทย การให้คุณค่ากับการศึกษาในระบบโรงเรียนส่งผลเชิงลบต่อระบบความรู้ของชุมชน เพราะทำให้ความรู้ที่สะสมอยู่ในตัวบุคคลไม่มีการสืบทอด ความรู้จึงค่อย ๆ เลือนหายไป และถูกแทนที่ด้วยความรู้สมัยใหม่หรือความรู้ที่จัดระบบในรูปของศาสตร์ จึงเกิดสภาวะของการพึ่งพิงความรู้จากภายนอก นอกจากนั้นแนวทางการพัฒนาดังกล่าวได้ทำให้สังคมไทยเผชิญกับปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ระดับความยากจนสัมพัทธ์หรือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการขยายโอกาสและปรับปรุงการศึกษาแม้ว่าได้ทำให้คนในกลุ่มอายุทุกคนเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับ แต่การที่โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับยังคงขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่ กอปรกับผลตอบแทนจากการทำงานในระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ยึดโยงอยู่กับวุฒิทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาจึงเป็นทั้งผลและสาเหตุของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การศึกษาซึ่งเป็นบริการทางสังคมที่ใช้งบประมาณจำนวนมาก

ของประเทศจึงไม่ช่วยให้ทุกคนในสังคมสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนของตนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ ผลกระทบดังกล่าวทำให้เกิดความพยายามที่จะเปลี่ยนแนวทางการพัฒนามาเป็นการบูรณาการทุกด้านเข้าด้วยกันภายใต้กระบวนการทำงานที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกันและผลักดันให้มีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เกิดการปฏิรูปประเทศ แต่การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาถูกประเมินจากหลายฝ่ายรวมทั้งกระทรวงศึกษาธิการว่ายังไม่ประสบความสำเร็จ แม้ว่าได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในปี พ.ศ.2542 เพื่อเป็นกรอบสำหรับการปฏิรูปการศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก <http://math.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2015/PDF/Curriculum%202551.pdf>
- ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ 185/2557 วันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2557 เรื่อง Roadmap ปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคนอย่างยั่งยืน (พ.ศ.2558-2569). สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.moe.go.th/websm/2014/aug/185.html>.
- คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา. (2518). **การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม: รายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา เสนอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำเสนอ คณะรัฐมนตรี 4 ธันวาคม 2517**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา. (2521). **การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา.
- คาปรั้า, ฟริตจ็อฟ. (2539). **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ: ทิศนะแม่บทเพื่อการปฏิวัติวัฒนธรรมแบบใหม่ เล่ม 1**. แปลโดย พระประชา ปสนนธมโม; พระไพศาล วิสาโล; สันติสุข โสภณสิริ; และรสนา โตสิตระกูล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2543). **ปาฐกถาขเรอติงเจอร์ 1997 โยงใยแห่งชีวิต**. แปลโดย วีระ สมบูรณ์. วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน. หน้า 10-11
- มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด; และณัฐฐาภรณ์ เลี่ยมจรัสกุล, บรรณาธิการ. (2556). **ชีวิตคนไทยในสองทศวรรษของการพัฒนา**. สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดทำโดยแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสช.) สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2558, จาก <http://tdri.or.th/wp-content/uploads/2014/09/KhonThai3-final.pdf>
- ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์. (2553). **“ความเหลื่อมล้ำของโอกาสทางการศึกษากับแนวโน้มของค่าจ้างในประเทศไทย” หัวข้อที่ 3 การสร้างโอกาสด้านเศรษฐกิจ**. การสัมมนาวิชาการประจำปี 2553 “การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ” (Reducing Inequality and Creating Economic Opportunity). วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2553 ณ ห้องบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ บี โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ เซ็นทรัลเวิลด์ จัดโดย มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการสมัชชา

- ปฏิรูป และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (ร่างรายงานเบื้องต้น พฤศจิกายน 2553).
- นภาพกรณ์ หะวานนท์. (2540). **เอกสารคำสอน วิชา สังคมวิทยาสำหรับการพัฒนาประเทศ.**
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญมี พันธุ์ไทย. (2554, 10 พฤษภาคม). การศึกษาของไทยยิ่งทำให้คุณภาพแย่ลง. **มติชน.**
- ป่วย อึ้งภากรณ์. (2530). **การศึกษาในทรรคนะข้าพเจ้า.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ประเวศ วะสี. (2557). **“นพ.ประเวศ” แนะนำปฏิรูปการศึกษา เปลี่ยนกระบวนทัศน์ออกจากตำรามุ่งสู่ชีวิตจริง.** เขียนโดย มณีนีสา แห่งทอง. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก <http://www.isranews.org/isranews-news/item/29179-edu06.html>
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2556). ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมด้านการศึกษา. ใน **ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรม: ในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการพื้นฐานของประเทศไทย.** อภิวัฒน์ รัตนวราหะ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.** (2540). สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2559, จาก <http://gad.kku.ac.th/main/th/wp-content/uploads/2013/10/2-3-2540.pdf>
- “สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์” ประธานทีดีอาร์ไอชี้ “ประเทศไทยกับอนาคตใหม่การศึกษา” เด็กอยู่ในห้องเรียน 1,000-1,200 ชม./ปี –แต่ครูหายไปไหน 84 วัน/ปี – สมศ.ประเมินครูที่“กระดาก”.** (2558). สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559, จาก <http://thaipublica.org/2015/03/trdi-education/>
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์; และศุภณัฐ ศศิวิวัฒน์. (2555). **เราจะสร้างความรับผิดชอบทางศึกษาได้อย่างไร: แนวคิดและประสบการณ์ในต่างประเทศ.** สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559, จาก <http://tdri.or.th/priority-research/d2012004/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม. (2559). **รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจน และความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2558.** สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2559, จาก http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/pdf_สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ58.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2525). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529.** สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3780.

- _____. (2535). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3782.
- _____. (2540). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3783.
- _____. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20160323112418.pdf.
- _____. (2555). ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/article_attach/article_file_20160922162732.pdf.
- _____. (2559). รายได้ประชาชาติของไทย พ.ศ.2557 แบบปริมาณลูกโซ่. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2561, จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5519&filename=ni_page
- _____. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2561, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu1.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrollment rate) ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by expenditure) ปี 2550-2558. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/pdf_สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ 58.pdf
- _____. (2559). อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net enrollment rate) ในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by expenditure) ปี 2551-2558. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://social.nesdb.go.th/social/Portals/0/pdf_สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ 58.pdf
- สุกานดา ญาณศิริ. (2541). การวิเคราะห์ปรัชญาการปฏิรูปการศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์: สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า”. ปริญญาโท ค.ม. (พื้นฐานการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุดา ภัทษา. (2554). **วิกฤตการศึกษาไทย**. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=23990&Key=hotnews>
- อมรรวิษฐ์ นาครทรรพ. (2539). **ความฝันของแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์".
- _____. (2541). **ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1 : กระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็กๆ และชุมชนของเรา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์".
- วิธาน เจริญผล. (2555). **ศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์ชี้ แนวโน้มธุรกิจกวดวิชายังโตไม่หยุด ปัจจุบันทั้งระบบมูลค่ากว่า 7,000 ล้านบาท**. ข่าวแจก-ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์. สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2559, จาก <https://thaipublica.org/2012/07/eic-analyzes-trends-in-business-education/>
- Jimenez, Emmanuel. (1986, January). The public subsidization of education and health in developing countries: a review of equity and efficiency (English). **The World Bank research observer**. 1(1). pp. 111-135. <http://documents.worldbank.org/curated/en/367711468779399054/The-public-subsidization-of-education-and-health-in-developing-countries-a-review-of-equity-and-efficiency>
- OECD/UNESCO Institute for Statistics. (2003). **Literacy Skills for the World of Tomorrow: Further Results from PISA 2000**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264102873-en>
- OECD. (2004). **Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264006416-en>
- _____. (2007). **PISA 2006: Science Competencies for Tomorrow's World: Volume 1: Analysis**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264040014-en>
- _____. (2010). **PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Reading, Mathematics and Science (Volume I)**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264091450-en>
- _____. (2014). **PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do – Student Performance in Mathematics, Reading and Science (Volume I, Revised edition, February 2014)**. Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201118-en>

_____. (2016). **PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education.**

Retrieved December 11, 2016, from <http://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>

Todaro, Michael P. (2000). **Economic Development.** 7thed. Harlow: Addison-Wesley Longman.

United Nations Sustainable Development. (1987). **Report of the World Commission on Environment and Development- Our Common Future.** Retrieved May 9,

2018, from https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/42/427&Lang=E

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8

หัวข้อ	กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคหลังทันสมัย
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	8 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 11 และ 12)
วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้นิสิตเข้าใจและเห็นความเชื่อมโยงของความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 20 และ 21 กับการเปลี่ยนทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ 2. เพื่อให้นิสิตสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเข้าใจการปรับตัวและทางเลือกการศึกษาไทย
เนื้อหา	ความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 20 และ 21 กับการเปลี่ยนทัศนคติในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ การปรับตัวและทางเลือกการศึกษาไทย

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

สัปดาห์ที่ 11

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (45 นาที)

อาจารย์เปิดเพลง Imagine พร้อมมิวสิกวิดีโอของ John Lennon ให้นิสิตฟัง 1 รอบ และสอบถามนิสิตว่าทราบหรือไม่ว่าเพลงนี้ชื่อเพลงอะไร แต่งขึ้นเมื่อไหร่ ทำไมเมื่อมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้น เช่น เหตุการณ์ก่อการร้าย เหตุระเบิด เพลง Imagine มักเป็นเพลงที่ถูกเลือกเปิด ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อหรือบอกอะไรกับผู้ฟัง บทเพลงสะท้อนถึงสถานการณ์หรือปัญหาที่สำคัญอะไรของโลก อาจารย์เปิดเพลง Imagine พร้อมมิวสิกวิดีโอของ John Lennon ให้นิสิตฟังอีกครั้ง และชวนนิสิตพูดคุยเกี่ยวกับเนื้อเพลงว่าสะท้อนถึงคุณค่าอะไรในการดำเนินชีวิต เป็นคุณค่าที่นิสิตคุ้นเคยหรือไม่ ทำไมคุณค่านี้ถึงได้รับการพูดถึง บทเพลงสะท้อนถึงทัศนคติที่มีต่อโลกและชีวิตอย่างไร อาทิ Imagine there's no heaven. It's easy if you try. No hell below us. Above us only sky. Imagine all the people living for today. Imagine there's no countries. It isn't hard to do. Nothing to kill or die for. And no religion too. Imagine all the people living life in peace..... Imagine no possessions. I wonder if you can. No need for greed or hunger. A brotherhood of man. Imagine all the people sharing all the world..... อาจารย์เชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนโดยชี้ให้เห็นว่า John Lennon เป็นหนึ่งในสมาชิกของวง The Beatle ซึ่งเป็นวงดนตรีแนว Pop Rock ที่มีส่วนทำให้ดนตรีแนว Pop Rock เฟื่องฟูในประเทศสหรัฐอเมริกา การเกิดขึ้นของขบวนการฮิปปี้ วัฒนธรรมดนตรี และวิถีชีวิตของคนหนุ่มสาวที่ขบถต่อแบบแผนการดำเนินชีวิต

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์อธิบายว่า ศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงเวลาที่มีความผันผวนมากที่สุดครั้งหนึ่งใน

ประวัติศาสตร์โลก สามารถเปรียบเทียบได้กับศตวรรษที่ 13 ซึ่งจักรวรรดิมองโกลขยายอำนาจจนมีอาณาเขตต่อเนื่องใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ และตั้งคำถามโดยให้นักสืบค้นข้อมูลจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ อาทิ มีเหตุการณ์อะไรที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 20 ที่ทำให้เป็นช่วงเวลาที่มีความผันผวนมากที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของโลก การเกิดสงครามโลกนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง การประกาศเอกราชของประเทศอาณานิคมมีผลอย่างไรต่ออำนาจการเมืองในโลก การเกิดปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีผลอย่างไรต่อมนุษยชาติ ปรากฏการณ์ที่เรียกกันว่าเป็นการปฏิวัติวัฒนธรรมในศตวรรษที่ 20 มีลักษณะอย่างไร วัฒนธรรมประชานิยมหรือวัฒนธรรมสมัยนิยม (Popular Culture หรือ Pop Culture) ในศตวรรษที่ 20 มีลักษณะอย่างไร การปฏิวัติของคนหนุ่มสาว-ขบวนการฮิปปี้ส่งผลอย่างไรต่อวัฒนธรรมประชานิยมหรือวัฒนธรรมสมัยนิยม เทคโนโลยีส่งผลอย่างไรต่อวัฒนธรรมข่าวสารและความบันเทิง รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การปฏิวัติทางความคิดในวงการวิทยาศาสตร์-ฟิสิกส์ยุคใหม่และปรัชญา รวมทั้งการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สามและสี่ส่งผลต่อทัศนคติในการมองโลก ความเป็นจริงของธรรมชาติและความรู้อย่างไร ปัญหาสิ่งแวดล้อมมีผลต่อทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิตอย่างไร (60 นาที)

2.2 ให้นักสืบชมคลิปวิดีโอที่ชื่อเรื่อง The Fourth Industrial Revolution และอภิปรายสิ่งที่เรียนรู้เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 (30 นาที)

2.3 อาจารย์ตั้งคำถาม 3 คำถาม โดยให้นักสืบสองคนช่วยพิมพ์และจัดหมวดหมู่คำตอบดังนี้

- 1) ให้นักสืบทบทวนสิ่งที่เคยเรียนรู้ในโรงเรียนและยกตัวอย่างความรู้ที่นักสืบเคยเรียนและคิดว่าไม่ใช่ความจริงอีกต่อไปว่ามีเรื่องอะไรบ้าง ทำไมนักสืบคิดว่าความรู้ดังกล่าวไม่ใช่ความจริง
- 2) นักสืบคิดว่าความรู้ชุดเดิมซึ่งนักสืบคิดว่าไม่ใช่ความจริงยังมีการสอนอยู่ในโรงเรียนหรือไม่ ถ้าสอน เพราะเหตุใด
- 3) ถ้าเป็นครู นักสืบจะสอนความรู้ชุดเดิมซึ่งนักสืบคิดว่าไม่ใช่ความจริงหรือไม่ เพราะเหตุใด (60 นาที)

3. ชั้นสรุปบทเรียน (45 นาที)

3.1 อาจารย์ชี้ให้นักสืบเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 20 การเปลี่ยนโลกทัศน์วิถีชีวิต การลดความสำคัญ (Decenter) ของรัฐชาติ มโนทัศน์ชนชั้น วัฒนธรรมตะวันตก การวิพากษ์ความรู้สมัยใหม่ การเกิดขึ้นของแนวคิดพหุสังคมและพหุวัฒนธรรม และหลังสมัยใหม่ พร้อมทั้งตั้งคำถามว่าโลกในศตวรรษที่ 21 และการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้นในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

3.2 อาจารย์แจกเอกสารประกอบการสอนเรื่อง การศึกษาทางเลือก และชี้แจงถึงการทำงานครั้งที่ 9 ดังนี้

3.2.1 ให้นักสืบเลือกโรงเรียนทางเลือกที่สนใจในเอกสารประกอบการสอน หรือสืบค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Database) โดยพิมพ์คำค้นว่า โรงเรียนทางเลือกหรือบ้านเรียนหรือ

โฮมสคูล ให้นิสิตทุกคนแจ้งชื่อโรงเรียนหรือบ้านเรียนหรือโฮมสคูลที่สนใจทาง Group Line เพื่อไม่ให้เลือกซ้ำกัน โดยทำเป็นคู่

3.2.2 ให้นิสิตศึกษาโรงเรียนหรือบ้านเรียนหรือโฮมสคูลผ่านทาง website ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ความเป็นมาของโรงเรียนหรือบ้านเรียนหรือโฮมสคูล (โรงเรียนก่อตั้งโดยใคร ทำไม่ถึงก่อตั้งขึ้น หรือทำไมจึงจัดการศึกษาให้ลูก) 2) ปรัชญา/แนวคิดในการจัดการศึกษา 3) การจัดการเรียนรู้อธิบายทั้งหลักการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน/บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ในฐานะผู้จัดการเรียนรู้และลูกในฐานะผู้เรียน 4) ประเด็นเพิ่มเติมที่สนใจ นำเสนอในสัปดาห์หน้า

สัปดาห์ที่ 12

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (30 นาที)

ให้นิสิตหลับตา นั่งด้วยท่าที่สบายพร้อมเปิดเพลง Baba Nam Kevalam เมื่อเพลงจบอาจารย์สอบถามถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้น อาจารย์เชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนโดยอธิบายว่าเพลงนี้เป็นเพลงที่โรงเรียนทางเลือกแห่งหนึ่งเปิดให้เด็กนักเรียนร้องตอนเช้าทุกวัน เพื่อสร้างสภาวะที่เรียกว่าคลื่นสมองต่ำ เพราะเชื่อว่าเด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีที่สุดเมื่อจิตใจอยู่ในสภาวะที่ผ่อนคลายที่สุด ปราศจากความตึงเครียด ปราศจากความวิตกกังวล สบายใจและมีความสุข อาจารย์ยกตัวอย่างแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส (Neo-humanist) ซึ่งเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทางเลือกแห่งหนึ่ง และชี้ให้นิสิตเห็นถึงความหลากหลายและยืดหยุ่นของการศึกษาซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการสร้างทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่พบได้ทั่วไปในหลายประเทศทั่วโลก

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ให้นิสิตดูวีดิทัศน์เรื่อง “การศึกษาทางเลือก” ความหลากหลายที่งดงาม (20 นาที)

2.2 ให้นิสิตนั่งเป็นวงกลม นำเสนอและแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเองเรียนรู้เกี่ยวกับโรงเรียนทางเลือกหรือบ้านเรียนหรือโฮมสคูล กระตุ้นให้นิสิตซักถามเพื่อน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจถึงความหลากหลายด้านปรัชญา/แนวคิดของการจัดการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ทั้งหลักการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ บทบาทของครูและผู้เรียน (100 นาที)

2.3 อาจารย์ตั้งคำถามว่า ทำไมโรงเรียนเหล่านี้ถึงเรียกตนเองว่าเป็นโรงเรียนทางเลือก การเกิดขึ้นของโรงเรียนทางเลือก บ้านเรียนหรือโฮมสคูล สะท้อนถึงปัญหาอะไรในระบบการศึกษาไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีทัศนะต่อการศึกษาทางเลือกอย่างไร ถ้ากล่าวถึงโรงเรียนทางเลือก บ้านเรียนหรือโฮมสคูลสะท้อนถึงการเปลี่ยน “การศึกษาแบบเสื้อโหล” เป็น “การศึกษาแบบจัดเฉพาะ” “การศึกษาแบบวัดตัวตัด” นิสิตเห็นด้วยหรือไม่ นอกจากโรงเรียนทางเลือกและบ้านเรียนหรือโฮมสคูลแล้ว นิสิตคิดว่าการศึกษารูปแบบอื่นมีการปรับตัวอย่างไร การจัดการศึกษาในอนาคตควรเป็นอย่างไร (45 นาที)

3. ชั้นสรุปบทเรียน (45 นาที)

3.1 อาจารย์ให้นักเรียนดูสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปรับตัวและทางเลือกการศึกษาไทยลงในกระดาษ A4 ครึ่งแผ่นและอ่านให้เพื่อน ๆ ฟัง

3.2 อาจารย์ซักซ้อมความเข้าใจถึงกติกาและการวิจารณ์การนำเสนอรายงานในสัปดาห์ถัดไปดังนี้ 1) ให้นักเรียนดูชื่อวิจารณ์รายงานของเพื่อนหนึ่งกลุ่ม การวิจารณ์รายงานที่ดีหมายถึง การชี้ให้เห็นส่วนที่ดีทั้งด้านเนื้อหาและการนำเสนอ ส่วนที่ควรแก้ไขทั้งด้านเนื้อหาและการนำเสนอพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะว่าควรแก้ไขอย่างไร 2) ให้นักเรียนทุกคนประเมินรายงานตามแบบประเมินการนำเสนอ โดยให้ประเมินกลุ่มตนเองด้วย และ 3) ให้ส่ง file นำเสนอให้เพื่อน และครูได้ศึกษาล่วงหน้าไม่น้อยกว่าหนึ่งวัน

สื่อการเรียนรู้

1. “การศึกษาทางเลือก” ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ในวารสารพระชนมายุ 5 รอบ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2558. พรใจ ลีทองอิน. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2558.

2. เอกสารประกอบการสอนเรื่อง “การศึกษาในยุคหลังทันสมัย: การปรับตัวและทางเลือกการศึกษาไทย”

3. มิวสิควิดีโอเพลง Imagine ของ John Lennon

4. คลิปวิดีโอเรื่อง “The Fourth Industrial Revolution”

5. คลิปวิดีโอเรื่อง “การศึกษาทางเลือก” ความหลากหลายที่งดงาม เว็บไซต์วิชาการศึกษาทางเลือกครั้งที่ 2 (ประจำปี 2554) วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2555

6. สไลด์เรื่อง “โลกในศตวรรษที่ 20”

7. ใบงานเรื่องโรงเรียนทางเลือกและบ้านเรียนหรือโฮมสคูล (งานครั้งที่ 9 งานคู่ นำเสนอผลการเรียนในชั้นเรียน)

8. กระดาษ A4

9. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553

การประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน

2. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จากการทำงานคู่กัน/กลุ่มในชั้นเรียน ครั้งที่ 9 ใบงานเรื่องโรงเรียนทางเลือกและบ้านเรียนหรือโฮมสคูล

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง การศึกษาในยุคหลังทันสมัย: การปรับตัวและทางเลือกการศึกษาไทย

ศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงระยะเวลาแห่งความเปลี่ยนแปลงที่มีความผันผวนมากที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เพราะลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเส้นตรง ซึ่งมีนัยถึงความต่อเนื่องและความก้าวหน้า หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวกระโดด ไม่ต่อเนื่อง รวดเร็ว รอบด้าน สลับซับซ้อนและหลากหลาย การค้นพบทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์ และทฤษฎีควอนตัมในช่วงต้นศตวรรษได้ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในแวดวงวิทยาศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากคำเรียกฟิสิกส์ในศตวรรษที่ 20 ว่า ฟิสิกส์ยุคใหม่ (Modern Physics) และเรียกทฤษฎีที่พบก่อนศตวรรษที่ 20 ว่า ฟิสิกส์ยุคเก่า (Classical Physics) นอกจากนี้ยังเป็นช่วงเวลาที่มโหฬารขนาดใหญ่เกิดขึ้นหลายครั้ง รวมถึงการเกิดสงครามโลกถึงสองครั้งในระยะเวลาเพียงสามสิบปี (ครั้งที่ 1 ค.ศ.1914-1919 และครั้งที่ 2 ค.ศ.1939-1945) ผลของสงครามโลกครั้งที่สองได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการ การจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (United Nations, 1948) สะท้อนถึงความพยายามจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน ผ่านการผลิตคุณค่าสากลชุดใหม่ และทำให้การศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบโรงเรียนกลายเป็นสิทธิมนุษยชน ซึ่งรัฐจักต้องจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ครึ่งหลังของศตวรรษได้เกิดแนวคิดที่เรียกกันว่า หลังสมัยใหม่ (Postmodernism) อิทธิพลของนักคิดในสกุลความคิดนี้ซึ่งตั้งข้อสงสัย ท้าทาย ปฏิเสธและต่อต้านระบบคุณค่าในยุคสมัยใหม่ที่ได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นความเป็นเหตุเป็นผล (Rationality) ความเป็นสากล (Universality) ความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) ความรู้ ความจริง ซึ่งเป็นผลพวงของยุคแสงสว่างแห่งปัญญา (Age of Enlightenment) ปรากฏทั้งในงานศิลปะ วรรณกรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และการศึกษา ในช่วงทศวรรษ 1970 ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นปัญหาวิกฤติและได้รับความสนใจในระดับโลก ซึ่งทำให้แนวคิดการมองโลกเป็นระบบนิเวศรวมทั้งกระบวนทัศน์แบบองค์รวมได้รับการพูดถึงในฐานะแนวทางสู่การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากนั้นยังเป็นช่วงเวลาที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการนำเทคโนโลยีมาปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตและการตลาด รวมทั้งยังนำมาใช้จัดการสารสนเทศ จนเกิดการปฏิวัติทางการคมนาคมและการสื่อสาร ทำให้โลกเชื่อมโยงกันจนทำให้คำว่า “โลกาภิวัตน์” แพร่หลายในช่วงสองทศวรรษสุดท้าย สภาวะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ซึ่งหมายถึง ทัศนะพื้นฐานในการมองโลก มองชีวิต และการก่อตัวของกระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดใหม่ อันเนื่องมาจากทัศนะในการมองความรู้สมัยใหม่ได้ถูกตั้งข้อสงสัย ไม่เชื่อถือและถูกวิพากษ์อย่างถอนราก

ถอนโค่น บทนี้จึงแบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วน คือสภาวะหลังสมัยใหม่และการเปลี่ยนทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้ และส่วนที่สองกล่าวถึงการปรับตัวและทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย

สภาวะหลังสมัยใหม่และการเปลี่ยนทัศนะในการมองความรู้และกระบวนการเรียนรู้

หลังสมัยใหม่ หรือที่มักเรียกทับศัพท์ว่า โพสต์โมเดิร์น (Postmodern) เป็นมโนทัศน์ที่ถูกพูดถึงกันอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการในช่วงสองทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 จนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วงหลังปี ค.ศ.1985¹⁴ หลังสมัยใหม่เป็นมโนทัศน์ที่มีความยุ่งยากในการนิยาม แต่เป็นที่รับรู้และมักใช้กันในสามความหมาย คือ 1) สภาวะหลังสมัยใหม่ (Postmodernity) ซึ่งหมายถึง สภาพสังคมร่วมสมัยที่พัฒนามาจากสังคมสมัยใหม่ มีลักษณะสำคัญอยู่ที่การปฏิเสธ วิพากษ์ ต่อต้านระบบคุณค่าแบบสมัยใหม่ 2) ปรัชญาแนวคิดทางทฤษฎี ที่มุ่งตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์บรรดาทฤษฎีและองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับในยุคแสงสว่างแห่งปัญญา และ 3) การเคลื่อนไหวทางศิลปะและวรรณกรรม ซึ่งต่อต้านสกุลความคิดแบบสมัยใหม่¹⁵ (เสาวณิต จุลวงศ์. 2556: 5 และ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554: 185-186) แต่อย่างไรก็ตาม ยุคหลังสมัยใหม่ (The Postmodern Era) ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงกันว่ามียุคจริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงบางมิติเท่านั้น¹⁶ แต่ในทัศนะของฌอง ฟร็องซัวส์ เลียวทาร์ด (Jean Francois Lyotard, 1924-1998) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 สังคมตะวันตกได้ก้าวเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่แล้ว เลียวทาร์ดซึ่งเป็นผู้นำคำว่าหลังสมัยใหม่มาใช้นอกรวงการศึกษาศิลปะเป็นคนแรก ใช้คำว่าสภาวะหลังสมัยใหม่ (Postmodern Condition) เพื่อนิยามสภาวะของสังคมยุคหลังอุตสาหกรรม หรือสังคมคอมพิวเตอร์ (Computerized

¹⁴ จากการสืบค้นฐานข้อมูลของห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2560 โดยใช้คำสืบค้นว่า “Postmodern” มีเอกสารที่ตีพิมพ์ก่อนปีค.ศ.1974 46 รายการ ระหว่างปีค.ศ.1975-1984 286 รายการ ระหว่างปี ค.ศ.1985-1995 10,302 รายการ ระหว่างปีค.ศ.1996-2007 89,636 รายการ และหลังปี ค.ศ.2007 จนถึงปัจจุบัน 82,106 รายการ

¹⁵ ศึกษาศิลปะแนวหลังสมัยใหม่ได้จากงานของวีรรัตน์ ปันแก้ว และวีรณ ตั้งเจริญ. 2554: 29-35

¹⁶ เสาวณิต จุลวงศ์ (2556: 4-5) เสนอว่า Postmodern หรือหลังสมัยใหม่ ไม่ได้หมายความถึงยุคสมัยที่เกิดขึ้นหลังจากยุคสมัยใหม่สิ้นสุดลง หากแต่อาจมีความหมายได้สองนัย นัยแรกหมายถึง “มาจาก” “สมัยใหม่” ซึ่งหมายถึงความต่อเนื่องทั้งทางด้านความคิดและปฏิบัติการ หรือหมายถึง “ผลที่เกิดขึ้น” จาก “สมัยใหม่” ซึ่งหมายถึง ผลพวงที่เกิดจากการพัฒนาทั้งด้านรูปธรรม เช่น เทคโนโลยี วิทยาการเศรษฐกิจ และด้านนามธรรม เช่น ความคิด ระบบคุณค่า และนัยที่สอง Post ยังอาจหมายถึง “การปฏิเสธ” “การต่อต้าน” “การไม่เห็นด้วย” กับแนวทางแบบ “สมัยใหม่” ซึ่งหมายถึง ความเคลื่อนไหวทางด้านการศึกษาทฤษฎีความรู้และศิลปะในทุกกรณี Post หรือ “หลัง” จึงมีนัยของการเกิดขึ้นทีหลัง “สมัยใหม่” แต่ไม่ได้หมายความว่า “สมัยใหม่” สิ้นสุดลงแล้ว ขณะที่ยาฮเวล (Havel, Vaclav. 2008: 431) มองว่ายุคสมัยใหม่ได้สิ้นสุดลงไปแล้วเมื่อปี ค.ศ.1969 โดยใช้เหตุการณ์การส่งมนุษย์คนแรกไปดวงจันทร์เป็นเส้นแบ่งยุคสมัย

Societies) หรือสังคมหลังสิ้นทศวรรษ 1950 โดยนิยามหลังสมัยใหม่ว่าหมายถึงความกังขา สงสัย หรือไม่เชื่อถือที่มีต่อเรื่องเล่าขนาดใหญ่ (Postmodern As Incredulity Towards Metanarratives) สภาวะหลังสมัยใหม่จึงแตกต่างจากสภาวะสมัยใหม่ซึ่งเป็นช่วงเวลาในเรื่องเล่าขนาดใหญ่มีความชอบธรรม หรือได้รับการเชื่อถือ (Metanarrative Legitimation) เรื่องเล่าขนาดใหญ่ในที่นี่หมายถึง ความรู้ที่ชอบธรรมและเป็นคำอธิบายพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติและจุดมุ่งหมายในการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ เช่น ทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ ฟรีดริช เฮเกิล อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เลียวทาร์ดเห็นว่าความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีหลังสงครามโลกครั้งที่สองส่งผลอย่างรุนแรงต่อสถานะของความรู้สมัยใหม่ซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นความรู้สูงสุดเหนือกว่าความรู้แบบอื่น การทำให้สังคมเป็นแบบคอมพิวเตอร์ได้ทำให้ปัญหาด้านความชอบธรรม (Legitimation) ซึ่งเป็นปัญหาทั้งด้านความรู้และอำนาจที่ไม่อาจแยกออกจากกันเหมือนเหรียญสองด้านได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะทำให้คำถามที่ว่าใครควรเป็นผู้ตัดสินใจว่าอะไรคือความรู้ และอะไรควรเป็นเกณฑ์ที่ใช้สำหรับการตัดสินใจว่าอะไรคือความรู้ ไม่ใช่คำถามที่มีต่อรัฐเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป การที่ความรู้มหาศาลได้ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลแบบดิจิทัล ทำให้เลียวทาร์ดตั้งข้อสงสัยว่าบรรษัทข้ามชาติอาจเป็นผู้ตัดสินใจว่าอะไรคือความรู้ที่ควรจัดเก็บและใครสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลเหล่านี้ เมื่อรัฐและทุน (เช่น บรรษัทข้ามชาติ) เกี่ยวข้องกับความชอบธรรมเพราะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์ว่าสิ่งใดเป็นหรือไม่เป็นความรู้ ความรู้จึงเกี่ยวพันกับอำนาจ ไม่ใช่ความเป็นกลาง หรือปลอดจากค่านิยมอีกต่อไป ความรู้ในทัศนะของนักคิดหลังสมัยใหม่จึงไม่ใช่เรื่องของการเข้าใจหรือพยายามอธิบายความจริง หากแต่เป็นเพียงมุมมองของผู้มีอำนาจ ไม่ใช่ความรู้ที่เป็นสากลใช้ได้ทั่วไป ความรู้จึงเป็นเพียงวาทกรรม (Discourse) ประเภทหนึ่งเท่านั้นเอง (Lyotard. 1984)

เลียวทาร์ดยังมองว่าความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทำให้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเกี่ยวข้องกับภาษามากขึ้น วิทยาศาสตร์จึงมีสถานะเป็นเกมภาษา¹⁷แบบหนึ่ง เมื่อเกมภาษาแต่ละเกมต่างมีกฎของตนเอง วิทยาศาสตร์จึงไม่ได้มีสถานะเหนือกว่าเกมภาษาแบบอื่น และไม่ได้เป็นตัวแทนของความรู้ทั้งหมด หรือเป็นความรู้ที่มีสถานะสูงสุด เพราะยังมีความรู้ที่เลียวทาร์ดเรียกว่า ความรู้แบบเรื่องเล่า (Narrative Knowledge) ด้วย ซึ่งเขามองว่าเป็นส่วนสำคัญของทุกสังคมเนื่องจากเป็นความรู้ที่

¹⁷ เลียวทาร์ดนำมโนทัศน์เรื่องเกมภาษา (Language-games) มาจากวิตเกินสไตน์ ซึ่งมองว่าการติดต่อสื่อสารหรือการเลือกใช้คำที่สื่อความหมายกันได้นั้นเป็นเพราะความเข้าใจกฎของการใช้ภาษานั้น ๆ กฎดังกล่าวเหมือนกับกติกาของการเล่นเกม ซึ่งผู้เล่น (รวมทั้งผู้ชม) มีความเข้าใจกติการ่วมกัน ซึ่งอาจเข้าใจได้ง่ายขึ้นหากพิจารณาจากการยกตัวอย่างของวิตเกินสไตน์ที่ โสรจจ์ หงศ์ลดารมภ์ (2558: 219-220) อธิบายไว้ในหนังสือเรื่องปรัชญาภาษาว่า “.....ลองสังเกตดูเกมการเล่นอย่างหนึ่ง เช่น หมากรุก การเดินของตัวหมากรุกแต่ละตัวจะ “มีความหมาย” ก็ต่อเมื่อการเดินนั้นเป็นไปตามกฎของหมากรุก แต่ถ้าผมเดินเกมตัวหมากรุกในเกมหมากรุกเหมือนกับตัวหมากรุกฮอส การเดินนั้นก็ไม่มี ความหมาย..... การเปรียบภาษาเป็นเกมก็ยิ่งหมายความว่า ภาษานั้นไม่มี ความหมายอะไรที่ลึกซึ้งไปกว่าบทบาทของมันเองในการปฏิบัติต่อกันของมนุษย์ที่เป็นผู้เล่นเกม.....”

กำหนดกฎระเบียบซึ่งก่อให้เกิดพันธะทางสังคม ความรู้ทั้งสองประเภทจึงมีความสำคัญเท่าเทียมกัน (Lyotard. 1984)

อาจกล่าวได้ว่า สภาวะหลังสมัยใหม่ หมายถึง สภาพสังคมร่วมสมัยที่พัฒนามาจากสังคมสมัยใหม่ มีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและแปรเปลี่ยนได้ง่ายมากกว่าในอดีต ทำให้เกิดความเป็นพหุในหลายลักษณะ มีลักษณะสำคัญอยู่ที่การปฏิเสธ วิชาภักษ์ ต่อด้านความรู้และระบบคุณค่าแบบสมัยใหม่ ความรู้ในทัศนะของแนวคิดหลังสมัยใหม่ไม่ใช่ข้อสรุปทั่วไป หรือเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลซึ่งเป็นสากลอีกต่อไป เพราะความรู้เป็นเพียงวาทกรรม ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มคนที่แตกต่างกันหลากหลาย ไม่ได้มาจากคนกลุ่มเดียวที่มีอำนาจ ความรู้จึงมีหลายแบบ มีทั้งความรู้ที่ถูกจัดระบบอยู่ในรูปของศาสตร์หรือศาสตร์เชิงนามธรรม และความรู้ที่เป็นการเล่าเรื่องเชิงข้อเท็จจริง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะเจาะจง รวมทั้งความรู้ยังเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หรือมีสถานะเป็นเพียงความรู้ ณ ช่วงเวลาหนึ่งจนกว่าจะถูกปฏิเสธ เพราะมีการค้นพบความรู้ชุดใหม่ ดังข้อสรุปของ วีระ สมบูรณ์ (2532: 104-105) ซึ่งสะท้อนกระบวนการทัศน์ชุดใหม่ในการมองความรู้ความต่อนึ่งว่า “ความจริงและเหตุผลอาจมิได้หลากหลายตามพื้นเพของจารีตต่าง ๆ ในสังคม และความรู้แบบเหตุผล หรือ “วิทยาศาสตร์” ก็เป็นเพียงพรมแดนหนึ่งของความรู้ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นมาตรวัดตัดสินความรู้และประสบการณ์จากจารีตอื่น ๆ”

การปรับตัวและทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย

นับตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา รัฐสมัยใหม่ได้เริ่มหันมาจัดการศึกษาสำหรับประชาชนในรูปแบบของการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือที่เรียกกันว่าการศึกษาระบบใหม่ (Modern Education) ซึ่งเป็นนวัตกรรมการศึกษาที่มีรากฐานจากเรอเนซองส์ (Renaissance)¹⁸ ตอนปลายและยุคสมัยใหม่ตอนต้น การศึกษาระบบใหม่ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ดังจะเห็นได้จากการก่อ

¹⁸ เรอเนซองส์หรือสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาเริ่มขึ้นในอิตาลีในช่วงต้นศตวรรษที่ 14 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สมัยกลางเริ่มอับแสงทั่วทวีปยุโรป ก่อนที่จะแพร่ไปทั่วยุโรปในช่วงปลายศตวรรษที่ 14 และรุ่งเรืองสูงสุดในช่วงปี ค.ศ.1500-1530 ขบวนการที่เรียกกันว่ามนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งในความหมายแคบหมายถึงการตื่นตัวใหม่ของความสนใจในวรรณคดีและปรัชญาของกรีกและโรม ในความหมายกว้างหมายถึงการฟื้นฟูความสนใจในเหตุการณ์และความสำคัญในบทบาทของมนุษย์ในโลกนี้ เรอเนซองส์ส่งเสริมให้มนุษย์แสวงหาสาระสำคัญนอกศาสนจักร และปลูกฝังความเหมือนจริงในศิลปะ ซึ่งแตกต่างสมัยกลางที่เน้นถึงโลกหน้าและหลีกเลี่ยงกับความสนใจในโลกนี้และชีวิตในปัจจุบัน ขบวนการที่เรียกกันว่ามนุษยนิยมนี้ได้นำความนับถือในอารยธรรมโบราณ และความต้องการเปลี่ยนศิลปะ วรรณคดี ภาษาและกินอยู่ตามแบบยุคคลาสสิก (วอลแบงค์และเทย์เลอร์. 2509: 318-347) ส่วนยุคคลาสสิก เป็นคำที่ใช้สำหรับเรียกอารยธรรมที่ก่อตัวขึ้นตามชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งเป็นความสามารถของชนสองชาติคือ กรีกและโรมัน อารยธรรมที่ชาวกรีกให้กำเนิดในศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล มีทั้งด้านปรัชญา วรรณคดี ศิลปกรรมและความรู้ทั้งหลายซึ่งยังคงเป็นวิชาคลาสสิกของโลกตะวันตก ส่วนอิทธิพลของโรมก่อตัวขึ้นประมาณ 275 ปีก่อนคริสตกาล ในอิตาลี โรมมีความยิ่งใหญ่ทั้งด้านภาษา วรรณคดีและสถาปัตยกรรม การปกครองและกฎหมาย (เพ็งอ้ง: หน้า 59-60)

ตัวของแนวคิดทางการศึกษาบนฐานของกระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดใหม่ โรบินสัน (2559: 377-378) หนึ่งในนักการศึกษาที่เสนอให้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษา มองว่าในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 แนวคิดการจัดการศึกษาแบบองค์รวมที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ก่อตัวขึ้น โดยยกตัวอย่างบุคคลสำคัญที่เสนอแนวคิดดังกล่าว อาทิ มาเรีย มอนเตสซอรี (Maria Montessori, 1870-1952) รูดอล์ฟ สไตเนอร์ (Rudolf Steiner, 1861-1925) เอ. เอส. นีลล์ (A. S. Neill, 1883-1973) (ดูรายละเอียดในพรใจ ลีทองอิน. 2558) แม้ในทัศนะของโรบินสัน การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาเริ่มขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 แต่หนังสือ Foundations of Educational Thought (Provenzo, Eugene F. 2008) ซึ่งรวมบทความเกี่ยวกับความคิดทางการศึกษาตั้งแต่ยุคสมัยใหม่ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน เสนอว่าการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาเกิดขึ้นในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1970 เนื่องจากเริ่มมีบทความเกี่ยวกับความคิดทางการศึกษาที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดหลังสมัยใหม่ โดยแบ่งอิทธิพลของแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่มีต่อการศึกษาออกเป็นสองช่วง ช่วงแรกตั้งแต่ปี ค.ศ.1979-1990 และช่วงที่สองตั้งแต่ปี ค.ศ.1991 จนถึงปัจจุบัน พรอเวินโซ ซึ่งเป็นบรรณาธิการหนังสือเล่มดังกล่าวมองว่าบทความเกี่ยวกับความคิดทางการศึกษาที่สะท้อนถึงแนวคิดหลังสมัยที่ปฏิเสธ หรือท้าทายเรื่องเล่าขนาดใหญ่ของความเป็นสมัยใหม่ (Metanarrative of Modernity) เริ่มปรากฏครั้งแรกในช่วงปลายทศวรรษ 1970 โดยใช้ปี ค.ศ.1979 ซึ่งเป็นปีที่เลียวทาร์ดตีพิมพ์หนังสือเล่มสำคัญคือ La Condition Postmoderne: Rapport Sur Le Savoir เป็นภาษาฝรั่งเศส ก่อนตีพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษในปีค.ศ.1984 เป็นเส้นแบ่ง แต่ในช่วงทศวรรษ 1990 จนถึงปัจจุบัน มีบทความที่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนะที่แตกต่างหลากหลายเกี่ยวกับการศึกษานบนฐานคิดที่ปฏิเสธ หรือท้าทายการศึกษาศาสตร์สมัยใหม่เพิ่มมากขึ้น อาทิ ทัศนะในการมองว่าการศึกษาต้องนำไปสู่การให้ความเคารพวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาจากทุกวัฒนธรรม ทัศนะที่ท้าทายความคิดที่มองว่าโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อปัจเจกมากกว่ากลุ่มผลประโยชน์พิเศษและชนชั้นนำ พรอเวินโซจึงแบ่งอิทธิพลของแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่มีต่อการศึกษาออกเป็นสองช่วงดังกล่าว หากยึดทัศนะของพรอเวินโซอาจกล่าวได้ว่าสองทศวรรษสุดท้ายของศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงเวลาที่แนวคิดแบบหลังสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อการศึกษาจนทำให้ความคิดทางการศึกษาในช่วงเวลานี้แตกต่างในเชิงคุณภาพจากกลางศตวรรษที่ 19 จนถึงปลายศตวรรษที่ 20 อันเป็นช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่ความคิดทางการศึกษาวางอยู่บนฐานของกระบวนทัศน์ทางการศึกษาแบบสมัยใหม่หรือยุคสมัยใหม่

ในกรณีของประเทศไทย กระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดใหม่ปรากฏขึ้นในช่วงทศวรรษ 2510 รายงานของคณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาที่ใช้ชื่อรายงานว่า “การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม” ซึ่งเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเพื่อนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2517 และต่อมาสมาคมผู้บริหารการศึกษาได้จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่แนวคิดการปฏิรูปการศึกษาในปี พ.ศ.2518 เป็นรายงานที่มีเนื้อหาสะท้อนถึงการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดใหม่เนื่องจากเปลี่ยนทัศนะในการมองความรู้จากเดิม ที่เชื่อว่าความรู้มีเพียงแบบเดียวหรือความรู้ที่จัดระบบ

ในรูปของศาสตร์เท่านั้น มาเป็นทัศนคติที่มองเห็นความรู้และกระบวนการเรียนรู้อันหลากหลาย ซึ่งสัมพันธ์กับทัศนคติในการมองโลกและชีวิตที่สัมพันธ์กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสอดคล้องงอกงามไปพร้อมชีวิต และสังคม ดังข้อความส่วนหนึ่งในหลักการของการปฏิรูปการศึกษาตอนที่ 1 และเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ในตอนที 5 ความว่า

ชีวิตมนุษย์ดำรงอยู่ระหว่าง ดิน น้ำ ก๊าซฟ้า แวดล้อมด้วยทุ่งนา ป่า เขา แม่น้ำ และทะเล รวมทั้งบ้านเมืองที่มนุษย์สร้างขึ้น ดวงอาทิตย์ส่องสว่างและให้ความอบอุ่นตอนกลางวัน เดือนและดาวประดับฟ้ายามราตรี เมฆนำฝนมาบำรุงเลี้ยงพืชพันธุ์ธัญญาหาร บางครั้งธรรมชาติเอื้ออำนวยหล่อเลี้ยงชีวิต แต่บางครั้งก็รุนแรงเกิดภัยอันตราย มนุษย์ดิ้นรนต่อสู้ความหิวโหย ความร้อนหนาว ความเจ็บไข้ และแม้ความตาย เพื่ออยู่รอดและเพื่อสัมผัสชื่นชมโลกอันตระการและพิงพิศวง ด้วยความรักและห่วงแหน ชีวิตอันระคนทั้งทุกข์และสุข ในการนี้ มนุษย์จึงได้แสวงหาความรู้ความเข้าใจอันเป็นทั้งแสงสว่างและพลัง ที่จะขจัดความมืดทึบแห่งอวิชชา และขบขจัดปัญหาที่ทั้งสร้างความสุขสมบูรณ์ในชีวิตอันมีความสัมพันธ์มีรูขาคจากธรรมชาตินั้น (คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา. 2518: 13) การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมอันตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ (เพ็ญอ้าง. 2518: 15)

1.3 การจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ของการศึกษาแต่ละระดับจะไม่ถือรายการชื่อวิชาและขอบเขตวิชาเท่าที่ปรากฏในหลักสูตรเดิมเป็นเกณฑ์ แต่จะคำนึงถึงความต้องการในชีวิตจริงและความพิสดารกว้างขวางของวิทยาการในโลกปัจจุบัน จึงจัดกลุ่มประสบการณ์เสียใหม่ ดังนี้ ในระดับประถมศึกษา เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ประสบการณ์ภาคเนื้อหา ประสบการณ์ภาคทักษะ ประสบการณ์ภาคสุนทรียภาพ และจริยธรรม และประสบการณ์ภาคการงาน ในระดับมัธยมศึกษา เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ประสบการณ์บังคับร่วม ประสบการณ์เลือกทางการงานหรือทางวิชาการ สร้างเสริมตามความถนัดของผู้เรียน และประสบการณ์เลือกเสริมตามความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน 1.4 เนื้อหาในกลุ่มต่าง ๆ ถือว่ามีความสำคัญทัดเทียมกัน ไม่นับเฉพาะความสามารถทางสมอง เช่นที่เป็นมาแล้ว (เพ็ญอ้าง. 2518: 94)

นอกจากนั้นรายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 มีการวิพากษ์วิจารณ์การศึกษาจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ

ทั่วไปกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นแรงกระตุ้นปลุกให้สังคมไทยตื่นตัวหันมาพิจารณาความเป็นมาของสังคมไทยมากกว่าช่วงเวลาครั้งใดในประวัติศาสตร์ (คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา. 2518: 3) นักวิชาการที่สนใจและวิพากษ์วิจารณ์การศึกษาที่สำคัญ อาทิ ปวย อึ้ง ภากรณ์ ซึ่งมองว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาไม่ใช่การผลิตกำลังคนตามความต้องการของระบบเศรษฐกิจ แต่คือนักเรียนแต่ละคน เพราะนักเรียนแต่ละคนควรได้รับการฝึกฝนหรือการศึกษาให้สุดความสามารถ ซึ่งหมายถึงความสามารถและความถนัดตามธรรมชาติที่แตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคน ดังข้อความตอนหนึ่งในคำบรรยายเรื่องการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 15 กรกฎาคม-10 สิงหาคม พ.ศ.2508 ความตอนหนึ่งว่า “การศึกษาต้องเริ่มต้นด้วยความสำคัญของนักเรียน และจบลงด้วยความสำคัญของนักเรียน นักเรียนไม่จำเป็นต้องเล่าเรียนเพื่อเห็นแก่ครูหรือแก่โรงเรียน ไม่ใช่หมั่นเรียนเพื่อชาติหรือแม้แต่ความรุ่งเรืองของวิชาการ วิชาการนั้นปล่อยให้ไปตามยถากรรมได้ ถ้านักเรียนสนใจในวิชาการเพื่อตนเองแล้ว วิชาการย่อมเจริญรุ่งเรืองได้เอง โดยมีนักเรียนเป็นผู้สืบสายวิชาการ” (ปวย อึ้ง ภากรณ์. 2530: 3-7)

ในช่วงเวลานี้ได้มีการตีพิมพ์หนังสือแปลที่วิพากษ์วิจารณ์การศึกษาสมัยใหม่และเสนอแนวคิดทางการศึกษาชุดใหม่ที่แตกต่างหลากหลายอีกหลายเล่ม อาทิ การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่ (2517) แปลจาก Pedagogy of the Oppressed ของเปาโล เฟรเร (Paulo Freire, 1921-1997) ซึ่งตีพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษในปีค.ศ.1970, เรียนตามสบายที่ซัมเมอร์ฮิล (2518) แปลจาก Summerhill: A Radical Approach to Child Rearing ต่อมาในการพิมพ์ครั้งที่ 4 เมื่อปี พ.ศ.2525 ใช้ชื่อว่า ชีวิตเสรีภาพ ซัมเมอร์ฮิล, การศึกษาเพื่อความเป็นไท (2528) แปลจาก Education for liberation (1973) ของอดัม เคิร์ล (Adam Curle, 1916-2006), ที่นี่ไม่มีโรงเรียน (2537) แปลจาก Deschooling society (1971) ของไอวาน อิลลิช (Ivan Illich, 1926-2002) เป็นต้น แนวคิดทางการศึกษาชุดใหม่ที่แตกต่างหลากหลายในหนังสือเหล่านี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการและคนหนุ่มสาวในช่วงเวลานั้น ดังจะเห็นได้จากคำนิยมในหนังสือชีวิต เสรีภาพ ซัมเมอร์ฮิล ฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 6 (2559) โดยพิภพ ธงไชย ผู้ร่วมก่อตั้งโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก โรงเรียนทางเลือกแห่งแรก ความตอนหนึ่งว่า “เมื่อพิมพ์หนังสือ “เรียนตามสบายที่ซัมเมอร์ฮิล” ออกมาครั้งแรก ก่อนตั้งหมู่บ้านเด็ก 4 ปี (พ.ศ.2518) เป็นเรื่องที่ไม่คิดว่าจะได้รับความนิยมอย่างมากมาขนาดนั้น ซัมเมอร์ฮิลกลายเป็นโรงเรียนในฝันของคนหนุ่มสาวในยุคนี้..... เมื่อข้าพเจ้าประกาศว่าจะตั้งโรงเรียนแบบนี้ “แบบซัมเมอร์ฮิล” จึงเป็นเรื่องฮือฮาและกลายเป็นโรงเรียนในฝันของคนร่วมสมัยไปทันที”

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาเกือบห้าทศวรรษนับตั้งแต่กระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดใหม่ก่อตัวขึ้นในช่วงทศวรรษ 2510 จนถึงปัจจุบัน (2561) กระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดใหม่ยังไม่ได้เข้ามาแทนที่กระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดเดิมหรือยังไม่มีมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษา แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ.2542 วางอยู่บนฐานของกระบวนทัศน์ทาง

การศึกษาชุดใหม่ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ผ่านมา เนื่องจากมีบทบาทปฏิบัติที่สะท้อนถึงทัศนะในการมองความรู้ที่หลากหลาย ทั้งความรู้ที่จัดระบบในรูปของศาสตร์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทักษะชีวิต และอาชีพ นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงทัศนะในการมองความรู้ว่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ไม่ใช่สิ่งจริงแท้แน่นอน เพราะเปลี่ยนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการท่องจำ ลอกเลียนความรู้และเทคโนโลยีจากตะวันตกมาเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เรียนวิธีการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจัดการความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ ไม่เน้นความรู้สำเร็จรูปเพียงพอใช้ได้ตลอดชีวิต แต่เป็นการเรียนเพื่อรู้ เรียนรู้เพื่อสอนชีวิต เรียนรู้เพื่อใช้งานได้จริงและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทำให้การศึกษามีรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการศึกษาตามหลักสูตรในและนอกระบบโรงเรียน การเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน การฝึกอาชีพทั้งจากครอบครัว ผู้รู้ สถานประกอบการ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน รวมทั้งไม่ได้มองการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจอีกต่อไป เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษาคือการพัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนให้สมบูรณ์อย่างสมดุลเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน และสังคมมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในฐานะผู้จัดการศึกษาโดยตรงและมีส่วนร่วมในฐานะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การที่กระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดใหม่ยังไม่ได้เข้ามาแทนที่กระบวนทัศน์ทางการศึกษาชุดเดิม ทำให้นักวิชาการที่สนใจการศึกษาบางคน อาทิ ประเวศ วะสี. (2557) มองว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้การปฏิรูปการศึกษาไม่ประสบความสำเร็จ ดังข้อความตอนหนึ่งในการปาฐกถาหัวข้อสร้างจุดเปลี่ยนประเทศไทย จากการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อคนทั้งมวล การประชุมวิชาการ อกวิวัฒน์การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย ระหว่างวันที่ 6-8 พฤษภาคม 2557 ความตอนหนึ่งว่า “.....ประเทศไทยปฏิรูปการศึกษามาหลายครั้งแต่ไม่เคยประสบความสำเร็จ สาเหตุเพราะเราไม่เคยปรับกระบวนทัศน์ ปฏิรูปครั้งใดก็ใช้กระบวนทัศน์เดิม ที่มีฐานเรียนรู้เพียงในตำรา ต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ ย้ายฐานการเรียนรู้ มาเรียนรู้ในความจริงของชีวิต เป็นชีวิตจริงปฏิบัติ.....”

แม้ในภาพรวม การปฏิรูปการศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะส่วนหรือภาพเล็กจะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพราะบางโรงเรียนได้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ จัดการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนแต่ละคน มีการผลิตนวัตกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการสร้างความร่วมมือกับชุมชนจนทำให้โรงเรียนแสดงบทบาทในการจัดการศึกษาได้อย่างสร้างสรรค์ มีการริเริ่มการศึกษาในรูปแบบอื่นเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทำให้เกิดทางเลือกของการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่หลากหลาย เนื่องจากทางเลือกของการศึกษาดังกล่าวดำเนินการโดยประชาชนซึ่งขณะนี้บางส่วนได้รวมตัวเป็นเครือข่ายในนามการศึกษาทางเลือก นอกจากนั้นยังดำเนินการผ่านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในส่วนนี้จึงเป็นการยกตัวอย่างกรณีศึกษาการศึกษาทางเลือกและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการจัดการศึกษาในฐานะทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย ดังนี้

การศึกษาทางเลือก

การศึกษาทางเลือกเป็นการศึกษาที่แสดงถึงคุณลักษณะที่ไม่ใช่การศึกษาในระบบโรงเรียน บนฐานของกระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย เริ่มขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ.2522 ในรูปแบบของโรงเรียน โดยใช้ชื่อว่าโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก หลังประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2542 มีจำนวนโรงเรียนทางเลือกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (พรใจ ลีทองอิน. 2558) การวิจัยเรื่องโรงเรียนทางเลือกกับทางเลือกในการศึกษาของประชาชน (ปกป้อง จันวิทย์ และสุนทร ตันมันทอง. 2554) ซึ่งนำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2554 ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) เรื่อง “ยกเครื่องการศึกษาไทย: สู่อุทิศศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง” (Revamping Thai Education System: Quality for All) โดยสำรวจสถานะของโรงเรียนทางเลือกในประเทศไทย วิเคราะห์โรงเรียนทางเลือกด้านความเป็นอิสระ (Autonomy) ด้านความรับผิดชอบ (Accountability) และด้านนวัตกรรมการเรียนการสอน (Innovation) ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทางเลือกเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาที่มีคุณภาพด้วยปรัชญาและการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเพราะมีความเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย ดังนั้นการศึกษาจึงต้องไม่มอบเพียงวิชาความรู้เท่านั้น แต่ต้องพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐาน และทักษะการใช้ชีวิต ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนทางเลือกมิได้มองการศึกษาเป็นเพียง ‘เครื่องมือ’ หรือ ‘บันได’ ของผู้เรียนในการไต่เต้าทางเศรษฐกิจและสังคม แต่การศึกษานั้นมีคุณค่า ความหมายในตัวของมันเอง การศึกษาควรเป็นไปเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ช่วยให้ ผู้เรียนเข้าถึงความดี ความงาม ความจริง และมีจิตสาธารณะ รวมถึงสร้างคนที่มี ความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตัวเอง การออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียน การสอนควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดำเนินไปรอบ ๆ ความสนใจของผู้เรียน และมุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้บรรลุศักยภาพตามทางแห่งตน.....นวัตกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ทางเลือกก่อรูปร่างบนฐานคิดและปรัชญาการศึกษาสำนักต่าง ๆ เช่น มอนเตสซอริ (Montessori) วอลดอร์ฟ (Waldorf) ซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill) และพุทธธรรมประยุกต์ เป็นต้น แต่ละปรัชญาการศึกษาเหล่านี้อาจมีจุดเน้นและเนื้อหากระบวนการแตกต่างกัน แต่ จุดร่วมประการหนึ่งก็คือ ธรรมชาติของมนุษย์มีความหลากหลาย การศึกษาเรียนรู้จึงต้องมีความหลากหลายและยึดเอาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามไปด้วย ความหลากหลายของ การศึกษาดังกล่าวเปิดพื้นที่ให้โรงเรียนทางเลือกสามารถทดลองและผลิตรายการการเรียน การสอนใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา รูปธรรมของการนำปรัชญาการศึกษาดังกล่าวมาปรับใช้แตกต่าง จากสาระ รูปแบบการเรียนการสอน และการประเมินผลที่คุ้นเคยในโรงเรียนทั่วไป ในด้าน สาระการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทางเลือกจัดสาระที่ไม่ยึดติดกับกลุ่มสาระวิชาหลัก 8

กลุ่ม เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย เป็นต้น แต่พยายามจัดสาระตามธรรมชาติ การเรียนรู้ของเด็กและบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน รวมทั้ง เน้นการประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ตัวอย่างหนึ่งของการจัดสาระการเรียนรู้ก็คือ เด็กนักเรียนชั้นมัธยมต้นเรียนฟิสิกส์จากการทำบ้านดินหรือเรียนรู้เรื่องค่า pH จากการผสมสีเพื่อวาดรูป ในด้านวิธีการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทางเลือกมีวิธีการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนเรียนรู้นอกสถานที่ และนักเรียนทำงานร่วมกับเพื่อนในชั้นมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การบรรยายวิชาแบบบูรณาการ การทำโครงการและค้นคว้าด้วยตนเอง การให้นักเรียนต่างอายุเรียนร่วมชั้น และนักเรียนมีสิทธิ์เลือกหัวข้อเรียน ในด้านการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทางเลือกให้ความสำคัญกับการประเมินผลนักเรียนที่แตกต่างไปจากโรงเรียนทั่วไป กล่าวคือ ใช้ข้อสอบปรนัยน้อยที่สุด แต่เน้นให้ครูเป็นผู้ประเมินพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การประเมินจากโครงการและข้อสอบอัตนัย โดยในการสอบวัดผลดังกล่าว ข้อสอบจะเน้นไปที่การประยุกต์ใช้ รวมถึงผสมผสานการประยุกต์ใช้กับการบูรณาการ (ปกป้อง จันวิทย์ และสุนทร ตันมันทอง. 2554: 3, 28 และ 29)

นอกจากโรงเรียนทางเลือกแล้ว การจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือกลุ่มครอบครัว หรือที่เรียกว่า บ้านเรียน (Home School) เป็นทางเลือกของการศึกษาด้วยปรัชญาและการเรียนรู้หลายทางเลือกเช่นเดียวกับโรงเรียนทางเลือก เริ่มขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ.2528 ปัจจุบัน (2561) มีครอบครัวที่จัดการศึกษาให้ลูกโดยจดทะเบียนมากกว่า 700 ครอบครัวและมีการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในโครงการของโรงเรียนอีกประมาณ 100-200 ครอบครัว¹⁹ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือกลุ่มครอบครัว เป็นการจัดการศึกษาตามความต้องการของผู้เรียน นวัตกรรมของการศึกษาถูกออกแบบและจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายด้วยปรัชญาที่แตกต่างกัน (พรใจ ลีทองอิน. 2558) หรือเป็นการศึกษาแบบวัดตัววัด เช่น ครอบครัว “พันธุ์โฮสส” และกลุ่มสถาบันปัญญาไทยจัดการศึกษาตามปรัชญาของ ดร. รูดอล์ฟ สไตเนอร์และตามแบบโรงเรียนวอลดอร์ฟ ที่มองว่าแก่นแท้ของการศึกษาคือการพัฒนามนุษย์ให้มีอิสรภาพทางปัญญา มีความสมดุลในความคิด ความรู้สึกและเจตจำนง สามารถเลือกหนทางของชีวิตได้ด้วยตนเอง พร้อมกับมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม ครอบครัว “ฟังอุดม” จัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาแบบพัฒนาองค์รวมของชีวิต ที่มีความเป็นพลวัต มีความยั่งยืน มีดุลยภาพ เข้าถึงแก่นแท้ภายในของมนุษย์ทำให้ชีวิตงอกงามทั้งกาย ใจ สติปัญญาและจิตวิญญาณ ครอบครัว “สมพงศ์” จัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษา “โรงเรียนได้ร่มไม้” ของรพินทรนาถภูวนาถและแนวคิดของกฤษณมูรติที่เน้นว่า

¹⁹ จำนวนครอบครัวที่จัดการศึกษาให้ลูกเป็นข้อมูลประมาณการ เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำระบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ทำให้ยังไม่มีข้อมูลจำนวนครอบครัวที่จัดการศึกษาให้ลูก (กนกพร เย็นสบาย. 2561)

การศึกษาคือธรรมชาติของชีวิต การเรียนรู้คือการเข้าร่วมเป็นหนึ่งในเดียวระหว่างชีวิตกับธรรมชาติของชีวิต ครอบครัว “ปรัชญาพุทธ” เห็นว่าการศึกษาต้องเป็นไปอย่างมีความหมาย รับผิดชอบต่อชีวิตที่เป็นจริงและการแก้ปัญหาในชีวิต พัฒนาไปสู่การสร้างงานสร้างอาชีพได้ (นุณรี สือรี. 2557: 36)

ตัวอย่างนวัตกรรมการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาแบบบ้านเรียนของครอบครัวหลังนุ้ย ซึ่งเป็นครอบครัวมุสลิมอาศัยอยู่ที่จังหวัดสตูล จัดการศึกษาแบบบ้านเรียนมาเป็นระยะเวลา 8 ปี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ลูกได้เรียนรู้อย่างอิสระ เป็นไปตามธรรมชาติและศักยภาพอย่างแท้จริง สร้างค่านิยมและทัศนคติในการเรียนรู้เพื่อชีวิต และเรียนรู้ตลอดชีวิต และมุ่งสร้างเสริมคุณลักษณะที่ควรมีในตัวลูก คือ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต รู้ผิดชอบชั่วดี และมีคุณธรรมจริยธรรมตามมาตรฐานของศาสนาอันเป็นคุณแก่ตนเองและสังคม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จัดการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้คือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ และบูรณาการการเรียนรู้กับการทำกิจวัตรประจำวัน การดำเนินชีวิตของครอบครัว ฝึกฝนเตรียมความพร้อมผ่านกระบวนการทำงาน การประกอบอาชีพ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ศิลปะ นอกจากนี้ยังให้เรียนรู้ทักษะพิเศษเพิ่มเติมตามความถนัดและความสนใจ ได้แก่ กีฬาขี่ม้า ยิงธนู ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ นวดแผนไทย นวดเพื่อสุขภาพ สนทนาภาษาต่างประเทศ (แผนการจัดการศึกษาครอบครัว “A.R.บ้านเชิงเขา.” 2545: ออนไลน์) ส่วนบ้านเรียนดวงตะวัน เป็นการจัดโดยกลุ่มครอบครัวจำนวน 4 ครอบครัว มีเป้าหมายเพื่อให้ลูกเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยปัจจุบันได้จัดการศึกษาทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา และกำลังเริ่มจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา การบริหารจัดการศึกษามีครอบครัวของ นายแพทย์เกรียงศักดิ์ ลามจตุรพิช เป็นเจ้าภาพหลัก จัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวการศึกษาของ วอลดอร์ฟ จัดการเรียนผ่านครูผู้สอนอย่างน้อย 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ใน 5 รายวิชา ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมอีก 6 กิจกรรม ได้แก่ เล่นเปียโน งานประดิษฐ์ งานเกษตร กีฬา (ว่ายน้ำ) ทัศนศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในทุกวันศุกร์ โดยยึดความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก และกิจกรรมฝึกสมอง เพื่อฝึกทักษะการคิดและการเรียนรู้ โดยการ จัดตารางการเรียนของเด็กให้มีลักษณะเป็นการเรียนแบบบูรณาการ การกำหนดสาระการเรียนรู้เน้นให้ เรียนรู้จากสถานการณ์และปฏิบัติจริง รวมทั้งการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นจริงได้ (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา. 2549 อ้างอิงจาก นุณรี สือรี. 2557: 41-43)

การศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในรูปแบบโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ เป็นทางเลือกของการศึกษาสำหรับเด็กในวัยเรียนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ศูนย์การศึกษาโง๊ะมาโลลือหล่า²⁰ หรือโรงเรียนแห่งวิถีชีวิต เป็นโรงเรียนสำหรับเด็กปกากะญอ บ้านสบลาน ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง

²⁰ ภาษาปกากะญอ โง๊ะ หมายถึง โรงเรียน มาโล หมายถึง เรียนรู้ และลือหล่า หมายถึง วัฒนธรรม

จังหวัดเชียงใหม่ โฉ้มาโล่ลือหล่าเป็นการจัดการเรียนรู้อันวิถีชีวิต และให้ผู้เรียนเท่าทันความเป็นไปของโลก จัดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นตามความสนใจและความสามารถของผู้เรียน และบริบทของชุมชน เช่น ในฤดูทำนา จะเรียนรู้การทำนาและบูรณาการวิชาที่เกี่ยวข้อง เรียนรู้ผ่านโครงการ นักเรียนแต่ละคนจะมีโครงการหลักประจำ 2 ประเภท คือ 1. โครงการแหล่งอาหาร และ 2. โครงการตามความสนใจ โครงการแหล่งอาหาร จัดทำขึ้นเพื่อให้โรงเรียนพึ่งพาตนเองได้ เช่น การปลูกพืช ผัก เพาะเห็ด ถั่วงอก ฯลฯ และนำมาใช้ทำอาหารสำหรับครูและนักเรียน โครงการตามความสนใจ นักเรียนจะคิดโครงการได้ตามความสนใจของนักเรียนแต่ละคน ทุกคนจะเป็นเจ้าของโครงการและสามารถเลือกเพื่อนมาช่วยในการจัดทำโครงการ นักเรียนจะเขียนแผนในการจัดทำโครงการ และนำเสนอให้ครูและเพื่อนช่วยกันซักถามและให้ข้อเสนอแนะ แต่ละคนมีเวลาทำโครงการแต่ละโครงการประมาณ 1 เทอม โดยในแต่ละสัปดาห์จะมีวันให้นักเรียนมีเวลาจัดทำโครงการของตนโดยเฉพาะ ไม่กำหนดเป็นวิชาชัดเจน แต่สามารถเรียนรู้อยู่ในแต่ละโครงการ เช่น โครงการทำแปลงผัก การวัดแปลงผัก การหาทุนในการจัดทำโครงการใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ การเขียนโครงการใช้ความรู้ทางภาษาไทย การทดลองปลูกพืชใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ตัวอย่าง โครงการของนักเรียน เช่น โครงการสหกรณ์ โครงการท่องโพธตามแนวกันไฟ โครงการพ้อ่านให้น้องฟัง ฯลฯ สำหรับการวัดประเมินผลจะเป็นข้อสอบเขียน เน้นการคิดวิเคราะห์ (สกศ. ลงพื้นที่ เจาะลึกการศึกษาทางเลือก. 2559: ออนไลน์)

การปรับตัวของโรงเรียนที่จัดการศึกษาบนฐานกระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย

การสร้างร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนตามแนวชายแดนบางโรงเรียนซึ่งจัดการศึกษาบนฐานของกระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัยปรับตัวในรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ บางโรงเรียนปรับเปลี่ยนจนเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อชุมชน บางโรงเรียนจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม หรือเป็นโรงเรียนต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

โรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อชุมชน บทเรียนของการสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ทำให้โรงเรียนของรัฐบางโรงเรียนจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน เริ่มจากการที่บางชุมชนไม่ยอมให้โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนถูกยุบเนื่องจากมีจำนวนนักเรียนลดลง เมื่อการเรียกร้องประสบความสำเร็จ ชุมชนได้โรงเรียนกลับคืนมา มักนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนเหล่านี้มักสร้างหลักสูตรท้องถิ่นบนฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาช่วยจัดการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ ทำให้ชุมชนมีการจัดการความรู้และมีบทบาทในการจัดการศึกษาซึ่งนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน เช่น โรงเรียนบ้านกุดเสถียร ต.สร้างมิ่ง อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร โรงเรียนขนาดเล็กที่ถูกยุบรวมกับโรงเรียนใกล้เคียงเมื่อปี พ.ศ.2543 ต่อมาในปี พ.ศ.2545 ชาวบ้านได้เดินขบวนเรียกร้องขอทวงโรงเรียนคืน ความเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนเริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2550 เมื่อโรงเรียนมี

ผู้อำนวยการคนใหม่ที่เห็นความสำคัญของการร่วมมือกับชุมชนในการจัดการศึกษา ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทำให้โรงเรียนสามารถจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ฐานเรียนรู้เตรียมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ฐานตลาดนัดสวน ฐานตุ๋นสมุนไพร ฐานต้นไม้ ฐานเศรษฐกิจพอเพียง และฐานสวนป่าลานธรรม ส่วนวิชาสามัญเรียนรู้ผ่านกิจกรรมโครงการ เช่น โครงการเรียนรู้สมุนไพรด้วยภาษาไทยแสนสนุก โครงการเรียนรู้ลายผ้าพื้นเมืองด้วยคณิตศาสตร์ (กษานต์ คำสวัสดิ์. 2554: ออนไลน์) ภูมิปัญญาของชุมชนที่นำมาสอนในโรงเรียนมี 4 เรื่อง คือ 1) ความรู้ในการทอผ้าพื้นเมืองและการย้อมสีธรรมชาติ (ผ้าฝ้าย) สอนการปลูกต้นฝ้าย การทอผ้า การย้อมสีผ้าธรรมชาติ การแปรรูป และการจัดจำหน่าย 2) ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ สอนการทำแปลงนาสาธิต การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยน้ำชีวภาพ การปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษ 3) ความรู้ด้านสมุนไพรธรรมชาติ สอนการเพาะขยายพันธุ์ สรรพคุณ การแปรรูปและเก็บรักษา การจัดจำหน่ายสมุนไพร และ 4) ความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม เช่น ประเพณีสารทปุษยบูชาประดับดิน เป็นต้น (พลเมืองข่าว TPBS. 2558: ออนไลน์)

โรงเรียนวัดท่าสะทอน ต.ชะอวด อ.ชะอวด จ.นครศรีธรรมราช เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่ปรับตัวเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อชุมชนหลังจากชุมชนได้โรงเรียนกลับคืนมาจากการเรียกร้อง เช่นเดียวกับโรงเรียนบ้านกุดเสถียร โดยโรงเรียนกับชุมชนได้ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนซึ่งเป็นหัวใจของชุมชนได้รับการดูแลจากชุมชน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ตามศักยภาพอย่างทั่วถึง มีความเป็นคนของชุมชน เคารพจารีตของชุมชน ได้เรียนรู้การทำมาหากินบนพื้นฐานของการดูแลทรัพยากรของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของโรงเรียนอันแท้จริง และชุมชนเป็นห้องเรียน เป็นโรงเรียนของเด็ก ๆ ที่มีคนในชุมชนเป็นครูได้ ส่วนคุณลักษณะอันพึงประสงค์กำหนดไว้ 6 ด้าน คือ 1) เคารพจารีต วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชน 2) มีจิตใจอันดีงาม แบ่งปัน ไม่เบียดเบียนทรัพยากรและผู้คน 3) เคารพในความเป็นมนุษย์ของตัวเองและบุคคลอื่น 4) มีความกล้าหาญทางจริยธรรม 5) สามารถพึ่งตนเองและเป็นที่ยึดของผู้อื่นได้ และ 6) เท้าหนักในการบริโภค โดยมีหลักสูตรจำแนกตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแต่ละช่วงชั้น (ดูตารางที่ 12) (บรรพต แก้วสว่าง. 2553: ออนไลน์) เนื่องจากหลักสูตรหรือสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของโรงเรียนวัดท่าสะทอนซึ่งมี 9 หน่วย เป็นหลักสูตรที่น่าสนใจ จึงขอกล่าวถึงรายละเอียดของเนื้อหาและชื่อครูภูมิปัญญาที่สอน (มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. 2553 และ นิภาภรณ์ แสงสว่าง. 2555: ออนไลน์) โดยมีรายละเอียดดังนี้

หน่วยที่ 1 ประวัติศาสตร์ชุมชน เนื้อหา 1) ประวัติความเป็นมาการก่อเกิดหมู่บ้าน 2) เหตุการณ์และบุคคลสำคัญในอดีต 3) จารีตประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน 4) การเมืองและการปกครอง ครูภูมิปัญญามี ลูกไข่และลูกพลอย

หน่วยที่ 2 ทรัพยากรก่อเกิดชีวิต เนื้อหา 1) ความสมบูรณ์ของทรัพยากรในอดีต 2) เหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร 3) สภาพทรัพยากรในปัจจุบัน 4) แนวทางการฟื้นฟูทรัพยากร
ครูภูมิปัญญามี ป้ายอง ลุงเคลื้อม

หน่วยที่ 3 เครื่องมือหากินประมงพื้นบ้าน เนื้อหา 1) ยอใหญ่ 2) ยอเล็ก 3) แห 4) ลัน²¹
5) ไช 6) อวน 7) กัด²² ครูภูมิปัญญามี ลุงเคลื้อม น้ำรุ่ง น้ำคาน และน้ำแป้ว

หน่วยที่ 4 เกษตรไร้สารพิษ เนื้อหา 1) การเพาะเห็ด 2) การทำน้ำหมัก 3) การปลูกผักพื้นบ้าน 4) การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
ครูภูมิปัญญามี น้ำริน น้ำชีพ สาวเอียด กลุ่มเพาะเห็ด และกลุ่มปุ๋ยหมัก

หน่วยที่ 5 สมุนไพร เนื้อหา 1) การปลูก 2) การนำมาใช้ การรักษาโรค
ครูภูมิปัญญามี ป้ายอง

หน่วยที่ 6 การหาผึ้ง เนื้อหา 1) ผึ้งกับป่าพรุ 2) วงจรชีวิตของผึ้ง 3) การเก็บน้ำผึ้ง 4) การดูแลรักษาป่าให้เกิดผึ้ง
ครูภูมิปัญญามี หลวงเล็ก และน้ำรุ่ง

หน่วยที่ 7 หัตถกรรมพื้นบ้าน เนื้อหา กระจูด 1) เสื่อ 2) กระจอบนั่ง 3) กระจอบนอน 4) กระจอบนวด 5) หมวก²³ 6) ตะกร้า 7) กระจเป่า
ครูภูมิปัญญามี ป้ายอง

หน่วยที่ 8 งานไม้ เนื้อหา 1) เครื่องมือที่ใช้ 2) การประดิษฐ์งานไม้ที่ใช้ในครัวเรือน
ครูภูมิปัญญามี น้ำหมู และลุงเคลื้อม

หน่วยที่ 9 ศิลปวัฒนธรรม เนื้อหา 1) ซอ 2) ปี่ 3) ขลุ่ย 4) กลองยาว 5) หนังตะลุง 6) มโนราห์ 7) เพลงบอก
ครูภูมิปัญญามี ลุงเคลื้อม น้ำเฟอญู และลุงพลอย

²¹ ลัน เป็น ไชสำหรับตักปลาไหล ทำจากไม้ไผ่ทั้งปล้อง

²² กัด เป็น อวนสำหรับตักจับปลาน้ำตื้น

²³ หมวก เป็น ภาชนะทรงกลม ใส่ของพร้อมฝาปิด

ตารางที่ 12 หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนวัดท่าสะทอนจำแนกตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแต่ละช่วงชั้น

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ช่วงชั้นที่ 1			
ระดับชั้น	มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้
ป.1	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักประวัติศาสตร์ชุมชน - รู้จักภูมิปัญญา ทรัพยากร - รู้จักการทำมาหากิน - รู้จักศิลปะพื้นบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ชุมชน - ทรัพยากรก่อเกิดชีวิต - เกษตรไร้สารพิษ - สมุนไพร - การหาผึ้ง - หัตถกรรมพื้นบ้าน - งานไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> - บอกประวัติชุมชน - รู้จักภูมิปัญญาวัฒนธรรมของชุมชน - รู้จักทรัพยากรของชุมชน - รู้จักการทำมาหากินของชุมชน - แสดงศิลปะพื้นบ้าน
ป.2	<ul style="list-style-type: none"> - บอกที่ตั้งชุมชน - เขียนแผนที่ตั้งชุมชน - บอกภูมิปัญญาการทำมาหากิน - รู้จักการทำมาหากินในชุมชน - รู้จักศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี 	<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ชุมชน - ทรัพยากรก่อเกิดชีวิต - เกษตรไร้สารพิษ - สมุนไพร - การหาผึ้ง - หัตถกรรมพื้นบ้าน - งานไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> - บอกที่ตั้งชุมชน - เขียนแผนที่ชุมชน - อธิบายภูมิปัญญาการทำมาหากินของชุมชนและการรักษาทรัพยากรของชุมชน - บอกการทำมาหากินของชุมชน - อธิบายศิลปะวัฒนธรรม จารีตประเพณี
ป.3	<ul style="list-style-type: none"> - เล่าประวัติศาสตร์ชุมชน - เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา และทรัพยากรของชุมชน - แสดงศิลปะพื้นบ้าน - ทำอาชีพประมงพื้นบ้าน - ประดิษฐ์งานไม้ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ชุมชน - ทรัพยากรก่อเกิดชีวิต - เกษตรไร้สารพิษ - สมุนไพร - การหาผึ้ง - หัตถกรรมพื้นบ้าน - งานไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เขียนประวัติชุมชน - รวบรวมข้อมูลทรัพยากรของชุมชน

ตารางที่ 12 หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนวัดท่าสะทอนจำแนกตามสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแต่ละช่วงชั้น (ต่อ)

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ช่วงชั้นที่ 2			
ระดับชั้น	มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้
ป.4	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักประวัติศาสตร์ชุมชน - รู้จักภูมิปัญญา ทรัพยากร - รู้จักการทำมาหากิน - รู้จักศิลปะพื้นบ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ชุมชน - ทรัพยากรก่อเกิดชีวิต - เกษตรไร้สารพิษ - สมุนไพร - การหาผึ้ง - หัตถกรรมพื้นบ้าน - งานไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> - รวบรวมประวัติศาสตร์หมู่บ้าน และวิเคราะห์ความเป็นมาของบรรพบุรุษได้ - วาดแผนที่ หมู่บ้านและกำหนดสถานที่ต่าง ๆ ในหมู่บ้านได้ - ร่วมกันปกป้องดูแล ทรัพยากร- ธรรมชาติ
ป.5	<ul style="list-style-type: none"> - บอกที่ตั้งชุมชน - เขียนแผนที่ตั้งชุมชน - บอกภูมิปัญญาการทำมาหากิน - รู้จักการทำมาหากินในชุมชน - รู้จักศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี 	<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ชุมชน - ทรัพยากรก่อเกิดชีวิต - เกษตรไร้สารพิษ - สมุนไพร - การหาผึ้ง - หัตถกรรมพื้นบ้าน - งานไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> - บอกที่ตั้งชุมชน - เขียนแผนที่ชุมชน - อธิบายภูมิปัญญาการทำมาหากินของชุมชนและการรักษาทรัพยากรของชุมชน - บอกการทำมาหากินของชุมชน - อธิบายศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี
ป.6	<ul style="list-style-type: none"> - เล่าประวัติศาสตร์ชุมชน - เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา และทรัพยากรของชุมชน - แสดงศิลปะพื้นบ้าน - ทำอาชีพประมงพื้นบ้าน - ประดิษฐ์งานไม้ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประวัติศาสตร์ชุมชน - ทรัพยากรก่อเกิดชีวิต - เกษตรไร้สารพิษ - สมุนไพร - การหาผึ้ง - หัตถกรรมพื้นบ้าน - งานไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> - เขียนประวัติชุมชน - ร่วมกันจัดการดูแล ทรัพยากร- ธรรมชาติของชุมชน

ที่มา: บรรพต แก้วสว่าง. 2553: ออนไลน์

โรงเรียนที่จัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม นอกจากโรงเรียนทางเลือกบางโรงเรียนจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม อาทิ โรงเรียนบ้านมอวาคีที่เรียกโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนชุมชนหลักสูตรพหุวัฒนธรรม เนื่องจากจัดการเรียนรู้ด้วยหลักสูตรพหุวัฒนธรรม คือ หลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรวิถีปกากะญอ โดยมีประชาชนชุมชนมาถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เช่น ตำนาน/นิทาน การเล่นเตหน่า การอ้อฮา (การขับบทา) รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจในวิถีปกากะญอโดยมีป่าเป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของชีวิตแล้ว โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ตั้งอยู่ในชุมชนที่มีวิถีวัฒนธรรมที่หลากหลายบางโรงเรียน ได้จัดการศึกษาโดยสร้างนวัตกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้ความแตกต่าง และเกิดความเคารพในวัฒนธรรมที่หลากหลาย โรงเรียนบ้านท่าอาจ ต.ท่าสายลวด อ.แม่สอด จ.ตาก เป็นกรณีตัวอย่างโรงเรียนที่จัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรม ซึ่งเห็นได้จากการกำหนดอัตลักษณ์ของโรงเรียน คือ ความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรม และหลักสูตรของโรงเรียน การที่โรงเรียนตั้งอยู่ติดชายแดนไทย-พม่า ทำให้ชุมชนที่อยู่รอบโรงเรียนประกอบด้วยกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ ทั้งไทยใหญ่ มอญ พม่า และปกากะญอ ในปี พ.ศ. 2541 โรงเรียนเริ่มรับนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทย ในปี พ.ศ. 2549 นักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจนมีจำนวนเท่ากับนักเรียนที่มีสัญชาติไทย เนื่องจากรับนักเรียนทั้งหมดที่ไม่มีสัญชาติไทยจากศูนย์การศึกษา NCCM²⁴ ที่ยุบไป เข้ามาเรียนด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 โรงเรียนได้รับนักเรียนที่ไม่มีสัญชาติไทยที่เรียนตามศูนย์การเรียนอื่นด้วย ทำให้ปัจจุบันโรงเรียนมีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย คือ เด็กพม่า มอญ และปกากะญอ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึง ป.6 มีนักเรียนชั้นอนุบาล 531 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษา 1,314 คน โรงเรียนจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรท้องถิ่นกับหลักสูตรการเรียนรู้ 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาพม่าและภาษาอังกฤษซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ โดยเรียนภาษาต่างประเทศ 6 คาบ/สัปดาห์ มีการจ้างครูชาวพม่ามาสอน การสอนภาษาเน้นการฟังและพูดมากกว่าสอนไวยากรณ์ โรงเรียนยังเปิดศูนย์การศึกษาอาเซียน เน้นภาษาอังกฤษและภาษาประเทศภาคีสมาชิก เพื่อให้เด็กที่มีทักษะสื่อสารกับเพื่อนบ้าน และหลักสูตร School Within Schools ให้เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยได้เรียนภาษาไทยจากดินน้ำมัน โดยให้หัดปั้นดินน้ำมันจากจินตนาการผ่านนิทานพื้นบ้าน เพื่อฝึกคิด จับ สัมผัส สร้างประโยค และรู้คำศัพท์จากตุ๊กตา ดินน้ำมัน (โรงเรียนบ้านท่าอาจ อาเซียน. 2555: ออนไลน์ และโรงเรียนบ้านท่าอาจ. 2561)

โรงเรียนต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โรงเรียนกุดบากพัฒนาศึกษา ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร เป็นกรณีตัวอย่างของโรงเรียนที่พัฒนาจนเป็นโรงเรียนต้นแบบและเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน โรงเรียนได้จัดทำโครงการโรงเรียนต้นแบบ

²⁴ ศูนย์การศึกษา NCCM เป็นศูนย์ขององค์กรพัฒนาเอกชน ดำเนินการโดยบาทหลวง โอลิเวอร์ ภายใต้หน่วยงานคณะกรรมการคาทอลิกเพื่อการอภิบาลสังคม แผนกผู้อพยพย้ายถิ่นและผู้ถูกคุมขัง (National Catholic Commission on Migration: NCCM)

ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมเฉลิมพระเกียรติ โดยร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ฟาร์มตัวอย่างหนองหมากเฒ่า ตามพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์อินแปง ปศุสัตว์ เกษตรอำเภอ อุทยานแห่งชาติภูพาน ไร่นาสวนผสมนาแม่พิมพ์ โถงต้นคำ โรงพยาบาล และศูนย์อนามัย และขอการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) เพื่อสร้างองค์ความรู้และจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจาก 4 ฐานการเรียนรู้ คือ

1. ฐานเรียนรู้เกษตรผสมผสาน การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ผลิตอาหารสัตว์ และการแปรรูป ผลผลิต โดยนักเรียนชั้น ม.4 ปลูกมะพร้าวน้ำหอมคนละ 1 ต้น และดูแลรักษาจนจบการศึกษา ส่วนนักเรียนชั้น ม.1 ปลูกมะไฟ พุทรา หมากเฒ่า ลำไย และชมพู ฐานเรียนรู้เกษตรผสมผสานยังปลูกผักสวนครัว กัญชง ไม้เลื้อย หญ้าแฝก พันธุ์ไม้พื้นเมือง ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 300 ต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์ มีทั้งปลา กบ หมูป่า ไก่ เป็ด โดยเฉพาะหมู ได้อนุรักษ์พันธุ์หมูป่าและหมูพันธุ์พื้นบ้าน เงินที่ได้จากการขายผลผลิตนำมาใช้จ่ายหมุนเวียนและใช้จัดกิจกรรมต่าง ๆ

2. ฐานเรียนรู้ด้านพลังงาน จัดทำเตาเผาถ่านน้ำส้มควันไม้ นำไปใช้ในการเกษตร มีการคิดค้นวิธีการอนุรักษ์พลังงาน ด้วยการประดิษฐ์จักรยานปั่นน้ำด้วยแรงคน ทำชุดตัดกระแสไฟฟ้าในเครื่อง ทำความเย็นของโรงเรียน

3. ฐานเรียนรู้ขยะรีไซเคิล ให้นักเรียนช่วยกันเก็บขยะในโรงเรียนที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อไปขายแล้วนำเงินที่ได้มาหมุนเวียนภายในโครงการ

4. ฐานเรียนรู้น้ำและการส่งเสริมสุขภาพ การจัดระบบน้ำทิ้งในโรงอาหารให้กลับมาใช้รดน้ำต้นไม้ได้ และการรักษาห้องน้ำของโรงเรียนให้สะอาดอยู่เสมอ

ในการเรียนรู้แต่ละฐาน นอกจากเด็กจะได้ฝึกความรับผิดชอบและความอดทนแล้ว ยังบูรณาการวิชาอื่น ๆ ด้วย เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ในการสังเกต ทดลอง แก้ปัญหา วิชาคณิตศาสตร์ในการนับจำนวนผลผลิตและการจำหน่าย (โรงเรียนต้นแบบศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมเฉลิมพระเกียรติ. 2556)

สรุป

การเปลี่ยนวิธีคิดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการส่งเสริมนวัตกรรมและทางเลือกที่หลากหลายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทำให้โรงเรียนบางแห่งที่จัดการศึกษามูลฐานของกระบวนการศึกษาในยุคทันสมัยมีการปรับตัวในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งทำให้เกิดทางเลือกของการศึกษาในรูปแบบใหม่ที่หลากหลาย ซึ่งทำให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตั้งแต่การวางรากฐานของชีวิตไปจนถึงการพัฒนาทักษะพื้นฐานบนทางเลือกที่หลากหลาย รวมถึงการเรียนรู้ในรูปแบบและเป้าหมายที่หลากหลายทั้งเพื่อการมีงานทำ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ความฉลาดในการใช้ชีวิต การรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง การเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ รวมทั้งการศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้อยู่นอกวัยเรียน และการศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน

บรรณานุกรม

- กนกพร เย็นสบาย. สัมภาษณ์, 10 กรกฎาคม 2561.
- กสานครู คำสวัสดิ์. (2554, 18 ตุลาคม). “วิถีชุมชน-ชาวนา-หลักสูตรท้องถิ่น” เรื่องที่ไม่เคยหายไปจาก **ร.ร.ขนาดเล็ก**. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://www.isranews.org/community/comm-scoop-documentary/3979-“วิถีชุมชน-ชาวนา-หลักสูตรท้องถิ่น”-เรื่องที่ไม่เคยหายไปจากโรงเรียนขนาดเล็ก.html>
- คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา. (2518). **การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม: รายงานของคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา เสนอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำเสนอ คณะรัฐมนตรี 4 ธันวาคม 2517**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เคิร์ล, อตัม. (2528). **การศึกษาเพื่อความเป็นไทย**. แปลโดย วิศิษฐ์ วัจวิญญู. กรุงเทพฯ: ตกดตา.
- มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. (2553). **ชุมชนกับการจัดการศึกษา: โรงเรียนวัดท่าสะท้อน**. งานวิจัยภายใต้โครงการวิจัยกรณีศึกษา: การศึกษาทางเลือกเพื่อการสร้างเสริมสุขภาวะ มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.). สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://ppvoice.thainhf.org/index.php?module=research&view=detail&act=ok&rid=155>
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). **บทแนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม**. กรุงเทพฯ: สมมตินิภาภรณ์ แสงสว่าง. (2555, 28 กุมภาพันธ์). “**รร.วัดท่าสะท้อน**” บทพิสูจน์ความสุขจากการศึกษา **ทางเลือกในโรงเรียนเล็ก**. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://www.isranews.org/isranews-scoop/item/5625-2012-02-24-15-56-39.html>
- นีลล์, เอ. เอส. (2559). **ชีวิต เสรีภาพ ชัมเมอร์ฮิล**. แปลโดย เตือนตา สุวรรณจินดา; และ สมบูรณ์ ศุภศิลป์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- นุญรี สือรี. (2557). **สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาแบบบ้านเรียนมุสลิมในประเทศไทย**. ปริญญาโท ศษ.ม. (วิชาการศึกษานอกระบบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บรรพต แก้วสว่าง. (2553). **โรงเรียนวัดท่าสะท้อน โรงเรียนของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://ppvoice.thainhf.org/index.php?module=article&page=detail&id=643>

- ปกป้อง จันวิทย์; และ สุนทร ตันมันทอง. (2554). โรงเรียนทางเลือกกับทางเลือกในการศึกษาของประชาชน. ใน การสัมมนาวิชาการประจำปี 2554 “ยกเครื่องการศึกษาไทย: ผู้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง”.
- ประเวศ วะสี. (2557). “นพ.ประเวศ” แนะนำปฏิรูปการศึกษา เปลี่ยนกระบวนทัศน์ออกจากตำรามุ่งสู่ชีวิตจริง. เขียนโดย มณีนีสา แท่งทอง. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก <http://www.isranews.org/isranews-news/item/29179-edu06.html>
- ป่วย อึ้งภากรณ์. (2530). การศึกษาในทรรคนะข้าพเจ้า. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- แผนการจัดการศึกษาครอบครัว “A.R.บ้านเชิงเขา”. (2545). สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://www.homeschoolnetwork.org/content/179.html>
- พรใจ ลีทองอิน. (2558). การศึกษาทางเลือก. ใน สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสพระชนมายุ 5 รอบ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2558. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พลเมืองข่าว TPBS. (2558). โรงเรียนบ้านกุดเสถียร พลเมืองข่าว TPBS 17 กย 58. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=kxHwIAUmGA0>
- เฟรเร, เปาโล. (2517). การศึกษาสำหรับผู้ถูกกดขี่. กรุงเทพฯ: สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย, สารสยาม.
- โรงเรียนต้นแบบศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมเฉลิมพระเกียรติ. (2556). สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2561, จาก <http://www.qlf.or.th/Home/Contents/661>
- โรงเรียนบ้านท่าอาจ อาเซียน. (2555). สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=JcPdfjrllus>
- โรงเรียนบ้านท่าอาจ. (2561). สืบค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2561, จาก <http://www.thaaadschool.com/mainpage>
- โรบินสัน, เคน; และ อโรนิก้า, ลู. (2559). โรงเรียนบันดาลใจ. แปลโดย วิชา ปิตขามุก. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์.
- วอลแบงค์, ที วอลเตอร์; และ เทย์เลอร์, อาแลสแตร์ เอ็ม. (2509). อารยธรรม : อดีต : ปัจจุบัน. แปลโดย กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- วิรัตน์ ปิ่นแก้ว; เลิศ อานันทนนะ; วิรุณ ตั้งเจริญ; และ พลฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2554). กระบวนทัศน์ศิลปศึกษาหลังสมัยใหม่ในประเทศไทย. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ด. (ศิลปวัฒนธรรมวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วีระ สมบูรณ์. (2532). แบบแผนและความหมายแห่งองค์รวม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). **ก้าวแรกสู่บ้านเรียน : หลักคิดและกระบวนการเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว (HomeSchool)**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2559). สกศ. ลงพื้นที่ เจาะลึกการศึกษาทางเลือก กรณีศึกษา “ศูนย์การเรียนรู้โง๊ะมาโล๊ะฮล่า จ.เชียงใหม่”. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://www.onec.go.th/index.php/page/view/Newseducation/2006>
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2556). วรรณกรรมไทยในกระแสหลังสมัยใหม่ (ตอนที่ 1). **วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 19(4): 3-35.
- โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2558). **ปรัชญาภาษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิลลิช, ไอวาน. (2537). **ที่นี่ไม่มีโรงเรียน**. แปลโดย สันต์ สิงห์ภักดี; และ สันติสุข โสภณสิริ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- Havel, Vaclav. (2008). The Need for Transcendence in the Postmodern World. In **Foundations of Educational Thought**. Volume 4. Edited by Provenzo, Eugene F. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ludwig Wittgenstein**. (2014). Retrieved May 9, 2007, from <https://plato.stanford.edu/entries/wittgenstein/>
- Liotard, Jean-Francois. (1984). **The Postmodern Condition: A Report on Knowledge**. Translation from the French by Geoff Bennington and Brian Massumi Foreword by Fredric Jameson. Theory and History of Literature, Volume 10. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press. Retrieved August 31, 2016, from http://www.ocopy.net/wp-content/uploads/2016/04/lyotard-jean-francois_the-postmodern-condition.-a-report-on-knowledge.pdf
- Provenzo, Eugene F Jr. (2008). **Foundations of Educational Thought**. Volume 4 Postmodern Educational Thought (1991 to Present). Thousand Oaks, CA: Sage.
- United Nations. (1984). **Universal Declaration of Human Rights**. Retrieved August 31, 2016, from <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9

หัวข้อ	การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	12 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 13 14 และ 15)
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none">1. เพื่อให้นิสิตสามารถอธิบายมโนทัศน์การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน2. เพื่อให้นิสิตสามารถวิเคราะห์บทบาทและข้อจำกัดของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน3. เพื่อให้นิสิตสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน4. เพื่อให้นิสิตสามารถอภิปรายบทบาทของแหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบายในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้5. เพื่อให้นิสิตมีทักษะในการสื่อสารความคิดได้อย่างสร้างสรรค์
เนื้อหา	ความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย การพัฒนาที่ยั่งยืน และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้นี้ออกแบบให้นิสิตเรียนรู้จากการทำรายงานกลุ่มเรื่อง “ทางเลือกการศึกษาไทย” ซึ่งเชื่อมโยงกับชีวิตจริงและเรียนรู้จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบายในหัวข้อ “แหล่งเรียนรู้ตามอรรถาธิบายที่นักการศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” โดยมีรายละเอียดดังนี้

การจัดทำรายงาน “ทางเลือกการศึกษาไทย” ให้นิสิตเลือกสังคมหรือชุมชนที่เป็นบ้านเกิดของสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่ม อาจมีหน่วยเป็นหมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอก็ได้ หรือเลือกโรงเรียนที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มเคยศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา และให้จัดทำรายงานโดยเลือกหัวข้อที่สนใจ 1 หัวข้อดังต่อไปนี้ 1) การศึกษาหรือโรงเรียนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน/สังคม 2) การศึกษาเพื่อสร้างสังคมหรือโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ 3) การศึกษาหรือโรงเรียนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 4) หัวข้ออื่น ๆ ที่สนใจ โครงสร้างรายงานประกอบด้วยสารบัญ เนื้อหาและบรรณานุกรม โดยเนื้อหาควรประกอบด้วยประเด็นหรือหัวข้อ ดังต่อไปนี้ 1) อธิบายบริบททางสังคมของชุมชนหรือสังคมหรือโรงเรียนที่เลือกศึกษา 2) อธิบายลักษณะและบทบาทของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน/โรงเรียน และวิเคราะห์ข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายของแหล่งเรียนรู้ (ถ้ามี) 3) อธิบายแนวคิด

และการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามหัวข้อที่เลือกศึกษา และ 4) อื่น ๆ (ถ้ามี) โดยกำหนดให้นิสิตแต่ละกลุ่มต้องพบเพื่อปรึกษารายงานกับอาจารย์อย่างน้อย 2 ครั้ง และส่งรายงานให้สมาชิกของชุมชนหรือโรงเรียนที่เลือกศึกษาอย่างน้อย 1 คน เพื่อพิจารณารายงานและให้ความเห็นตามแบบประเมินรายงาน “ทางเลือกการศึกษาไทย” ของชุมชนหรือโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้

การศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ให้เลือกศึกษาอย่างน้อย 2 แหล่ง จัดทำบันทึกการเรียนรู้และนำเสนอผลการศึกษิตตามประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ปรัชญา/แนวคิดในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของแหล่งเรียนรู้ (อะไรคือเหตุผลที่ทำให้ออกแบบการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าว) 2) กลุ่มเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้มีใครบ้าง เพราะเหตุใดจึงกำหนดบุคคลดังกล่าวเป็นกลุ่มเป้าหมาย 3) อธิบายการออกแบบการเรียนรู้ เช่น การออกแบบอาคาร กิจกรรมการเรียนรู้มีอะไรบ้าง ทั้งกิจกรรมถาวรและกิจกรรมตาม event วัน/เวลาที่จัด การใช้เทคโนโลยี ฯลฯ 4) การประเมินผล (ถ้ามี) เช่น มีวิธีการประเมินผลอย่างไร ประเมินจากใคร เครื่องมือที่ใช้ ฯลฯ 5) ข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ

สัปดาห์ที่ 13

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (45 นาที)

1.1 อาจารย์ตั้งคำถามว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ คืออะไร หากนิสิตตอบคำถามโดยยกเฉพาะมาตรา 6 อาจารย์ชี้ให้นิสิตพิจารณามาตรา 29 พร้อมทั้งตั้งคำถามว่าตาม มาตรา 29 อะไรคือจุดมุ่งหมายของการศึกษา อาจารย์เชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนโดยชี้ให้นิสิตเข้าใจว่าหลัง ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา การศึกษาไม่ได้เป็นเครื่องมือของการพัฒนาเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป เพราะจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกจากจะเป็นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียนแล้ว ยัง เป็นการสร้างสังคมที่พึงปรารถนา เช่น สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง สร้างสังคมที่มนุษย์สามารถเข้าถึงความรู้ เพื่อใช้พัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.2 ทบทวนข้อตกลงหรือกฎของห้องเรียนที่ร่วมกันตั้งขึ้นเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างราบรื่นและมีความสุข กติกาในการนำเสนอรายงาน การฟังการนำเสนอรายงานอย่างให้เกิดผู้นำเสนอ การวิจารณ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรและสร้างสรรค์ว่าต้องค้นหาส่วนที่เพื่อนทำได้ดีและชื่นชม พร้อมทั้งชี้ให้เพื่อนเห็นถึงส่วนที่ควรปรับปรุงและให้คำแนะนำในการปรับปรุงรายงาน ให้นิสิตสอบถาม และชี้แจงแบบประเมินการนำเสนอรายงานของนิสิต

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ (150 นาที)

- 2.1 กลุ่มที่ 1 นำเสนอรายงานและตอบข้อซักถามของเพื่อนและอาจารย์
- 2.2 นิสิตที่ลงชื่อวิจารณ์รายงานกลุ่มที่ 1 วิจารณ์รายงาน
- 2.3 กลุ่มที่ 2 นำเสนอรายงานและตอบข้อซักถามของเพื่อนและอาจารย์
- 2.4 นิสิตที่ลงชื่อวิจารณ์รายงานกลุ่มที่ 2 วิจารณ์รายงาน

3. ชั้นสรุปบทเรียน (30 นาที)

นิสิตทุกคนประเมินการนำเสนอตามแบบประเมินการนำเสนอรายงาน

สัปดาห์ที่ 14

1. ชั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ (225 นาที)

- 1.1 กลุ่มที่ 3 นำเสนอรายงานและตอบข้อซักถามของเพื่อนและอาจารย์
- 1.2 นิสิตที่ลงชื่อวิจารณ์รายงานกลุ่มที่ 3 วิจารณ์รายงาน
- 1.3 กลุ่มที่ 4 นำเสนอรายงานและตอบข้อซักถามของเพื่อนและอาจารย์
- 1.4 นิสิตที่ลงชื่อวิจารณ์รายงานกลุ่มที่ 4 วิจารณ์รายงาน
- 1.5 กลุ่มที่ 5 นำเสนอรายงานและตอบข้อซักถามของเพื่อนและอาจารย์
- 1.6 นิสิตที่ลงชื่อวิจารณ์รายงานกลุ่มที่ 5 วิจารณ์รายงาน

2. ชั้นสรุปบทเรียน (15 นาที)

นิสิตทุกคนประเมินการนำเสนอตามแบบประเมินการนำเสนอรายงาน เลือกรายงานที่ดีที่สุด และอธิบายการแบ่งงานกันทำในการจัดทำรายงาน

สัปดาห์ที่ 15

1. ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน (30 นาที)

1.1 อาจารย์แจ้งผลการประเมินการนำเสนอรายงานทางเลือกการศึกษาไทยและแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่นักการศึกษาต้องเรียนรู้ เพื่อเข้าใจแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ว่าแต่ละกลุ่มได้คะแนนเท่าไรและกลุ่มใดเป็นกลุ่มที่ได้รับการประเมินว่านำเสนอรายงานได้ดีที่สุด พร้อมยกตัวอย่างเหตุผลในการประเมิน และชี้แจงวัตถุประสงค์ในการส่งรายงานให้ชุมชนและโรงเรียนให้ ความเห็นตามแบบประเมินรายงาน “ทางเลือกการศึกษาไทย” โดยชุมชนและโรงเรียน ให้นิสิตสอบถาม และแจ้งเวลาในการส่งแบบประเมินให้อาจารย์

1.2 อาจารย์ตั้งคำถามว่าการศึกษานิวคิดและการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน/สังคม เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน นิสิตเรียนรู้สิ่งใดบ้าง และตั้งคำถามว่ามีใครเคยไปแหล่งเรียนรู้ทั้งหมดที่นำเสนอบ้าง ถ้ามี ทำไม่ถึงไปและแหล่งเรียนรู้ใดที่คิดว่าน่าสนใจมากที่สุด ถ้าไม่มี นิสิตคิดว่าแหล่งเรียนรู้ใดที่ต้องการไปศึกษามากที่สุด เพราะเหตุใด จากนั้นเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียนในการอภิปรายสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำรายงานและการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยขออาสาสมัครสองคนช่วยบันทึกประเด็นและสาระของการอภิปราย

2. ชั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ให้นิสิตช่วยกันระดมสิ่งที่เรียนรู้ สงสัย หรือไม่แน่ใจและต้องการเรียนรู้เพิ่มว่ามีอะไรบ้าง โดยขออาสาสมัครสองคนเป็นผู้พิมพ์ (45 นาที)

2.2 เลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ตามอัครยาศัย มาอภิปรายในชั้นเรียน (120 นาที)

3. ชั้นสรุปบทเรียน (45 นาที)

3.1 อาจารย์ตั้งคำถามเพื่อให้บัณฑิตช่วยกันสรุปโมทัศน์การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและแหล่งเรียนรู้ตามอัครยาศัยกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

3.2 อาจารย์ฉายวีดิทัศน์เรื่อง การเรียนรู้แห่งอนาคต และสั่งงานสำหรับสัปดาห์สุดท้าย โดยให้บัณฑิตทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้และนำเสนอวิสัยทัศน์ทางการศึกษาว่า ในทัศนะของนิสิต การศึกษาในอีกยี่สิบปีข้างหน้าควรเป็นอย่างไร โดยสามารถเลือกอธิบายการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลว่าทำไมนิสิตจึงคิดหรือต้องการให้การศึกษาเป็นเช่นนั้น และอธิบายด้วยว่าในฐานะบุคลากรทางการศึกษา นิสิตจะมีส่วนหรือบทบาทอย่างไร เพื่อให้การศึกษาแห่งอนาคตในทัศนะของนิสิตเกิดขึ้นได้จริง ให้นิสิตเขียนอธิบายความยาว 3-5 หน้ากระดาษ A4 ส่งและนำเสนอในชั้นเรียนสัปดาห์ที่ 16 โดยใช้เวลาในการนำเสนอไม่เกินคนละ 5 นาที

สื่อการเรียนรู้

1. เอกสารประกอบการสอน เรื่อง “การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”
2. แบบประเมินการนำเสนอรายงานของนิสิต
3. แบบประเมินรายงาน “ทางเลือกการศึกษาไทย” โดยชุมชนและโรงเรียน
4. วิดีทัศน์เรื่อง “การเรียนรู้แห่งอนาคต”
5. ใบงานเรื่องวิสัยทัศน์การศึกษาไทย : การศึกษาแห่งอนาคต (งานครั้งที่ 10: งานเดี่ยว)

การประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน
2. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการประเมินการนำเสนอรายงาน
3. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะทางปัญญา และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการจัดการเรียนรู้จากรายงานทางเลือกการศึกษาไทยและการนำเสนอตามประเด็นในใบงานทางเลือกการศึกษาไทย

4. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะทางปัญญา และทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยและการนำเสนอตามประเด็นในใบงาน บันทึกการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย

เอกสารประกอบการสอนเรื่อง
การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การจัดการศึกษาภายใต้นโยบายการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ทำให้รัฐหันมาใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อเปลี่ยนระบบการผลิตทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมให้เป็นระบบที่ใช้ความรู้ของศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งเพื่อขยายกำลังการผลิต ทำให้เกิดงานและอาชีพใหม่ ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนประเทศไปเป็นประเทศอุตสาหกรรม แต่การใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาเศรษฐกิจได้ถูกตั้งคำถาม เพราะนอกจากการศึกษาจะไม่ช่วยให้คนทั้งสังคมสามารถนำความรู้มาพัฒนาคุณภาพชีวิตและชุมชนของตนเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองได้แล้ว ผลที่ติดตามมาจากการพัฒนายังสร้างผลเชิงลบต่อวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนและสังคมไทย ทั้งปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมที่รุนแรงยิ่งขึ้น เพราะเด็กที่มาจากครอบครัวที่ยากจนในชนบทและชุมชนแออัดไม่ได้รับประโยชน์จากการศึกษาเท่าที่ควรจะเป็น ชุมชนชนบทหลายแห่งอ่อนแอจนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ มีปัญหาหนี้สินเผชิญกับความเสี่ยงนานัปการ ด้วยนัยนี้ ปัญหาเชิงอุดมการณ์ของการศึกษาจึงเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงว่าอะไรควรเป็นจุดหมายปลายทางของการศึกษา หรือควรเป็นเป้าหมายที่น่าบรรลุมากกว่าเป้าหมายอื่น ๆ ในห้วงเวลาแห่งการปฏิรูปการศึกษาเช่นนี้ ความเข้มแข็งของชุมชน สังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ถูกเสนอว่าควรเป็นจุดหมายปลายทางของการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการที่จะทำให้การศึกษาสร้างความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของสังคม หรือเป็นการศึกษาเพื่อสร้างสังคมที่พึงปรารถนา

การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นในสังคมไทยในช่วงเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากการสืบค้นงานเขียนเกี่ยวกับชุมชนที่ตีพิมพ์ในช่วงทศวรรษ 2530 และใช้คำอื่นเพื่ออธิบายลักษณะที่ใกล้เคียงกับความเข้มแข็งของชุมชน อาทิ ชุมชนแข่งกี๋: วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง (อรทัย อาจอ่ำ. 2531) ศิริวง: จากไพร่หนีนาย ถึงธนาครแห่งขุนเขา (พรพิไล เลิศวิชา. 2532) ความหวังใหม่ของบ้านสระคูณ (เสรี พงศ์พิศ. 2532) ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท (เสรี พงศ์พิศ. 2536) ป่าชุมชนภาคเหนือ: ศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน (ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคนอื่น ๆ. 2537) วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพรพิไล เลิศวิชา. 2537) มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา: พลังสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท (กาญจนา แก้วเทพ. 2538) ท่าเกวียน บทวิเคราะห์เบื้องต้นว่าด้วยการปรับตัวของชุมชนชาวนาไทย ท่ามกลางการปิดล้อมวัฒนธรรมอุตสาหกรรม (ยศ สันตสมบัติ. 2539)

หลังวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 มีการให้ความสำคัญกับชุมชนในฐานะเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับคนในชนบท พร้อมกับตั้งคำถามถึงแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเปลี่ยนประเทศไทยให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้ความเข้มแข็งของชุมชนถูกพิจารณาในฐานะทางเลือกที่สำคัญของการพัฒนา ดังจะเห็นได้จากการตีพิมพ์หนังสือ รวมทั้งงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษา²⁵ ที่ศึกษาชุมชนที่มีความเข้มแข็งในมิติต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยงานเหล่านี้ใช้คำว่าความเข้มแข็งของชุมชน หรือ ชุมชนเข้มแข็งเป็นชื่อเรื่อง ซึ่งทำให้เรื่องราวของชุมชนที่สามารถปรับตัวได้แก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ได้ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง สมาชิกของชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้สามารถกำหนดทางเลือกของตนเองจนกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ถูกพูดถึงในฐานะทางเลือกที่สำคัญของการพัฒนา

การทบทวนแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 จนถึงฉบับที่ 12 พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนถูกพูดถึงครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ในฐานะวัตถุประสงค์ด้านการเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของภูมิภาคและชนบทเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง ดังวัตถุประสงค์ข้อ 1.1 ส่วนที่ 4 ความว่า “.....เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในภูมิภาคและชนบท.....” (แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8: 59) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 กำหนดให้ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลกตามวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศในข้อ 2 และเป็นส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์กลุ่มที่สองด้านการเสริมสร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงสู่ระดับจังหวัดและภายนอกเป็นหนึ่งใน 5 บริบทการพัฒนาประเทศที่สำคัญ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อมีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

เมื่อความเข้มแข็งของชุมชนเป็นทางเลือกที่สำคัญทางหนึ่งของการพัฒนา การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนอื่น ๆ ที่ยังอยู่ในสถานะที่อ่อนแอหรือพัฒนาความเข้มแข็งระดับหนึ่งแล้ว มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ แนวทางในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาโดยร่วมมือกับสังคมตามมาตรา 29 ความว่า

²⁵ จากการสืบค้นคำว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” จากฐานข้อมูล ThaiLIS เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2559 พบว่ามีงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาชุมชนที่เข้มแข็งในมิติต่าง ๆ ถึง 69 รายการ

“.....ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน.....”

แต่เนื่องจากผลการวิจัยโครงการพัฒนาดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน (นภาพรณ์ หะวานนท์ และคนอื่น ๆ. 2550) พบว่ากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อาทิ ความเพียงพอของทรัพยากรธรรมชาติ การจัดระบบความสัมพันธ์ในชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม ความสัมพันธ์กับรัฐ และองค์กรอื่น ๆ ภายนอกชุมชน ซึ่งทำให้ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นมโนทัศน์ที่มีความซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับมิติต่าง ๆ หลายมิติ ผลการวิจัยเสนอว่า ชุมชนที่สามารถสร้างความเข้มแข็ง ซึ่งผู้วิจัยใช้คำว่า พลิกฟื้นความเข้มแข็งได้ มีเงื่อนไขและกระบวนการที่สำคัญ คือ 1) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของทุนทางสังคมและทุนทางเศรษฐกิจที่ชุมชนสร้างสรรค์และสะสมมา การสร้างความเข้มแข็งจึงมีวิถีทางที่หลากหลาย 2) กระบวนการนำความรู้สมัยใหม่บูรณาการกับระบบความรู้ที่มีอยู่หรือเคยมีอยู่ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และ 3) การสร้างความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชนในลักษณะของเครือข่ายที่เอื้อให้เกิดการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ และการสร้างอำนาจต่อรองอันจะทำให้ชุมชนสามารถสร้างความสัมพันธ์กับองค์กรหรือบุคคลภายนอกชุมชนได้อย่างเสมอภาคด้วยนัยนี้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงควรเริ่มจากการจัดการความรู้ของชุมชน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้จากการที่ชุมชนมีความตระหนัก เห็นคุณค่าของความรู้ที่มีอยู่นำมาบูรณาการกับความรู้สมัยใหม่ที่ชุมชนเลือกสรรเพื่อแก้ปัญหาที่ดำรงอยู่ เพื่อสร้างจิตสำนึก เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ฯลฯ โดยกระบวนการดังกล่าวต้องกระทำผ่านการรวมกลุ่มของคนในชุมชนและลงมือปฏิบัติกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ

การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สังคมแห่งการเรียนรู้เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กับการศึกษาตลอดชีวิต เพราะการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต ในทัศนะของสุมาลี สังข์ศรี (2546: 92) สังคมแห่งการเรียนรู้หมายถึง สังคมหรือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน มีวิถีชีวิต มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ได้จัดให้มีกระบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลหรือสมาชิกในกลุ่มนั้น

ได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ ซึ่งทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญา ความคิด และ พฤติกรรม

เนื่องจากสังคมแห่งการเรียนรู้อาจเป็นหน่วยทางสังคมขนาดเล็ก เช่น โรงเรียน ชุมชน หรือ ขนาดใหญ่ขึ้น เช่น เมืองก็ได้ แต่ในทัศนะของสุมาลี สังข์ศรี (2546: 94) สังคมแห่งการเรียนรู้ควรมี ลักษณะหรือองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้ 1) มีแหล่งเรียนรู้เพียงพอที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถ ศึกษาหาความรู้ที่ต้องการได้ 2) มีเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายของ แหล่งเรียนรู้ ทำให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่อง 3) มีผู้จัดการหรือผู้ประสานงาน ให้ เกิดการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงหรือประสานระหว่างแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ 4) มีกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลาย รูปแบบอย่างต่อเนื่อง และ 5) มีบรรยากาศในการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการที่สมาชิกของชุมชน เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ สนใจใฝ่เรียนรู้ มีกิจกรรมการเรียนรู้สม่ำเสมอ ไม่หยุดนิ่ง

เมื่อพิจารณาจากลักษณะหรือองค์ประกอบของสังคมแห่งการเรียนรู้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ต้องอาศัยเวลา แนวทางในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้จึงอาจแบ่งเป็น สองแนวทางตามขนาดของสังคม คือ การสร้างสังคมขนาดเล็กหรือชุมชนให้เป็นชุมชนหรือสังคมแห่ง การเรียนรู้ โดยมุ่งสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและขยายความคิด ขยายผลและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพราะมองว่าหากสามารถสร้างสังคมขนาดเล็กให้เป็นสังคมแห่ง การเรียนรู้และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของสังคมเหล่านี้ได้ ย่อมทำให้สังคมใหญ่หรือประเทศเป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ในที่สุด และแนวทางที่มุ่งสร้างเมืองหรือสังคมขนาดใหญ่ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ แนวทางนี้จึงมุ่งสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้

สำหรับแนวทางแรก สุมาลี สังข์ศรี (2556: 40-42) เสนอให้ดำเนินการผ่านกระบวนการ พัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ 11 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่ต้องการพัฒนาให้เป็นชุมชนแห่ง การเรียนรู้ให้ชัดเจน 2) หาจุดเริ่มต้นในแต่ละชุมชนและจัดตั้งกลุ่มแกนกลาง หาจุดเริ่มต้นเพื่อให้ขยาย แนวคิด ซึ่งอาจเป็นบุคคล องค์กร หรือหน่วยงานหลักในชุมชน จากนั้นให้ตั้งกลุ่มแกนกลางหรือองค์กร เพื่อดำเนินงาน 3) สร้างความสนใจในวงกว้าง หาวิธีการขยายแนวคิด ซึ่งอาจทำได้โดยการจัดประชุม เวทีชาวบ้าน หรือใช้สื่อประชาสัมพันธ์ 4) แสวงหาหุ้นส่วนความร่วมมือ เพื่อมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรม 5) วิเคราะห์ชุมชน กำหนดวัตถุประสงค์ และจัดทำแผนพัฒนา 6) วิเคราะห์ศักยภาพหุ้นส่วน และแบ่งปันความรับผิดชอบ 7) ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 8) เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เน้นแนะและ สนับสนุน 9) ติดตามประเมินผลและเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้น 10) ประชาสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำสิ่ง ที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ และ 11) สร้างเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้

ส่วนแนวทางที่สอง เป็นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ได้บัญญัติ ไว้ในหมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 25 ให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้

ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ และในหมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 63-69 ให้รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำ และโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน สื่อสิ่งพิมพ์อื่น เทคโนโลยีการศึกษาอื่น พัฒนาผู้ผลิต ผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ระดมทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งจัดให้มีหน่วยงานเพื่อกำหนดนโยบาย การพัฒนา การประเมินคุณภาพการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม การสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเรียนรู้จะไม่นำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ หากยังไม่มี การปฏิรูปการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

นับตั้งแต่ปีค.ศ.1972 เป็นต้นมา²⁶ การพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางและถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงในฐานะที่เป็นทางเลือกของการพัฒนา ต่อมาในปี ค.ศ.1992 เมื่อผู้นำจาก

²⁶ เนื่องจากในปีดังกล่าวองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้จัดให้มีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (UN Conference on Human Environment, Stockholm Conference) ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยนำปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นมาเจรจา และเรียกร้องให้ทุกประเทศตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรอย่างพุ่มเพื่อยเกินขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่ประชากรในประเทศยากจนยังคงมีความเป็นอยู่อย่างขาดแคลน ผลการประชุมทำให้มีการจัดตั้งหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทสำคัญ คือ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งประชาชาติ (United Nations Environment Programme – หรือ UNEP) มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อประเมินสถานการณ์และทิศทางของสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และการอำนวยความสะดวกในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในปีเดียวกันนี้ยังมีกรณีพิพาทหนังสือที่สำคัญสองเล่ม ที่ชี้ให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมและวิถีการบริโภคแบบที่เป็นอยู่ ไม่ใช่วิถีที่ยั่งยืน จึงต้องเปลี่ยนแปลง พร้อมกับเสนอทางออกที่ยั่งยืน ได้แก่ นิตยสาร “The Ecologist” ฉบับพิเศษ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม 1972 ที่ใช้ชื่อฉบับว่า “A Blueprint for Survival” ซึ่งเขียนโดย Edward Goldsmith และ Robert Allen (A Blueprint for Survival. 2558) และหนังสือชื่อ “The Limits to Growth” ซึ่งเขียนโดย Donella H. Meadows และคณะ (The Limits to Growth. 2559) ในปี ค.ศ.1987 คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) ซึ่งอยู่ภายใต้องค์การสหประชาชาติ ได้เผยแพร่เอกสารชื่อ “Our Common Future” เรียกร้องให้เปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตที่พุ่มเพื่อย และเปลี่ยนวิถีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติ ต่อมาในปี ค.ศ.1992 องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development, UNCED) หรือการประชุม The Earth Summit ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล มีการลงนามและรับรองเอกสารที่สำคัญ 5 ฉบับ คือ 1) ปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The Rio Declaration

ประเทศต่าง ๆ 179 ประเทศที่เข้าร่วมประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development) ได้ลงนามและรับรองแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 ซึ่งเป็นแผนแม่บทของโลกในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้การพัฒนาที่ยั่งยืน ไม่ได้มีฐานะเป็นทางเลือกของการพัฒนาอีกต่อไป เพราะได้กลายเป็นแนวคิด แนวทางและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการพัฒนาของโลก ในกรณีของประเทศไทย การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ถูกกำหนดให้เป็นจุดมุ่งหมายของการพัฒนาประเทศเป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ดังข้อความในวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศความว่า “..... การพัฒนาประเทศไทยในอนาคต ๒๐ ปีมีจุดมุ่งหมายมุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และสร้างค่านิยมร่วมให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็น และปรับเปลี่ยนกระบวนความคิด ทักษะคิดและกระบวนการทำงานโดยยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทางให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ ที่มุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพ และก้าวตามโลกได้ อย่างรู้เท่าทัน.....”

การพัฒนาที่ยั่งยืนถูกนิยามในความหมายที่หลากหลาย ในทัศนะของนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์การพัฒนา (ปีทมาวดี ชูชุกิ. 2559) การพัฒนาที่ยั่งยืนถูกแปลความหมายออกเป็นสามแนวทาง แนวทางแรกคือแนวทางสามเสาหลัก (Three-pillar Approach) ซึ่งเป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญทั้งความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน แนวทางที่สองคือแนวทางนิเวศวิทยา (The Ecological Approach) ซึ่งมองว่าระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นระบบย่อยในระบบใหญ่คือ สิ่งแวดล้อมโลก ดังนั้น ความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจและสังคมจึงถูกมองเป็นองค์ประกอบในความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และแนวทางที่สามคือแนวทางว่าด้วยทุน (Capital Approach) ซึ่งมองว่า

on Environment and Development) ซึ่งเป็นหลักการเกี่ยวกับสิทธิและความรับผิดชอบของสหประชาชาติในการดำเนินงานพัฒนาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน 2) แผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 เพื่อเป็นแผนแม่บทของโลกในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม 3) คำแถลงเกี่ยวกับหลักการในเรื่องป่าไม้ (Statement of Principles on Forests) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ อนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้อย่างยั่งยืน 4) กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UN Framework Convention on Climate Change) เพื่อรักษาระดับก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศที่จะไม่ก่ออันตรายต่อสภาวะอากาศทั่วโลก และ 5) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity) ปี ค.ศ.2002 มีการประชุมว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development) ณ นครโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ เพื่อทบทวนความก้าวหน้าการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของแต่ละประเทศตามแผนปฏิบัติการ 21 ในรอบสิบปีที่ผ่านมา ปี ค.ศ. 2012 มีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations Conference on Sustainable Development: UNCSD) หรือ RIO+20 ณ นครริโอ เดอ จาเนโร สหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล เพื่อให้คำมั่นต่อการดำเนินการด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและรับทราบความก้าวหน้าในการดำเนินการและร่วมกันแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องสามารถรักษาทั้งทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ และทุนทางสังคม โดยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นทุนธรรมชาติ แต่ทุนธรรมชาติอาจใช้แล้วหมดไปหรือเมื่อใช้แล้วไม่สามารถกลับสู่สภาพเดิมได้อีก ทุนธรรมชาติก็จะเสื่อมลง การจะให้เกิดความยั่งยืนจึงต้องการการทดแทนกันระหว่างทุนธรรมชาติกับทุนประเภทอื่น ๆ แต่ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่รู้จักกันดี คือ ความหมายที่คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือ WCED ให้คำนิยามไว้ใน “Our Common Future” ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ส่งผลให้คนรุ่นต่อไปต้องลดความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.) (United Nations Sustainable Development. 1987: p. 54)

การให้ความสำคัญกับการศึกษาในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนเห็นได้ชัดในแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งเป็นแผนแม่บทของโลกในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ที่ผู้นำประเทศต่าง ๆ ที่เข้าร่วมประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development, UNCED) ลงนามรับรอง 179 ประเทศ เนื่องจากแผนปฏิบัติการ 21 เสนอให้แต่ละประเทศดำเนินการปรับปรุงการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเพิ่มความตระหนักของประชาชนให้มีทัศนคติ ทักษะและพฤติกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน และส่งเสริมการฝึกอบรมเพื่อการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน (United Nations Sustainable Development. 1992: 36.1-36.27)

ต่อมาในปี ค.ศ.2002 สมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ (The United Nations General Assembly) ได้ประกาศทศวรรษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations Decade of Education for Sustainable Development- DESD (2005-2014)) และมอบหมายให้องค์การยูเนสโกเป็นแกนนำในการดำเนินการ โดยมีวิสัยทัศน์ของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า โลกที่คนทุกคนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการศึกษาที่มีคุณภาพและได้เรียนรู้ค่านิยม มีพฤติกรรมและวิถีชีวิตดี เพื่ออนาคตที่ยั่งยืนและเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมเชิงบวก (About DESD. 2559) ซึ่งทำให้การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในเอกสารเผยแพร่ของยูเนสโกประเทศไทย (ยูเนสโกกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. 2549) ระบุว่า ยูเนสโกได้นิยามความหมายของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development-ESD) ว่าหมายถึง การศึกษาที่นักเรียนจะได้เรียนรู้ทักษะ สมรรถนะ ค่านิยม และ สรรพวิทยาการที่ต้องการ เพื่อประกันการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังต้องเป็นการศึกษาในทุกระดับชั้น ในทุกบริบทของสังคม เช่น การศึกษาใน

ครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงาน และในชุมชน ทั้งนี้ ESD เป็น การศึกษาที่สนับสนุนความรับผิดชอบ ในสิทธิพลเมืองและส่งเสริมประชาธิปไตย โดยต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนได้ใช้สิทธิและความ รับผิดชอบของตนเองอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ESD ยังหมายถึง การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการศึกษาที่ ช่วยสร้างสมดุลในการพัฒนาของปัจเจกบุคคลอีกด้วย โดย ESD มีเป้าหมายดังนี้

1. สร้างเครือข่ายความเชื่อมโยง การแลกเปลี่ยน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลรับผิดชอบ ด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. สนับสนุนให้เกิดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ
3. ช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่ง สหัสวรรษ (Millennium Development Goals-MDGs)
4. เปิดโอกาสให้ประเทศต่าง ๆ มีส่วนร่วมในทศวรรษของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการปฏิรูปการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

ต่อมาในปี ค.ศ.2015 ที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติซึ่งมีผู้นำจากประเทศที่ เข้าร่วมการประชุมทั้งหมด 193 ประเทศได้รับรอง “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก 17 ประการ” (The Global Goals for Sustainable Development) เพื่อใช้แทนเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) ซึ่งสิ้นสุดลงในปี ค.ศ.2015 โดยเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs)²⁷ เป็นเป้าหมายที่ต้องการบรรลุภายในปี ค.ศ.2030 เนื่องจากการศึกษาที่มีคุณภาพและการส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นองค์ประกอบย่อยข้อที่สี่ ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นทั้งเครื่องมือที่สำคัญและเป้าหมายของการ พัฒนาที่ยั่งยืน

²⁷ ได้แก่ 1) ขจัดความยากจนทุกรูปแบบ ทุกสถานที่ 2) ขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริม เกษตรกรรมอย่างยั่งยืน 3) รับรองการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ 4) รับรองการศึกษาที่เท่า เทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน 5) บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนาบทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง 6) รับรองการมีน้ำใช้ การจัดการน้ำและสุขาภิบาลที่ยั่งยืน 7) รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย 8) ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า 9) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุน นวัตกรรม 10) ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ 11) ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความ ปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน 12) รับรองแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน 13) ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ 14) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จาก มหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 15) ปกป้อง ปันฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบ นิเวศทางบกอย่างยั่งยืน 16) ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ 17) สร้างพลัง แห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs: <https://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>)

เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่มีความเป็นนามธรรม เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและยั่งยืน ส่วนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีนัยหมายถึง การศึกษาจากประสบการณ์ทั้งหมดของชีวิต จึงมิได้จำกัดการเรียนรู้อยู่ในสถาบันทางสังคม อาทิ โรงเรียน เท่านั้น หากแต่ยังหมายถึง อิทธิพลทุกอย่างที่มีต่อชีวิตซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่เกิดจนตาย ผ่านสถาบันทางสังคมประเภทอื่น และการเรียนรู้ในวิถีชีวิต นวัตกรรมจัดการศึกษาหรือสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีความหลากหลาย ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศที่จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Japan's Action Plan for the UNDESD²⁸) ได้นำเสนอแนวปฏิบัติที่ดี (Good Practices in Japan) 30 ตัวอย่าง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมจัดการศึกษาหรือสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โรงเรียน Tsuchihashi ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองโตโยตา ได้พัฒนาโครงการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ที่ใช้การบูรณาการเรียนให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เพื่อสร้างสำนักและตัวตน (entities) ด้านสิ่งแวดล้อมให้นักเรียน โดยร่วมมือกับบริษัทเอกชน รัฐบาล และมหาวิทยาลัย การสัมผัสกับธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์รอบโรงเรียน ช่วยบ่มเพาะจิตวิญญาณในการรักธรรมชาติแก่เด็กนักเรียนชั้นประถมต้น ส่วนเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาาระดับกลางเรียนรู้จากการรับผิดชอบดูแลต้นไม้ และเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายใช้อาคารเรียนที่บูรณาการเพื่อเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม บทเรียนเหล่านี้ถูกเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ มีการจัดทำปฏิทิน ESD เพื่อให้ นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้ตลอดทศวรรษที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน ซึ่งทำให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ 6 กลายเป็นมัคคุเทศก์ด้านสิ่งแวดล้อม (Eco Guides) สื่อสารเรื่องราวอาคารเรียนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้กับผู้สนใจที่มาเยี่ยมชมโรงเรียน กิจกรรมเชิงรุกด้านสิ่งแวดล้อมที่ทำอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ อาทิ ลดการใช้ไฟฟ้าและน้ำที่โรงเรียนลง ส่วนโรงเรียน Ota-ward Omori ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเมืองโตเกียว เป็นสมาชิกของกลุ่มโรงเรียนที่ร่วมงานกับ UNESCO ตั้งแต่วันที่ 11 มกราคม 2011 นักเรียนรู้สึกถึงการรับรู้และเคารพตนเองเพิ่มขึ้นจากการมีบทบาทและความรับผิดชอบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม นักเรียนจะเรียนรู้ผ่านกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน อาทิ โครงการนำกิ่งห้อยกลับคืนมา และการบำรุงรักษาแปลงดอกไม้ (Flower Beds) ด้านหน้าสถานี่แห่งหนึ่ง โดยกลุ่ม Noentai ซึ่งเป็นนักเรียนที่อาสาสมัครเข้าร่วมทำกิจกรรม การทำกิจกรรมดังกล่าวยังทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการติดต่อกับประชาชนและชุมชนด้วย ส่วนการศึกษาเพื่อป้องกันภัยพิบัติ นักเรียนได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกับประชาชนในชุมชนในการฝึกป้องกันภัยพิบัติ การเรียนรู้เพื่อความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นชุดใหม่ผ่านการเข้าใจข้ามวัฒนธรรมด้วยการเชิญชาวจีนมาเยี่ยมโรงเรียน การพูดคุยกับกลุ่มทัศนศึกษาจากรัฐบาลอินโดนีเซีย และคณะครูจากประเทศมองโกเลียในชั้นเรียน นักเรียนได้

²⁸ UNDESD เป็นคำย่อของ The United Nations Decade of Education for Sustainable Development

อภิปรายถกเถียงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา มีการอบรมเชิงปฏิบัติการแก่คณะครูผู้สอนทั้งหมดในโรงเรียนเพื่อฝึกฝนการแสดงออก ทักษะการสื่อสาร คุณค่าของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ความสามารถในการคิดเพื่อหาทางเลือกในการแก้ปัญหา และศักยภาพการเรียนรู้ (cognitive) อย่างเบ็ดเสร็จ คณะครูทั้งหมดได้ฝึกปฏิบัติและทำความเข้าใจ ESD และโรงเรียนได้เชิญผู้มีบทบาทในระดับโลกมาบรรยายเชิงลึกเกี่ยวกับ ESD ปีละสามครั้ง (United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014) Japan Report. 2014: 40-49)

สรุป

การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นเป้าหมายของการศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงความเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน แต่การศึกษาที่จะช่วยให้เป้าหมายดังกล่าวเป็นจริงได้ ย่อมไม่ใช่การศึกษาในรูปแบบของระบบโรงเรียนเท่านั้น หากแต่ต้องหมายถึงการศึกษาในความหมายกว้างหลากหลายรูปแบบที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากนั้นการถ่ายทอดความรู้สำเร็จรูปผ่านการบรรยาย การท่องจำและลอกเลียนความรู้และเทคโนโลยีจากตะวันตกอันเป็นวิถีทางหลักของการเรียนรู้ที่ยังปรากฏอยู่ในศึกษาระบบโรงเรียนไม่อาจทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่ความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดการณ์ได้อีกต่อไป อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านนวัตกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะการจำและลอกเลียนชุดความรู้สำเร็จรูปไม่อาจช่วยให้มนุษย์มีทักษะในการแสวงหาและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ยิ่งไปกว่านั้นวิถีแห่งการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวไม่ช่วยให้มนุษย์สามารถขบคิด วิพากษ์วิจารณ์ สืบเสาะหาแนวทางและสามารถที่จะกระทำการเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมที่เข้มแข็งและสังคมที่ยั่งยืนได้ตามแนวคิดการศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- เสรี พงศ์พิศ. (2532). **ความหวังใหม่ของบ้านสระคูณ.** สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.phongphit.com/2013/index.php/2012-12-06-11-48-33/item/585-2014-09-15-02-27-15>
- เสรี พงศ์พิศ, บรรณาธิการ และคนอื่นๆ. (2536). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญาและมูลนิธิหมู่บ้าน.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). **มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา: พลังสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท.** กรุงเทพฯ: สภาคาทอโลกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์; และคนอื่นๆ. (2537). **ป่าชุมชนภาคเหนือ: ศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน.** กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา; และ พรพิไล เลิศวิชา. (2537). **วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย.** กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- นภาพรณัฏ หะวานนท์; และคนอื่นๆ. (2550). **ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน: ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปัทมาวดี ชูชุกิ. (2559). **หน่วยที่ 6 การพัฒนาที่ยั่งยืนกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.econ.tu.ac.th/oldweb/doc/course/EC/EC462/lecture/%CB%B9%E8%C7%C2%B7%D5%E8_6_%A1%D2%C3%BE%D1%B2%B9%D2%CD%C2%E8%D2%A7%C2%D1%E8%A7%C2%D7%B9.pdf
- พรพิไล เลิศวิชา. (2532). **ศิริวง: จากไพร่หนินาย ถึงธนาคารแห่งขุนเขา.** กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน.
- ยศ สันตสมบัติ. (2539). **ท่าเกวียน บทวิเคราะห์เบื้องต้นว่าด้วยการปรับตัวของชุมชนชาวนาไทยท่ามกลางการปิดล้อมวัฒนธรรมอุตสาหกรรม.** กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ยูเนสโกกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2549). สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2559, จาก www.moe.go.th/jarawporn/unesco/unesco15062549.doc
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2504). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระยะที่ 1 พ.ศ.2504-2506.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3776.
- _____. (2507). **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 พ.ศ.2507-2509.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5806.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2510). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2510-2514.** สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3777.

- _____. (2515). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2515-2519. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3778.
- _____. (2520). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2520-2524. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3779.
- _____. (2525). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ.2525-2529. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3780.
- _____. (2530). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3781.
- _____. (2535). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3782.
- _____. (2540). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3783.
- _____. (2545). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3784.
- _____. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20160323112418.pdf.
- _____. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559. สืบค้นเมื่อ 18 กันยายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20160323112431.pdf.
- _____. (2559). ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.nesdb.go.th/article_attach/article_file_20160922162732.pdf.
- _____. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2561, จาก http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu1.pdf
- _____. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2557, จาก http://www.moe.go.th/moe/nipa/ed_law/p.r.g.edu1.pdf

- _____. (2552). **แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559)**. สืบค้นเมื่อ 8 กันยายน 2559, จาก http://debgo10.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=186:2552-2559&catid=57:2009-09-30-18-27-48
- สุภกร บัวสาย. (2557). **สู่ทศวรรษที่ 2 การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: Education for Sustainable Development (ESD)**. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2559, จาก <http://apps.qlf.or.th/member/UploadedFiles/prefix-19112557-054302-x12Y1D.pdf>
- สุมาลี สังข์ศรี. (2546). สังคมแห่งการเรียนรู้. ใน **สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสพระชนมายุ 4 รอบ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2546**. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- _____. (2556, กรกฎาคม-ธันวาคม). แนวทางการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้. **ศึกษาศาสตร์ มจร**. 6(2). สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2559, จาก http://edjournal.stou.ac.th/filejournal/4_4_525.pdf
- อรทัย อาจอ่ำ. (2531). **ชุมชนแข่งกี๋: วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง (Sengki slum: way of life and development process towards self-reliance)**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- About DESD**. (2005.). Retrieved November 9, 2016, from <http://www.desd.org/about.html>
- A Blueprint for Survival**. (2015). Retrieved December 10, 2016, from https://en.wikipedia.org/wiki/A_Blueprint_for_Survival
- Decade of Education for Sustainable Development**. (2005). Retrieved September 9, 2016, from <http://www.desd.org/about.html>
- Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment**. (1972). Retrieved August 31, 2016, from <http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=97&articleid=1503>
- Goldsmith, Edward; & Allen, Robert. (January, 1972). A Blueprint for Survival. **The Ecologist**. 2(1). Retrieved December 10, 2016, from <https://web.archive.org/web/20090831193545/http://www.theecologist.info/key27.html>
- Hubbard, Bethany. (2012). **The Ecologist January 1972: a blueprint for survival**. Retrieved December 10, 2016, from http://www.theecologist.org/This_month_40_

years_ago_from_the_Ecologist_archive/1222139/the_ecologist_january_1972_a_blueprint_for_survival.html

The Limits to Growth. (2016). Retrieved December 10, 2016, from

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Limits_to_Growth

United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014)

Japan Report. (2014). Retrieved December 10, 2016, from

http://www.cas.go.jp/jp/seisaku/kokuren/pdf/report_h261009_e.pdf

United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014).

(2005). Retrieved May 9, 2018, from

<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001416/141629e.pdf>

United Nations Sustainable Development. (1987). **Report of the World Commission**

on Environment and Development- Our Common Future. Retrieved May 9,

2018, from https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/42/427&Lang=E

United Nations Sustainable Development. (1992). **United Nations Conference on**

Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992.

AGENDA 21. Retrieved May 9, 2018, from

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

United Nations Sustainable Development. (2002). **World Summit on Sustainable**

Development (WSSD), Johannesburg Summit. Johannesburg, South Africa. 26

August - 4 September 2002. Retrieved May 9, 2018, from

<https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/wssd>

United Nations Sustainable Development. (2012). **United Nations Conference on**

Sustainable Development, Rio+20. Rio de Janeiro, Brazil. 20-22 June 2012.

Retrieved May 9, 2018, from <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20>

United Nations Thailand. (2015). **วาระการพัฒนาภายหลังปี พ.ศ. 2558 “เป้าหมายการพัฒนาที่**

ยั่งยืน 17 ข้อ” (Sustainable Development Goals–SDGs). สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน

2561, จาก <https://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/>

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10

หัวข้อ	การสรุปบทเรียน
ผู้สอน	อาจารย์พรใจ ลีทองอิน
เวลา	4 ชั่วโมง (สัปดาห์ที่ 16)
วัตถุประสงค์	1. เพื่อทบทวนและตรวจสอบความเข้าใจกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในแต่ละยุคสมัย 2. เพื่อทบทวนและตรวจสอบความเข้าใจการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษา 3. เพื่อให้นิสิตได้แสดงวิสัยทัศน์ทางการศึกษา

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน (10 นาที)

อาจารย์ชี้ให้นิสิตเห็นถึงความสำคัญของการทบทวนและตรวจสอบสิ่งที่ได้เรียนรู้ และการบูรณาการสิ่งที่เรียนรู้กับความรู้เดิมเพื่อสร้างความรู้ใหม่

2. ชี้นำดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 อาจารย์ให้นิสิตทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้โดยให้ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในแต่ละยุคสมัย การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษา โดยให้เขียนสิ่งที่ได้เรียนรู้ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนวิธีคิดในเรื่องการศึกษา สิ่งที่ได้เรียนรู้แต่ยังสงสัย หรือไม่แน่ใจ เพราะขัดแย้งหรือแตกต่างจากความรู้และประสบการณ์เดิม (15 นาที)

2.2 อาจารย์ชวนนิสิตแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ และเลือกข้อเขียนของนิสิต 2-3 คน มาอภิปราย พร้อมตั้งคำถามว่าถ้าสิ่งที่ได้เรียนรู้แต่ยังสงสัย หรือไม่แน่ใจ เพราะขัดแย้งหรือแตกต่างจากความรู้และประสบการณ์เดิม นิสิตควรทำอย่างไร อาจารย์ซักถามเพื่อให้นิสิตเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (30 นาที)

2.3 อาจารย์สอบถามนิสิตว่าการคิดและเขียนถึงวิสัยทัศน์ทางการศึกษาเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายหรือยาก เพราะเหตุใด การมีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือไม่ เพราะเหตุใด (10 นาที)

2.4 ให้นิสิตนำเสนอวิสัยทัศน์การศึกษาไทยเรื่อง การศึกษาแห่งอนาคต ในชั้นเรียนโดยใช้เวลาไม่เกิน 5 นาทีต่อคน (150 นาที)

3. ชี้นำสรุปบทเรียน (25 นาที)

อาจารย์ชวนนิสิตแลกเปลี่ยนว่าวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่นำเสนอ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะเหตุใด บทบาทที่นิสิตคิดว่าจะดำเนินการเพื่อให้การศึกษาแห่งอนาคตในทัศนะของนิสิตเกิดขึ้นได้จริง อยู่ภายใต้เงื่อนไขใดบ้าง และให้กำลังใจนิสิตเพื่อให้นิสิตสามารถเป็นครูที่สร้างความรู้เปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้

สื่อการเรียนรู้

1. ใบงานเรื่องวิสัยทัศน์การศึกษาไทย : การศึกษาแห่งอนาคต (งานครั้งที่ 10: งานเดี่ยว)
2. กระดาษ A4 สองสี

การประเมินผล

1. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม และทักษะทางปัญญาจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน
2. ประเมินผลการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ และทักษะทางปัญญาจากการทำงานเดี่ยว งานในชั้นเรียนครั้งที่ 10 ใบงานเรื่องวิสัยทัศน์การศึกษาไทย: การศึกษาแห่งอนาคต

ภาคผนวก

มคอ. 3

รายวิชา กระบวนทัศน์ทางการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2561

หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป

1. รหัสและชื่อรายวิชา

ศษ. 211 กระบวนทัศน์ทางการศึกษา

ED 211 EDUCATIONAL PARADIGMS

2. จำนวนหน่วยกิต

3 หน่วยกิต (2-2-5)

3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาชีววิทยา (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาเคมี (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาฟิสิกส์ (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษา (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

หลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (5 ปี) ประเภทวิชาบังคับ

4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา

อ.พรใจ ลีทองอิน

อาจารย์ผู้สอน

ตอน	อาจารย์ผู้สอน	สังกัด
B01	อ.จิตติมา เจือไทย	ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์
B02	ผศ.พิศมัย รัตนโรจน์สกุล	ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์
B03	อ.วรุฒิ สุภาพ	ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
B04	อ.พรใจ ลีทองอิน	ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์
B05	อ.วรุฒิ สุภาพ	ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
B06	ผศ.พิศมัย รัตนโรจน์สกุล	ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์
B07	อ.พรใจ ลีทองอิน	ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์
B08	อ.จิตติมา เจือไทย	ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์

5. ภาคการศึกษา/ชั้นปีที่เรียน

ภาคเรียนที่ 2 ชั้นปีที่ 2

6. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite)(ถ้ามี)

ไม่มี

7. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisite)(ถ้ามี)

ไม่มี

8. สถานที่เรียน

ตอน B01: สถานที่ตั้งประสานมิตร อาคารเรียนรวม Learning Tower ห้อง 35-1303 (ห้องบรรยาย)

ตอน B02: สถานที่ตั้งประสานมิตร อาคารเรียนรวม Learning Tower ห้อง 35-1304 (ห้องบรรยาย)

ตอน B03: สถานที่ตั้งประสานมิตร อาคารคณะวิทยาศาสตร์ 1 ห้อง 10-517A (ห้องบรรยาย)

ตอน B04: สถานที่ตั้งประสานมิตร อาคารคณะศึกษาศาสตร์ ห้อง 402 ห้องพักอาจารย์

ตอน B05: สถานที่ตั้งประสานมิตร อาคารเรียนรวม Learning Tower ห้อง 35-1303 (ห้องบรรยาย)

ตอน B06: สถานที่ตั้งประสานมิตร อาคารเรียนรวม Learning Tower ห้อง 35-1304 (ห้องบรรยาย)

ตอน B07: สถานที่ตั้งประสานมิตร อาคารคณะศิลปกรรมศาสตร์ + สำนักคอมพิวเตอร์ ห้องบรรยาย 9
ตอน B08: สถานที่ตั้งประสานมิตร อาคารศูนย์เครื่องมือวิทยาศาสตร์ (คณะวิทยาศาสตร์) ห้อง 19-814
ห้องบรรยาย

9. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด

28 ธันวาคม 2561

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1. ศึกษากระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในแต่ละยุคสมัย
2. สร้างความเข้าใจต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาทั้งในส่วนของปรัชญาการศึกษา หลักการ ระบบการจัดการศึกษา และกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อกำกับทิศทางของการศึกษาในแต่ละยุคสมัย
3. สร้างความเข้าใจต่อการปฏิรูปการศึกษา การสร้างวิสัยทัศน์ทางการศึกษาโดยมีเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน การสร้างสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อทำให้คนในสังคมได้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

เพื่อปรับปรุงเนื้อหาสาระการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและบริบททางการศึกษาในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของสังคมไทยและสังคมโลก และสอดคล้องกับมาตรฐานของวิชาชีพครูในปัจจุบัน

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

1. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษากระบวนการทัศน์ทางการศึกษาซึ่งเชื่อมโยงปรัชญาเข้ากับแนวคิดของปรัชญาการศึกษาในแต่ละยุคสมัย ซึ่งแบ่งยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงของทัศนะในการมองโลกและมองชีวิต การสร้างความเข้าใจต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาทั้งในส่วนของปรัชญาการศึกษา หลักการและระบบการจัดการศึกษา ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันของการศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อกำกับทิศทางของการศึกษาในแต่ละยุคสมัย ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนวิธีคิดต่อการปฏิรูปการศึกษา การสร้างวิสัยทัศน์ทางการศึกษาที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ปรัชญาและกลยุทธ์ทางการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน ฝึกประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

	<p>4. สร้างโอกาสให้นักนิสิตได้พบกับบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม</p> <p>5. การเป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์</p> <p>6. ประกาศเกียรติคุณ นิสิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม</p> <p>7. ปลุกฝังให้นักนิสิตเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง และมีระเบียบ ทั้งด้านการเรียนและการดำรงชีวิต</p>	
<p>[รอง] มีจิตสำนึกสาธารณะ และเสียสละเพื่อส่วนรวม</p>	<p>1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่างโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ</p> <p>2. กำหนดให้นักนิสิตทำงานเป็นกลุ่ม หรือจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง</p> <p>3. ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม</p> <p>4. สร้างโอกาสให้นักนิสิตได้พบกับบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม</p> <p>5. การเป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์</p> <p>6. ประกาศเกียรติคุณ นิสิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม</p> <p>7. ปลุกฝังให้นักนิสิตเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง และมีระเบียบ ทั้งด้านการเรียนและการดำรงชีวิต</p>	<p>1. สังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <p>2. ประเมินจากพฤติกรรมการเข้าเรียน การตรงต่อเวลาของนิสิตในการเข้าเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย การรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย</p> <p>3. สังเกตพฤติกรรมการแสดงอาการรับรู้หรือตอบสนองในการเรียน การจดบันทึก การโต้ตอบข้อซักถาม โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง</p> <p>4. เปิดโอกาสให้นักนิสิตมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผล</p>
<p>[หลัก] แสดงออกถึงความมีระเบียบและความรับผิดชอบต่อตนเอง</p>	<p>1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่างโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ</p>	<p>1. สังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <p>2. ประเมินจากพฤติกรรมการเข้าเรียน การตรงต่อเวลาของนิสิตในการเข้าเรียน</p>

	<p>2. กำหนดให้นิสิตทำงานเป็นกลุ่ม หรือจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง</p> <p>3. ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม</p> <p>4. สร้างโอกาสให้นิสิตได้พบกับบุคคล หรือเหตุการณ์ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ยึดมั่นในคุณธรรม และจริยธรรม</p> <p>5. การเป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์</p> <p>6. ประกาศเกียรติคุณ นิสิต ที่ทำประโยชน์ต่อสังคม</p> <p>7. ปลุกฝังให้นิสิตเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง และมีระเบียบ ทั้งด้านการเรียนและการดำรงชีวิต</p>	<p>การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย การรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย</p> <p>3. สังเกตพฤติกรรมการแสดงอาการรับรู้ หรือตอบสนองในการเรียน การจดบันทึก การได้ตอบข้อซักถาม โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง</p> <p>4. เปิดโอกาสให้นิสิตทำงานเป็นกลุ่ม หรือสร้างแรงบันดาลใจให้ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม</p> <p>5. การเป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์</p> <p>6. ประกาศเกียรติคุณ นิสิต ที่ทำประโยชน์ต่อสังคม</p> <p>7. ปลุกฝังให้นิสิตเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง และมีระเบียบ ทั้งด้านการเรียนและการดำรงชีวิต</p>
<p>[หลัก] แสดงออกถึงความเคารพสิทธิ และความคิดเห็นของผู้อื่น</p>	<p>1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่างโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ</p> <p>2. กำหนดให้นิสิตทำงานเป็นกลุ่ม หรือจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะ โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง</p> <p>3. ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม เพื่อส่งเสริมการเป็นสมาชิกที่ดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม</p> <p>4. สร้างโอกาสให้นิสิตได้พบกับบุคคล หรือเหตุการณ์ที่เป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ยึดมั่นในคุณธรรม และจริยธรรม</p> <p>5. การเป็นแบบอย่างที่ดีของอาจารย์</p>	<p>1. สังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <p>2. ประเมินจากพฤติกรรมการเข้าเรียน การตรงต่อเวลาของนิสิตในการเข้าเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย การรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย</p> <p>3. สังเกตพฤติกรรมการแสดงอาการรับรู้ หรือตอบสนองในการเรียน การจดบันทึก การได้ตอบข้อซักถาม โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง</p> <p>4. เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผล</p>

	6. ประกาศเกียรติคุณ นิสิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม	
	7. ปลุกฝังให้นิสิตเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง และมีระเบียบ ทั้งด้านการเรียนและการดำรงชีวิต	
ความรู้		
ความรู้ที่ต้องพัฒนา	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
[หลัก] มีความรู้ในหลักการและทฤษฎีในวิชาชีพครูหรือศาสตร์ที่เรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. จัดกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อให้มีการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง 3. เชิญวิทยากรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ตรงมาบรรยาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกัน 4. ให้นิสิตศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง 5. ให้นิสิตจัดทำโครงการ การฝึกงาน การฝึกปฏิบัติ การปฏิบัติการสอนและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในสถานศึกษา หรือหน่วยงาน องค์กร ที่เป็นเครือข่าย 	ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปฏิบัติงานของนิสิตโดยใช้การประเมินตามสภาพจริงในด้านต่าง ๆ คือ 1) การทดสอบย่อย 2) การทดสอบกลางภาคเรียนและปลายภาคเรียน 3) การรายงาน/แผนงาน/โครงการ 4) การนำเสนอผลงาน 5) โครงการ การฝึกงาน การฝึกปฏิบัติ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิชาชีพครู
[รอง] มีความรู้ในด้านวิชาเอก เป็นอย่างดี และติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการหรืองานวิจัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. จัดกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อให้มีการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง 3. เชิญวิทยากรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ตรงมาบรรยาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกัน 4. ให้นิสิตศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง 5. ให้นิสิตจัดทำโครงการ การฝึกงาน การฝึกปฏิบัติ การปฏิบัติการสอนและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในสถานศึกษา หรือหน่วยงาน องค์กร ที่เป็นเครือข่าย 	ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปฏิบัติงานของนิสิตโดยใช้การประเมินตามสภาพจริงในด้านต่าง ๆ คือ 1) การทดสอบย่อย 2) การทดสอบกลางภาคเรียนและปลายภาคเรียน 3) การรายงาน/แผนงาน/โครงการ 4) การนำเสนอผลงาน 5) โครงการ การฝึกงาน การฝึกปฏิบัติ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ วิชาชีพครู
[รอง] สามารถบูรณาการความรู้และทักษะกระบวนการในวิชาต่าง ๆ กับการประกอบอาชีพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. จัดกิจกรรมศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อให้มีการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง 	ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปฏิบัติงานของนิสิตโดยใช้การประเมินตามสภาพจริงในด้านต่าง ๆ คือ

	<p>3. เชิญวิทยากรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ตรงมาบรรยาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกัน</p> <p>4. ให้นิสิตศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง</p> <p>5. ให้นิสิตจัดทำโครงการงาน การฝึกงาน การฝึกปฏิบัติ การปฏิบัติการสอนและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ในสถานศึกษา หรือหน่วยงาน องค์กร ที่เป็นเครือข่าย</p>	<p>1) การทดสอบย่อย 2) การทดสอบกลาง ภาคเรียนและปลายภาคเรียน 3) การรายงาน/แผนงาน/โครงการ 4) การนำเสนอผลงาน 5) โครงการงาน การฝึกงาน การฝึกปฏิบัติ การฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู</p>
ทักษะทางปัญญา		
ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
<p>[รอง] นำความรู้ในศาสตร์ต่าง ที่เรียนไปประยุกต์ใช้</p>	<p>1. จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้นิสิตได้ฝึกทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการคิด จากสภาพปัญหา หรือสถานการณ์จริง ต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม เช่น การสะท้อนคิด การบันทึกการเรียนรู้ การอภิปรายกลุ่ม การทำกรณีศึกษา การโต้วาที การจัดทำโครงการ การทดลองในห้องปฏิบัติการ ฯลฯ</p> <p>2. จัดกิจกรรมให้นิสิตมีโอกาสเรียนรู้จากปัญหา และประสบการณ์จริง เพื่อการเสนอแนะและหาแนวทางแก้ไข</p>	<p>1. การประเมินผลที่สะท้อนการคิดวิเคราะห์โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง จากการเขียนรายงาน การนำเสนอ ผลงาน การบันทึกการเรียนรู้ และการทดสอบ</p> <p>2. การสังเกตนิสิต ด้านความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ</p> <p>3. ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง</p>
<p>[หลัก] สามารถแสดงออกถึงการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และมีเหตุผล</p>	<p>1. จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้นิสิตได้ฝึกทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการคิด จากสภาพปัญหา หรือสถานการณ์จริง ต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม เช่น การสะท้อนคิด การบันทึกการเรียนรู้ การอภิปรายกลุ่ม การทำกรณีศึกษา การโต้วาที การจัดทำโครงการ การทดลองในห้องปฏิบัติการ ฯลฯ</p> <p>2. จัดกิจกรรมให้นิสิตมีโอกาสเรียนรู้จากปัญหา และประสบการณ์จริง เพื่อการเสนอแนะและหาแนวทางแก้ไข</p>	<p>1. การประเมินผลที่สะท้อนการคิดวิเคราะห์โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง จากการเขียนรายงาน การนำเสนอ ผลงาน การบันทึกการเรียนรู้ และการทดสอบ</p> <p>2. การสังเกตนิสิต ด้านความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ</p> <p>3. ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง</p>
<p>[หลัก] สามารถประเมิน วิพากษ์ ในสถานการณ์ต่าง</p>	<p>1. จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้นิสิตได้ฝึกทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการคิด</p>	<p>1. การประเมินผลที่สะท้อนการคิดวิเคราะห์โดยใช้การประเมินตามสภาพ</p>

	จากสภาพปัญหา หรือสถานการณ์จริงต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม เช่น การสะท้อนคิด การบันทึกการเรียนรู้ การอภิปรายกลุ่ม การทำกรณีศึกษา การโต้วาที การจัดทำโครงการ การทดลองในห้องปฏิบัติการ ฯลฯ 2. จัดกิจกรรมให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากปัญหา และประสบการณ์จริง เพื่อการเสนอแนะและหาแนวทางแก้ไข	จริง จากการเขียนรายงาน การนำเสนอผลงาน การบันทึกการเรียนรู้ และการทดสอบ 2. การสังเกตนิสัย ด้านความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ 3. ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง
[หลัก] มีความใฝ่รู้ สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่าง ที่หลากหลายได้อย่างถูกต้องเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์	1. จัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ได้ฝึกทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการคิดจากสภาพปัญหา หรือสถานการณ์จริงต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม เช่น การสะท้อนคิด การบันทึกการเรียนรู้ การอภิปรายกลุ่ม การทำกรณีศึกษา การโต้วาที การจัดทำโครงการ การทดลองในห้องปฏิบัติการ ฯลฯ 2. จัดกิจกรรมให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากปัญหา และประสบการณ์จริง เพื่อการเสนอแนะและหาแนวทางแก้ไข	1. การประเมินผลที่สะท้อนการคิดวิเคราะห์โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง จากการเขียนรายงาน การนำเสนอผลงาน การบันทึกการเรียนรู้ และการทดสอบ 2. การสังเกตนิสัย ด้านความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ 3. ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง
ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ		
ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
[หลัก] สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะผู้นำและผู้ร่วมงานได้	1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่เน้นการทำงานเป็นกลุ่มและงานที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญและพัฒนาตนเองในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์อันดีและความรับผิดชอบส่วนบุคคล 2. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	1. ประเมินพฤติกรรมของนิสัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง 2. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน 3. ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง

	<p>3. สอดแทรกเรื่องความรับผิดชอบ การมีมนุษยสัมพันธ์ การเข้าใจวัฒนธรรมขององค์กร ฯลฯ ในรายวิชาต่าง ๆ</p> <p>4. บูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคมและความรับผิดชอบต่อเข้ากับเนื้อหาในทุกรายวิชาที่สอน</p> <p>5. มอบหมายงานทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบต่อ โดยนำเสนอเป็นรายงาน ในรูปแบบการนำเสนออภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน</p>	
<p>[หลัก] ความรับผิดชอบต่อตนเอง องค์กร สังคม และสิ่งแวดล้อม</p>	<p>1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่เน้นการทำงานเป็นกลุ่มและงานที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญและพัฒนาตนเองในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์อันดีและความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล</p> <p>2. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบต่อ</p> <p>3. สอดแทรกเรื่องความรับผิดชอบต่อ การมีมนุษยสัมพันธ์ การเข้าใจวัฒนธรรมขององค์กร ฯลฯ ในรายวิชาต่าง ๆ</p> <p>4. บูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคมและความรับผิดชอบต่อเข้ากับเนื้อหาในทุกรายวิชาที่สอน</p> <p>5. มอบหมายงานทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธระหว่างบุคคล</p>	<p>1. ประเมินพฤติกรรมของนิสิตที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบต่อในการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง</p> <p>2. เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมิน</p> <p>3. ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง</p>

	และความรับผิดชอบ โดยนำเสนอเป็นรายงาน ในรูปแบบการนำอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน	
[รอง] สามารถปรับตัวให้เข้าสถานการณ์และวัฒนธรรมองค์กร	<ol style="list-style-type: none"> จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่เน้นการทำงานเป็นกลุ่มและงานที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญและพัฒนาดตนเองในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์อันดีและความรับผิดชอบส่วนบุคคล จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติทั้งในและนอกชั้นเรียน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ สอดแทรกเรื่องความรับผิดชอบ การมีมนุษยสัมพันธ์ การเข้าใจวัฒนธรรมขององค์กร ฯลฯ ในรายวิชาต่าง ๆ บูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคมและความรับผิดชอบเข้ากับเนื้อหาในทุกรายวิชาที่สอน มอบหมายงานทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ โดยนำเสนอเป็นรายงาน ในรูปแบบการนำอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> ประเมินพฤติกรรมของนิสิตที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน การศึกษาค้นคว้าของนิสิต การประเมินทักษะการสนทนาทางวิชาการของนิสิต การประเมินการเขียนทางวิชาการของนิสิต เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข และเทคนิคทางสถิติ ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง
ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ		
ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา	วิธีการสอน	วิธีการประเมินผล
[หลัก] สามารถวิเคราะห์เชิงตัวเลข ข้อมูลข่าวสาร อันมีผลให้เข้าใจองค์ความรู้หรือประเด็นปัญหาได้	1. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจและมีความตระหนักถึงคุณค่า ในเรื่องของหลักการ	1. ประเมินทักษะของนิสิต ในด้านการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์ เทคนิคเชิงตัวเลขและสถิติ ที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง เช่น

	<p>พูด การเขียน เทคโนโลยีสารสนเทศ คณิตศาสตร์และเทคนิคทางสถิติ ใน สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อการเข้าถึงข้อมูล เลือกรับ เลือกใช้ วิเคราะห์และประเมิน คุณค่า ตลอดจนสังเคราะห์เพื่อการ นำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การ นำเสนอผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการ ฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข และเทคนิคทาง สถิติ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดทักษะการ สื่อสารทั้งการรับฟัง การพูด และการ เขียน ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน สังคมและ ชุมชน</p>	<p>การสังเกตพฤติกรรมเกี่ยวกับการ วิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร และผลงานของ นิสิตการประเมินการนำเสนอผลงานของ นิสิตโดยใช้ Power Point การประเมิน ทักษะการศึกษาค้นคว้าของนิสิต การ ประเมินทักษะการสนทนาทางวิชาการ ของนิสิต การประเมินการเขียนทาง วิชาการของนิสิต</p> <p>2. เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการ ประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข และ เทคนิคทางสถิติ</p> <p>3. ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง</p>
<p>[หลัก] สามารถสื่อสารได้อย่างมี ประสิทธิภาพ</p>	<p>1. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบ ที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อส่งเสริม ให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจและมีความ ตระหนักถึงคุณค่า ในเรื่องของหลักการ พูด การเขียน เทคโนโลยีสารสนเทศ คณิตศาสตร์และเทคนิคทางสถิติ ใน สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อการเข้าถึงข้อมูล เลือกรับ เลือกใช้ วิเคราะห์และประเมิน คุณค่า ตลอดจนสังเคราะห์เพื่อการ นำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การ นำเสนอผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการ ฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข และเทคนิคทาง สถิติ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดทักษะการ สื่อสารทั้งการรับฟัง การพูด และการ เขียน ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน สังคมและ ชุมชน</p>	<p>1. ประเมินทักษะของนิสิต ในด้านการ สื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์ เทคนิคเชิงตัวเลขและสถิติ ที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง เช่น การสังเกตพฤติกรรมเกี่ยวกับการ วิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร และผลงานของ นิสิตการประเมินการนำเสนอผลงานของ นิสิตโดยใช้ Power Point การประเมิน ทักษะการศึกษาค้นคว้าของนิสิต การ ประเมินทักษะการสนทนาทางวิชาการ ของนิสิต การประเมินการเขียนทาง วิชาการของนิสิต</p> <p>2. เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการ ประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข และ เทคนิคทางสถิติ</p> <p>3. ประเมินตนเอง (self-assessment) และการสะท้อนผลการประเมินตนเอง</p>
<p>[หลัก] สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีใน การสืบค้น เก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล และแปลความหมาย และ</p>	<p>1. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในรูปแบบ ที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อส่งเสริม ให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจและมีความ ตระหนักถึงคุณค่า ในเรื่องของหลักการ</p>	

<p>เลือกใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์</p>	<p>พูด การเขียน เทคโนโลยีสารสนเทศ คณิตศาสตร์และเทคนิคทางสถิติ ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อการเข้าถึงข้อมูล เลือกรับ เลือกใช้ วิเคราะห์และประเมินคุณค่า ตลอดจนสังเคราะห์เพื่อการนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การนำเสนอผลงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>2. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข และเทคนิคทางสถิติ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดทักษะการสื่อสารทั้งการรับฟัง การพูด และการเขียน ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน สังคมและชุมชน</p>	
--	---	--

หมวดที่ 5 แผนการสอนและประเมินผล

1. แผนการสอน

ครั้งที่	วันที่	หัวข้อ	วิธีการสอน	สื่อการสอน	อาจารย์ผู้สอน	หมายเหตุ
1		แนะนำรายวิชาและการศึกษารายวิชา	อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, การบรรยายแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	เอกสารนำเสนอ, แบบฝึกหัด / แบบมอบหมายงาน		
2		ความเข้าใจต่อมโนทัศน์ที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนทัศน์ การศึกษา ประชญาการศึกษาและยุคสมัย	อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, กิจกรรมกลุ่ม, การสอนเชิงรุก ชมวีดิทัศน์และอภิปรายกลุ่มเพื่อสร้างความคิดรวบยอดและนำเสนอ, การเรียนด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม	เอกสารนำเสนอ, เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, แบบฝึกหัด/แบบมอบหมายงาน, มัลติมีเดีย: ภาพนิ่ง วีดิทัศน์ เพลง, บทความทางวิชาการ, ใบกิจกรรม		
3		การแบ่งยุคสมัยตามการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติในการมองโลกและมองชีวิต	อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, กิจกรรมกลุ่ม, การสอนเชิงรุก บทบาทสมมติ, การเรียนด้วยกระบวนการ	เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, ใบกิจกรรม		

ครั้งที่	วันที่	หัวข้อ	วิธีการสอน	สื่อการสอน	อาจารย์ผู้สอน	หมายเหตุ
		- กระบวนการทัศน์แบบองค์รวมและแยกส่วน	การทำงานเป็นทีม, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์			
4		กระบวนการทัศน์การศึกษาในยุคก่อนทันสมัย - ฐานคิดแบบองค์รวม	อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, การสอนเชิงรุก เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และนำเสนอผลการศึกษา, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การเรียนด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม, การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเสริม, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์	เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, อินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์, ฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS		
5		กระบวนการทัศน์การศึกษาในยุคก่อนทันสมัย (ต่อ) - วิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม - นัยของการศึกษาความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้	อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การบรรยายแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน, การเรียนด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม, การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเสริม, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์	เอกสารนำเสนอ, เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, อินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์, ฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS ใบงาน		
6		ศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่สนใจอย่างน้อย 2 แหล่งในหัวข้อ “แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย” ที่นักรักการศึกษาต้องเรียนรู้เพื่อเข้าใจแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	ศึกษาดูงาน, การสอนเชิงรุก เรียนรู้จากประสบการณ์จริง, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การเรียนด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม, การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเสริม, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์	อินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์		

ครั้งที่	วันที่	หัวข้อ	วิธีการสอน	สื่อการสอน	อาจารย์ผู้สอน	หมายเหตุ
7		กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย - การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์แบบองค์รวมไปสู่การมองโลกแบบแยกส่วน - แนวคิด/นโยบายการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก, กิจกรรมกลุ่ม, การสอนเชิงรุก การระดมพลังสมอง, การบรรยายแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน, การเรียนด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม, การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเสริม	เอกสารนำเสนอ, เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, อินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์, ใบกิจกรรม		
8		กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคทันสมัย (ต่อ) - การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนและเพื่อสร้างความทันสมัยแก่สังคมไทย - นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และสังคมแห่งการเรียนรู้ภายใต้ยุคสมัย	อภิปราย/อภิปรายกลุ่ม, การสอนเชิงรุก การเรียนรู้ด้วยการสืบค้น (แผนพัฒนาฯ และแผนการศึกษาฯ), การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การบรรยายแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน, การเรียนด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม, การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเสริม, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์	เอกสารนำเสนอ, เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, แบบฝึกหัด / แบบมอบหมายงาน, อินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์, บทความทางวิชาการ		

ครั้งที่	วันที่	หัวข้อ	วิธีการสอน	สื่อการสอน	อาจารย์ผู้สอน	หมายเหตุ
9		ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัยต่อชุมชนและสังคมไทย - ปัญหาวิกฤตของสังคมโลกภายใต้กระบวนทัศน์แบบแยกส่วน / การพัฒนาไปสู่ความทันสมัย / การจัดการศึกษากระแสหลัก - การสับเปลี่ยนกระบวนทัศน์สู่การมองโลกแบบองค์รวม	เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก, กิจกรรมกลุ่ม, การสอนเชิงรุก ได้วาทีหรืออภิปรายปัญหาการศึกษา, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเสริม, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์	เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, อินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์, บทความทางวิชาการ		
10		ผลกระทบของการศึกษาในยุคทันสมัยต่อชุมชนและสังคมไทย (ต่อ) - การปฏิรูปการศึกษา	เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก, อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, กิจกรรมกลุ่ม, การสอนเชิงรุก การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ, การบรรยายแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน, การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเสริม	เอกสารนำเสนอ, เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, อินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและหลักสูตรแกนกลาง		
11		กระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคหลังสมัยใหม่ - การปรับตัวและทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย	อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, กิจกรรมกลุ่ม, การสอนเชิงรุก การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ, การเรียนด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์	เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, มัลติมีเดีย: ภาพนิ่ง วิดีทัศน์ เพลง		
12		กระบวนทัศน์ทางการศึกษาในยุคหลังสมัยใหม่ (ต่อ)	อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, กิจกรรมกลุ่ม, การสอนเชิงรุก การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การเรียนด้วย	เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, อินเทอร์เน็ต / เว็บไซต์		

ครั้งที่	วันที่	หัวข้อ	วิธีการสอน	สื่อการสอน	อาจารย์ผู้สอน	หมายเหตุ
		- การปรับตัวและทางเลือกใหม่ของการศึกษาไทย	กระบวนการทำงานเป็นทีม, การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเสริม, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์			
13		กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคหลังสมัยใหม่ (ต่อ) - การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน - การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน - การศึกษาสังคมแห่งการเรียนรู้	การสอนเชิงรุก การใช้กระบวนการวิจัยในการทำรายงาน การนำเสนอ รายงาน และการวิจารณ์รายงาน, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การเรียนรู้ด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม, การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและให้ข้อมูลย้อนกลับ	เอกสารนำเสนอ, เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, แบบประเมินการนำเสนอรายงาน		
14		กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคหลังสมัยใหม่ (ต่อ) - การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน - การศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน - การศึกษาสังคมแห่งการเรียนรู้	การสอนเชิงรุก การใช้กระบวนการวิจัยในการทำรายงาน การนำเสนอ และการวิจารณ์รายงาน, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การเรียนรู้ด้วยกระบวนการทำงานเป็นทีม, การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและให้ข้อมูลย้อนกลับ	เอกสารนำเสนอ, เอกสารประกอบการบรรยาย / คำสอน, แบบประเมินการนำเสนอรายงาน		
15		กระบวนการทัศน์ทางการศึกษาในยุคหลังสมัยใหม่ (ต่อ) - อภิปรายสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำรายงานและศึกษาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย	อภิปราย / อภิปรายกลุ่ม, การสอนเชิงรุก การระดมพลังสมอง, การสะท้อนคิด ทบทวนประสบการณ์	มัลติมีเดีย: ภาพนิ่ง วีดิทัศน์ เพลง		

ครั้งที่	วันที่	หัวข้อ	วิธีการสอน	สื่อการสอน	อาจารย์ผู้สอน	หมายเหตุ
16		สรุปทเรียน	การสอนเชิงรุก การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ, การเรียนรู้ด้วยตนเอง, การบรรยายแบบมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน, การสะท้อนคิดทบทวนประสบการณ์			
17		สอบปลายภาค	สอบปลายภาค			

2. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

กิจกรรม	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัดส่วนการประเมิน
	คุณธรรมจริยธรรม	1. สังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน 2. ประเมินจากพฤติกรรม การเข้าเรียน การตรงต่อเวลาของนิสิตในการเข้าเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย การรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3. สังเกตพฤติกรรม การแสดงอาการรับรู้หรือตอบสนองในการเรียน การจดบันทึก การโต้ตอบข้อซักถาม โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง 4. เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินผล	10
	ความรู้	ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปฏิบัติงานของนิสิตโดยใช้การประเมินตามสภาพจริงในด้านต่าง ๆ คือ 1) การทดสอบย่อย 2) การทดสอบกลางภาคเรียนและปลายภาคเรียน 3) การรายงาน/แผนงาน/โครงการ 4) การนำเสนอผลงาน 5) โครงงาน การฝึกงาน การฝึกปฏิบัติการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู	30
	ทักษะทางปัญญา	1. การประเมินผลที่สะท้อนการคิดวิเคราะห์ โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง จากการเขียนรายงาน การนำเสนอผลงาน และการทดสอบ 2. การสังเกตนิสิต ด้านความสามารถในการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ 1) ประเมินพฤติกรรมของนิสิตที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบต่อการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง 2) เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมิน	30

ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	1. ประเมินพฤติกรรมของนิสิตที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบในการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน โดยใช้การประเมินตามสภาพจริง 2. เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมิน	10
ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	1. ประเมินทักษะของนิสิต ในด้านการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์ เทคนิคเชิงตัวเลขและสถิติ ที่เน้น การประเมินตามสภาพจริง เช่น การสังเกตพฤติกรรมเกี่ยวกับ การวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร และผลงานของนิสิต 2. เปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข และเทคนิคทางสถิติ	10
ทักษะการจัดการเรียนรู้	1. ให้ผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยง ครูประจำชั้น เพื่อน อาจารย์นิเทศก์ ประเมินนิสิต ที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง ในเรื่องความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและความเป็นครู 2. ประเมินผลงานนิสิต จาก บันทึกการสอนประจำวัน บันทึกการนิเทศ บันทึกการสังเกตการณ์สอนครูพี่เลี้ยงและเพื่อน แผนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการทำงานวิจัยในชั้นเรียน การทำแฟ้มสะสมงาน สรุปผลการปฏิบัติการสอนและฝึกประสบการณ์ รายงานผลการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานในสถานศึกษา 3. สังเกตการสอนในชั้นเรียนและประเมินแบบบันทึกหลังการสอน โดยครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อนนิสิต 4. ประเมินงานวิจัยในชั้นเรียน โดยครูพี่เลี้ยง และอาจารย์นิเทศก์ 5. ประเมินการจัดโครงการทางวิชาการของนิสิต	10

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1. ตำราและเอกสารหลัก

นภาพรณ์ หะวานนท์; เพ็ญสิริ จีระเดชากุล; และ สุรุจณี ปัดไธสง. (2550). **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เสนห์ จามริก. (2546). **บทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษากับปัญหาภาวะความรู้มนุษย์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). **กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงจากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการสังคม.

- อุษณีย์ ธโนศวรรย์. (2545). **การศึกษาในระบบ: ปฏิบัติการทางอำนาจผ่านความรู้และการสร้างความเป็นอื่นให้กับชุมชนหมู่บ้าน**. ปรินูญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กฤษณมูรติ. (2548). **การศึกษาและสาระสำคัญของชีวิต**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิอันนวิภษา.
- กริบเบิล, เดวิด. (2546). **โรงเรียนรู้ใจเด็ก**. แปลโดย สมบัติ พิศสะอาด. กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2545). ข้อสังเกตต่อกระบวนการทัศน์ที่ควรพิจารณา. ใน **มิติสุขภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสร้างสังคมแห่งสุขภาวะ**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ชลลดา ทองทวี. (2547). **แนวคิดทางปรัชญา-สังคม-วิทยาศาสตร์: ที่ทรรศน์เกี่ยวกับเรื่องกระบวนการทรรศน์**. บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ลำดับที่ 443. <http://www.midnightuniv.org>.
- พรใจ ลีทองอิน. (2545). **การสถาปนาอำนาจของประชาชนในระดับรากหญ้า**. ปรินูญานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2558). **การศึกษาเพื่อชีวิตและชุมชน: บทเรียนจากพื้นที่และข้อเสนอเชิงนโยบาย**. รายงานการวิจัยภายใต้การสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2558). **การศึกษาทางเลือก**. ใน **สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสพระชนมายุ 5 รอบ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2558**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2560). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชากระบวนการทัศน์ทางการศึกษา**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นภาพรณ หะวานนท์ และ พิศมัย รัตนโรจน์สกุล. (2549). **เรียนรู้กระบวนการสร้างทุนทางสังคมของชุมชน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). **ชาติไทย เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2546). **มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน**. ใน **นอกรั้วโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2555). **ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475**. ใน **ปรัชญาทรรศน์: ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลยา ภูมิภักดีพรรณ. (2547). **ปฏิบัติการความรุนแรงต่อตัวตนของนักเรียน**. ปรินูญานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วีระ สมบูรณ์. (2545). กระบวนทัศน์ใหม่กับสังคมไทย. ใน **มิติสุขภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่เพื่อสร้างสังคมแห่งสุขภาพ**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ส.ศิวรักษ์. (2545). การศึกษาของไทยในอดีต ปัจจุบันและอนาคต. ใน **วิถีทรรศน์ชุดโลกาภิวัตน์**

21: ปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถีทรรศน์.

อดัม เคล. (2546). **การศึกษาเพื่อความเป็นไทย**. แปลโดย วิศิษฐ์ วังวิญญู. กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก.

อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2545). **ปฏิรูปการศึกษา: มุมมองทางกระบวนทัศน์และบริบทสังคมไทย**. บทความ มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ลำดับที่ 146. <http://www.midnightuniv.org> .

ไอวาน อิลลิช. (2543). **ที่นี่ไม่มีโรงเรียน**. แปลโดย สันต์ สิงห์ภักดี และสันติสุข โสภณสิริ.

กรุงเทพฯ: โครงการสรรพสาส์น สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก. ฯลฯ

2. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

โครงการวิจัยของคณาจารย์ในภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอน
พรใจ ลีทองอิน. (2555). **การศึกษาเพื่อชีวิตและชุมชน: บทเรียนจากพื้นที่และข้อเสนอเชิงนโยบาย**.

โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิศมัย รัตนโรจน์สกุล. (2553). **สร้างชีวิตในเรือนจำ**. โครงการวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระ
ดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.

เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. (2553). **เมื่อสายใยยังคงเชื่อมโยงชีวิตของแม่ในเรือนจำ**. โครงการวิจัยภายใต้
โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.

เพ็ญสิริ จีระเดชากุล, พิศมัย รัตนโรจน์สกุล และคนอื่นๆ. (2557). **การจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง**.
โครงการวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา.

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, เพ็ญสิริ จีระเดชากุล, พิศมัย รัตนโรจน์สกุล, จันทร์ศม์ ภูติอริยวัฒน์ และวรุณี สุภาพ.
(2554). **กระบวนกรเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างระบบอาหารท้องถิ่นในสังคมสมัยใหม่**.

โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วรุณี สุภาพ. (2554). **นโยบายการศึกษาทางเลือกแบบมุ่งอนาคตเพื่อพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่น**. โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ฯลฯ

3. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
- ค้นคว้าจากเว็บไซต์ความรู้ต่าง ๆ

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนิสิต

- การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน และการประเมินผลการสอนผ่านระบบออนไลน์
- การแสดงความคิดเห็นและผลการปฏิบัติงานของนิสิต
- สังเกตความเอาใจใส่และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของนิสิต

2. กลยุทธ์การประเมินการสอน

- พฤติกรรมการเรียน และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของนิสิต
- ความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคลและทีมงาน
- ความคิดเห็นจากการประชุมคณาจารย์ / ผู้ทรงคุณวุฒิของภาควิชา / ทีมสอน

3. การปรับปรุงการสอน

- นำผลการประเมินจาก มคอ 5 จากภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2560 มาใช้ในการปรับปรุงการสอน
- ปรับปรุง/พัฒนาเอกสารประกอบการสอนและสื่อการสอนให้มีความหลากหลายเพื่อเพิ่มประสิทธิผล การเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านทักษะทางปัญญาและการจัดการเรียนรู้
- คณาจารย์ในทีมสอนประชุมเพื่อพัฒนาปรับปรุงรายวิชาโดยใช้ฐานข้อมูลการประเมินจากนิสิตและผล การประเมินโดยวิธีอื่นมาวิเคราะห์และปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนิสิตในรายวิชา

ผลการเรียนรู้	วิธีทวนสอบ
คุณธรรมจริยธรรม	
ความรู้	
ทักษะทางปัญญา	
ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	
ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	
ทักษะการจัดการเรียนรู้	

- ประชุมคณาจารย์ทีมสอน เพื่อทวนสอบนิสิต
- ก่อนการสอบปลายภาค จัดประชุมเพื่อหารือแนวทางการสอบเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และผล การเรียนรู้ที่คาดหวังของรายวิชา

5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

นำผลที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็น คณะนสอของนิสิต การประชุม สัมมนาในปีการศึกษาที่ผ่านมา
มาสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้สาระการเรียนรู้ทันสมัย สอดคล้องกับบุคลิกภาพของนิสิต และความต้องการ
ของสังคมก่อนดำเนินการจัดการเรียนการสอนในปีการศึกษาต่อไป